

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Sociologie

Disertační práce

PhDr. Melanie Zajacová

SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO PROFESE V ČESKÉ REPUBLICE

Social work as a profession in the Czech Republic

Školitel PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D.

2022

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé školitelce PhDr. Kateřině Šámalové, Ph.D. za cennou zpětnou vazbu, rady a odborné vedení. Za podporu děkuji všem skvělým lidem, ať už z odborného okolí či z řad přátel a rodiny. Zvláštní poděkování patří panu prof. JUDr. Igorovi Tomešovi, CSc., díky kterému jsem se do doktorského studia pustila a věřím, že svůj závazek jsem naplnila.

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. září 2022

PhDr. Melanie Zajacová, v. r.

Abstrakt

Sociální práce jako jedna z klíčových pomáhajících profesí musí reagovat na výzvy současnosti a sociální pracovníci v obsahu své práce každodenně musí reflektovat současné dění. Na profesi sociální práce a její teoretická východiska lze nahlížet z různých perspektiv. Disertační práce se zaměřuje na popis a analýzu profese sociální práce v jejích sociologicko-psychologicko-kulturních souvislostech.

Teoretická část práce se opírá o konceptualizaci profese sociální práce z perspektivy sociálního konstruktivismu. Malcolm Payne (2021) vysvětluje, že dobrým důvodem pro použití sociálního konstruktivismu v sociální práci je myšlenka, že společenské podmínky „nejsou vytesány do kamene“. Povaha sociální práce se mění, stejně jako se mění historické události nebo vztahy v různých sociálních kontextech. Není tedy možné sociální práci úplně definovat jedním způsobem pro všechny časy a napříč celým světem.

Empirická část má za cíl zjistit, jak sociální pracovníci a veřejnost vnímají profesi sociální práce v České republice a doplnit tak dosud chybějící empirickou základnu o poznání o aktuálním stavu. Hodnocení významnosti profese sociální práce veřejností a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky vzájemně porovnat a také jej komparovat z hlediska názorů sociálních pracovníků dle jednotlivých systémů výkonu sociální práce (sociální služby a veřejná správa).

V rámci výzkumné studie, která kombinovala kvantitativní a kvalitativní metodologii, byla zpracována přehledová studie počtu sociálních pracovníků a oblastí, kde jsou zaměstnáváni. Zcela unikátně byla sociální práce zobrazena v žebříčku prestiže mezi ostatními profesemi, včetně porovnání rozdílů vnímání této profese veřejností a sociálními pracovníky. Inovativně byl zkonstruován index PCPA (post-covid professional attitude), který umožnil sledovat subjektivní změny v profesním sebepojetí sociálních pracovníků.

Klíčová slova

sociální práce; profese; profesní identita; sebepojetí; sociální konstruktivismus; prestiž; index; subjektivní vnímání; veřejná správa; sociální služby

Abstract

Social work, as one of the essential helping professions, must respond to the challenges of today, and social workers must reflect current events in the content of their work on a daily basis. The profession of social work and its theoretical foundations can be viewed from different perspectives. The thesis focuses on the description and analysis of the social work profession in its sociological-psychological-cultural context.

The theoretical part is based on the conceptualization of the social work profession from the perspective of social constructivism. Malcolm Payne (2021) explains that a good reason for using social constructivism at social work is the idea that social conditions are "not set in stone". The nature of social work changes, just as historical events or relationships change in different social contexts. It is therefore not possible to define social work in one way for all times and across the whole world.

The objective of the empirical part is to find out how social workers and the public perceive the profession of social work in the Czech Republic and thus supplement the so far missing empirical base with knowledge of the current state. The rating of the importance of the social work profession by the public and the rating of the importance of the social workers' own profession to compare with each other and also to compare them from the point of view of the opinions of social workers according to individual systems of social work performance (social services and public administration).

As part of the research study, which combined quantitative and qualitative methodology, an overview study of the number of social workers and areas of employment was prepared. In a completely unique way, social work was shown in a ranking of prestige among other professions, including a comparison of the differences in the perception of this profession by the public and social workers. The PCPA (post-covid professional attitude) index was innovatively constructed, which examines subjective changes in the professional self-concept of social workers.

Key Words

social work; profession; professional identity; self-concept; social constructivism; prestige; index; subjective perception; public administration; social services

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoretické ukotvení (konceptualizace) sociální práce jako profese.....	12
1.1 Definiční vymezení sociální práce	13
1.2 Sociální konstrukce jako teoretické východisko profese sociální práce.....	14
1.3 Koncepty self-efficacy a profesního sebepojetí v kontextu sociální práce	18
1.4 Koncept rozvoje profesní identity	21
1.5 Vnímání prestiže profese sociální práce	23
1.6 Sociální práce z hlediska kritiky profesionality	25
2 Vývoj sociální práce v Československu / České republice	27
2.1 Základy profesionální sociální práce a její vývoj v Československu.....	27
2.2 Snaha o profesionalizaci sociální práce v ČR	30
2.3 Otázky nové profesionalizace v České republice	32
3 Kontexty sociální práce jako klíčové pomáhající profese.....	36
3.1 Kontext významu sociální práce z hlediska společnosti.....	36
3.2 Institucionální kontext výkonu sociální práce	39
3.3 Mezinárodní kontext regulace výkonu sociální práce	42
4 Základní charakteristika výzkumného projektu vnímání sociální práce v ČR.....	44
4.1 Východiska výzkumného projektu	45
4.2 Výzkumné cíle	46
4.3 Organizace výzkumného projektu	50
4.4 Výběr a konstrukce výzkumného vzorku	52
4.5 Tvorba dat a jejich zpracování.....	54
4.6 Metody sběru dat	57
4.7 Způsob zpracování (analýzy) dat.....	60
4.8 Limity výzkumného projektu	67
4.9 Etické aspekty výzkumu	68
5 Vyhodnocení výzkumného projektu vnímání sociální práce v ČR.....	69
5.1 Prezentace současného personálního zajištění výkonu profese sociální práce v České republice (DVC 1)	69
5.1.1 Kolik je v České republice zaměstnáno sociálních pracovníků (DVC 1.1).....	70
5.1.2 V jakých oblastech jsou sociální pracovníci zaměstnávání (DVC 1.2)	71
5.1.3 Personální zajištění sociální práce ve veřejné správě (DVC 1.3).....	78
5.1.4 Shrnutí DVC 1.....	79
5.2 Prestiž profese sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi v České republice (DVC 2)	80

5.2.1	Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (DVC 2.1).....	81
5.2.2	Vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky (DVC 2.2).....	84
5.2.3	Komparace vnímání prestiže profese sociální práce veřejností a sociálními pracovníky (DVC 2.3 – H1).....	87
5.2.4	Komparace vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (DVC 2.3 – H2).....	88
5.2.5	Shrnutí DVC 2.....	90
5.3	Profesní sebepojetí sociálních pracovníků DVC 3.....	91
5.3.1	Subjektivní vnímání vlastní profese sociálními pracovníky (DVC 3.1).....	92
5.3.2	Komparace subjektivního vnímání profese sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (DVC 3.2 – H3).....	94
5.3.3	Komparace subjektivního vnímání profese sociálními pracovníky veřejné správy dle jednotlivých typů (DVC 3.2 – H4).....	96
5.3.4	Slovní asociace sociálních pracovníků veřejné správy: „profesionalita“ (DVC 3.3).....	99
5.3.5	Slovní asociace sociálních pracovníků veřejné správy: „sociální pracovník/pracovnice“.....	105
5.3.6	Shrnutí DVC 3.....	112
6	Diskuse výzkumných zjištění.....	115
	Závěr.....	121
	Soupis použité literatury a dalších zdrojů.....	126
	Seznam zkratk.....	140
	Seznam tabulek.....	141
	Seznam grafů.....	143
	Seznam obrázků.....	144
	Seznam příloh.....	145
	Příloha 1. Význam a role sociální práce v činnostech sociální správy.....	I
	1. Sociální práce ve veřejné správě.....	I
	1.1. Sociální pracovník na úřadu práce.....	I
	1.2. Sociální pracovník na obecním úřadu.....	III
	1.3. Sociální pracovník na krajském úřadu a role ministerstva.....	V
	2. Sociální práce v sociálních službách.....	VI
	3. Sociální pracovník na pomezí sociálních věcí a zdravotnictví.....	VII
	4. Sociální pracovník v rezortu školství.....	IX
	5. Sociální pracovník v rezortu spravedlnosti.....	X
	6. Sociální pracovník v rezortu vnitra.....	XI
	Příloha 2. Profesní samospráva.....	XII
	Organizace sociálních pracovníků.....	XII

Etika profese.....	XV
Příloha 3. Přehledová studie personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách.....	XVII
Veřejná správa.....	XVII
Sociální služby	XXII
Příloha 4. Položky profesního sebepojetí v dotazníku	XXVIII

Úvod

Sociální práce jako jedna z klíčových pomáhajících profesí musí reagovat na výzvy současnosti a sociální pracovníci v obsahu své práce každodenně musí reflektovat současné dění (Payne, 2006; Tregurtha et al., 2017; Mackay a Zufferey, 2015; Wiles, 2013). Má své místo hned v několika soustavách, především tam, kde je základem konání ve prospěch potřebných, a to na všech úrovních. Stávající pojetí sociální práce se v českém prostředí vyvinulo na konci 19. století a zejména v průběhu 20. století, na podkladu historického vývoje v předchozích etapách (Šámalová, Vojtíšek, 2021; Matoušek, 2021). Současná evropská koncepce sociální práce je založená na respektu k hodnotě lidství a důstojnosti každého člověka.

Na profesi sociální práce a její teoretická východiska lze nahlížet z různých perspektiv. Optikou sociálního konstruktivismu přistupuje k teoretickému ukotvení sociální práce řada autorů (Payne, 2021; Martinez-Brawley, 2020; Cooper, 2001; Wiles, 2013; Fook, 1999; Navrátil, 2013, 1998). Právě toto paradigma umožňuje zaměřit se výzkumně na vnímání profese sociální práce v současné české společnosti. Současně je nutné konstatovat, že z hlediska hledání systémových řešení nelze, a ani není záměrem postihnout zcela všechny souvislosti. Vedle tohoto přístupu stojí kritici profesionality (Mayela, 2021; srov. Ferguson et al., 2018; Matoušek, 2021). Zkoumaný koncept sociální práce jako profese je dále opřený o teorie rozvoje profesní identity (srov. Tamm, 2010; Wiles, 2013; Hobbs a Evans, 2017), prestiž profese a konstrukci sociálního statusu (srov. Janebová, 2021; Petrusek, 2018; Weber, 1998). Rámec subjektivního vnímání profese sociální práce vychází z konceptů sociální psychologie self-efficacy a profesního sebepojetí (srov. Leung, 2008; Lent, 2004; Bandura, 1977).

Motivací k výběru předmětu zkoumání pro mě byla souvislost proměn vnímání profese sociální práce se společenskými změnami a výzvami (Bauman, 2020; Vajdová, 2011), kterých 21. století přineslo více než dost (Lorenz, 2006; Tomeš, 2018). Kromě toho jsem sociální pracovník, nadšenec pro tuto profesi a dlouhodobě mě zajímá, jak sociální práci vnímá veřejnost. A inspirací k pojetí konstrukce sociální práce jako profese mi byl též pan profesor Tomeš, který debatu na toto téma otevíral v českém prostředí mezi prvními a společně s ním jsem formulovala zadání své disertační práce.

Hlavním cílem této disertační práce je popsat a analyzovat profesi sociální práce v jejích sociologicko-psychologicko-kulturních souvislostech a vytvořit tak plastický obraz o tom, jak sociální práci v současné době vnímá veřejnost a samotní sociální pracovníci. Tato

znalost je důležitá jednak pro zmapování názorů laické i odborné veřejnosti, jednak pro formulace konkrétních doporučení pro vzdělavatele (budoucích) sociálních pracovníků a pro opatření na úrovni makro- a mezo- praxe.

Pro teoretickou část disertační práce byly vytyčeny následující cíle:

- definičně vymežit sociální práci,
- identifikovat vhodný teoretický rámec pro vnímání sociální práce,
- vymežit základní kontexty sociální práce jako profese.

Teoretická část disertační práce je rozčleněna do tří kapitol, které postupně zapracovávají stanovené cíle. Na základě získaných teoretických poznatků byl následně stanoven **hlavní výzkumný cíl**, a to na základě teoretického konstruktivistického konceptu sociální práce jako profese **zjistit, jak sociální pracovníci a veřejnost vnímají profesi sociální práce v České republice a doplnit tak dosud chybějící empirickou základnu o poznání o aktuálním stavu**. Hodnocení významnosti profese sociální práce veřejností a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky vzájemně porovnat a také jej porovnat z hlediska názorů sociálních pracovníků dle jednotlivých systémů výkonu sociální práce (sociální služby a veřejná správa). Stanoveny byly tyto dílčí výzkumné cíle:

- získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice,
- zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi,
- získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovník v kontextu pandemie Covid-19 (tuto změnu bude zachycovat inovativní nástroj – nově zkonstruovaný index PCPA (post-covid professional attitude)).

Pro realizaci výzkumných záměrů disertační práce byla zvolena kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod, v jejichž rámci byla využita metoda sekundární analýzy, a metoda dotazování, jako výzkumná technika byly využity dotazníky s položkami vyhodnocovanými statisticky a s položkami vyhodnocovanými kvalitativně. Charakteristika výzkumného projektu a jeho výsledky jsou obsahem kapitol čtyři a pět, diskuse následuje v další kapitole.

Výzkumná studie je v této oblasti originální ve dvou směrech. Poprvé byla zařazena profese sociální práce do žebříčku prestiže povolání a lze tak získat aktuální názor veřejnosti a samotných sociálních pracovníků zasazený do předchozích výsledků měření prestiže povolání (srov. CVVM, 2019). A dále je možné porovnat rozdíly ve vnímání sociální práce těmito dvěma skupinami. Unikátně se také zaměřuje na zmapování odlišností mezi sociálními skupinami

sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách. Vnímáním prestiže sociální práce se v zahraničí zabývali z pohledu sociálních pracovníků např. Butler-Warke et al. (2020), Vilka et al. (2018) nebo Hobbs a Evans (2017) a z pohledu veřejnosti Osmanaga (2019), LeCroy a Stinson (2004). V českém kontextu tato disertační práce navazuje na studie zaměřené na vývoj profese (Matoušek, Navrátil, Matoušková, 2019; Matoušek, 2013), profesionalitu sociálních pracovníků (Musil, 2020; Janebová, 2019; Dragomirecká, 2019; Navrátil, 1998), nebo kvalitativně zpracované popisy činností prostřednictvím profesiogramů (Matoušek, 2021). Zde prezentovaný výzkum prostřednictvím dat získaných z dotazníkových šetření dále prohlubuje porozumění konstruktů sociální práce jako profese. Žádné obdobné studie nejsou v České republice k dispozici.

Praktickým (aplikačním) výstupem disertační práce je zformulování doporučení pro posílení vnímání profese sociálních pracovníků a podporu jejich profesní identity, jak v oblasti vzdělávání budoucích sociálních pracovníků, tak možnosti ovlivnění utváření představy společnosti o tom, kdo je sociální pracovník a co dělá.

1 Teoretické ukotvení (konceptualizace) sociální práce jako profese

Na profesi sociální práce a její teoretické vymezení nahlíží řada autorů z perspektivy sociálního konstruktivismu (Parton a O'Byrne, 2000; Payne, 2021; Cooper, 2001; Fook, 1999; Berlin, 1996; Navrátil, 1998; Kappl, 2009). Tento pohled podporuje pluralitu názorů a uznání fakticity různých výkladů světa (Navrátil, 2013) a toto pojetí je základním východiskem pro výzkumný projekt vnímání profese sociální práce v současné české společnosti.

Sociální konstruktivismus Bergera a Luckmanna (1967) je založen na předpokladu, že realita je průnikem objektivních daností a subjektivních interpretací (ty mohou být různé). Za relativně shodné vnímání reality podle nich může sdílení našeho vědění v sociálních procesech, které jej organizují a objektivizují. Veškeré vědění podle nich vzniká opakováním sociálních aktivit, v interakci pozorovatele a okolí, a tím začne být považováno za dané. Lidské jednání je ovlivněno konvencemi, které jsou institucionalizovány, když se způsobem chápání určitého aspektu společnosti souhlasí určité množství lidí. Poté je tento způsob chápání legitimizován, tj. jsou mu připsány určité významy, které toto pojetí reality integrují do organizovaného a přijatelného systému. Protože je toto pojetí reality široce sdílené, je pak objektivní. (Kabele, 1996; Navrátil, 2013) Jelikož jsou lidé vychováváni k tomu, aby určitá vysvětlení akceptovali jako realitu, jsou v jistém smyslu produktem společnosti (Navrátil, 1998, 2013). Dle Bergera a Luckmanna (in Šubrt, 2010) se tedy instituce posléze stávají samostatnými existencemi a mají-li být přejímány („tak se věci dělají“), musí být budována struktura legitimizací (slovní zásoba, teorie). Jazyk, který je zásadním nástrojem komunikace, je zároveň produktem i tvůrcem lidské skutečnosti, která vzniká vzájemnou konverzací. (Gergen, 1985 in Navrátil, 2013) Klíčovým prvkem internalizace (subjektivní reality) je pak identita – jedinec sám sebe chápe v rámci schémat, která mu společnost nabízí.

Konstruktivistický koncept v sociální práci teoreticky vymezuje Payne (srov. Payne, 2006, 2021) a dále jej aplikují Parton a O'Byrne (2000), Cooper (2001), Martinez-Brawley (2020), Berlin (1996) a další. V českém prostředí tento diskurs rozvíjí zejména Navrátil (srov. 1998, 2013, 2019). Nejen tito autoři, resp. jejich odborné texty, jsou základem pro teoretické východisko a přístup k řešení výzkumného problému v této disertační práci. Současně je nutné konstatovat, že vedle tohoto přístupu stojí kritici profesionality (Mayela, 2021; srov. Ferguson et al., 2018; Matoušek, 2021). Zkoumaný koncept sociální práce jako profese je dále opřený o teorie rozvoje profesní identity (srov. Tamm, 2010; Wiles, 2013; Hobbs a Evans, 2017), prestiž profese a konstrukci sociálního statusu (srov. Janebová, 2021; Petrušek, 2018; Weber,

1998). Rámec subjektivního vnímání profese sociální práce vychází z konceptů sociální psychologie self-efficacy a profesního sebepojetí (srov. Leung, 2008; Lent, 2004; Bandura, 1977).

1.1 Definiční vymezení sociální práce

Sociální práce vzešla z humanistických a demokratických idejí a její hodnoty jsou založeny na účtě v rovnost a důstojnost všech lidí. Od svých začátků se sociální práce zaměřuje na naplnění základních lidských potřeb a rozvinutí potenciálu každého člověka. Lidská práva a společenská spravedlnost slouží jako motivace a zdůvodnění činnosti sociální práce (Council of Europe, 1967; Matoušek, 2013a; IFSW, 2014; ETF, 2017). Pro vymezení sociální práce a také jejích hodnot má významnou roli její historie. Evropská moderní civilizace se vyvíjela po mnoho staletí na základech antické (převážně řecké) filosofie, jež definovala etiku, hodnoty i cíle lidské společnosti, na římském pojetí práva, které dalo Evropě podněty k vytváření pozitivních zákonů, jež zrcadlily postoje a hodnoty většinové společnosti, a na křesťanských hodnotách důstojnosti a úcty k lidskému životu (Flídrová, 2014; Matoušek, 2013a). Mezinárodní definice sociální práce¹ IFSW (2014) mimo jiné hovoří o prosazování sociální spravedlnosti, zlepšování kvality života a rozvíjení plného potenciálu každého jednotlivce, skupin a komunit.

Teorie sociální práce čerpají ze sociologie jako jednoho z hlavních teoretických zdrojů (Shaw, 2021; Payne, 2021; Matoušek, 2013). V řadě zemí je teoretická základna a praxe sociální práce do určité míry formována řadou sociologických teorií, jako např. feministickou sociologií, sociologií sociálních změn (např. restrukturalizace trhu práce, „riziková“ společnost, postmoderna, individualizace a změny v rodinných vztazích), sociologií sociální nerovnosti (např. Bourdieuovy teorie kulturního a sociálního kapitálu); sociologií sociálních problémů (např. chudoba, zdravotní nerovnosti); sociologií rodiny; sociologií každodenního života a mnoha dalšími. Payne (2021) vysvětluje, že dobrým důvodem pro použití sociálního konstruktivismu v sociální práci je myšlenka, že společenské podmínky „nejsou vytesány do kamene“. Povaha sociální práce se mění, stejně jako se mění historické události nebo vztahy

---

¹Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a zplnomocňování lidí. Pro sociální práci jsou zásadní principy sociální spravedlnosti, lidských práv, společenské zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Sociální práce podporuje lidi a jejich okolí v řešení těžkých životních situací a výzev, aby se zvyšovala jejich životní pohoda. Opírá se přitom o teorie sociální práce, společenských a humanitních věd a o vlastní znalosti.

v různých sociálních kontextech. Není tedy možné sociální práci úplně definovat jedním způsobem pro všechny časy a napříč celým světem.

1.2 Sociální konstrukce jako teoretické východisko profese sociální práce²

Profese (z lat. *professio* = přiznání k povolání, k řemeslu) je chápána jako „*odbornou přípravou podložené povolání*“ (Suda, 2018), jehož cílem je řešit specifické komplexní problémy a úkoly (Levická et al., 2015). Profese je podle Matouška (2021) role ve světě práce s širším významem než zaměstnání, resp. povolání. Kromě toho, že je vázaná na konkrétní typ kvalifikace s určitými očekáváními typu práce a pracovních výsledků, je také spojená se společenskou prestiží.

Kabele (1996) konstatuje, že společenský pokrok se rodí z praktických činností, které obohacují národy, protože:

- a) jsou pěstovány jako umění – profese, ve kterých se lidé zdokonalují,
- b) jsou účelné a organizované, a
- c) propojují prostřednictvím spolupráce a soutěže více jedinců i sociálních útvarů tak, že jejich úsilí se kumuluje do jinak nedosažitelného celku.

Payne (2006) identifikoval v odborné literatuře jako jednu z tendencí, které budou mít vliv na vývoj sociální práce jako oboru a profese, řízení jejího profilu procesy probíhajícími mezi sociálními pracovníky, klienty a zadavateli. Pojetí sociální konstrukce sociální práce podle něj také ukazuje, že praxe a teorie nejsou od sebe oddělené entity znalostí, ale naopak konstantně se vyvíjí a navzájem ovlivňují. (Payne, 2016) Sociální práce je konstruovaná prostřednictvím vlastní praxe, lidí a organizací, s nimiž je sociální pracovník v kontaktu, a teoriemi, které objasňují výkon sociální práce v praxi. Sociální konstrukcí vzniká „politika teorie“, ve které veřejná debata a konflikty vytvářejí změnu v rámci profese a teorií, které sociální práce používá (Payne, 2021; Martinez-Brawley, 2020; Cooper, 2001; Berlin, 1996).

Payne (2021) zmiňuje tři „arény“ sociální konstrukce, které jsou pro sociální práci důležité, a vzájemně se ovlivňují:

---

² Část této kapitoly byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: Zajacová (2019)

- a) Politicko-sociálně-ideologická aréna: do ní se sociální pracovníci zapojují prostřednictvím profesních sdružení a dalších organizací, ale také jako aktivisté, voliči či autoři textů.
- b) Agendově-profesionální aréna: zapojují se zaměstnavatelé a odborové organizace zaměstnanců, i profesní asociace, se zaměřením na specifitější prvky fungování sociální práce.
- c) Aréna klient-pracovník-agenda: konstrukce probíhá na základě interakce klientů s odborníky.

Teorie, profese sociální práce a její agenda jsou konstruovány stejnými společenskými silami. Sociální pracovník v praxi nevyhnutelně reaguje na aktuální sociální realitu, která je utvářena aktuálními zájmy a obavami. (Payne, 2021; Martinez-Brawley, 2020; Cooper, 2021; Kappl, 2009) Také podle Navrátila (1998, 2013) je role sociálního pracovníka konstruována profesními očekáváními (soustava předpokladů vymezující jeho úlohu a sociální procesy, kterými se člověk sociálním pracovníkem stává). Ta jsou ovlivněna historií sociální práce, jejími vztahy k jiným profesím a sociálním institucím, a mohou být různá s ohledem na sociokulturní podmínky. Na formování jejího charakteru se významně podílí řada sociálních procesů i institucí, které nemají přímé spojení s akademickou či praktickou rovinou sociální práce (např. politické a legislativní změny, zájmy jiných profesí). Tomeš (2011, 2015) dokonce uvažoval o označení sociální práce jako samostatného akademického a vědního oboru v České republice pojmem „socionomie“ a sociálního pracovníka pojmem „socionom“. (Tomeš, 2011, s. 16)

V oblasti profesionality existují podle Matouška (2021) tři základní přístupy: v sociologii povolání se nejdříve etabloval přístup založený na attributech (vlastnostech, rysech), následoval přístup funkcionální a později přístup zaměřující pozornost na problematiku uplatňování moci (konfliktualistický). Upozorňuje, že tyto tři přístupy jsou podstatně odlišné nejen v základním pojetí „profese“ a „profesionalizace“, ale zejména v metodách analýzy a interpretacích toho, proč se některá povolání profesionalizovala, zatímco jiná ne. V současné době se podle něj prosazuje snaha využívat konceptuální sílu všech přístupů.

Každá profese podle Greenwooda (1957) implikuje určitou profesní autoritu (respekt ze strany veřejnosti, jiných profesí, klientů apod.), profesní etiku, profesní kulturu a respekt komunity (má přiznaná určitá privilegia) a všechny tyto aspekty se promítají do profesního sebepojetí toho, kdo profesi vykonává (srov. Janebová, 2021; Nečasová, 2001). Podle Greenwooda (1957) se profese obecně vyznačují pěti základními atributy:

- 1) existence systematické teorie (a metodologie),
- 2) authority uznávané klienty,
- 3) authority uznávané komunitou,
- 4) etický kodex, a
- 5) profesní kultura (profesní odpovědnost).

Důkazem:

- 1) „Existence systematické teorie a metodologie“ v sociální práci je etablované akademické vzdělávání a vědecký výzkum, stejně jako intelektuální činnost i praktická zkušenost sociálních pracovníků. Matoušek et al. (2013a: 40) shrnuje podmínky v českém prostředí: *„Orientaci v teorii zajišťuje akademický vzdělávací systém. Rozvoj a systematizace odpovídající teoretické základny se uskutečňuje pomocí výzkumu.“*
- 2) Atribut „authority uznávané klienty“ je základním zdrojem klientova přesvědčení, že mu profesionál může pomoci při naplnění jeho potřeb.
- 3) „Autorita uznávaná komunitou“ s sebou nese požadavek, aby komunita stvrdila profesní autoritu určitými privilegii (např. kontrola nad oblastí vzdělávání, vydávání osvědčení (licenci), právní ochrana profesionálního titulu a profesní nezávislost).
- 4) „Etický kodex“ reguluje jednání členů profese, je průvodcem etické praxe, a zajišťuje tak důvěru komunity.
- 5) „Kultura profese“ je vyjadřována vzájemnými interakcemi členů a tvoří ji profesní normy, hodnoty a symboly.

(Šámalová, Tomeš, 2018: 111)

Znaky (charakteristiky) profese obdobně definuje Keller (1997, cit. dle Brnula, 2011):

- 1) existence systematické teorie a její osvojení pro oporu při praktickém výkonu profese – formální podmínkou je absolvování vysokoškolského studia,
- 2) profesní autorita – sociální pracovník je odborník, který je schopný pochopit, co jeho klient potřebuje a co mu škodí. Tito profesionálové zastávají monopol na kompetence v dané oblasti,
- 3) profesní asociace – zabezpečuje prohlubování a zvyšování kvalifikace svých členů. Definiuje též pravidla profesního chování, která garantují stavovskou čest,
- 4) profesní etika – přináší normy do vztahů odborníka vůči klientům, kolegům, společnosti a profesi.

Podle Brnuly (2011) lze sociální práci na Slovensku považovat za profesi, jelikož jsou uvedené znaky naplněny, ačkoli dva z nich pouze částečně. Matulayová (2001, cit. dle Brnula, 2011: 258) uvádí, že „*profesionalizace sociální práce na Slovensku je podmíněná zdokonalením systému vzdělávání sociálních pracovníků po obsahové i organizační stránce.*“ Tímto úhlem pohledu je možné považovat sociální práci za profesi též v České republice.

Ve všech oborech se v současnosti za profesionála obecně považuje člověk, který má pro výkon své profese patřičnou průpravu, tj. akreditované specializované vzdělání, a během jejího výkonu má zázemí garantující základní kvalitu jeho práce. Délka vzdělání indikuje náročnost profese a má vliv na prestiž profese. Obecným celosvětovým trendem je specifické pomaturitní (terciární) vzdělání v oboru sociální práce, kterému v našich podmínkách odpovídají vzdělávací programy vyšších odborných škol a vysokých škol. Na ně navazuje systém postgraduálního vzdělávání. (Matoušek, 2021; Tregurta et al., 2017)

Weiss-Gal a Welbourne (2008) ve svém mezinárodním srovnání znaků profese v deseti vybraných zemích použily kombinaci atributů a moci v sociální práci:

- 1) jsou veřejně uznáni (licencovaní a registrovaní), což je předpokladem veřejného uznání titulu,
- 2) mají monopol na určité typy prací, což dává jejich profesi výjimečnost,
- 3) jsou profesně autonomní, což je předpokladem pro autonomní profesní rozhodování,
- 4) sociální práce má jednotnou definovanou znalostní základnu o sociálních problémech, vyloučených osobách, intervenčních strategiích, výzkumu interakcí mezi osobnostními faktory klientů a společensko-ekonomickým prostředím, které tyto faktory determinuje nebo ovlivňuje,
- 5) mají profesní vzdělání, existují národní asociace vzdělavatelů, které dbají na jednotné minimální standardy vzdělání v sociální práci, které platí i pro soukromé školy,
- 6) řídí se profesní etikou, a
- 7) požívají určitou prestiž vyjádřenou přiměřeným platem.

Konkrétnější požadavky na sociálního pracovníka profesionála, které vycházejí rovněž z konstruktivistické perspektivy, navrhl Lishman (1998) následovně:

- a) zájem o jednotlivé lidi, o zlepšení jejich života a vztahů,
- b) orientace na sociální spravedlnost, na snižování bídy a diskriminace,

- c) orientace na sociální práci jako na specifickou činnost, která se řídí etickými principy,
- d) orientaci na holistický přístup k praxi, který bere na zřetel vztahy, procesy a také výsledky,
- e) partnerský vztah ke klientům, angažovanost, snaha rozvíjet služby reagující na potřeby klientů,
- f) snaha vyhodnocovat svou praxi s cílem jejího zlepšování,
- g) reflexe, že jeho vlastní osobnost je integrální součástí jeho činnosti v sociální práci.

Jiný přístup zvolil Freidson (2001), který navrhuje v kontextu profese ideální typ institucionálních podmínek, jenž vychází ze základů politické ekonomie. Podle něj získá povolání/profese autonomii tím, že je určeno, kdo je způsobilý je vykonávat, existuje definovaný soubor úkolů/činností, které nemůže vykonávat nikdo jiný, a kritéria, podle kterých je výkon hodnocen. Pět ideálních typických charakteristik profesionality podle Freidsona je:

- 1) specializovaná práce v oficiálně uznaném segmentu ekonomiky, která je založena na souboru teoretických vědomostí a dovedností, čemuž odpovídá zvláštní postavení,
- 2) výlučná činnost kontrolovaná samotnými pracovníky,
- 3) ochrana pracovního místa stanovením požadované kvalifikace,
- 4) formální vzdělávání, kterým se nabývá kvalifikace potřebná k výkonu povolání,
- 5) ideologie/poslání, které prosazuje spíše odhodlání dělat smysluplnou práci než vytvářet ekonomický zisk, a kvalitu spíše než ekonomickou efektivitu práce.

Freidson (2001) oproti jiným vymezením profese odmítá koncepty etiky a profesního sdružení jako ideálních typických charakteristik profesionality, neboť je podle něj nemají všechny existující profese. Pro sociální práci a její ukotvení jako profese je ale nutné zaměřovat se na oblasti a procesy, na kterých v rámci profesní identity staví, tj. i etický rámec a hodnoty, a ty pak rozvíjet. Hubíková et al. (2021) poukazují na skutečnost, že jako krok k posilování důvěry veřejnosti v sociální práci a ke zlepšení statusu sociálních pracovníků může fungovat organizační a ideové sjednocení sociální práce.

1.3 Koncepty self-efficacy a profesního sebepojetí v kontextu sociální práce

Vnímání profese sociální práce ze subjektivní perspektivy vychází z konceptů sociální psychologie self-efficacy a profesního sebepojetí (srov. Leung, 2008; Lent, 2004; Bandura,

1977). Vzájemně se ovlivňující vztah mezi jedincem a prostředím předpokládá Bandura (1977) v teorii o sebe-účinnosti (self-efficacy), kterou je myšlena důvěra ve své vlastní schopnosti, sebeuplatnění, schopnost plánovat a jednat určitým způsobem k dosažení cíle, zvládnutí situace či úkolu. Podle Bandury se lidé učí od sebe navzájem pozorováním, opakováním, nápodobou a modelováním. Významné je také povzbuzování a podpora ze strany okolí. Na něj navazuje Lent, Brown a Hackettová (2002 in Leung, 2008), podle nichž lze na základě vědomí vlastní účinnosti, očekávaných výsledků a osobních cílů definovat tři modely procesu profesního vývoje:

- a) vývoj profesních zájmů,
- b) proces volby profese,
- c) výkon profese a pracovní stabilita.

Podle Lenta (2004) vědomí vlastní účinnosti může ovlivňovat očekávané výsledky hlavně v těch situacích, kdy jsou vázány na kvalitu výkonu. Dále uvádí, že neshoda mezi sebeúčinností a reálnými schopnostmi (nadměrná nebo naopak nedostatečná sebedůvěra) může vést k selhávání či výkonové úzkosti. Optimem je mírně zvýšené pojetí vlastní sebeúčinnosti, které člověku umožňuje využívat svých dovedností a nabývat motivaci k jejich rozvoji (srov. Holden, 2017).

Sebepojetí lze definovat jako postoj jedince k sobě samému. Je základem jáství člověka, je souhrnem názorů na sebe sama, na své místo ve světě, a v tomto smyslu je souhrnem pocitů, jimiž člověk prožívá spokojenost nebo nespokojenost se sebou, větší nebo menší sebedůvěru, sebeúctu a vliv na druhé. Sebepojetí je také uvědomováním si svých osobnostních charakteristik, často zkráceně nebo stylizovaně se záměrem vyvolat o sobě v druhých určitý dojem (Smékal 2002: 368). Tamm (2010) shrnuje sociologická východiska sebepojetí jako adaptability vůči společenským rolím a rozvoj identity jako interakce se sociálním prostředím. Základy vytvořili představitelé symbolického interakcionismu Cooley a Mead (identita se tvoří na základě interaktivního vztahu mezi já a prostředím. Proto se neustále se formuje a mění.) Podle humanistického a fenomenologického přístupu se individuální sebepojetí formuje jako výsledek předchozích strukturovaných zkušeností (jedinec si utváří sebepojetí ve vztahu k druhým lidem a prostředí). Práce umožňuje rozvoj člověka tím, že se může vyjadřovat, učit se a používat nové dovednosti. V sociálním konstruktivismu Bergera a Luckmanna (1999) je sebepojetí konstruováno prostřednictvím interaktivního vztahu se sociálním prostředím (všechny sociální jevy jsou konstruovány prostřednictvím sociální reality, identita je znovu

a znovu vytvářena a interpretována prostřednictvím jazyka. Existuje množství diskursů, které neustále konstruuji a vytvářejí naši identitu.)

Profesní sebepojetí, tj. subjektivní vnímání (představa o sobě) své vlastní profese a sebe jako profesionála se promítá do vnitřního prožívání i vnějšího chování každého pracujícího člověka. Nezkreslené a mírně pozitivní profesní sebepojetí je podmínkou optimálního výkonu profese a fungování v ní (Liljegren, Saks et al., 2016). Postoje obecně, a tudíž také profesní sebepojetí, má tři složky (Smékal, 2002):

- a) kognitivní – jak jedinec usuzuje a hodnotí,
- b) emocionální – jak prožívá, a
- c) konativní – jak se (za)chová v souvislosti s profesí.

V roli pracovníka jsou ostatní role méně aktivní a rozvoj subidentity (profesionální identity) je ovlivněn nejen osobními faktory, ale také značně utvářen sociálním kontextem, který dává roli status, pozici (Aimre, 2001 in Tamm, 2010). Profesní sebepojetí není stabilní – vazba na profesi se ustaluje přibližně v období adolescence a proměňuje se vlivem měnících se osobnostních preferencí, profesních zkušeností a pracovních podmínek (Fidan, 2018). U sociální práce otázka stability profesního sebepojetí souvisí s již zmiňovanými proměnami v čase, když se proměňuje i samotná definice sociální práce a její náplň. Celá řada autorů (Hugman, 1996; Dauti, 2020; Butler-Warke et al., 2020; Janebová, 2021; Levická et al., 2015; Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019; Nečasová, 2020; Pajmová, Elichová, 2014 aj.) akcentují, že sociální práce musí pružně reagovat na aktuální stav společnosti, změny společenských podmínek, sociální problémy dané doby, aktuální potřeby. Změna je jádrem této profese, a proto je i profesní sebepojetí sociálních pracovníků už z principu ovlivněno dobou, kdy je vykonávána a získanou zkušeností.

Také Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW, 2020a) pojmenovala na základě mezinárodního výzkumu (N=607 z 54 zemí) šest témat klíčových pro sociální práci do budoucna, přičemž jako nejdůležitější identifikovala téma ohrožení duševního zdraví a potřebu péče o ně. Mezi duševním zdravím a profesním sebepojetím existuje těsná souvislost. Profesní sebepojetí se přirozeně promítá do celého psychosociálního nastavení jedince. Negativní profesní sebepojetí, nízká subjektivně vnímaná prestiž profese, demotivace a další konsekvence se mohou v konečném důsledku promítnout také do stavu duševního zdraví (srov. Pillny, Krkovic, Lincoln, 2018) a vice versa, poruchy duševního zdraví se promítají do profesního sebepojetí i výkonu profese, jde o vzájemně se podmiňující jevy.

1.4 Koncept rozvoje profesní identity

Donovan, Rose a Connolly (2017) upozorňují, že i s ohledem na širokou variabilitu oblastí, kde sociální pracovníci vstupují do profese, je aspekt profesní identity a jejího rozvoje kritickým a často přehlíženým bodem v odborné literatuře sociální práce. K tomuto tématu přispěli např. Wiles (2013), Mackay a Zufferey (2015), Long et al. (2018), Tamm (2010). V České republice se na oblast profese a profesionalizace sociální práce zaměřuje jen část výzkumníků a výzkumnic, zejména Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. na základě zadání ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí (Musil, 2017³; Hubíková et al., 2021; Havlíková et al., 2021), ale i v rámci projektů Technologické agentury ČR (Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019; Matoušek 2021) a další (Baláž, 2017; Šámalová, 2019). Celospolečenské změny v uplynulých letech s sebou přinesly další výrazné výzvy (Bauman, 2020; Matulayová, Musil, 2013; Vajdová, 2011; Lorenz, 2006; Tomeš, 2018; Levická, 2020) a s nimi spojené nové úkoly, včetně očekávání od sociálních pracovníků, což vedlo k výzkumnému zaměření na vnímání této profese veřejností. Toto porozumění lze přitom považovat za předpoklad návrhů doporučení na různých úrovních výkonu sociální práce v praxi i ve vzdělávání tak, aby sociální pracovníci disponovali zdroji podpory profesní identity a profesního rozvoje.

Identita může být podle Mlynáře (2016) odvozena z individuálního jáství/self (osobní identita), příslušnosti ke skupině (sociální identita) nebo ze sociálních pozic a rolí (kolektivní identita). Kolektivní identitu definuje jako soubor významů či určitý obraz konkrétního člověka založený na sounáležitosti s dalšími lidmi, tedy příslušnosti k sociálnímu útvaru, společenství, (pomyslné) komunitě, skupině či organizaci. Jako soubor významů, které definují, kým někdo je, může být identita utvářena (konstruována) různými aspekty sociální reality.

Významný faktor, který má dopad do každodenní praxe sociálních pracovníků je profesní identita (Mackay a Zufferey, 2015; Tregurta et al. 2017; Long, 2018; Levická, 2015). Profesní identitu lze považovat za součást sociální identity jedince. Jedná se o vnímání sebe sama při naplňování určitých úkolů náležejících profesi, vyjádřená přijetím profesní role. Zahrnuje ale také individuální pojetí toho, do jaké míry jsou jeho osobnostní vlastnosti ve vazbě na pracovní cíle. Jedinec sice může ve svém životě definovat několik (sub)identit, ale je poměrně obtížné zastávat více než jednu nebo dvě role současně. V souladu s tím lze

---

³ Odborná monografie publikována v roce 2017 vychází ze závěrečné zprávy analýzy výkonu profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR z roku 2011.

pozorovat podřízenost identit, která se mění. Přijetí určité role souvisí s potřebami a hodnotami jednotlivce (Lord, Brown a Freiberg 1999; Hall 1990; Ruohotie 1995, 2000, 2004 in Tamm, 2010).

Rozvojem profesní identity se rozumí přizpůsobování se práci, růst sebepojetí a profesní identity v rámci celoživotního procesu (Super 1957; 1990; Ruohotie 1995, 2000; Heikkinen 2001 in Tamm, 2010; Long, 2018). Super (1960) staví proces začínající volbou povolání na teorii sebepojetí. Jednotlivec podle něj hodnotí zajímavost profesí, tj. srovnává sebepojetí se stereotypy v jejich pojetí. V případě, že si vybere, snaží se dále přizpůsobit novým okolnostem. Po získání odborného vzdělání se jedinec přesune do praxe, která nabízí více příležitostí pro rozvoj profesní identity. Ten je založen na interakci mezi institucemi, které vytvářejí role, a společností. Utváření a rozvoj profesní identity se váže na čas, protože tento proces souvisí se společenským kontextem a kulturními tradicemi: práci a rozvoj organizují lidé, kteří mají různé zkušenosti a chápání vzdělání a profesí (Tamm, 2010; Long, 2018; Wiles, 2013; Tregurtha et al., 2017). Super (1960) navrhl a popsal pět stadií profesního vývoje, jež nesou název podle hlavního úkolu, který musí být v daném stadiu vyřešen. Stadia nemusí nutně přicházet v nezměněném pořadí:

- 1) růst (growth),
- 2) zkoumání (exploration),
- 3) budování (establishment),
- 4) udržování (maintenance) a
- 5) odpoutání (disengagement).

Jedním ze základů kolektivní identity sociálních pracovníků jsou podle Růžičkové a Musila (2009 in Hubíková et al., 2021) společné cíle. Identita sociální práce pak může být chápána jako „*kolektivní sebepojetí skupiny lidí, kteří považují za žádoucí sledovat cíle a jednat při tom způsoby specifickými pro sociální práci*“ (Musil, 2013: 512–513 in Hubíková et al., 2021; Matoušek, 2013). Získávání kvalit profesionála je delší proces, na který působí řada faktorů. Tento proces nemá žádný konečný stav, profesionalita musí být soustavně udržována (Matoušek, 2021; Levická, 2015; Wiles, 2013; Lorenz, 2011). Hobbs a Evans (2017) považují identitu za fluidní konstrukt, u kterého se očekává, že jej sociální pracovníci získávají různými cestami prostřednictvím zkušeností, zapojením se a výkonem praxe. Matoušek (2021) upozorňuje na vliv nejen prostředí praxe (zpětná vazba od klientů, kolegů a pracovníků spolupracujících profesí), ale i médií a také pokračujícího dalšího vzdělávání. Havlíková et al. (2018) také konstatují, že různorodost a neustálé změny v životních situacích a vztazích jedinců

s prostředím, na které sociální práce působí, s sebou přináší nutnost celoživotního učení se. Ochota a schopnost odborně růst je jedním z rysů profesionála v sociální práci (srov. Havrdová, 1999; Matoušek a kol., 2013 in Havlíková et al., 2018; Treghurta et al., 2017).

Role sociálních pracovníků, které je ukotvují v jejich profesi vycházejí mj. z obrazu (vnímání) profesí (Tamm, 2010; Hobbs a Evans, 2017; Osmanaga, 2019). Profesní role jsou tedy nástrojem rozvoje profesní identity, protože přijmout profesionální roli znamená přijmout nejen pracovní úkoly, ale i očekávání společnosti. Identita sociální práce je spojována také s konstrukcí prestiže profese, kterou Condie, Hanson, Lang, Moss a Kane (1978 in Hobbs a Evans, 2017: 47) definovali jako „*relativní přidanou hodnotu statusu nebo pozice, bez vazby na osobu, která ji zastává*“. Někteří autoři připomínají, že klíčovou roli v rozvoji profesní identity sociální práce mají také politici (Barrett-Herman, 1993 in Hobbs a Evans, 2017; Treghurta, 2017).

1.5 Vnímání prestiže profese sociální práce

Výzkumy v rámci české společnosti, které se dosud zaměřovaly na vnímání prestiže různých povolání, neobsahují ve výčtu sociální pracovníky (srov. CVVM, 2019). Existují rozmanité přístupy k profesi sociální práce, které se vztahují odlišným způsobem k základním diskursům v sociální práci. To s sebou nese i vytváření odlišných představ nejen o možné volbě sociální práce jako budoucího povolání, ale i odlišných představ společnosti o sociální práci (srov. Navrátilová, Navrátil, 2016; Musil, 2013; Dragomirecká, 2019; Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019; LeCroy a Stinson, 2004; Osmanaga, 2019).

Podle Webera (1998 in Paulík, 2005) je základní strukturou společnosti stratifikace, tj. hierarchické vertikální vrstvy. Pozicí je označováno zařazení člověka ve stratifikační strukturu, statutem společensky daný význam a vážnost vrstvy (straty) a rolí očekávané chování vyplývající z pozice a jejího statusu. Prestiž je pak sociálně uznávanou vážností nějaké osoby či skupiny, která se projevuje respektem ze strany jiných osob či skupin. Je významným ukazatelem pozice nějakého subjektu ve stratifikační strukturu (Petrušek 2018; Keller 2018 in Janebová 2021). Bourdieu (in Šubrt, 2010) z hlediska strukturalistického konstruktivismu rozlišuje čtyři druhy kapitálu (ekonomický, kulturní, sociální a symbolický), které určují společně s profesní pozicí osobní status člověka. Každá profese je podle Matouška, Navrátila, Matulayové (2019) spojená s určitou společenskou prestiží. Také Abbott (1988) ve své teorii systému profesí akcentuje veřejné mínění jako jeden z klíčových faktorů při analýze profesního statusu a základ profesní prestiže. Prestiž profese podle Titma a Taljunaite (1984 in Abbott,

1988) odráží povědomí veřejnosti o ní. Také podle nich je profesní prestiž jedním z ukazatelů sociálního postavení.

Tamm (2010) konstatuje, že postavení sociální práce ve společnosti a její uznání (vnímání) jsou také důležité pro rozvoj vazby k této profesi a tím i pro rozvoj profesní identity. Soudržnost sociálních pracovníků s jejich profesí a jejich pracovní nasazení jsou podle ní založeny na jejich pohledu na svět a hodnotách. Na význam sledování, jak se mění vnímání profese z pohledu sociálních pracovníků upozornili Dauti et al. (2020) a Amadasun (2020), vnímání sociální práce veřejností například Staniforth, Dellow, Scheffer (2021), Osmanaga (2019) nebo LeCroy a Stinson (2004) a interpretaci očekávání těch druhých sociálními pracovníky doplnil Musil (2020). Některé výzkumy ukázaly, že vnímání sociální práce jako profese a její hodnocení samotnými sociálními pracovníky bývá převážně negativní (Jordan, 2004; Leigh, 2016 in Hobbs, Evans, 2017). V České republice nebyla tato oblast specificky zkoumána, avšak uskutečnila se řada dílčích šetření v souvislosti s profesionalizací sociální práce (Janebová 2019, 2021) či problematiky etických dilemat (Levická 2020; Nečasová 2020), z nichž vyplývá shoda v potřebě zkoumat a podporovat (pokud možno pozitivní) změny ve vnímání profese sociální práce. LeCroy a Stinson (2004) upozorňují, že sociální pracovníci nemohou plnit poslání své profese, pokud je široká veřejnost neinformovaná, nerozumí jí nebo je vůči profesi nepřátelská. Pokud klesá podpora profese veřejností, klesá i její důvěryhodnost.

Šetření prestiže povolání mezi českou veřejností probíhá pravidelně od roku 2004 (CVVM, 2019). Seznam dvaceti šesti povolání však neobsahuje sociálního pracovníka. Dragomirecká (2019) sice konstatuje, že se pomáhající profese ve výzkumech prestiže povolání pohybují vysoko (lékař, zdravotní sestra), na základě zahraničních šetření však odhaduje, že by na horní příčky žebříčku prestiže sociální práce nedosáhla, což souvisí s vnímáním náročnosti odborné přípravy profesionálů, jejich autority a osobní moci (autonomie) a v neposlední řadě s výší jejich příjmů. Ve výzkumu prestiže z roku 2004 v USA se sociální pracovník umístil na 3. místě, nad poradci, psychology a psychiatry. Na prvních dvou příčkách byly zdravotní sestry a duchovní (LeCroy a Stinson, 2004). Nízká prestiž sociálních pracovníků souvisí podle Vilka et al. (2018) se společenskými hodnotami a upozorňují, že pomoc lidem není považována za prestižní hodnotu. Nedostatečnou prestiž sociální práce reflektuje i Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025 (MPSV, 2015), jež obsahuje cíl rozvoj sociální práce a profese sociálního pracovníka mj. za účelem zvýšení její prestiže. Výzkum v této disertační práci je proto zaměřený na to, jak je sociální práce vnímána veřejností a samotnými sociálními pracovníky.

1.6 Sociální práce z hlediska kritiky profesionality

Kritici pojetí profesionality představeného v předchozích kapitolách přichází s tvrzením, že znalosti a dovednosti pracovníků jsou kontextuální a společensky situované, zakotvené v každodenních zkušenostech uživatelů služeb. Profesionalita v postmoderním paradigmatu tedy není pouze aplikací znalostí a dovedností, ale současně i jejich neustále probíhajícím vytvářením na základě dialogu s uživateli služeb (Fook, 2000 in Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019; srov. Matulayová, Musil, 2013; Dominelli, 1996; Havlíková, 2020). Pojem „profesionalismus“ reviduje také Noordegraaf (2007), který koncipuje ideu profesionality založenou na „reflexivním hledání“ způsobů, jak vytvářet smysluplná spojení s klienty. Do konceptu projektu profesionalizace přináší reflektivní a reflexivní procesy, jimiž sociální pracovníci mají podrobovat své profesní znalosti a dovednosti výzvám současnosti, konkrétním situacím i potřebám klientů. (Camilleri, 1999; Navrátil, 2019) V tomto pojetí jsou sociální pracovníci chápáni jako profesionálové, kteří umí vést proces řešení problémů v náročné životní situaci. Lidem v obtížné životní situaci je tedy přiznáván plný status odborníků sama na svůj život (s ohledem na principy sebeurčení, nehodnocení, individualizace). Sociální pracovníci mohou být nově vnímáni jako participující profesionálové s užitečnými kompetencemi. (Weinstein, Whittington and Leiba, 2003 in Matoušek, 2021; srov. Truhlářová, 2013; Havrdová, 1999)

Wallerstein (2000, in Ferguson et al., 2018) odkazuje na „škody způsobené cestou k pokroku“, když sociologové a sociální pracovníci prováděli „opravy“ sociálních problémů a zastávali postoje, které byly „antisociální“. Mnoho vědců dnes volá po kritické sociologii a radikálních sociologických perspektivách (Ferguson et al., 2018) k řešení aktuálních problémů v sociální práci. Bhuyan et al. (2017, in Ferguson, 2018) poznamenávají, že vzdělávání v sociální práci odráží tržní tlaky, které upřednostňují cíle orientované na úkoly, zatímco „mainstreamují“ rétoriku sociální spravedlnosti. Zjišťují, že praxe je utvářena způsobem, který často neguje nebo zbavuje sociální spravedlnost smyslu, neboť pouze maskuje strukturální nerovnosti. Butler-Warke et al. (2020) poukázali na zkušenost respondentů/sociálních pracovníků s dopady změn politických ideologií do jejich praxe. Účastníci identifikovali snahy učinit ze sociálního pracovníka nástroj sociální kontroly, který řídí a v případě potřeby trestá zranitelné. Fenton (2014, in Butler-Warke et al. 2020) uvádí obdobně příklad sociální práce v trestní justici, která se zaměřuje na „nápravu“ jednotlivce bez zohlednění širšího kontextu, a její formu sociální

kontroly, která má příliš daleko k vizi zplnomocňující sociální práce založené na rovnosti a ochraně lidských práv (srov. Lazar, 2021; Janebová, 2021).

Výzvu ke svržení institucí profesionality, akademické sféry a statusu profese vnesl Mayela (2021) s tím, aby došlo k osvobození od maskulinních představ o profesionalitě a institucionalismu. Také vznáší kritiku sociální práce v rolích sociální kontroly a upozorňuje na rizika zneužívání sociální práce systémem a neřešení nerovností ve společnosti. Hubíková et al. (2021) k tomu uvádí, že debata na téma deprofesionalizace se v anglosaských zemích odehrává na pozadí silného institucionálního zakotvení sociální práce, které se formovalo dlouhá desetiletí a stále se vyvíjí.

Pokud má být sociální práce nadále profesí, která klade důraz na solidaritu, musí být schopna generovat a aplikovat různé přístupy k hodnocení a širšímu využití znalostí, aby porozuměla složitosti lidského a sociálního fungování. Sociální pracovníci nemohou přijmout diktaturu administrátorů, ale mají se snažit získat důvěru klientů a široké veřejnosti ve své profesionální dovednosti prostřednictvím aktivní reprofesionalizace (Healy, 2017; Healy & Meagher, 2004 in Navrátil, 2019)

2 Vývoj sociální práce v Československu / České republice

Sociální práce má v Čechách více jak stoletou tradici a v minulosti procházela různými vývojovými etapami, které mají rovněž vliv na její současné vnímání. Počátky ustanovování této pomáhající profese se pojí s prvorepublikovým obdobím a značným působením Alice Masarykové a dalších. Po následujících letech ovlivněných politickými podmínkami přišla obroda či snaha o obnovení pozice sociálních pracovníků po roce 1990, za níž stála Jiřina Šiklová a další.

Tyto proměny společenského prostředí měly významné dopady na proměnu vnímání sociální práce, na podmínky jejího výkonu i legislativní ukotvení, přičemž znamenají zásadní kontext pro uvažování o tématu sociální práce jako profese.

2.1 Základy profesionální sociální práce a její vývoj v Československu⁴

Povolání sociálního pracovníka existovalo v Československu již od roku 1920. Jelikož byla stále více pocíťována potřeba odborně připravených pracovníků (s odlišnými kompetencemi od zdravotníků), založily Alice Masaryková a Anna Berkovcová roku 1918 Vyšší školu sociální péče v Praze. V meziválečném období se sociální práce na našem území rychle rozvíjela. V roce 1927 byly v Československu tři školy pro sociální práci.

Alice Masaryková měla významnou roli jak doma, tak na mezinárodní půdě. Například se aktivně účastnila při organizování mezinárodní konference sociální práce, která se uskutečnila v Paříži v roce 1928. Předsedala organizačnímu výboru, který se konal v Paříži v roce 1926 a v Praze v roce 1927, této konference. Dnešní Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW) je následníkem Stálého mezinárodního sekretariátu sociálních pracovníků, který byl založen v roce 1928 v Paříži a který byl činný až do vypuknutí II. světové války. Alice Masaryková rovněž předsedala druhé mezinárodní konferenci sociální práce, která se uskutečnila v roce 1932 ve Frankfurtu nad Mohanem. (Hegar, 2013)

Československo mělo významnou pozici na mezinárodní úrovni a sociální práce se svými základními principy nijak zvlášť nelišila od ostatních evropsko-amerických zemí. V roce 1921 byla ustavena první Společnost sociálních pracovníků na území České republiky, která

---

⁴ Část této kapitoly byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: Zajacová (2017)

s krátkými přestávkami (z politických důvodů) funguje dodnes (SSP, 2017). V první polovině 20. let minulého století předložili sociální pracovníci ostatním představitelům pomáhajících profesí důkazy o tom, že sociální práce samostatnou profesí již je, a snažili se je o tom přesvědčit. Argumentaci stavěli na znacích (pole působnosti, obsah a metoda), jimiž se dosud vymezovalo každé povolání.

Dle Kodymové⁵ bylo za klíčový znak považováno pole působnosti profese, kterým je např. u medicíny léčení a prevence, u učitelství vzdělávání a výchova a konečně u sociální práce odstraňování příčin selhání, které způsobují, že člověk přestává být schopen organizovat si svůj život sám, a nestačí na to, aby plnil svou funkci ve společnosti. Za neméně důležitý znak profese byl považován její obsah: 1) u sociální práce šlo o znalost složek dávajících dohromady „normálního člověka“: např. národnost, náboženství, rodina, vzdělání, výchova, rodinné prostředí, dědičnost, strava, byt, hygienická úroveň, vztah k přátelům, povolání, ke společnosti, k rodičům a řada dalších; 2) znalost odchylek od životních norem (nemoc, fyzická neschopnost, nezaměstnanost, prostituce, alkoholismus, analfabetismus, dětská osiřelost, rozvrat a rozvod manželství, zanedbání výchovy aj.) a schopnost je identifikovat. To však vyžadovalo zároveň i schopnost individualizace: „[...] jako lékař pátrá po příčinách symptomů u každého pacienta, tak i sociální pracovnice si musí ujasnit okolnosti a vlastnosti člověka, které konkrétně odlišují jeho případ od případů jiných.“ Třetí znak představovala metoda, kterou v případové sociální práci (z předchozího textu je zřetelné, že skupinová sociální práce si svůj prostor až na výjimky, a to převážně pouze v rovině teoretické, v meziválečné době nevydobyła) reprezentovala základní terminologie, jako je analýza případu, diagnóza, prognóza a plán. Za vlastní metodu sociální práce byl označen rozhovor probíhající v interakci s klientem, jeho rodinou, okolím a dalšími odborníky a pozorování sloužící „ke sběru dat bez dotazů; tato schopnost musí být kryta odborným výcvikem“. Posledním z posuzovaných znaků bylo poslání, tedy dosažení cíle, kterým bylo v sociální práci vzájemné přizpůsobení jedince, jeho rodiny a okolí do takové míry, aby nabyl schopnost plnit své funkce v rodině i společnosti a aby se stal „ve smyslu sociální péče“ soběstačným.

Vývoj sociální práce jako akademické disciplíny a profese byl přerušen po celá desetiletí, zejména dominantním politickým názorem popírajícím existenci sociálních problémů a potřeby profesionální sociální práce. Sociální práce a její důležitost pro společnost byla po roce 1948 v důsledku politické a společenské změny, která přinesla nástupnictví komunistického režimu v Československu, až na výjimky, zpochybněna, protože převládalo dogma neexistence

---

⁵ Osobní rozhovor s Pavlou Kodymovou a Igorem Tomešem, Katedra sociální práce. Praha, 18. 12. 2016.

sociálních problémů. Proto byl na našem území následně utlumen praktický výkon sociální práce a již počátkem padesátých let byla sociální práce ochromena likvidací jejího vzdělávacího systému, rozvoje teoretické základny i metod, včetně rozsahu praxe a rušením soukromoprávních poskytovatelů péče a pomoci. Výrazně k tomu přispělo i její pozdější přesměrování do role nápravné, trestající a dohlížející, přičemž její předválečná pozice, praxe i zkušenost byla důsledně dehonestována. Úspěchy sociálních pracovníků pak byly vnímány jako náhodné, ale neúspěchy předávány jako typický projev aktivit profese. Sociální práce tedy byla degradována na zaměstnání a redukovala se především na administrativní činnost (vyplácení dávek).

Navzdory této situaci například Generální ředitelství Hutnictví železa si v roce 1978 nechalo zpracovat podrobnou analýzu rozsahu a obsahu práce sociálních pracovníků v souvislosti s poskytováním skupinové a individuální péče v hutních podnicích (Tomeš, Kálalová, 1978). Ti došli k výsledku, že v závislosti na potřeby pracovníků je nutné institucionalizovat sociální práci v rámci podniků. Analýza zahrnuje pojmy, jako je depistáž (systematické vyhledávání případů) nebo poradenství, jejichž cílem je včasné řešení sociálních problémů pracovníků a jejich stabilizace. Již v tomto výzkumu Tomeš hovoří o specializaci sociální práce a jejího oddělení od ostatních činností, jako například poskytování sociálních služeb nebo administrativy. V závěrečných návrzích výzkumné zprávy je akcentován požadavek na standardizaci označení sociálních pracovníků, aby byla zřejmá jedinečnost této profese, i kvalifikačních předpokladů pro výkon této odborné činnosti. Více podrobností přinesla závěrečná zpráva Sociální práce se společensky nepřizpůsobivými pracovníky v hutnictví železa (Tomeš, 1979), která popisuje (pozn. aut.: dnešními slovy) cílové skupiny sociálních pracovníků v hutnictví a konstatuje, že převážně jsou realizovány činnosti represivní povahy. Na základě výzkumných zjištění byly navrženy zásady metodického pokynu pro sociální práci, které obsahují například popis činností sociální práce, s větším zaměřením na preventivní činnosti sociálních pracovníků.

Z výše uvedených důvodů se sociální práce u nás začala nově rozvíjet až po pádu komunismu roku 1989.

2.2 Snaha o profesionalizaci sociální práce v ČR⁶

Hned po roce 1990 se spolu s občanskou společností a soukromoprávním poskytováním péče začala živelně rehabilitovat i sociální práce. Obnovily se nestátní organizace, které se o její profesionalizaci rovněž pokoušejí. Pro rozvoj profese sociální práce v Čechách po roce 1989 bylo klíčové znovuuustavení oboru sociální práce na vysokých školách v roce 1990 a na vyšších odborných školách v roce 1996. Do roku 1989 bylo možné studovat pouze v tzv. nástavbovém maturitním oboru „sociálně-právní činnost“ na středních školách se sociálně-právním zaměřením. Z tohoto důvodu se hlavní pozornost v devadesátých letech soustředila na koncepční práci na úrovni vysokých škol a vyšších odborných škol. V letech 1991 až 1993 byl navržen minimální standard vzdělávání v sociální práci, a to týmem českých vzdělavatelů v sociální práci, zahraničních odborníků a zástupců některých zainteresovaných zaměstnavatelů sociálních pracovníků. Tento minimální standard se v roce 1993 stal součástí stanov občanského sdružení škol sociální práce: Asociace vzdělavatelů v sociální práci.

V rámci projektu „Zdokonalení práce Koordinační rady pro minimální standardy v sociální práci“⁷ byl v lednu 1996 na konferenci „Profesní profil sociální práce v České republice“ projednán soubor minimálních standardů. Na základě této zkušenosti byl v rámci dalšího projektu „Vypracování vzdělávacích standardů v oblasti sociální práce pro středoškolský a vysokoškolský stupeň vzdělání“⁸ tento soubor minimálních standardů výzkumně rozpracován a na základě empirických dat vznikl model kvalifikačního vzdělávání pro sociální práci, z něhož vycházely i další diskuse o profesionalizaci sociální práce. (Tomeš, 1997)

Podle Závěrečné zprávy z hodnocení dopadů regulace k Věcnému záměru zákona o sociálních pracovnících (MPSV, 2015a) byla snaha o právní úpravu systému, který se postupně rozvíjel a rozšiřoval okruh své působnosti, vyvíjena již od první poloviny 90. let dvacátého století. První návrh věcného záměru zákona o sociálních službách (z roku 2001) obsahoval samostatnou kapitolu týkající se sociálních pracovníků – návrh na úpravu kvalifikačních požadavků pro výkon sociální práce, speciální podmínky, registraci a udělování licencí sociálním pracovníkům.

V roce 2003 byla Ministerstvem práce a sociálních věcí zpracována Koncepce celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků, která nově navrhla, aby byla zpracována samostatná právní úprava výkonu sociální práce (MPSV, 2003). V návaznosti na tento návrh byly navrženy

---

⁶ Část této kapitoly byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: Zajacová (2019)

⁷ Projekt GTAF II/WP2/4A, podpořený z programu EU Phare – Agenturou pro trh práce a sociální politiku.

⁸ Projekt GTAF III/WP3/03-08.

a následně předloženy vládě Teze legislativního zakotvení výkonu sociální práce a celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků (v roce 2005), jež obsahovaly témata kvality výkonu sociální práce, kvalifikačních předpokladů, celoživotního vzdělávání. (MPSV, 2015a)

V roce 2006 však byla přijata pouze jedna nová právní úprava – a to systému sociální pomoci v oblasti činností, tj. sociálních služeb (MPSV, 2015a). Samostatný návrh tzv. profesního zákona, který by vymezil podmínky pro výkon činností, odbornou způsobilost, formu výkonu a podmínky pro celoživotní vzdělávání a kontrolu kvality prováděné činnosti, byl v té době odložen, resp. vláda rozhodla, aby tato oblast nebyla upravována a jako náhradní řešení bylo ministerstvu doporučeno, aby byla úprava výkonu sociální práce včleněna do v té době prioritního záměru k úpravě sociálních služeb.

Nicméně diskurs o sociální práci nelze vnímat jako názory „těch druhých“. Na tomto diskursu se musí podílet a podílejí i sami sociální pracovníci a pracovnice, kteří stejně jako členové jiných utlačovaných skupin nejsou imunní vůči internalizaci do jisté míry negativního a stigmatizujícího pohledu společnosti na sebe a své povolání, proto i oni místy zaujímají poněkud ambivalentní postoje vůči sobě a své profesi. Sami sociální pracovníci pak tuto situaci vnímají jako dilema, se kterým se musí vyrovnávat, a to často činí tak, že jej potlačí. Je to způsob, jak se vyhýbají zpochybňování společností sociální práce jako vědní disciplíny. V důsledku tohoto výrazného diskursu o sociální práci také ještě dnes mnohdy potvrzují svoji identitu profesionálů podřízených jiným profesím (Zajacová, 2017).

V českém veřejném prostoru se diskuse o tzv. profesním zákonu znovu obnovila kolem roku 2012, kdy Ministerstvo práce a sociálních věcí zveřejnilo podklady k připravovanému zákonu, které vycházely z činnosti odborných pracovních skupin – odborného kolegia, vědecké rady pro sociální práci ministryně práce a sociálních věcí a resortní a meziresortní pracovní skupiny. Průběh této diskuse, a ostatně i její výsledek, zcela vystihují Víšek a Průša (2012), podle nichž se odborný problém zpravidla otevře na základě iniciativy státního orgánu (nová koncepce, zákon, který mění stávající věcná řešení apod.). V řadě oborů se i tak velmi redukováná sféra vědecká ocitne zaskočena, odborná diskuse se nerozvine, proběhne pouze připomínkové řízení. Posléze zaujmou k problému názory i politické subjekty, čímž je odborná diskuse nadále zablokována a někdy se zablokuje i řešení problému. A to i přesto, že by podrobnější, ale odborná, diskuse mohla ukázat, že rozdíly v názorech nejsou zdaleka nepřijatelné, ale nebyly vysvětleny a nebyly hledány kompromisy. Podle nich je třeba poznamenat, že odborná diskuse předpokládá znalost problému, nikoliv jen zájem o něj. Pokud odborná

diskuse proběhne až v orgánech vlády, politická inhibice řešení se tím zpravidla nepřekoná a výsledek není dobrý ani pro věcné řešení ani pro politiku.

K předloženému materiálu Věcného záměru zákona o sociálních pracovnících (MPSV, 2015) bylo začátkem roku 2016 v připomínkovém řízení uplatněno značné množství požadavků a po jejich vypořádání byl projednán v jednotlivých komisích Legislativní rady vlády. Materiál byl vrácen k dopracování, avšak v důsledku nadcházejících voleb a následných změn politické reprezentace další kroky nenásledovaly.

Zákon o sociálních službách (č. 108/2006 Sb.) ukotvuje pojetí sociální práce jako zaměstnání. Pro sociální pracovníky jsou nyní určující § 109 a § 110. V podstatě od účinnosti tohoto zákona jsou postupně činěny další pokusy o vymezení role sociálního pracovníka v kontextu zakázky společnosti. Vždyť od roku 1993, kdy byl vytvořen Minimální standard vzdělávání v sociální práci, a následně byly definovány kompetence sociálního pracovníka (Havrdová, 1999), nedošlo k žádné revizi činností ani ustanovení týkajících se sociálního pracovníka. Stejně jako se po roce 1989 vyvíjela naše společnost, vyvíjí se i sociální práce a mění se a specifikuje náplň činnosti sociálního pracovníka. Je tedy zjevně potřeba redefinovat profesní požadavky na pozici sociálního pracovníka v kontextu požadavků společnosti, sociálních témat a profesní odpovědnosti sociálního pracovníka.

Vytvoření podmínek pro uplatnění odborné kvalifikace sociálních pracovníků a kvalitní výkon jejich profese dle Tomeše (2015) patří mezi klíčové faktory celkové kvality v oblasti sociální politiky. Sociální pracovníci podle něj nezbytně potřebují zákon, který by je uznal jako svébytnou profesi a založil veřejnoprávní komoru pro etické a odborné otázky. Baláž a Musil (2016) upozornili, že většina z atributů profesionálního výkonu sociální práce může být v České republice v současnosti ohrožena nedostatečným formálním a institucionálním zakotvením české sociální práce.

2.3 Otázky nové profesionalizace v České republice

Rámec vývoje profesionalizace české sociální práce je nutné doplnit o kritický pohled na dosavadní koncepty a otázky nové profesionalizace v souvislosti se společenskými změnami. Pouze prostřednictvím kritického přehodnocení procesu profesionalizace sociální práce, zejména znalostí, metod a hodnot, má podle Hugmana (1996) sociální práce možnost se rozvíjet. Potom bude moci adekvátně reagovat na rozmanitost společnosti, ve které působí. (srov. Fook, 1999)

Lazar (2021) podobně jako Butler-Warke et al. (2020) varuje, že v odborné rovině dochází k rekonstrukci sociální práce lidmi „mimo obor“ (jako jsou politici, ekonomové, úředníci a manažeři), což však znemožňuje sociálním pracovníkům uplatňovat při výkonu povolání své odborné znalosti a dovednosti. Silná profesní identita by podle něj fungovala jako štít před rekonstrukcí dané profese ze strany laiků, bez ní však existuje značné riziko, že se sociální práce promění v „konglomerát různých nekompatibilních hodnot, teorií a praxí“. Podle Baláže a Musila (2016) současně může docházet k podceňování významu etických principů a hodnot a následně převáží různé utilitární, technokratické a jiné přístupy, které mohou být prosazovány nadřazenými sociálních pracovníků. Lazar (2021) v této souvislosti upozorňuje ještě na další jev, který zatím není v českém diskursu sociální práce dostatečně reflektován, a to, že dochází k prekarizaci povolání sociálního pracovníka, což vede k dalšímu nárůstu stresu a nejistoty.

Při reflexi deficitů v naplňování hlavních atributů profesionálního výkonu sociální práce došli Baláž s Musilem (2016) ke zjištění, že například profesní vzdělávání je v České republice sice etablované, ale zároveň mohou být na pozici sociálního pracovníka podle stávající právní úpravy přijati i absolventi jiných oborů, tedy lidé s jinou profesní socializací, jinou profesní identitou a disponující souborem jiných specializovaných odborných znalostí. V důsledku chybějících opor sociální práce konstatují značné riziko posunu či „kolonizace“ cílů sociální práce jinými systémy, přičemž pokud jsou cíle sociální práce určovány faktory mimo tento obor, dochází zpětně i k ovlivňování samotného výkonu sociální práce. *„Nadřazení mimo obor mohou například sociální pracovníky ovlivňovat prosazováním své představy o tom, kdo jsou „zasloužili“ klienti a kdo nikoliv, jaké zdroje a pro koho je smí sociální pracovník využívat, kolik času může například trávit v terénu a spoustou dalších způsobů. To se přímo i nepřímo promítá do výsledků, které sociální práce přináší pro klienty. V našem výzkumu lze posun cílů sociální práce nahlížet jako empiricky poměrně snadno detekovatelný a doložitelný důsledek chybějících profesních opor sociální práce. Domníváme se, že je to ale jen špička ledovce, kdy se pod hladinou skrývají méně zjevné, o to však závažnější konsekvence vedoucí až ke kompromitaci celé profese sociální práce v ČR“.* (Hubíková et al., 2021: 79)

Řada autorů (podrobněji in Janebová, 2021) se v českém prostředí vesměs shoduje v tom, že neoliberalismus se začíná stávat dominujícím transnacionálním diskursem bez ohledu na lokální kontext a konkrétní typ sociálního státu. Lazar (2021: 101) upozorňuje na vliv neoliberalizace v dimenzi hodnot: *„Tam, kde sociální práce hovoří o solidaritě, spolupráci, rovnosti a komunitě, přináší neoliberalizace efektivitu, soupeření, nerovnost a individualismus. Tady je důležité si povšimnout, že hodnoty sociální práce nejen že nejsou s neoliberální*

ideologii pouze „špatně kompatibilní“, ony se dokonce vzájemně vylučují. V takovém případě se pokusy o nalezení kompromisu jeví jako velmi problematické.“

Musil (2020) odkazuje na kritiky neoliberálního státu, kteří upozorňují, že neoliberální stát prosazuje privatizaci ziskových aktivit a ukázněně ty, kdo by se mohli bouřit, jelikož na ně dopadají rizika privatizace veřejných služeb. Nelukrativní služby financuje nadále stát, který své výdaje omezuje se současným zdůrazňováním osobní odpovědnosti jedinců za vlastní neúspěch. Od sociálních pracovníků se očekává, že se z aktérů pomoci stanou dohlížitelé, kteří odhalí žadatele „zneužívající systém“ a odradí je od snahy zvládat důsledky jejich „osobní nezodpovědnosti“ ždímáním veřejné pomoci (Mullaly, 2007; Keller, 2010; Janebová, 2019 in Musil, 2020; Maylea, 2021).

Janebová (2021: 80) shrnuje dopady neoliberalizace na sociální práci na základě řady odborných zdrojů následovně: *„Stát, od kterého původně profese získávala svou legitimitu a někdy i uznání, svými politikami sociální práci momentálně oslabuje. Ekonomická politika skrze manažerismus devaluje odborné znalosti a dovednosti postavené na hodnotách profese a komplexním přístupu a nahrazuje je požadavkem na soubory dílčích specifických kompetencí potřebných k dosažení manažery nastavených cílů.“* Dodává, že politika neoliberálního státu nutí sociální pracovníky do role kontrolorů prověřujících zavinění klientů a vytlačuje je ze sfér, které jim v minulosti příslušely (srov. Maylea, 2021).

Profesionalizace by podle Janebové (2021) měla být chápána jako schopnost pracovat se znalostmi způsobem, který je využitelný ve specifickém prostředí klienta. Zásadní otázka tedy podle ní je, zda a v jaké podobě profesionalizaci rozvíjet (srov. Havlíková, 2020). Podle Hubíkové et al. (2021) chybějící garance podmínek v České republice vede k tomu, že se sociální pracovníci nemohou spolehnout, že budou pracovat v adekvátních podmínkách, a ani nemají na základě čeho je požadovat. Janebová (2021: 90) uvažuje, že pokud by se profesní zákon podařilo nastavit tak, aby *„vymezil sociální práci ve vztahu k její odpovědnosti iniciovat změny sociálního prostředí, pokud by dokázal pojmenovat odpovědnosti a činnosti sociálních pracovníků tak, aby jim jejich nadřízení nemohli zakazovat některé činnosti sociální práce dělat, a naopak některé asociální činnosti nařizovat, a pokud by ustavil demokraticky fungující komoru zaměřenou primárně na práva klientů“*, pak by byl možná podpořen. Musil (2020: 21) sociálním pracovníkům doporučuje, aby hledali, resp. vytvářeli příležitosti k diskusi a zamyšlení nad dvěma otázkami: *„Je lepší chápat očekávání těch druhých bez uvážení jako závazek, kterému je třeba se podřídit, i když mi brání dobře pracovat s klienty? Nebo je lepší jejich očekávání sledovat zpozzdálí s otázkou, jak na ně reagovat,*

aby to nepoškodilo klienty?“ a uzavírá diskusi myšlenkou, že hledáním odpovědí na uvedené otázky může každý sociální pracovník podpořit odbornou svébytnost profese, mužů i žen, při řešení situací a problémů jejich klientů. Janebová (2021) apeluje na české sociální pracovníky a pracovnice, aby se zaměřili na rozvoj nové profesionalizace.

3 Kontexty sociální práce jako klíčové pomáhající profese

Proměny společnosti s sebou nesou nové sociální dopady a výrazně mění sociální potřeby, na které musí sociální stát, resp. sociální práce reagovat. V evropském kontextu se tak otevírá nová dimenze a narůstají nároky na sociální práci, zejména na profesionalizaci a změnu nastavení vzdělávacího standardu sociálních pracovníků. Globální problémy, jako pandemie Covid-19, energetická krize, nebo válečný konflikt na Ukrajině, postavily sociální pracovníky do první linie a společnost tak nahlédla na jejich práci a nezbytnost novou optikou (Okafor, 2021; IFSW, 2020a; Dauti et al., 2020). Tyto a další kontexty, jako například institucionální, souvisejí s vnímáním sociální práce jako profese.

Sociální práce patří mezi tzv. pomáhající profese (helping professions), které jsou definovány jako „*veškeré profese, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci a řešení jejich problémů a na získávání nových poznatků o člověku a jeho podmínkách k životu tak, aby pomoc mohla být účinnější; patří sem lékaři, zvl. psychiatři, psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagogové; šířeji i fyzioterapeuti, balneologičtí pracovníci apod.*“ (Hartl, Hartlová, 2000: 185; srov. Matoušek, 2013a; Mishra a Bandela, 2015). Mezi ostatními pomáhajícími profesemi sociální práce jako jediná přistupuje k situaci klienta komplexně – vhodnou kombinací různých teoretických přístupů ke způsobu pomoci přináší lidem v obtížné životní situaci takovou formu pomoci, kterou jiné pomáhající obory nemohou nabídnout. Podle Matouška (2021) je běžnou zkušeností sociálních pracovníků, že čím více se zabývají životní situací klienta a jeho vyrovnáváním se s nároky na něj kladenými, tím složitější se ukazují jeho problémy. Potom nelze stanovit standardizované správné postupy, neboť je prakticky nemožné vycházet z jedné teorie (jednoho přístupu) a při výkonu profese využívat jedinou metodu či techniku (srov. Payne, 2021; Gitterman, 2014).

3.1 Kontext významu sociální práce z hlediska společnosti⁹

Kontext zakázky společnosti zahrnuje otázky související s vymezením pole zadavatele a klienta, a témata, mezi něž patří kontrola a pomoc, užití moci či morální odpovědnost sociálního pracovníka. (Healy, 2014) Poznatky sociologů, kteří mají dle Trimikliniotise (2020)

---

⁹ Část této kapitoly byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: ZAJACOVÁ, M. Profesionalizace sociální práce se seniory. s. 196-213. In: TOMEŠ I., K. ŠÁMALOVÁ a kol. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. s. 214. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3612-2.

zkoumat „velké sociální otázky 21. století“, jako například sociální nerovnosti, vykořisťování, útlak i hrozící ekologické krize, jsou úzce propojené se sociální prací založené na hodnotách sociální spravedlnosti a rovnosti. Klíčovou hodnotou sociální práce je lidská důstojnost, která je v konkrétních kategoriích vyjadřována a upřesňována konceptem lidských práv. (Šrajer, 2006)

V 21. století nás podle Tomeše (2018: 50) čekají velké společenské změny srovnatelné se společenskými změnami v 19. století, v době industrializace. „*Zatím se rýsují čtyři významné změny. Jsou to (i) digitální revoluce, (ii) stárnutí obyvatelstva, (iii) migrační invaze a (iv) makroekonomické posuny. To vyvolá reformy nástrojů evropských sociálních států, nikoliv však jeho kvality.*“ (srov. Majerová, 2011) V oblasti digitální revoluce dle téhož autora nastupuje tzv. čtvrtá průmyslová revoluce. V klasické výrobě a ve veřejné správě dochází k digitalizaci, následně stroje nahrazují lidi a vzniká nezaměstnanost. Tento trend je označován pojmem Průmysl 4.0.

Jedním z prvků postmoderní sociální situace je tzv. přechod k postindustriální fázi vývoje západního kapitalismu. Bell (in Harrington, 2006: 342) hovoří o „intelektuální technologii“, když se hlavním principem postindustriální společnosti staly nemanuální znalosti a dovednosti. Ta bývá označována též jako „informační společnost“, přičemž se klade důraz na nemateriální duševní schopnosti, přístup k informacím a informačním technologiím. Objevují se rovněž významné rozmanitosti rodiny a rodinných struktur, které spolu s vzhledem do toho, co tvoří komunitu, začnou vyžadovat od sociálních pracovníků, aby přehodnotili dosud aplikované postupy intervencí. Také migrace rodin z jedné kultury do nové si pak postupně vynutí vývoj paradigmatu praxe na „člověk ve dvou prostředích“. Ani „informační společnost“ a její propojení s rozvojem technologií a internetu nepřestane nabízet další příležitosti a výzvy k poskytování služeb v elektronickém prostoru formou alternativních metod a intervencí, ale zároveň vyvolává potřebu se věnovat v tomto kontextu nově formulovaným etickým a právním otázkám, jako například práva klientů, soukromí, důvěrnost a odpovědnost (srov. Matulayová, Musil, 2013).

Mimo to, že sociální práce odpovídá na výše uvedené a mnohé další změny, dostává se do situace, kdy společnost opět přehodnocuje její účinnost i relevanci. Toto se projevuje tak, že:

- a) přístup k účelu sociální práce je zjednodušený na duální aktivitu zprostředkování mezi pomocí a kontrolou,

- b) sociální pracovníci jsou vyzýváni, aby opět prokazovali, čím se jejich praxe a používané metody liší od praxe a metod dalších pomáhajících profesí, zároveň s tím, že
- c) přichází ztráta respektování odborných znalostí i zkušeností a zřetelná snaha o degradaci profese spoléháním se na poskytování služeb neprofesionálními (laickými) pracovníky.

V důsledku této snahy o deprofesionalizaci oboru pak lidé, kteří rozhodují o tom, které metody budou využívány, nemají vždy dostatek znalostí, aby se mohli odborně správně rozhodnout. Přitom praxe sociální práce nabízí celou řadu aktivit, včetně různých forem terapie a poradenství, skupinové a komunitní práce; formulování politik a analýzy; advokacie a politických intervencí. Podílí se na formulování a prosazování sociálních strategií, tedy začlenění do koherentního celku mikro-makro, osobně-politického rozměru intervence. Sociální pracovník tedy mimo jiné vytváří a obhájí účinné politiky pro klienty, sociální pracovníky a zaměstnavatele. (Kodymová, 2016; Dominelli, 1996)

Musil (2013b in Hubíková et al., 2021) upozorňuje na procesy organizačního a ideového sjednocení výkonu sociální práce, které pak přispívají k dosahování souladu sociálních pracovníků s určitým na národní úrovni převládajícím konsensuálním očekáváním od sociální práce. Pokud se podle něj k takovému konsensu vůči sociální práci dospěje, je dosaženo stavu, který koresponduje s institucionalizací sociální práce. „*Sociální práce pak má v dané společnosti podobu sociální instituce (Keller, 1991), neboť představuje ustálené a uvědomované řešení specifických společenských problémů a tento způsob řešení daných problémů odpovídá společenskému očekávání.*“ (Musil, 2010 in Hubíková et al., 2021: 10)

Vnější změny současnosti, které mají dle sociálních pracovníků dopad na jejich profesi, identifikovala Butler-Warke et al. (2020), a to zejména dopady úsporných opatření a technologických změn. Uvnitř profese se jedná o depolitizaci oboru, posun k praxi orientované na výsledky, integraci zdravotní a sociální péče a specializace. Situace způsobená celosvětovou pandemií Covid-19, která je v novodobé historii jedinečná, vystavila dle Truhlářové (2021) sociální práci úplně novým situacím a krizovým momentům, které zatím neřešila. Podle Mayela (2021) tato krize vybízí k tomu, abychom realisticky zhodnotili, co funguje a co nikoli, a abychom aktivně měnili společnost i nástroje, které k jejímu utváření používáme. Současně kritizuje, že sociální práce nereagovala dostatečně ani na globální ani na lokální úrovni a spíše se soustředila na problémy minulého století. Okafor (2021) v souvislosti s humanitární krizí a pandemiemi připomíná poznámku Coopera a Briggse (2014

in Okafor, 2021), že systém vzdělávání sociálních pracovníků je dostatečně nepřipravuje na specifické role pro případ propuknutí pandemie. Na druhou stranu podle týchž autorů je profesionální sociální práce nutná, protože sociální pracovníci hrají zásadní roli při reakci na katastrofy a následné obnově i při přípravě na budoucí události (Cooper a Briggs, 2014 in Okafor, 2021).

Podle Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW, 2020 in Okafor, 2021) jsou sociální pracovníci v první linii při pomoci a podpoře lidem a komunitám. Jde o zapojování těch nejzranitelnějších do rozhodování, pomoc při zajišťování dostupnosti základních komodit, jako je jídlo a čistá voda, podpora při zajištění sociálních služeb, stejně jako podpora společenské solidarity prostřednictvím osvětových kampaní a programů. Sociální pracovníci musí zvyšovat povědomí o mýtech v souvislosti s pandemií, o strachu i o stigmatu. „*Obavy o bezpečnost lze snižovat tím, že budeme snižovat napětí mezi skupinami obyvatel. V úvahu přicházejí různé intervenční nástroje (většinou mimo rámec represivních úvah).*“ (Kuchař, Buriánek, 2020: 16). Tato situace podle Okafora (2021) dává sociální práci skvělou příležitost ukázat klíčovou roli pro další intervence, adresné řešení problémů a nabídku podpory lidem, které pandemie zasáhla. Současně je nutné připomenout, že i v sociální práci je potřeba být reflexivní: „*znamená to především odhadovat důsledky jednotlivých aktů a nepodléhat iluzi o možnosti „dokonalého řešení“.*“ (Buriánek, 2001: 62)

Mění se společenské podmínky, mění se řešené problémy, proměňuje se klientela sociálních pracovníků (Donoval et al., 2017; Butler-Warke, 2020; Martinez-Brawley, 2020; Dauti et al., 2020). Stát má bezpečně garantovat dostupnost kvalifikované pomoci tak, aby nebyli ohroženi nejslabší členové společnosti. Je ovšem otázka, kdo je v současné společnosti považován za „nejzranitelnějšího člena“.

3.2 Institucionální kontext výkonu sociální práce¹⁰

Institucionální kontext zahrnuje právní předpisy, včetně předpisů regulujících výkon profese, sociální politiku, organizační kulturu a všeobecně přijímané postupy, které formují instituci, v níž je sociální pracovník zaměstnán. Kontext profese (úkolů a rolí sociálních pracovníků) utvářejí zejm. filosofické perspektivy, teorie, hodnoty a formální dovednosti spojené se sociální

---

¹⁰ Část této kapitoly byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: Zajacová (2017) a Zajacová (2018)

prací. Významnou součástí je také vliv profesní základny (zejména profesních organizací) a prestiže profese. (Healy, 2014)

Ve vztahu k podmínkám pro výkon sociální práce existuje doporučení Výboru ministrů Rady Evropy vládám členských států (2001), které jim mimo jiné stanovuje povinnost zajistit stabilní právní rámec, v němž mohou sociální pracovníci vykonávat praxi, podporovat rozvoj etických kodexů, usilovat o rozvoj a podporu větší srovnatelnosti ve všech oblastech vzdělávání sociální práce a úzce a multidisciplinárním způsobem spolupracovat s profesními organizacemi sociálních pracovníků. Také v Rezoluci Rady Evropy „*Role, training and status of social workers*“ (Council of Europe, 1967) je mimo jiné deklarováno, že je potřeba podporovat sociální pracovníky, aby jejich sdružení hrála konstruktivní roli při provádění sociálních opatření na regionální i místní úrovni. (Zajacová, 2019)

Sociální práce je v České republice regulovaným povoláním na základě stanovení předpokladů pro výkon povolání dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Odbornou způsobilost k výkonu povolání zdravotně-sociálního pracovníka ukotvuje zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních, ve znění pozdějších předpisů. Gestorem zákona o sociálních službách je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Činnosti sociálního pracovníka jsou obsaženy v § 109 a předpoklady pro výkon povolání, včetně odborné způsobilosti, stanoví § 110 zákona o sociálních službách. Mezi hlavní úkoly a role sociálních pracovníků patří dle Tomeše (2011) řízení případu (case management)¹¹, sociální práce ve zdravotnictví, poradenství, řízení sociálních služeb, analýzy politiky sociální péče (social welfare policy analysis), organizování komunit a komunitní práce, zastupování a hájení zájmů klienta, výuka v sociální práci a sociální výzkum. Dále lze doplnit případovou práci (case work), supervizi¹² i ovlivňování prostředí (principy kritické a radikální sociální práce). Sociální pracovníci se zaměřují na sociální fungování klienta, a přitom spolupracují s ostatními odborníky, zejména psychology, lékaři, sociology a právníky. Přehled rolí sociálních pracovníků v jednotlivých systémech viz Příloha 1.

Z hlediska variability české právní regulace mohou na pozici sociálních pracovníků působit zaměstnanci s rozmanitou kvalifikací. Pokud sociální práci prezentují lidé bez znalostí, dovedností a hodnotového rámce této profese, dochází nutně i k oslabování profesní identity sociální práce a vnímání sociální práce veřejností. Finanční prostředky plynoucí do vzdělávání

---

¹¹ tedy propojování klientů s poskytovateli a programy, které uspokojí jejich psychické a sociální potřeby

¹² supervize pomáhá supervidovanému jedinci, týmu, skupině či organizaci vnímat a reflektovat vlastní práci a vztahy, nacházet nová řešení problematických situací

v oboru sociální práce tak nejsou vynakládány efektivně a potenciál této profese není plně využitý. Havlíková et al. (2016) zjistili, že sociální pracovníci vykonávající činnosti sociální práce na obecních úřadech v přenesené působnosti měli na starosti i další agendy, jako například veřejné opatrovnictví, sociální pohřby, zvláštního příjemce důchodu, komunitní plánování sociálních služeb, parkovací průkazy apod. Dále identifikovali rizika střetu zájmů (zejména agenda přestupků, někdy i účast v bytové komisi, či vybírání poplatků za komunální odpad) nebo převážení ostatních agend nad výkonem sociální práce. Z hlediska legislativního ukotvení sociální práce uvádějí návrh sjednotit právní úpravu týkající se výkonu sociální práce do jednoho zákona.

Sociální práce se nachází na průsečíku různých společenských věd (sociologie, právo, ekonomie a další) a je svébytnou pomáhající profesí. Sociální pracovník posuzuje a vyhodnocuje situaci konkrétního občana nebo skupiny občanů v obtížné životní situaci a důsledky sociální události nebo kombinací sociálních událostí, které buď klient pojmenovává sám, nebo jsou rozpoznány sociálním pracovníkem. *„Na sociálních problémech člověka nebo skupiny lidí sociologie zkoumá jen jejich společenský status, vzájemné vztahy či vazby na společenské prostředí. Psychologie zkoumá jen psyché a vliv sociálního problému na duchovní život člověka a jeho okolí. Podobně právníky i ekonomy či zdravotníky zajímají jen profesní aspekty sociálního problému člověka, spadající do jejich profesní kompetence. Žádný z uvedených humanitních oborů neanalyzuje sociální problém člověka komplexně.“* (Tomeš, 2017)

Sociální práce někdy bývá mylně zaměňována za filantropii, charitativní činnost, altruismus, nebo za humanitární práci či pomoc. Filantropie je pojímána v širších souvislostech. Z tohoto hlediska označuje všechny činnosti a chování, které směřují k vědomé podpoře druhých osob (jednotlivců, skupin nebo organizací). Liší se od altruismu, který je považován za individuální iniciativu a omezuje se většinou na nejbližší okolí. Dalšími příbuznými pojmy k pojmu filantropie patří dobročinnost, mecenášství, charita a další. Charitativní činnost je podstatou církevního života a obnáší pomoc bližnímu vycházející z Bible. Humanitární práce či pomoc reaguje na humanitární krize, jejím cílem je často zachránit lidské životy a pomoci lidem překonat následky katastrofy. Jedná se tedy o soubor činností zajišťujících základní životní potřeby. Přestože jsou si uvedené pojmy navzájem blízké a lze identifikovat řadu průsečíků, z uvedených charakteristik je patrné, že sociální práce má svou samostatnou pozici. Také respondenti výzkumu Hubíkové et al. (2021) se přikláněli k názoru, že sociální pracovníci mají mít zaručenu výchozí pozici a prostor pro uplatnění jejich odborného pohledu. A to zejména

z hlediska pozice sociálního pracovníka ve struktuře organizace a jeho postavení v rámci komunikačních a rozhodovacích procesů v organizaci.

Matoušek (2021) připomíná, že zázemím je pro sociálního pracovníka vedle organizace, v níž je zaměstnán, i členství v odborné společnosti. Pokud se však členem odborné profesní společnosti stane jen malá část sociálních pracovníků a pokud se tyto společnosti aktivně nezajímají o kvalitu výkonu povolání svých členů, řeší se případy nedostatečného či dokonce škodlivého výkonu profese po jiné linii (např. stížnostmi na úřady včetně ministerstev, trestním oznámením), což prestiži profese nepomáhá. Naopak pokud profesní organizace zastupuje většinu sociálních pracovníků, má mandát vyjadřovat se ke sporným případům a vytvářet důležitou zpětnou vazbu pro všechny. Odborné společnosti bývají nositeli pravidel náležitého výkonu profese, etických kodexů a kontrolují jejich dodržování. (srov. Schavel et al., 2018; Banks, 2016). K profesní samosprávě blíže viz Příloha 2. Profesní samospráva

3.3 Mezinárodní kontext regulace výkonu sociální práce

Podle Musila et al. (2017) se v moderních demokratických sociálních státech právní rámec stal determinující pro stanovení rámce sociální práce (Braye, Presto-Shoot, 2006). V zásadě lze rozeznat tři přístupy (Spin-Andersen, 1990) k právnímu uspořádání postavení sociálních pracovníků (Meeuwisse, Swärd, 2009).¹³ Ve všech sledovaných systémech jsou dle Tomeše (tamtéž) sociální pracovníci považováni za specialisty a sociální práce za samostatnou profesi. Požaduje se specializované vysokoškolské vzdělání alespoň na úrovni bakaláře. V některých státech se požaduje jejich registrace profesní organizací; registrací příslušná profesní organizace ručí za vzdělání a profesionalitu sociálního pracovníka.

V návaznosti na výsledky analýzy z roku 2011 (Musil et al., 2017) si Ministerstvo práce a sociálních věcí zadalo v roce 2016 zpracování komparativní studie „Mezinárodní srovnání výkonu sociální práce ve výčtu činností vykonávaných sociálními pracovníky, průřezově všemi oblastmi jejich výkonu a s tím související oblast specializací výkonu sociální práce“¹⁴. Podle zjištění má decentralizované uspořádání a absence vymezení profese sociální práce značné důsledky pro její institucionalizaci. „Setkáváme se zde s hrozbou diskriminace činností sociální práce vůči ostatním profesím, dequalifikace v jednotlivých oblastech sociální práce, (ne)uznání profese navenek (nízký společenský status) a chaos ve vzdělávání a obsazích kvalitní přípravy

¹³ Detailní přehled srovnání systému právní úpravy profese sociální práce v zahraničí viz Musil et al. (2017)

¹⁴ Výstup výzkumu je neveřejný, byl využit pro koncepční a strategickou činnost MPSV. Řešitel: SocioFactor (2016)

na výkon povolání. To je pro nás jistým varováním při stanovování vyvážených kompetencí napříč administrativně-správním systémem.“ (SocioFactor, 2016: 136) Oproti uvedenému uspořádání (v tzv. „německy mluvících státech“: Německo, Švýcarsko, Rakousko) na druhou stranu Polsko a Slovensko jsou dle této studie příklady, že lze na centrální úrovni nalézt mechanismy, byť ne vždy zcela precizované, které ošetřují výše uvedená rizika.

Některé studie v českém prostředí se zaměřovaly na to, jaké jsou společenské a institucionální kontexty výkonu sociální práce, buď jako celku (Musil et al., 2017; Baláž, 2017; Hubíková et al., 2021; Havlíková et al., 2021), nebo ve specifických oblastech (Havlíková et al., 2018). Část odborné debaty byla v posledních letech věnována oblasti profesionalizace sociální práce (Tomeš, 2017; Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019; Šámalová, 2019; Matoušek, 2021; Janebová, 2021), neboť se toto téma otevřelo v souvislosti s předkládaným návrhem právní úpravy (viz Vývoj sociální práce v Československu / České republice 2).

4 Základní charakteristika výzkumného projektu vnímání sociální práce v ČR

V empirické části disertační práce je prezentován výzkumný projekt, tedy východiska, cíle, hlavní výzkumné otázky a rámec jeho průběhu, jenž vychází z vymezeného teoretického rámce a souvisí i s představenou vizí poskytnout výzkumná zjištění, která jsou unikátní a lze je využít pro návrhy a implementaci změn, a tím přispět ke zlepšování obrazu sociální práce v České republice.

Na začátek je třeba uvést, že zde prezentovaný kvantitativní výzkum vnímání prestiže profese a profesního sebepojetí sociálními pracovníky navazuje na on-line dotazování otevřenými otázkami zaměřenými na zmapování oblastí, které sociální pracovníci a pracovníce v době pandemie Covid-19 řešili, realizované autorkou v dubnu-květnu 2020 a v lednu-únoru 2021¹⁵. Získané odpovědi byly inspirací nejen pro konstrukci otázek dotazníku, ale též pro zjišťování rozdílů vnímání sociální práce sociálními pracovníky v systémech veřejné správy a sociálních služeb. Výzkumná studie také částečně navazuje na Dragomireckou (2019), když se zaměřuje na to, jak je vnímána prestiž sociální práce českou veřejností, avšak nově je zkoumáno, jak svou profesi vnímají samotní sociální pracovníci a pracovníce. V českém prostředí je tak zjišťování prestiže sociální práce zcela nově zařazeno mezi ostatní dotazovaná povolání (srov. CVVM, 2019) a unikátně doplněno komparací pohledu různých skupin sociálních pracovníků. Základním teoretickým východiskem jsou konstruktivistické koncepty ve vztahu k sociální práci jako profesi popsané v předchozích kapitolách, a tak se nabízí příležitost tuto dosud ne zcela probádanou oblast relevantně doplnit.

Vnímání profese sociální práce je v disertační práci zachyceno ve dvou dimenzích – z hlediska běžné společnosti (prestiž sociální práce mezi ostatními povoláními) a z hlediska profesní skupiny sociálních pracovníků (prestiž sociální práce mezi ostatními povoláními, profesní sebepojetí sociálních pracovníků a jeho rozdíly v různých oblastech sociální práce). Jde o reakci i na společenské potřeby a získané informace tak mohou přispět k lepšímu porozumění vzájemných souvislostí a tvorbě politik, které budou celospolečensky prospěšné. Zákonné úpravy v České republice vymezují různé typy (oblasti) sociální práce, které se liší v náplni práce a úkolech, a proto – ačkoli tak většina výzkumných studií nečiní – jsou v oblasti zkoumání profesního sebepojetí tyto konkrétní typy profese sociální práce rozlišený.

---

¹⁵ Odkaz na dotazování byl veřejně dostupný na webových stránkách <https://melaniezajacova.cz> a distribuovaný prostřednictvím krajských úřadů sociálním pracovníkům obecních úřadů

4.1 Východiska výzkumného projektu

Předmětem výzkumného projektu je vnímání profese sociální práce. Na nejzákladnější rovině vědeckých paradigmat, tj. soustav přesvědčení o povaze světa a možnostech jeho vědeckého poznávání, vychází výzkumná část také z konstruktivistického paradigmatu, který se vymezuje vůči pozitivistickému. Cílem konstruktivisticky pojatého výzkumu není odhalit jednu objektivní pravdu, ale poznávat rozmanitost sociální reality. Tu si jednotliví sociální aktéři konstruují jako pravdivou na základě jejich konkrétních životů.

V návaznosti na teoretické vymezení byla konstruována základní východiska, jež se promítají do volby výzkumné strategie:

1. Výkon sociální práce je segmentovaný, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jej vymezuje v různých systémech. Jedná se o regulované povolání s širokým spektrem výkonu praxe. Nejzásadnějšími oblastmi výkonu sociální práce jsou veřejná správa (státem garantovaný výkon sociální práce) a sociální služby (systém poradenství, preventivních služeb a péče). K návrhům doporučení ve vzdělávání budoucích sociálních pracovníků i k návrhům doporučení na úrovni makro- a mezo-praxe, včetně posílení prestiže sociální práce, je potřeba systematická analýza.

Výzkumná implikace: Získání poznatků o praxi a na vzorku nejvíce zastoupených skupin sociálních pracovníků může přispět k poznání, na co se zaměřit při formulaci cílů či obsahu vzdělávání a systémových opatření.

2. Měření prestiže vybraných povolání probíhá mezi českou veřejností od roku 2004 (CVVM, 2019), dosud bez zařazení sociální práce v žebříčku vybraných profesí. Prestiž profese (Weber, 1998; Petrusek, 2018) lze vnímat jako určitý průsečík sociální struktury společnosti s její hodnotovou strukturou, tj. obraz o stavu společnosti. Současně je umístění jednotlivých profesí významnou informací také pro vzdělavatele a pro zaměstnavatele (budoucích) sociálních pracovníků.

Výzkumná implikace: Získání unikátních poznatků o postavení sociální práce mezi ostatními profesemi a o vnímání této profese veřejností. Současně bude možné při opakovaní šetření v budoucnu sledovat posuny vnímání sociální práce v žebříčku profesí.

3. Pandemie Covid-19 způsobila zásadní změny celospolečenských podmínek a mimo jiné vystavila sociální pracovníky, stejně jako ostatní profese v tzv. první linii, nadměrně

zátěži. Následují další krize a náročné situace, jako například dopady válečného konfliktu na Ukrajině či energetická krize.

Výzkumná implikace: Získání poznatků o sebepojetí sociálních pracovníků a jeho zachycení prostřednictvím nově zkonstruovaného indexu PCPA (post-covid professional attitude)¹⁶ v souvislosti s novou realitou, včetně zachycení asociací na téma „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“ dle jednotlivých oblastí výkonu sociální práce, může upozornit na vlivy podmínek výkonu sociální práce, příležitosti a rizika z hlediska budoucích návrhů změn, včetně oblasti vzdělávání (budoucích) sociálních pracovníků. Získávání poznatků z praxe a na vzorku nejvíce zastoupených skupin sociálních pracovníků a jejich prezentace může přispět také k porozumění této profesi a posílení její prestiže.

4.2 Výzkumné cíle

Vizí prezentovaného výzkumného projektu je přispět k poznání obrazu o výkonu sociální práce v současných měnících se společenských podmínkách. Perspektiva sociální práce jako profese umožňuje zkoumat konstrukty vnímání prestiže a profesního sebepojetí a představuje nástroj, jak získat relevantní vhled do podmínek jejího fungování. Profesní vývoj a sebepojetí jsou nedílnou součástí vnímání prestiže této profese a vzájemně se ovlivňují.

V teoretické části práce byly prezentovány oblasti, které významně souvisí s konstrukcí profese, rozvojem profesní identity a sebedůvěry, tedy mj. eticky odpovědným výkonem sociální práce. Proto je vhodné se ptát, nejen jak vnímá sociální práci veřejnost, ale také jak ji vnímají sociální pracovníci samotní, a to i z hlediska různých systémů.

Hlavní výzkumný cíl je na základě teoretického konstruktivistického konceptu sociální práce jako profese **zjistit, jak sociální pracovníci a veřejnost vnímají profesi sociální práce v České republice a doplnit tak dosud chybějící empirickou základnu o poznání o aktuálním stavu**. Hodnocení významnosti profese sociální práce veřejností a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky vzájemně porovnat a také jej komparovat z hlediska názorů sociálních pracovníků dle jednotlivých systémů výkonu sociální práce (sociální služby a veřejná správa).

Motivací k výběru předmětu zkoumání byla souvislost proměn profese se společenskými změnami a aktuálními výzvami v sociální práci. Záměrem je na základě výsledků zjišťování

---

¹⁶ vysvětleno dále viz Tvorba dat a jejich zpracování 4.5

předložit návrh doporučení, která při implementaci na makro- a mezo- úrovni nebo do vzdělávání (budoucích) sociálních pracovníků mohou mít konkrétní dopady do praxe i na vnímání sociální práce.

Stanoveny byly tyto dílčí výzkumné cíle (DVC) a hypotézy (H):

DVC 1: Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice.

DVC 1.1: Zjistit, kolik je v České republice zaměstnáno sociálních pracovníků.

DVC 1.2: Zmapovat, v jakých oblastech jsou sociální pracovníci zaměstnáváni.

DVC 1.3: Zjistit, jaké je personální zajištění sociální práce ve veřejné správě.

DVC 2: Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi.

DVC 2.1: Zjistit, jak vnímá prestiž profese sociální práce veřejnost (umístění v žebříčku prestiže profesí).

DVC 2.2: Zjistit, jak vnímají prestiž profese sociální práce samotní sociální pracovníci (umístění v žebříčku prestiže profesí).

DVC 2.3: Porovnat, jak se liší vnímání profese sociální práce jednotlivými sociálními skupinami.

H1: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi veřejností a sociálními pracovníky.

H2: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb.

DVC 3: Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníc v kontextu pandemie Covid-19.

DVC 3.1: Zjistit, jak sociální pracovníci subjektivně hodnotí vlastní profesi (motivace k profesi, důležitost profese, profesní sebedůvěra a potřeba profese).

DVC 3.2: Porovnat, jak se liší subjektivní vnímání profese u sociálních pracovníků dle jednotlivých typů.

H3: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb.

H4: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky v jednotlivých typech veřejné správy.

DVC 3.3: Zjistit, jaké jsou aktuální asociace sociálních pracovníků v jednotlivých typech veřejné správy na téma „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“.

Snahou bylo cíle výzkumu pojmout komplexně, není ambicí tohoto projektu zmapovat fungování celého prostředí české sociální práce se všemi novými výzvami, úkoly a rolami sociálních pracovníků, ale ukázat, jak je sociální práce vnímána a jaké má prostředí vybraných typů sociální práce vliv na vnímání prestiže této profese a konstruování profesního sebepojetí.

Názorné schéma jednotlivých oblastí výzkumného projektu v návaznosti na dílčí výzkumné cíle je zachyceno viz následující Obrázek 1.

Obraz vnímání sociální práce v České republice

DVC 1: Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice.

DVC 2: Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi.

DVC 3: Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníc v průběhu pandemie Covid-19.

DVC 1.1: Zjistit, kolik je v České republice zaměstnáno sociálních pracovníků.

DVC 1.2: Identifikovat, v jakých oblastech jsou sociální pracovníci zaměstnáváni.

DVC 1.3: Zjistit, jaké je personální zajištění sociální práce ve veřejné správě.

DVC 2.1: Zjistit, jak vnímá prestiž profese sociální práce veřejnost (umístění v žebříčku prestiže profesí).

DVC 2.2: Zjistit, jak vnímají prestiž profese sociální práce samotní sociální pracovníci (umístění v žebříčku prestiže profesí).

DVC 2.3: Porovnat, jak se liší vnímání profese sociální práce jednotlivými sociálními skupinami.

DVC 3.1: Zjistit, jak sociální pracovníci subjektivně hodnotí vlastní profesi (motivace k profesi, důležitost profese, profesní sebedůvěra a potřebnost profese).

DVC 3.2: Porovnat, jak se liší subjektivní vnímání profese u sociálních pracovníků dle jednotlivých typů.

DVC 3.3: Zjistit, jaké jsou aktuální asociace sociálních pracovníků v jednotlivých typech veřejné správy na téma „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“.

Obrázek 1 Schéma oblastí výzkumného projektu v návaznosti na dílčí výzkumné cíle

4.3 Organizace výzkumného projektu

Výzkumná činnost celkově probíhala od června 2017 do června 2022 v několika fázích a sestávala z kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod. Zaměřovala se na celou populaci sociálních pracovníků a pracovníc, ale též i specificky na sociální pracovníky v různých oblastech (typech) sociální práce (veřejné správy a sociálních služeb) a celospolečenský pohled na sociální práci v České republice.

Rešerše a sekundární analýza

V první fázi bylo zpracováno kvantitativní šetření – sekundární analýza, tj. studium a rozbor dostupných dat a dokumentů, které jsou pro řešené téma relevantní, a ze kterých lze získat i důležité nové, dosud nevyhodnocené informace. Na základě rešerše českých a zahraničních dokumentů, výzkumných zpráv v oblasti sociální práce a výzkumných zpráv v oblasti dalších pomáhajících profesí bylo cílem získat komplexní informace k dosavadnímu vědění o výkonu profese sociální práce v ČR i v zahraničí. Byl zpracován detailní přehled počtu sociálních pracovníků v jednotlivých systémech v ČR a přehled oblastí jejich působení v souladu s DVC 1 (Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice). Prvotní analýza probíhala v období leden–červenec 2017, k aktualizaci dat došlo v březnu–červnu 2022.

Dotazník ZMĚPRO-SP 2021¹⁷

Hlavní fází výzkumu byla v návaznosti na zpracovaný přehled extenzivní průřezová studie, jako součást dotazníkového šetření „Sociální pracovníci v pokovidovém čase“¹⁸, jejímž cílem bylo získat odpovědi v návaznosti na DVC 2 (Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi) od samotných sociálních pracovníků (umístění v žebříčku prestiže profesí) a následně komparovat vnímání profese sociální práce jednotlivými sociálními skupinami. Součástí tohoto dotazníku byly také položky k získání odpovědí ve vazbě na DVC 3 (Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníc v průběhu pandemie Covid-19) s cílem zkonstruovat index PCPA¹⁹ a následně komparovat výsledky dle jednotlivých typů sociální práce. Respondenty byli přímo sociální pracovníci a pracovnice, a to v době po skončení třetí vlny pandemie Covid-19. Okruhy otázek byly

---

¹⁷ výzkum ZMĚPRO-SP 2021 zabývající se profesními zkušenostmi z období pandemie a jejich souvislostmi pro výkon profese sociální práce, který realizovala Univerzita Hradec Králové

¹⁸ výzkum ZMĚPRO-SP 2021

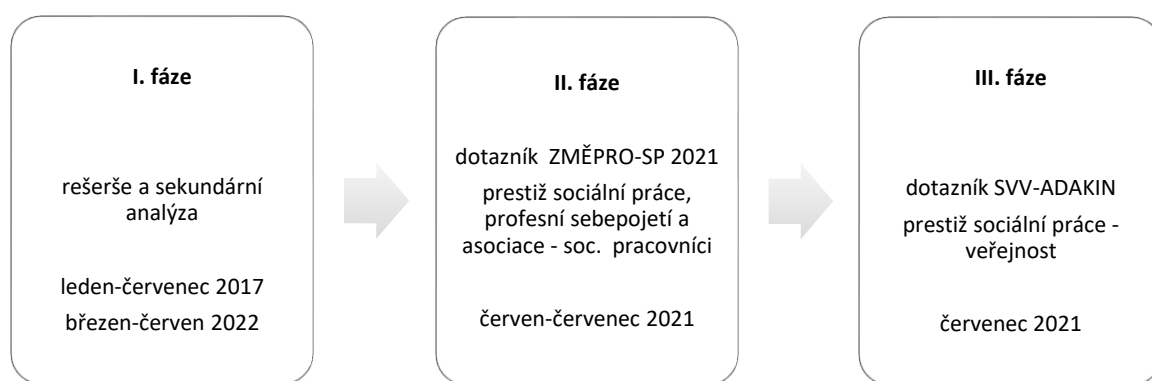
¹⁹ vysvětleno dále viz Tvorba dat a jejich zpracování 4.5

mj. inspirovány odpověďmi z předchozího on-line dotazování autorky (mimo disertační projekt). V návaznosti na formulované výzkumné cíle byl použit kvantitativní výzkumný nástroj, a to on-line dotazník, který bylo možné vyplnit od června do července 2021.

Dotazník SVV-ADAKIN²⁰

Paralelně, v červenci 2021, proběhlo měření prestiže sociální práce v české společnosti, jako součást dotazníkového šetření na obecné populaci 18+ z Českého národního panelu.²¹

Pro přehlednost následuje grafické znázornění výše popsaných jednotlivých fází organizace výzkumného projektu (Obrázek 2).

Obrázek 2 Schéma fází organizace výzkumného projektu

Kvantitativní výzkumná strategie byla zvolena z důvodu umožnění sběru dat od většího počtu respondentů. Data jsou tvrdá, spolehlivá a lépe se vyhodnocují. V kvantitativním výzkumu se používá silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Konstruované koncepty se zjišťují pomocí měření, v dalším kroku se získaná data analyzují statistickými metodami s cílem je explorovat, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných (Hendl, 2006; Novotná et al., 2019; Babbie, 1992). Technika dotazníku umožňuje sběr dat od většího množství respondentů v relativně krátké době, respondent odpovídá na otázky z formuláře. Předmětem analýzy jsou odpovědi na pevně a pro všechny dotazované stejně formulované otázky. Prvek anonymity umožňuje „svobodné“

²⁰ dílčí projekt „Vnímání profese sociální práce“ (2021) podpořený z prostředků programu Specifického vysokoškolského výzkumu „Adaptace aktérů a institucí na vývoj současné společnosti“ (SVV-ADAKIN) FF UK

²¹ Český národní panel (ČNP) spadá pod hlavičku společností NMS Market Research, STEM/MARK a Nielsen Admosphere. ČNP sdružuje okolo 60.000 respondentů s průměrnou response rate 67 %.

vyplnění dotazníku. Slabými stránkami této techniky jsou jednak závislost na ochotě dotazovaných, a jednak při eventuálním nepochopení obsahu otázek nelze obvykle už nic opravit, doplnit nebo zpřesnit (Pelikán, 1998; Hendl, Remr, 2017).

Pro další část šetření byla zvolena metoda slovních asociací (asociace – z lat. ad-, k, a socius, společník je spojení mezi jednotlivými psychickými obsahy), jako podnětové slovo (srov. Jung, 1910) byly použity pojmy, které reprezentují teoretický a myšlenkový kontext výzkumného projektu (profesionalita – sociální pracovník/pracovnice).

Vzhledem k tomu, že jednotlivé oblasti (typy) sociální práce jsou do značné míry nositeli odlišných prostředí a podmínek, jak z hlediska úkolů a rolí, tak z hlediska kultury organizace ve vztahu k profesní autonomii, ukázalo se jako důležité věnovat při výzkumu sociální práce jako profese pozornost rozdílům mezi jednotlivými typy. Výzkumný projekt je originální především v českém kontextu, a to svým zaměřením nejen na vnímání prestiže sociální práce veřejností, ale i specifickou komparací výsledků vnímání prestiže profese a profesního sebepojetí skupinami sociálních pracovníků v různých systémech (typech).

4.4 Výběr a konstrukce výzkumného vzorku

Rešerše a sekundární analýza

Pro zarámování celkového stavu personálního zajištění výkonu sociální práce v současné době v ČR není dostupný žádný ucelený zdroj informací. Poslední známá hodnota počtu sociálních pracovníků v různých systémech je z Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2015–2025 (MPSV, 2015). Ve vazbě na DVC 1 (Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice) a v souladu s dílčími výzkumnými cíli DVC 1.1, DVC 1.2 a DVC 1.3 byla vyhledávána data o sociálních pracovnících ve všech systémech²² a v resortu práce a sociálních věcí navíc detailně pro typ výkonu sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách. Novější data nabízí Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2020 (MPSV, 2021a), podle které bylo zaměstnáno k 31. 12. 2020 v sociálních službách 12 744 sociálních pracovníků (z toho $\frac{2}{3}$ v pobytových sociálních službách) a ve veřejné správě 4 105 sociálních pracovníků (z toho $\frac{1}{2}$ OSPOD, $\frac{1}{4}$ obecní úřady, přičemž nejméně 5 % tvoří tzv. vícepoziční sociální pracovníci, tj. ti, kteří zastávali na částečné úvazky více typů sociální práce). Základní soubor tedy činil 16 849 sociálních pracovníků a pracovníc.

---

²² východisko kategorizace systémů viz Musil et al. (2017)

Dotazník ZMĚPRO-SP 2021

Dotazníkové šetření zaměřené na sociální pracovníky a pracovníce v ČR bylo koncipováno jako vyčerpávající, tzn., nebyl vytvořen výběrový soubor např. ze sociálních pracovníků specifických agend, ale cílem bylo oslovit všechny sociální pracovníky a pracovníce. V prvním kroku byli sociální pracovníci rozděleni do strat podle zjištěných typů – systému (prostředí), v němž působí. Konkrétně se jednalo o tato strata:

1. Veřejná správa
  - 1.1. Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)
  - 1.2. Sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností (ORP)
  - 1.3. Sociální pracovník pověřeného obecního úřadu (POÚ)
  - 1.4. Sociální pracovník úřadu práce (ÚP)
  - 1.5. Sociální pracovník krajského úřadu (KÚ)
  - 1.6. Sociální pracovník Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV)
  - 1.7. Vícepoziční
2. Sociální služba
  - 2.1. Dle typu sociální služby
    - 2.1.1. Poradenství
    - 2.1.2. Terénní péče
    - 2.1.3. Ambulantní péče
    - 2.1.4. Pobytová péče
    - 2.1.5. Terénní prevence
    - 2.1.6. Ambulantní prevence
    - 2.1.7. Pobytová prevence
    - 2.1.8. Vícepoziční
  - 2.2. Podle místa výkonu
    - 2.2.1. Ambulantní (ambulance)
    - 2.2.2. Pobytová (pobyt)
    - 2.2.3. Terénní (terén)
  - 2.3. Podle cíle výkonu
    - 2.3.1. Služby sociální péče (péče)
    - 2.3.2. Služby sociální prevence (prevence)
    - 2.3.3. Vícepoziční
3. Zdravotnická zařízení
4. Penitenciární péče
5. Školská zařízení

V druhém kroku probíhalo zařazení do dotazníkového šetření metodou samovýběru (tzv. under self-selecting conditions), jedná se o nepravděpodobnostní nenáhodný výběr. (Denzin, 2017)

Dotazník SVV-ADAKIN

Blok otázek na měření prestiže – preference profese sociální pracovník mezi ostatními povoláními byl zařazen i do výběrového šetření na obecné populaci ČR 18+, respondenti byli vybráni náhodným výběrem z Českého národního panelu (ČNP). Sledované kvóty: pohlaví, věk (6 kat.), vzdělání (4 kat.), velikost místa bydliště (5 kat.) a kraj (NUTS 3), opora pro nastavení kvót: VŠPS 2018²³ a VŠIT²⁴ 2019. ČNP sdružuje okolo 60 000 respondentů s průměrnou response rate 67 %. Před zařazením do databáze respondentů se každý zájemce musí registrovat metodou double opt-in – tzn. dvakrát potvrdit svůj zájem o členství. Každý nový zájemce je pak vyzván k vyplnění telefonního čísla, e-mailové adresy a osobních údajů. Všichni noví registrovaní jsou telefonicky verifikováni, aby bylo možné dodatečně ověřit jejich identitu a osobní údaje. Respondenti jsou v ČNP pro výzkumy oslovováni náhodně, na základě nastavených kvót a filtrů. Panelisté také vyplňují celou řadu osobních informací a údajů, stejně jako doplňkové otázky, dle kterých je ČNP schopen cílit na různé segmenty společnosti. Respondenti jsou také jednou za devět měsíců vyzýváni k aktualizaci svých osobních údajů, aby informace z panelu byly co nejpřesnější. V ČNP existuje limit na množství vyplněných dotazníků jedním respondentem – maximálně je proto možné vyplnit dva dotazníky týdně a celkem 36 dotazníků ročně. Respondenty, kteří vyplňují dotazníky nekvalitně (krátká doba vyplnění, monotónní odpovědi) reportují ČNP dodavatelé v pravidelných reportech. (NMS Market Research, 2021)

4.5 Tvorba dat a jejich zpracování

Systematická analýza v tomto designu výzkumu umožňuje na základě dat získaných kombinací výzkumných nástrojů identifikovat a objevovat souvislosti otázek vnímání profese sociální práce, prestiže a profesního sebepojetí. Použité pojmy byly operacionalizovány tak, aby je bylo možné kvantitativně měřit pomocí dotazníku. Pro řešení výzkumného projektu byly využity dílčí části dvou dotazníků: ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN (bližší viz Organizace výzkumného projektu 4.3).

---

²³ výběrové šetření pracovních sil

²⁴ výběrové šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci

Dotazník ZMĚPRO-SP 2021

Dotazník pro sociální pracovníky byl sestaven z pěti oddílů, celkem 47 položek²⁵. Výzkumný nástroj byl koncipován tak, aby přinesl všechny informace potřebné pro analýzu profesního sebepojetí sociálních pracovníků a sociálních pracovníc v kontextu pandemie Covid-19. Tematicky byl členěn do několika částí. Pro výzkumný problém řešený v rámci disertační práce byly autorkou formulovány tři oddíly s následujícími položkami:

1. blok otázek na měření prestiže – preference profese sociální pracovník mezi ostatními povoláními – analogicky k šetření prestiže povolání mezi českou veřejností (srov. CVVM, 2019).

V této části dotazníku byla zahrnuta 1 položka s 9 proměnnými (vybraná povolání) se zadáním: Nyní se zamyslete nad tím, jak vnímáte hodnotu různých povolání. Každému povolání můžete udělit 1 až 100 bodů. Postupujte následovně: Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu 100 bodů. Vyberte ze seznamu povolání, jehož si vážíte nejméně, a dejte mu 1 bod. Poté postupujte dle vlastního uvážení a každému ze zbylých povolání v seznamu přiřaďte 2 až 99 bodů. Snažte se, ať se přidělené hodnoty neopakují.²⁶

Prestiž je v této studii chápána jako odrazový můstek pro konstrukci profesního sebepojetí a vnímání jeho změny. Prestiž sociální práce respondenti porovnávali s jinými profesemi, zejména těmi, které byly akcentovány v době pandemie jako nositelé rizika či žádané změny (odeznění pandemie): lékař, zdravotní sestra, sanitář a s profesemi běžně zařazovanými do výzkumů sociální prestiže, včetně kontrolních (např. uklízečka).

---

²⁵ Výzkum ZMĚPRO-SP 2021 zabývající se profesními zkušenostmi z období pandemie a jejich souvislostmi pro výkon profese sociální práce, který realizovala Univerzita Hradec Králové.

²⁶ Konstrukce otázky na prestiž (bodová škála) je mezinárodní standard užívaný od 90. let ve výzkumech prestiže profesí. Od roku 2016 probíhá šetření jednak technikou vyplňování papírových dotazníků tazateli, jednak pomocí tabletů. Ty umožňují náhodně měnit pořadí dotazovaných profesí. Porovnání výsledků datových souborů ukázalo, že měnící se pořadí nemá prokazatelný vliv na bodové hodnocení. Ne všichni dotazovaní dodrželi pokyn ohodnotit profesi s nejnižší prestiží 1 bodem a s nejvyšší 99 body. Zhruba 15 % dotázaných nepoužilo horní či dolní bodové hodnocení. Ověřili jsme, že toto se v podstatě neprojeví na výsledné škále prestiže. Rozložení bodových ohodnocení daných profesí je v podstatě jednovrcholové, takže průměrný skóre je vhodná statistika k vyjádření profese na škále prestiže. (CVVM, 2019)

2. postojové škály potřebné pro analýzu sebepojetí, konstrukci indexu PCPA a komparaci výsledků:

- 2.1. hodnocení profese,
- 2.2. motivace věnovat se profesi v budoucnu,
- 2.3. důležitost profese,
- 2.4. profesní sebedůvěra,
- 2.5. vnímání profese společností,

Zahrnuto 5 položek volby reflektujících změnu profesního sebepojetí, jež byly formulovány jako pětistupňové Likertovy škály se střední neutrální hodnotou (konkrétně například: moje motivace věnovat se profesi sociálního pracovníka se výrazně zmenšila – o něco zmenšila – nezměnila – o něco zvětšila – výrazně zvětšila, nežli před pandemií) – viz Příloha 4. Položky profesního sebepojetí v dotazníku

Přestože by bylo vhodnější pro měření sebepojetí sociálních pracovníků zvolit dotazníkové položky, které pro měření použili již jiní výzkumníci, nebylo to možné, neboť zdroje dat ani formulace takto zaměřených dotazníkových položek nebyly z obdobných měření dostupné.

3. slovní asociace – první myšlenky, které respondenta napadnou v souvislosti s vybranými pojmy ve vztahu k profesi a profesionalitě.

Oblast zkoumaná metodou slovních asociací byla zvolena ve vazbě na teoretický a myšlenkový kontext disertační práce. V dotazníku formulováno jako otevřené položky, respondenti pod časovým tlakem (aby šlo o první asociaci, nikoli promyšlenou odpověď) vyjadřují asociace jako slovní odpověď. Tato kvalitativní část umožňuje induktivně interpretovat a reflektovat, jak sociální pracovníci smýšlí o své práci, o profesi a své identitě.

Sociální pracovníci asociovali dvě klíčová slova, asociace s nimi spojené pomáhají identifikovat centrální tendence ve skupině respondentů:

sociální práce	implicitní vymezení profesního nastavení, ústřední oblasti profesního sebepojetí,
profesionalita	implicitní hodnotící rámec silných stránek profese, klíčové body seberegulace v rámci profese.

V sociodemografické části respondenti uváděli svůj věk, pohlaví, kraj, místo působnosti, vzdělání (včetně vzdělání dle zákona č. 108/2006 Sb.), délku praxe, typ sociální práce, dále klientelu, se kterou během pandemie pracovali, celkem 12 položek, dvě dichotomické (pohlaví a zaměření vzdělávacího programu na sociální práci), jedna otevřená (věk) a devět mnohočetné volby. Vybrané položky jsou využity pro popis výzkumného souboru.

Dotazník SVV-ADAKIN

V dotazníku určeném obecné populaci 18+ (omnibusové šetření) byla pro potřeby řešení výzkumného problému uvedena 1 položka s 9 proměnnými (vybraná povolání) na prestiž sociální práce mezi ostatními povoláními (NMS Market Research, 2021) s obdobným zadáním jako v dotazníku ZMĚPRO-SP 2021.

Index PCPA (post-covid attitude index)

Z hlediska zkoumání profesního sebepojetí a **konstrukce indexu PCPA** jde o zpětnou konstrukci sebe-hodnocení. Index PCPA je složený z proměnných, které se váží na profesi, profesní identitu a profesní vývoj. Jsou jimi: a) subjektivní vnímání (hodnocení) vlastní profese, b) motivace věnovat se profesi do budoucna, c) vnímání důležitosti vlastní profese, d) profesní sebedůvěra a e) potřebnost profese vnímaná společností. Všechny proměnné v této části spojuje zaměření na subjektivně vnímanou změnu v kontextu prožité pandemické zkušenosti, první čtyři proměnné jsou zaměřeny dovnitř na vlastní zkušenost, pátá proměnná je projektivní. Prostřednictvím postojových škál byli respondenti dotazováni na změnu ve vnímání své profese v době po skončení vlny pandemie Covid-19. Výsledky v intervalu od -1 (zhoršení profesního sebepojetí) do +1 (zlepšení profesního sebepojetí). Zachycené změny lze jako důsledek pandemické zátěže interpretovat pouze částečně, neboť neexistují obdobná data z doby před vlnou pandemie Covid-19, s nimiž by bylo možné výsledky porovnávat. Nicméně vzhledem k celkovému zaměření na konstrukci vnímání prestiže a své vlastní profese sociální práce v kontextu současné společnosti, se tato skutečnost nejeví jako zásadní překážka pro formulaci dílčích výzkumných zjištění. Zvolený design výzkumu jako celek umožňuje zachytit obraz vnímání sociální práce a odlišnosti profesního sebepojetí dle typů jejího výkonu.

4.6 Metody sběru dat

Rešerše a sekundární analýza

Sběr dat v I. fázi (viz Obrázek 2 na str. 51) probíhal **rešerší zdrojů**. V oblasti konceptu sociální práce jako profese představují dobrý zdroj na teoretické úrovni zejména odborné texty zahraničních autorů Payne (2006; 2016; 2021) a Healy (2014), v českém prostředí studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Musil et al., 2017; Havlíková et al., 2016; Havlíková et al., 2018; Hubíková et al., 2021; Havlíková et al., 2021), kvalitativní studie

Navrátila (1998; 2016; 2019) a Janebové (2019, 2021), kvalitativní studie profesiogramů Matouška (2021) a strategické dokumenty Ministerstva práce a sociálních věcí (2014; 2015; 2020). Kvantitativní data jsou dostupná z oficiálních výkazů Českého statistického úřadu v resortu MPSV prezentovaných ve Statistické ročence z oblasti práce a sociálních věcí²⁷, a z dílčích resortních zdrojů (MPSV, 2015). Při zpracování byla využita též primární data z oblasti sociální práce (výkazy ČSÚ) a sociálních služeb (OKslužby-poskytovatel), a zprávy z výzkumných projektů zadaných Ministerstvem práce a sociálních věcí (SocioFactor, 2016).

Ruční vyhledávání výše uvedených zdrojů bylo doplněno o rešerši tuzemských a zahraničních zdrojů v následujících databázích: UKAŽ (centrální vyhledávač Univerzity Karlovy od A do Ž), PEZ (Portál elektronických zdrojů), Google Scholar, Web od Science, EBSCO, ProQuest, Scopus. Zvolen byl časový interval mezi lety 1990–2022²⁸ a použitá klíčová slova byla: „social work“ AND „profession“ AND „social workers“ AND „professionality“ AND „education“ – v rámci úvodní rešerše bylo identifikováno 162 textů, v českém jazyce byla použita klíčová slova „sociální práce“ AND „profese“ AND „vzdělávání“ a na jejich základě identifikováno 165 textů. Následně byly jejich názvy a abstrakty důkladně zhodnoceny z hlediska přiměřenosti ve vztahu k cíli výzkumného projektu. Kritéria výběru byla následující:

- texty se týkají obecně sociální práce jako profese,
- texty se zabývají specificky otázkami profesionalizace sociální práce,
- texty se zaměřují (výhradně nebo alespoň částečně) na oblast konstrukce profesní identity a sebepojetí,
- texty obsahují zahraniční poznatky v uvedených oblastech.

V II. a III. fázi (viz Obrázek 2 str. 51) následoval sběr dat prostřednictvím dotazníků.

Dotazník ZMĚPRO-SP 2021

Sběr dat v populaci sociálních pracovníků proběhl v období od 11. června do 22. července 2021, a to prostřednictvím webové služby LimeSurvey. Výzkum byl designován jako unikohortní průřezová (cross-sectional) studie pro populaci sociálních pracovníků České republiky. Kritéria pro zařazení do výzkumu (inclusion criterion): profese sociální pracovník a profese provozovaná v době pandemie (kdykoli v období březen 2020 až červen 2021). Jako příléhavý

²⁷ <https://www.mpsv.cz/statisticka-rocenka-z-oblasti-prace-a-socialnich-veci>

²⁸ Přehledová studie byla zpracována v letech 2016–2017 a aktualizována 2021–2022.

výzkumný nástroj byla zvolena metoda CASI (Computer Assisted Self Interviewing): on-line dotazníkové šetření.

Pro jednotlivé typy sociální práce (viz Výběr a konstrukce výzkumného vzorku 4.4) byla vytvořena databáze e-mailových kontaktů, jež sloužila k oslovení sociálních pracovníků s žádostí o vyplnění dotazníku. Průvodní dopis s odkazem na on-line dotazník byl rozeslán na e-mailové adresy metodiků sociální práce a metodiků sociálně-právní ochrany dětí krajských úřadů, jejichž prostřednictvím byl odkaz dále distribuován sociálním pracovníkům a pracovnícím na obecních úřadech (ORP a POÚ) a sociálním pracovníkům ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivní výchovnou péči, a současně registrátorům sociálních služeb krajských úřadů, jejichž prostřednictvím byl rozeslán všem registrovaným poskytovatelům sociálních služeb. Dále na věcně příslušné útvary Ministerstva práce a sociálních věcí, na Generální ředitelství Úřadu práce ČR, jehož prostřednictvím byl distribuován dále na krajské pobočky a kontaktní pracoviště ÚP ČR, Generální ředitelství vězeňské služby a Ministerstvo zdravotnictví. E-mail byl odeslán také na kontakty sociálních pracovníků a pracovníc, kteří se účastnili systémových projektů MPSV na podporu sociální práce²⁹.

Medián délky dotazníku činil 21 minut. Na zasláný odkaz kliknulo celkem 2 068 respondentů. Celý dotazník dokončilo 1 423 respondentů, tj. 68,8 %. Po vyčištění dat tvořil základní soubor N=1 398 sociálních pracovníků. Do studie profesního sebepojetí (DVC 3 Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníc v kontextu pandemie Covid-19) bylo po vyřazení kategorií z důvodu malého zastoupení (MPSV, KÚ, školská zařízení, zdravotnická zařízení a penitenciární péče) zařazeno celkem N=1 250 sociálních pracovníků.

Dotazník SVV-ADAKIN

Sběr dat na reprezentativním výběrovém souboru populace české veřejnosti 18+ proběhl v období od 9. července do 15. července 2021, a to prostřednictvím online metody sběru dat CAWI (Computer Assisted Web Interviewing). Respondenti byli k účasti ve výzkumu vybráni náhodně na základě nastavených kvót a filtrů. Dotazník zobrazoval položky po jedné, položky v bateriích pak náhodně rotovaly. Pro kontrolu kvality dat byl dotazník proložen dotazy

---

²⁹ Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce I. a II.

kontrolujícími pozornost („v tomto řádku zaškrtněte spíše ne“). V tomto dotazování respondenti nebyli urgováni k vyplnění dotazníku.

Medián délky dotazníku činil 13 minut 28 sekund. Celkem bylo obesláno 3 254 respondentů. Navrátilo se 1 375 dotazníků, na kvótě vypadlo 262 respondentů, 58 dotazníků bylo nedokončených. Celková response rate byla 32,4 %. Ze základního souboru N=1 055 bylo do studie zařazeno po kompletním vyčištění dat celkem N=1 030 respondentů. Celková incidence rate byla 100 %, žádný z respondentů nevypadl na nastavených filtrech. (NMS Market Research, 2021)

4.7 Způsob zpracování (analýzy) dat

Rešerše a sekundární analýza

Texty, které byly v I. fázi (viz Obrázek 2 str. 51) vybrány dle uvedených kritérií, byly následně podrobeny obsahové analýze. Klíčovým hlediskem bylo využití obsahu k diskusi o konstrukci sociální práce jako profese, o profesní identitě a o profesionalizaci sociální práce. Formální jednotkou byl článek, kapitola v monografii či výzkumná zpráva na dané téma. Věcnou jednotkou byly znaky pojmů „profese“, „profesní identita“ a „sebepojetí“ v sociální práci v teoretickém i empirickém kontextu.

Zpracování kvantitativních dat

Pro zpracování kvantitativních dat získaných z anonymních dotazníkových šetření byla použita statistická analýza realizovaná s využitím software IBM SPSS Statistics. Pozornost byla v procesu analýzy věnována komparaci (srovnávání), byly hledány podobnosti a odlišnosti mezi jednotlivými sociálními skupinami (Hendl, 2015; Mareš et al., 2019).

Ve výzkumné studii byly sledovány tři složky subjektivního vnímání profese, které s ohledem na délku dotazníku reprezentovaly položky: 1) hodnocení profese, 2) subjektivně vnímaná společenská důležitost profese a projektivní usuzování o tom, jak potřebnou vnímá profesi společnost, 3) subjektivně vnímaná sebedůvěra, motivace věnovat se profesi i do budoucna. Tyto dílčí složky dohromady byly použity ke konstrukci subjektivně vnímaného profesionálního postoje k vlastní profesi neboli vyjadřují profesní sebepojetí, které je následně operacionalizováno na **index změny profesního sebepojetí PCPA**. Indexový přístup (Čepelka, 2019) respektuje, že profesní sebepojetí je složitým, mnohvrstevnatým jevem, avšak snaží

se jej vystihnout indexem složeným z indikátorů (ukazatelů), které jsou ordinálního typu. Ty jsou označeny přirozenými čísly a následně sečteny. Položky (indikátory) moje profese, moje motivace, důležitost profese, sebedůvěra a vnímání společností byly hodnoceny na pětibodové bipolární škále, které byly z původního rozsahu 1..5 (viz Příloha 4. Položky profesního sebepojetí v dotazníku, transformovány na rozsah -1..1, aby neutrální vnímání bylo číselně vyjádřeno nulou, pozitivní vnímání kladnými hodnotami a negativní zápornými hodnotami. Z těchto položek byl vytvořen součtový index PCPA opět transformovaný na rozsah -1..1. Položky PCPA byly zvoleny jako klíčové indikátory profesní identity sociálních pracovníků s oporou v teoretickém ukotvení (konceptualizace) sociální práce (viz Teoretické ukotvení (konceptualizace) sociální práce jako profese). Jedná se tedy ve smyslu stejného druhu o klíčové principy, které se více či méně aktivují v různých systémech (prostředích) sociální práce.

K analýze kvantitativních dat bylo podle jejich povahy použito třídění prvního a druhého stupně, test normálního rozdělení a na základě jeho výsledku (index PCPA nevykazuje normální distribuci) neparametrické pořadové testy. Pro komparativní výzkumné otázky byly použity testy Kruskal–Wallis H test a Mann-Whitney U test. Proměnné intervalového typu byly popsány pomocí průměru, směrodatné odchylky a velikosti účinku.

Zpracování kvalitativních dat

Analýza kvalitativních dat (slovních asociací) sledovala identifikaci klíčových slov (keywords), které umožňují získat přehled použitých obsahů, jejichž frekvence je signifikantně vyšší, a vytvořit tabulky a grafické sítě dle automatizovaného výpočtu relevance pro slovní spojení. Dle standardu jsou data ponechána ve stejném čísle i tvaru slova. Získaná slova byla pro lepší orientaci a možnost jejich srovnání seřazena dle četnosti. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce a graficky znázorněné jsou i vztahy mezi klíčovými slovy. Data byla analyzována v aplikaci KWords Českého národního korpusu (2021)

Kategorie otázek odpovídají zakotvení v sociálním konstruktivismu. Proto se nepřístupuje k datům jako k sociálním faktům, která odpovídají skutečnosti, již se výzkumník snaží odhalit, ale jako k interpretacím (obraz vnímání). Cílem přitom je porozumět těmto interpretacím (vyjádření subjektivních významů), které dotazovaní jednotlivým oblastem přikládali. Zároveň i přístup k analýze je interpretativní (Kaufmann 2010), takže při zpracování výsledků byla zásadní interpretace dat autorkou, nikoli data samotná.

Dotazník ZMĚPRO-SP 2021

Základní vzorek v případě sběru dat v populaci sociálních pracovníků zahrnuje N=1 398 osob. Ve výzkumném souboru jsou nerovnoměrně zastoupeny všechny kraje v počtu od 28 (Karlovarský kraj) po 256 respondentů (Moravskoslezský kraj). Z hlediska pohlaví odpovědělo 119 mužů a 1 279 žen, což odpovídá situaci v této pomáhající profesi, kde dominují ženy. Rozložení dle vzdělání vykazuje převažující zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob (celkem 78,2 %), vyšší odborné vzdělání vykazovalo 17,5 %, což řádově odpovídá rozložení vzdělání v jiných výzkumných souborech (Janíková 2019; Zajacová 2018), kde se vzdělání VŠ pohybovalo v intervalu 63–83 %, VOŠ 22–35 %. Výzkumný soubor tedy lze v těchto kritériích považovat za reprezentativní. Velikost místa působnosti ukazuje nízké zastoupení obcí menších než 1 000 obyvatel (21 až 33 respondentů), celkově je rozložení bimodální s jedním vrcholem v obcích velikosti 5 000 – 19 999 (424 respondentů) a druhým jsou velkoměsta nad 100 000 obyvatel (301 respondentů). Věkové rozložení respondentů je od 18 do 77 s průměrem $42,7 \pm 10,3$ (první kvartil 35, třetí kvartil 50). Počet let praxe se pohybuje od 0 do 43 s průměrem $11,7 \pm 8,5$ (první kvartil 5, třetí kvartil 17). Délka praxe byla převedena na intervalovou proměnnou. Intervaly byly odvozeny teoreticky, přičemž zapracována byla dvě hlediska. Prvním východiskem byl model vývoje expertnosti (adult skill acquisition model) dle Dreyfuse (2004), který rozlišuje 5 stadií (novice, advanced beginner, competent, proficient and expert). Druhým východiskem byla teorie posttraumatického stresu a syndromu vyhoření, které se ukazují jako koreláty pandemické zkušenosti sociálních pracovníků, viz např. Prasad et al. (2021) v kontextu tvrzení Maroona (2012), který délku praxe považuje za významný faktor vzniku a rozvoje vyhoření. Počet let praxe bylo kategorizováno na 5 kategorií, ve vzorku je zastoupení mírně sešikmené (čím déle v praxi, tím více respondentů zastoupeno, až do 20 let praxe, kde je prudký pokles).

Dotazník SVV-ADAKIN

Základní vzorek zahrnuje N=1 030 osob. V případě sběru dat na reprezentativním výběrovém souboru populace české veřejnosti 18+ byl dotázaný vzorek vážen souhrnně. Vážení bylo provedeno ve vlastním software a probíhalo iteračně a vycházelo z modifikovaného Deming-Stephanova algoritmu. V software byl nastaven maximální rozsah vah na 0,5-2,0, aby nedošlo k přílišnému snížení efektivity velikosti vzorků. Váženo bylo na kraje (14 kategorií), pohlaví x věk (12 kategorií), vzdělání (4 kategorie) a velikost místa bydliště (5 kategorií) (NMS Market Research, 2021).

Přehled charakteristik respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN

Výzkumný vzorek z dotazníku ZMĚPRO-SP 2021 (sociální pracovníci) obsahuje 1 398 osob, osob z dotazníku SVV-ADAKIN (obecná populace 18+) je 1 030, tedy celkem 2 428 respondentů. Přehled charakteristik obou výzkumných vzorků je zachycen v následujících tabulkách 1–4.

Z hlediska složení dle pohlaví (viz Tabulka 1) je ve vzorku sociálních pracovníků a pracovníc (ZMĚPRO-SP 2021) dominantní zastoupení žen (91,5 %) – což odpovídá situaci v této profesi – oproti vzorku z obecné populace (SVV-ADAKIN).

Pohlaví			ZMĚPRO-SP 2021	SVV-ADAKIN
	Muži	Počet	119	497
		%	8,5 %	48,3 %
	Ženy	Počet	1 279	533
		%	91,5 %	51,7 %
Celkem		Počet	1 398	1 030

Tabulka 1 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle pohlaví

Ve vzorku sociálních pracovníků a pracovníc ZMĚPRO-SP 2021 mají všechny osoby vzdělání VOŠ/VŠ oproti vzorku z SVV-ADAKIN (viz Tabulka 2).

Nejvyšší ukončené vzdělání (4 kat.)			ZMĚPRO-SP 2021	SVV-ADAKIN
	Základní	Počet	0	98
		%	0,0 %	9,5 %
	Vyučen/a	Počet	0	351
		%	0,0 %	34,1 %
	Středoškolské	Počet	0	370
		%	0,0 %	35,9 %
	Vysokoškolské, vyšší odborné	Počet	1 398	211
		% v	100,0 %	20,5 %
Celkem		Počet	1 398	1 030

Tabulka 2 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle nejvyššího ukončeného vzdělání

Zastoupení krajů se výrazně odlišuje v kraji Moravskoslezském (ve vzorku sociálních pracovníků a pracovníc ZMĚPRO-SP 2021 18 %, v SVV-ADAKIN 11 %), v Praze (ve vzorku

ZMĚPRO-SP 2021 sociálních pracovníků a pracovnic 8 %, v SVV-ADAKIN 13 %) a ve Středočeském kraji (ve vzorku ZMĚPRO-SP 2021 sociálních pracovníků a pracovnic 8 %, v SVV-ADAKIN 12,5 %). Přehled viz Tabulka 3. Na výsledky by tyto rozdíly neměly mít větší vliv.

Kraj (NUTS 3)		ZMĚPRO-SP 2021	SVV-ADAKIN
Hlavní město Praha	Počet	116	133
	%	8,3 %	12,9 %
Středočeský	Počet	109	128
	%	7,8 %	12,4 %
Jihočeský	Počet	70	64
	%	5,0 %	6,2 %
Plzeňský	Počet	90	59
	%	6,5 %	5,7 %
Karlovarský	Počet	28	28
	%	2,0 %	2,7 %
Ústecký	Počet	89	79
	%	6,4 %	7,7 %
Liberecký	Počet	56	54
	%	3,9 %	5,2 %
Královéhradecký	Počet	103	54
	%	7,3 %	5,2 %
Pardubický	Počet	81	53
	%	5,8 %	5,1 %
Vysočina	Počet	65	45
	%	4,7 %	4,4 %
Jihomoravský	Počet	186	111
	%	13,3 %	10,8 %
Olomoucký	Počet	90	59
	%	6,5 %	5,7 %
Zlínský	Počet	59	51
	%	4,2 %	5,0 %
Moravskoslezský	Počet	256	112
	%	18,4 %	10,9 %
Celkem		Počet	1 398
			1 030

Tabulka 3 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle krajů (NUTS 3)

Věkové rozložení se ukazuje u obou vzorků podobné (viz Tabulka 4), v SVV-ADAKIN v obecné populaci 18+ jsou i osoby starší než u sociálních pracovníků a pracovníc v ZMĚPRO-SP 2021 (max. 77 let u sociálních pracovníků, 87 let v obecné populaci 18+).

Věk			ZMĚPRO-SP 2021	SVV-ADAKIN
Věk	N	Valid	1 398	1 030
		Missing	0	0
	Průměr		42,71	48,99
	Minimum		18	18
	Maximum			
	%		77	87
Percentiles		25	35	36
		50	43	49
		75	50	64

Tabulka 4 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle věku

Přehled specifických charakteristik respondentů ZMĚPRO-SP 2021

V rámci tohoto dotazníku byly u sociálních pracovníků a pracovníc sledovány charakteristiky působení v jednotlivých typech sociální práce. Ve vzorku sociálních pracovníků jsou zastoupeni respondenti v systému veřejné správy následovně (viz Tabulka 5).

Sociální pracovníci ve veřejné správě	N
úřad práce	191
OSPOD	166
sociální práce podle zákona o sociálních službách – ORP	152
sociální práce podle zákona o pomoci v hmotné nouzi – ORP, POÚ	84
sociální pracovník v samostatné působnosti	84
krajský úřad	8
MPSV	5
Celkem	690

Tabulka 5 Zastoupení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle pozice v oblasti veřejné správy

Zastoupení respondentů lze sledovat také v systému sociálních služeb (podle druhu a formy) – viz následující Tabulka 6.

Sociální pracovníci v sociálních službách (druh a forma sociální služby)	N
pobytové služby sociální péče	281
terénní služby sociální péče	223
sociální poradenství	190
terénní služby sociální prevence	139
ambulantní služby sociální prevence	132
ambulantní služby sociální péče	124
pobytové služby sociální prevence	38
Celkem	1 127

Tabulka 6 Zastoupení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 v sociálních službách (dle druhu a formy)

Charakteristiky respondentů ZMĚPRO-SP 2021 – veřejná správa a sociální služby

Do statistické analýzy v rámci výzkumného projektu disertační práce k naplnění DVC 2.3 a DVC 3.2 bylo po vyřazení kategorií sociálních pracovníků s malým zastoupením (MPSV, KÚ, školská zařízení, zdravotnická zařízení a penitenciární péče) zařazeno celkem N=1 250 sociálních pracovníků z dotazníku ZMĚPRO-SP 2021.

V tomto vyčištěném vzorku je věkové rozpětí sociálních pracovníků a pracovníc od 21 do 72 let s mediánem 43, délka praxe v oboru od 0 do 43 let s mediánem 10. V souboru je výrazné zastoupení žen (1 146) oproti mužům (104). Dle vzdělání je zastoupena VOŠ počtem 230, VŠ Bc. počtem 450, VŠ Mgr. nebo Ing. počtem 512 a VŠ 3 Ph.D. (55 neuvedlo).

Přehled délky praxe v oblasti veřejné správy a sociálních služeb neukazuje žádné zásadní rozdíly v rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 (viz Tabulka 7).

Sociální pracovníci dle oblasti práce		počet let praxe				
		0–2	3–5	6–10	11–20	21 a více
SP oblast práce	veřejná správa	50	72	125	175	110
	sociální služba	105	141	175	227	70
Celkem		155	213	300	402	180

Tabulka 7 Přehled počtu let praxe respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle oblastí sociální práce (veřejná správa a sociální služby)

Detailní rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle délky praxe v jednotlivých typech (pozicích) ve veřejné správě zobrazuje následující Tabulka 8.

Sociální pracovníci ve veřejné správě dle pracovní pozice		počet let praxe				
		0–2	3–5	6–10	11–20	21 a více
VS pracovní pozice	OSPOD	10	20	18	54	33
	SP – ORP	2	11	21	25	23
	SP – hmotná nouze	5	1	10	7	9
	SP – samostatná působnost	4	2	12	17	11
	ÚP	24	29	52	38	19
	vícepoziční	5	9	12	34	15
Celkem		50	72	125	175	110

Tabulka 8 Přehled počtu let praxe respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle typu sociální práce – pracovní pozice ve veřejné správě

Vyhodnocení výsledků výzkumného projektu následuje viz Vyhodnocení výzkumného projektu vnímání sociální práce v ČR69.

4.8 Limity výzkumného projektu

Výsledky výzkumného projektu mohou být ovlivněné a omezené několika aspekty uvnitř i vně projektu.

1. velikostí vzorku sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) – přestože se jedná o 1 250 respondentů, vzorek zahrnuje necelou desetinu základního souboru,
2. výběrem vzorku sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) – byla použita nepravděpodobnostní metoda výběru vzorku: zapojení na základě dobrovolnosti, bez odměny. Motivace respondentů sdílet své názory mohla být v tomto výzkumu i limitující – promítla se do typu výběru výzkumného vzorku – vyjadřovali se tedy především ti, které téma zaujalo,
3. použitým výzkumným nástrojem v případě sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) – nástroj získání dat je self-report. Výzkum založený na zjišťování subjektivních obsahů se vždy odvíjí od osobnosti, zájmu, schopnosti samotných respondentů. Dotazy na změnu vnímání profese byly položeny zpětně – tento přístup s sebou nese omezení, jak je zřejmé z jiných retrospektivních studií, a se závěry je nutné zacházet mnohem opatrněji, než kdyby byl k dispozici přehled o postojích

před a po vypuknutí pandemie. Lze mít také námitky směřující k nízké obsahové a konstruktové validitě ukazatelů a také k výběru ukazatelů: s ohledem na zkoumanou oblast bylo ale nutné používané pojmy zužovat,

4. aktuálními geopolitickými okolnostmi (ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN) – sběr dat probíhal bezprostředně po ukončení pandemie (v květnu 2021 začaly významně klesat počty nakažených a léčených, byl zrušen lock-down, život se pozvolna vracel do normálních kolejí) v rozpětí několika týdnů, takže do dat z konce sběru se již mohl více promítnout pocit, že je pandemie za námi a očekávaný návrat do stavu před pandemií. Avšak v době zpracování dat se rozběhla další vlna.

4.9 Etické aspekty výzkumu

Respondenti obou dotazníkových šetření (ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN) byli osloveni transparentně, data respondentů byla sbírána anonymně a možnost propojení identifikačních údajů respondenta (prostřednictvím e-mailové adresy) s vyplněným dotazníkem byla deaktivována. Respondenti byli ujisti o anonymitě celého šetření a o skutečnosti, že data budou použita jako jeden kompaktní celek a nebudou spojována s konkrétními osobami. Účastníci měli možnost účast na výzkumu odmítnout nebo ji ukončit v průběhu výzkumu. Participace na výzkumu byla svobodnou volbou každého z respondentů.

5 Vyhodnocení výzkumného projektu vnímání sociální práce v ČR

Struktura dosažených výsledků analýzy kvantitativních a kvalitativních dat vychází z konceptualizace řešeného problému v teoretické části a ze stanovených výzkumných cílů. Analýza současného personálního zajištění výkonu sociální práce (DVC 1 Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice) uplatňovala statistický přístup a výsledkem je deskripce počtu sociálních pracovníků v různých systémech a dále popis jejich úkolů a rolí. Unikátní analýza vnímání prestiže profese sociální práce mezi ostatními profesemi (DVC 2 Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi) veřejností a samotnými sociálními pracovníky uplatňovala statistický přístup a výsledkem je vizualizace sociální práce v žebříčku povolání, jejichž prestiž je celospolečensky opakovaně měřena, včetně komparace výsledků dle sociálních skupin. Analýza subjektivního vnímání profese sociální práce (DVC 3 Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníc v kontextu pandemie Covid-19) uplatňovala interpretativní přístup a výstupem je nově zkonstruovaný index PCPA (blíže viz Tvorb dat a jejich zpracování) a jeho přehled u sociálních pracovníků v jednotlivých systémech (typech) sociální práce identifikovaný na základě výzkumných dat. Statisticky je zpracovaná komparace výsledků indexu PCPA dle jednotlivých typů sociální práce. U slovních asociací se jedná o doplnění statistických výzkumných zjišťování o vizualizaci pojmů, které mají sociální pracovníci ve veřejné správě nejčastěji spojené s výrazem „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“.

Pro naplnění hlavních výzkumných cílů byl využit koncept konstrukce sociální práce jako profese (Payne, 2021; Martinez-Brawley, 2020; Cooper, 2001; Berlin, 1996; Navrátil, 1998). Podle tohoto pojetí a v návaznosti na schéma oblastí výzkumného projektu (viz Obrázek 1 str. 49) bude dále strukturována prezentace analytických výstupů.

5.1 Prezentace současného personálního zajištění výkonu profese sociální práce v České republice (DVC 1)

S ohledem na rozmanitost obsazení pozic sociálních pracovníků a oblastí jejich působení ani statistická zjišťování nejsou celistvá. Oblasti působení jsou vymezeny více právními předpisy a v praxi je sociální práce značně segmentovaná. Navíc v případě uvádění počtu fyzických osob ve statistikách není záruka, že tito zaměstnanci vykonávají sociální práci

na plný úvazek – je známo, že sociální pracovníci mají funkce často kumulované (srov. Zajacová, 2018; MPSV, 2021), a že mohou být jednotlivé osoby evidovány na více pozicích. S vědomím těchto limitů byly na základě dostupných dat zpracovány ucelené přehledy v souladu s DVC 1: Získat informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice.

5.1.1 Kolik je v České republice zaměstnáno sociálních pracovníků (DVC 1.1)

I přes důkladné vyhledávání zdrojů dat a hloubkovou analytickou práci, mají přehledová data pouze indikativní vypovídací hodnotu, neboť i přes vysokou zátěž výkaznictvím, neexistují pravidla pro jednotnou evidenci počtu sociálních pracovníků. V gesci Ministerstva práce a sociálních věcí lze data získat pro oblast sociálních služeb z výkazů sociálních služeb³⁰ a z výkazů statistického zjišťování ČSÚ V1, pro oblast veřejné správy z výkazů statistického zjišťování ČSÚ V26, dále pak V10 a V19 a pro oblast sociálně-právní ochrany dětí V20. Ostatní resorty nedisponují ucelenými statistikami z hlediska sociální práce, a tak jsou data sdělována na základě cíleného dotazování ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí.

Největší počet sociálních pracovníků (22 415 k 31. 12. 2021) působí v resortu, který je gesční pro sociální práci – Ministerstva práce a sociálních věcí. Přehled počtu sociálních pracovníků dle jednotlivých resortů ve srovnání k 31. 12. 2014 a k 31. 12. 2021 obsahuje následující Tabulka 9.

Počty sociálních pracovníků dle resortů	Zdroj	k 31.12.2014	k 31.12.2021
Ministerstvo práce a sociálních věcí	V10, V20, V26, OKslužby - poskytovatel, GŘ ÚP	14 584	22 415
Ministerstvo vnitra	MV	46	65
Ministerstvo spravedlnosti	MS	116	146
Ministerstvo obrany	MO	4	6
Ministerstvo zdravotnictví	MZ	673	576
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	MŠMT	450	213
Ministerstvo zemědělství	Mze	0	16
Celkem		15 873	23 437

Tabulka 9 Počty sociálních pracovníků k 31. 12. 2014 a k 31. 12. 2021

³⁰ OKslužby - poskytovatel (interní přehledy) – blíže o aplikaci viz stránky MPSV: <https://www.mpsv.cz/web/cz/informace-o-aplikaci>

5.1.2 V jakých oblastech jsou sociální pracovníci zaměstnáváni (DVC 1.2)

V návaznosti na zjišťování počtu sociálních pracovníků byl dále rozpracován rozsah a obsah rolí a úkolů sociálních pracovníků v jednotlivých systémech, a to na základě teoretického, legislativního a praktického vymezení. Popis významu a rolí sociální práce v činnostech sociální správy byl publikován (srov. Zajacová, 2021) – viz Příloha 1. Pro doplnění informací byl přehled dle jednotlivých resortů detailněji rozpracován na úroveň samostatných pozic či organizačních útvarů, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni, včetně odkazu na zařazení uvedených činností dle nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách, nebo nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností. Detailní popis oblastí působení sociálních pracovníků viz následující Tabulka 10 (srov. Matoušek, 2021 nebo statistická klasifikace zaměstnání CZ-ISCO³¹).

Ministerstvo práce a sociálních věcí		
odbor správních a odvolacích činností	Metodické usměřňování a koordinace státní sociální podpory, dávek pěstounské péče, dávek pomoci v hmotné nouzi, dávek osobám se zdravotním postižením a průkazu osobám se zdravotním postižením, příspěvku na péči a dalších nepojistných sociálních dávek v rámci výkonu odvolací agendy nebo ve vymezené územní působnosti krajské pobočky Úřadu práce.	katalog správních činností, 11. třída
odbor sociálně-právní ochrany dětí	Komplexní výkon inspekce sociálně-právní ochrany.	katalog správních činností, 11. třída
odbor sociálních služeb a inspekce sociálních služeb	Komplexní výkon inspekce poskytování sociálních služeb.	katalog správních činností, 11. třída
Úřad práce ČR		
hmotná nouze	Provádění cíleného sociálního šetření u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci, analýz této situace a poskytování navazujícího sociálního poradenství k jejímu řešení. Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení. Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.	katalog správních činností, 10. třída
příspěvek na péči	Provádění cíleného sociálního šetření u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci, analýz této situace a poskytování navazujícího sociálního poradenství k jejímu řešení (v tomto případě je součástí správního řízení a nepostupuje se dle zákona o sociálních službách).	katalog správních činností, 10. třída

³¹ blíže viz informace ČSÚ – dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zamestnani_-cz_isco-

agenda osob se zdravotním postižením	V agendě nepojistných sociálních dávek pro osoby se zdravotním postižením Úřad práce zaměstnává sociální pracovníky, a to bez zákonného důvodu.	
Krajský úřad		
metodik sociální práce a prevence	Tvorba koncepce a koordinace metod sociální práce, sociálně-právní ochrany dětí nebo veřejného opatrovnictví v působnosti kraje nebo hlavního města Prahy.	katalog prací, 12. platová třída
metodik sociálních služeb	Koordinace a usměrňování tvorby střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb a zajišťování místní a typové dostupnosti sociálních služeb kraje nebo hlavního města Prahy.	katalog prací, 11. platová třída
registrator sociálních služeb	Komplexní výkon registrace v rámci poskytování sociálních služeb, posuzování podmínek pro poskytování sociálních služeb při posuzování žádosti o registraci a kontrola jejich plnění.	katalog prací, 11. platová třída
koordinátor romských poradců (samostatná působnost)	Koordinace a metodické usměrňování činností romských poradců a zpracovávání koncepce problematiky etnických menšin při vyšších územně samosprávných celcích včetně navrhování příslušných opatření zejména v oblasti zaměstnanosti, dopravy, bydlení, péče o zdraví, školství, sociálního zabezpečení, společenského a kulturního života orgánům kraje, vládě nebo ústředním správním úřadům (koordinátor romských poradců).	katalog prací, 10. platová třída
metodik protidrogové prevence (samostatná působnost)	Tvorba koncepce sociální nebo rodinné politiky na daném území. Zpracovávání koncepce protidrogové politiky kraje nebo hlavního města Prahy.	katalog prací, 11. platová třída
statutární města a hlavní město Praha	dtto Krajské úřady	
Obec s rozšířenou působností		
referenti sociálního odboru (sociální pracovníci bývají zařazeni i jako referenti sociálních věcí, oddíl 20)	Zajišťování pomoci a podpory osobám v obtížné životní situaci. Poskytování informací osobám v oblasti sociální péče a prevence a zajišťování pomoci při vyhledávání a zprostředkování sociálních služeb. Navrhování preventivních a provádění okamžitých opatření podle aktuálního stavu a zprostředkovávání poskytnutí finanční a věcné pomoci osobám v obtížné životní situaci.	katalog prací, 9. platová třída
sociální pracovník	Samostatné zajišťování a poskytování odborného sociálního poradenství a provádění sociální práce s rodinami, jednotlivci nebo skupinami v krizových situacích a poskytování krizové intervence, krizové pomoci a sociální rehabilitace. Depistážní činnost zaměřená na cílené vyhledávání jednotlivců, rodin a skupin osob ohrožených sociálním vyloučením, osob ohrožených sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osob, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, nebo osob, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností, včetně poskytování odborného sociálního poradenství a zprostředkování sociálních služeb a předcházení výskytu negativních sociálních jevů u těchto osob. Provádění komplexního sociálního šetření ve vyloučených lokalitách nebo obdobně ohroženém prostředí, systémové odborné analýzy sociálního prostředí na základě poskytování odborného sociálního poradenství a tvorba individuálních plánů v jeho rámci se zaměřením na podrobné posouzení nepříznivé situace osoby nebo osob jako východisko k určení dalšího postupu v rámci správního obvodu. Sociální práce zaměřená na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo výskytem problémů v osobním nebo sociálním vývoji. Sociální práce ve střediscích drogové a jiné závislosti. Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit. Samostatné zajišťování sociální diagnózy a terapie, realizace nebo prosazování sociálních opatření, odborné práce při	katalog prací, 11. platová třída

	socializaci a resocializaci, poradenská činnost a vyhodnocování poradenských testů.	
referenti sociálně-právní ochrany dětí (2.08.02 nedává možnost zařadit sociální pracovníky OSPOD, jsou zařazeni jako referenti sociálních věcí)	Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny z hlediska posouzení, zda se jedná o ohrožené dítě, a využívání nástrojů sociální práce ke koordinaci řešení situace ohroženého dítěte. Provádění a koordinace opatření směřujících k odstranění nebo zmírnění nepříznivých vlivů působících na vývoj dítěte, zpracovávání stanovisek a návrhů řešení situace dítěte v konfliktu se zákonem (kuratela pro děti a mládež). Posuzování a zpracovávání stanovisek k žádostem o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a sledování vývoje dětí, které byly do náhradní rodinné péče svěřeny. Vyhodnocování situace dítěte v pěstounské péči, vytváření a koordinace plánu průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči, provádění dohledu nad pěstounskou péčí, poskytování poradenství a zprostředkování odborné pomoci dítěti, osobám pečujícím a osobám v evidenci. Poskytování pomoci dětem vystaveným tělesnému nebo duševnímu násilí a dětem, na kterých byl spáchán trestný čin, poskytování krizové intervence, uplatňování a koordinace opatření na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí ve spolupráci se subjekty zapojenými do řešení situace dítěte.	katalog prací, 11. platová třída
referenti bytového odboru (sociální pracovník bytového odboru) (samostatná působnost)	Nová pracovní pozice v rámci samostatné působnosti. Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.	katalog prací, 10. platová třída
pracovníci sociální prevence (samostatná působnost)	Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.	katalog prací, 10. platová třída
protidrogoví koordinátoři (samostatná působnost)	Zajišťování protidrogové politiky v rámci regionu, provádění odborných prací souvisejících s prevencí drogových závislostí, organizace a koordinace preventivních protidrogových akcí v rámci regionu a koordinace činnosti protidrogové komise.	katalog prací, 9. platová třída
Obec s pověřeným obecním úřadem		
referenti sociálního odboru (sociální pracovníci bývají zařazeni i jako referenti sociálních věcí, oddíl 20)	Zajišťování pomoci a podpory osobám v obtížné životní situaci. Poskytování informací osobám v oblasti sociální péče a prevence a zajišťování pomoci při vyhledávání a zprostředkování sociálních služeb. Navrhování preventivních a provádění okamžitých opatření podle aktuálního stavu a zprostředkovávání poskytnutí finanční a věcné pomoci osobám v obtížné životní situaci.	katalog prací, 9. platová třída
sociální pracovník	Samostatné zajišťování a poskytování odborného sociálního poradenství a provádění sociální práce s rodinami, jednotlivci nebo skupinami v krizových situacích a poskytování krizové intervence, krizové pomoci a sociální rehabilitace. Depistážní činnost zaměřená na cílené vyhledávání jednotlivců, rodin a skupin osob ohrožených sociálním vyloučením, osob ohrožených sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osob, jejichž práva	katalog prací, 11. platová třída

	<p>a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, nebo osob, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností, včetně poskytování odborného sociálního poradenství a zprostředkování sociálních služeb a předcházení výskytu negativních sociálních jevů u těchto osob.</p> <p>Provádění komplexního sociálního šetření ve vyloučených lokalitách nebo obdobně ohroženém prostředí, systémové odborné analýzy sociálního prostředí na základě poskytování odborného sociálního poradenství a tvorba individuálních plánů v jeho rámci se zaměřením na podrobné posouzení nepříznivé situace osoby nebo osob jako východisko k určení dalšího postupu v rámci správního obvodu.</p> <p>Sociální práce zaměřená na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo výskytem problémů v osobním nebo sociálním vývoji. Sociální práce ve střediscích drogové a jiné závislosti.</p> <p>Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit.</p> <p>Samostatné zajišťování sociální diagnózy a terapie, realizace nebo prosazování sociálních opatření, odborné práce při socializaci a resocializaci, poradenská činnost a vyhodnocování poradenských testů.</p>	
referenti sociálně-právní ochrany dětí (2.08.02 nedává možnost zařadit sociální pracovníky OSPOD, jsou zařazeni jako referenti sociálních věcí)	<p>Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny z hlediska posouzení, zda se jedná o ohrožené dítě, a využívání nástrojů sociální práce ke koordinaci řešení situace ohroženého dítěte.</p> <p>Provádění a koordinace opatření směřujících k odstranění nebo zmírnění nepříznivých vlivů působících na vývoj dítěte, zpracovávání stanovisek a návrhů řešení situace dítěte v konfliktu se zákonem (kuratela pro děti a mládež).</p> <p>Posuzování a zpracovávání stanovisek k žádostem o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a sledování vývoje dětí, které byly do náhradní rodinné péče svěřeny.</p> <p>Vyhodnocování situace dítěte v pěstounské péči, vytváření a koordinace plánu průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči, provádění dohledu nad pěstounskou péčí, poskytování poradenství a zprostředkování odborné pomoci dítěti, osobám pečujícím a osobám v evidenci.</p> <p>Poskytování pomoci dětem vystaveným tělesnému nebo duševnímu násilí a dětem, na kterých byl spáchán trestný čin, poskytování krizové intervence, uplatňování a koordinace opatření na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí ve spolupráci se subjekty zapojenými do řešení situace dítěte.</p>	katalog prací, 11. platová třída
Poskytovatelé sociálních služeb		
	V rozsahu zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.	
Ministerstvo vnitra		
Správa uprchlických zařízení	<p>Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení.</p> <p>Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzi ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.</p> <p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky a obecní policií a orgány veřejné správy apod.</p>	katalog správních činností, 10. platová třída

odbor azylové politiky	<p>Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení.</p> <p>Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.</p> <p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky a obecní policií a orgány veřejné správy apod.</p>	<p>katalog správních činností, 10. platová třída</p>
odbor prevence	<p>Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení.</p> <p>Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.</p> <p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky a obecní policií a orgány veřejné správy apod.</p>	<p>katalog správních činností, 10. platová třída</p>
Ministerstvo spravedlnosti		
věznice – sociální pracovník	<p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.</p> <p>Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních. Zajišťování a provádění specializované sociální prevence, posuzování příčin negativních jevů a navrhování a realizace preventivních opatření.</p> <p>Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.</p> <p>Samostatné zpracovávání individuálních socioterapeutických plánů, samostatné provádění socioterapie směřující k sociální rehabilitaci a integraci.</p>	<p>katalog prací, 10. platová třída</p>
vazební věznice – sociální pracovník	<p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.</p> <p>Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.</p>	<p>katalog prací, 10. platová třída</p>

	Zajišťování a provádění specializované sociální prevence, posuzování příčin negativních jevů a navrhování a realizace preventivních opatření. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením. Samostatné zpracovávání individuálních socioterapeutických plánů, samostatné provádění socioterapie směřující k sociální rehabilitaci a integraci.	
Generální ředitelství Vězeňské služby ČR	Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit. Samostatné zajišťování sociální diagnózy a terapie, realizace nebo prosazování sociálních opatření, odborné práce při socializaci a resocializaci, poradenská činnost a vyhodnocování poradenských testů.	katalog prací, 11. platová třída
Probační a mediační služba (zařazení na pracovní pozice je upraveno zákonem o PMS a vnitřními řídicími akty) Přímá práce s klienty je srovnatelná se sociálními pracovníky na obecních úřadech. Specializovaná práce s pachateli trestných činů, probační dohled.	Sociální práce zaměřená na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení nebo výskytem problémů v osobním nebo sociálním vývoji. Sociální práce ve střediscích drogové a jiné závislosti. Tvorba koncepce a strategie výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob, skupin nebo komunit. Samostatné zajišťování sociální diagnózy a terapie, realizace nebo prosazování sociálních opatření, odborné práce při socializaci a resocializaci, poradenská činnost a vyhodnocování poradenských testů.	katalog prací, 11. platová třída
opatrovnické soudy / obec s rozšířenou působností – veřejný opatrovník	Nejedná se o výkon sociální práce – řídí se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ale často bývá kumulováno s funkcí sociálního pracovníka.	
Ministerstvo obrany		
péče o veterány	Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky a obecní policií a orgány veřejné správy apod.	katalog správních činností, 10. platová třída
Ministerstvo zdravotnictví		
sociální pracovníci / zdravotně-sociální pracovníci v nemocnicích	Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislostí, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat. Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb,	katalog prací, 10. platová třída

	<p>poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.</p> <p>Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.</p>	
zdravotnická zařízení (nemocnice následné péče)	<p>Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislosti, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.</p> <p>Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.</p> <p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.</p> <p>Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.</p>	katalog prací, 10. platová třída
centra duševního zdraví	<p>Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislosti, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.</p> <p>Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.</p> <p>Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.</p> <p>Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.</p>	katalog prací, 10. platová třída
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy		
pedagogicko-psychologická poradna	<p>Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.</p>	katalog prací, 10. platová třída

	Samostatné zpracovávání individuálních socioterapeutických plánů, samostatné provádění socioterapie směřující k sociální rehabilitaci a integraci.	
školská zařízení	Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.	katalog prací, 10. platová třída
ústavní zařízení	Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.	katalog prací, 10. platová třída
základní školy	Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.	katalog prací, 10. platová třída
Ministerstvo zemědělství		
	Sociální práce v konceptu sociálního zemědělství.	

Tabulka 10 Oblasti, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni

5.1.3 Personální zajištění sociální práce ve veřejné správě (DVC 1.3)

Východiskem pro zjišťování personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě bylo legislativní ukotvení v právní úpravě jako státem garantované pomoci a podpory lidem v obtížných životních situacích, právě proto byla tato oblast zvolena k hlubšímu zkoumání.

Následující Tabulka 11 obsahuje počty sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách. Z hlediska personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě jsou v řádcích uvedeny počty sociálních pracovníků dle jednotlivých typů (pozic) tak, jak jsou evidovány ve statistických výkazech MPSV. Pro přehlednost byla ve II. fázi výzkumného projektu (viz Obrázek 2 str. 49) používána strata (viz Výběr a konstrukce výzkumného vzorku 4.44.4).

Počty sociálních pracovníků v resortu MPSV	Zdroj	k 31. 12. 2014	k 31.12.2021
Veřejná správa	Celkem	8 379	9 037
Krajské úřady, statutární města, obce s rozšířenou působností, org. zřízené MPSV	Výkaz V1-01	1 873	2 759
Počet zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany dětí (SPOD)	Výkaz 20-01	2 299	2 711
Počet kurátorů pro děti a mládež (SPOD)	Výkaz 20-01	580	
Počet sociálních pracovníků vykonávajících koordinační činnost sociální práce a poradenství	Výkaz 26-01	670	982
Počet sociálních pracovníků vykonávajících činnosti sociální práce se zaměřením na cílové skupiny	Výkaz 26-01	413	606
Sociální pracovníci vykonávající činnosti podle § 92 písm. b)	Výkaz 26-01	583	358
Zaměstnanci náhradní rodinné péče	Výkaz 20-01	423	
Sociální pracovníci na Úřadech práce ČR (ÚP)	dle GŘ ÚP	1 538	1 621
Sociální služby	Celkem	6 205	13 378
Sociální pracovníci v sociálních službách	OKslužby - poskytovatel	6 205	13 378
Celkem		14 584	22 415

Tabulka 11 Počty sociálních pracovníků ve veřejné správě k 31. 12. 2014 a k 31. 12. 2021³²

Z uvedeného přehledu vyplývají jako nejpočetnější oblasti výkonu sociální práce ve veřejné správě z hlediska personálního zajištění sociálními pracovníky: sociálně-právní ochrana dětí, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a úřady práce. Podrobnosti k personálnímu zajištění a počtu klientů sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách viz Příloha 3.

5.1.4 Shrnutí DVC 1

V rámci výzkumného šetření byla v návaznosti DVC 1 získána informace o současném personálním zajištění výkonu profese sociální práce v České republice provedena sekundární analýza statistických dat, rozsáhlá analýza právní úpravy a odborné literatury. Bylo zjištěno,

³² ve sloupci k 31. 12. 2021 nejsou vyplněny řádky z toho důvodu, že ve výkazech již nejsou obsažené (zaměstnanci náhradní rodinné péče), nebo by se jednalo o duplicitu (kurátoři pro děti a mládež)

že výkon sociální práce je velmi segmentovaný a v oblasti evidence sociálních pracovníků v jednotlivých resortech státní správy a v samosprávě neexistuje jednotný postup.

Na základě dostupných dat byly sestaveny přehledové tabulky, které přispívají ke konstrukci jedné části obrazu vnímání sociální práce jako profese v České republice. Ze zjištění vyplývá, že v roce 2022 je na území České republiky zaměstnáno více než 23 tisíc sociálních pracovníků (zodpovězení DVC 1.1), z nichž většina je zaměstnána v resortu práce a sociálních věcí ve dvou zásadních oblastech (typech) sociální práce: v sociálních službách (13 tisíc) a ve veřejné správě (9 tisíc).

Oblasti, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni (zodpovězení DVC 1.2), lze rozdělit dle působnosti v jednotlivých resortech státní správy (viz Tabulka 9 str. 70). Detailní kategorizace byla zpracována podle právní úpravy v nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, a v nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností (podrobně viz Tabulka 10 Oblasti, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni str. 78) a podle významu a rolí sociálních pracovníků (podrobně viz Příloha 1).

Podrobnější analýza personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě (zodpovězení DVC 1.3) byla zpracována z hlediska legislativního ukotvení sociální práce v tomto systému jako státem garantované pomoci a podpory lidem v obtížných životních situacích (viz Tabulka 11 str. 79). Sociálních pracovníků, kteří jsou zaměstnáni na pozicích ve veřejné správě (krajské úřady, obecní úřady, úřady práce) je v roce 2022 přibližně 9 tisíc.

Z tohoto hlediska se jeví jako zajímavé položit si otázku, jak má fungování současné fragmentované praxe sociální práce v českém prostředí vliv na prestiž profese a rozvoj profesního sebepojetí. V této oblasti významně chybí studie, které by se zaměřovaly na odlišnosti v jednotlivých oblastech (typech) sociální práce.

5.2 Prestiž profese sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi v České republice (DVC 2)

V České republice dosud chyběly informace o vnímání sociální práce ze strany veřejnosti, a proto byla II. fáze a III. fáze výzkumného projektu (viz Obrázek 2 Schéma fází organizace výzkumného projektu Obrázek 2 str. 51) zaměřena v souladu s DVC 2: Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi. V rámci výzkumné strategie bylo zvoleno zjišťování nejen z pohledu veřejnosti (srov. CVVM, 2019; Dragomirecká, 2019), ale i

z pohledu sociálních pracovníků samotných (srov. Vilka et al., 2018; LeCroy a Stinson, 2004). V návaznosti na kontexty významu sociální práce z hlediska společnosti a institucionální kontext (viz Kontexty sociální práce jako klíčové pomáhající profese³) byla provedena komparace výsledků mezi těmito dvěma skupinami (veřejnost a sociální pracovníci) a také mezi skupinami sociálních pracovníků v sociálních službách a ve veřejné správě.

5.2.1 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (DVC 2.1)

Dotazováním v rámci obecné populace 18+ (SVV-ADAKIN) byla získána data pro zodpovězení DVC 2.1: Zjistit, jak vnímá prestiž profese sociální práce veřejnost (umístění v žebříčku prestiže profesí). Vzhledem k tomu, že sběr dat probíhal těsně po skončení třetí vlny pandemie Covid-19, lze na výsledky nahlížet i jako na zdroj informací o změně ve vnímání prestiže jednotlivých povolání v kontextu této celosvětové situace, což by však pro přiléhavou interpretaci vyžadovalo hlubší zkoumání. Výsledky analýzy dat SVV-ADAKIN jsou samostatně zobrazeny viz Tabulka 12.

Profese	2021	
	prům.	poř.
lékař	86,9	1.
zdravotní sestra	81,8	2.
pečovatel/ka	70,1	3.
sociální pracovník	51,6	4.
uklízečka	48,7	5.
účetní	40,7	6.
projektant	37,6	7.
právník	37,3	8.
bankovní úředník	25,5	9.

Tabulka 12 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (SVV-ADAKIN)

Pro srovnání jsou výsledky ještě zobrazeny viz následující Tabulka 13 ve sloupci 2021 (zvýrazněno) v celkové přehledové tabulce výsledků šetření realizovaných od roku 2004 (CVVM, 2019). U některých povolání se projeví výrazné rozdíly v bodovém ohodnocení (vzhledem k tomu, že dotazník SVV-ADAKIN obsahoval pouze 9 položek, není k dispozici celkové srovnání ke standardnímu šetření prestiže povolání, které obsahuje 26 položek). V každém případě lze na základě prostého srovnání pořadí konstatovat posun směrem nahoru u povolání v tzv. „první linii“ – zdravotní sestry, ale i uklízečky, včetně nově zařazených povolání pečovatel/ka a sociální pracovník.

Profese	Rok													
	2004		2007		2011		2013		2016		2019		2021	
	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,1	1.	88,6	1.	86,9	1.
zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,8	3.	77,0	3.	81,8	2.
vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,1	2.	77,3	2.		
učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.	72,7	4.	72,2	4.		
učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.	70,8	5.	70,1	5.		
pečovatel/ka													70,1	3.
soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.	64,3	6.	67,5	6.		
soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.	58,3	9.	61,1	8.		
policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.	56,3	10.	60,8	9.		
programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.	59,7	8.	60,3	10.		
voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17.	49,7	16.	53,4	12.	56,4	11.		
truhlář	50,8	16.	51,4	14.	532,0	12.	55,6	11.	52,1	13.	55,9	12.		
starosta	60,1	8.	57,1	9.	52,6	14.	53,1	13.	54,3	11.	53,9	13.		
majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.	50,3	15.	52,7	14.		
sociální pracovník													51,6	4.
profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16.	47,6	18.	49,3	16.	50,6	16.		
manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13.	50,2	15.	78,9	17.	50,5	17.		
uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25.	34,2	25.	29,0	26.	34,5	25.	48,7	5.
stavební dělník					48,1	18.	49,3	17.	44,0	19.	47,4	18.		
ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24.	37,9	24.	46,7	18.	43,9	20.		
prodavač	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21.	44,7	20.	40,5	23.	43,5	21.		
účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.	50,5	14.	51,8	15.	40,7	6.
novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20.	43,8	21.	40,9	21.	40,3	22.		
sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23.	40,0	22.	37,3	24.	38,5	23.		
projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.	61,4	7.	61,4	7.	37,6	7.
právník													37,3	8.
kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22.	38,0	23.	40,8	22.	36,7	24.		
poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26.	25,1	26.	31,2	25.	31,0	26.		
bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19.	45,7	19.	42,3	20.	45,5	19.	25,5	9.

Tabulka 13 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM, 2021 SVV-ADAKIN)

Výsledky šetření potvrzují silnou pozici lékařů, jejichž vysoká prestiž je vnímána naprostou většinou veřejnosti. Zatímco v šetřeních v předchozích letech lékařská profese velmi výrazně z hlediska přisuzované prestiže překonávala další vysoce oceňovaná a kvalifikačně náročná povolání, která obdobně nesou určitý étos a mají charakter služby společnosti, v šetření SVV-ADAKIN se nad hranici 80 bodů dostaly i zdravotní sestry, následované nově zařazenými pečovateli a pečovatelkami se 70 body. Podle Červenky (2005) není čelní pozice lékařů z hlediska prestiže, kterou jejich profesi připisuje veřejnost, náhodným jevem, a jako možný

důvod uvádí, že k lékařům mají lidé vybudovaný silnější vztah spojený s pocitem vlastní závislosti na nich. Navíc mají přímou odpovědnost za lidské zdraví a životy, což rovněž může výrazně posilovat jejich prestiž v očích veřejnosti. Například vědci jsou podle něj svým způsobem mnohem výlučnější, ale většině populace vzdálenější.

Průměrné bodové hodnocení okolo středu užitě škály patří profesi sociálního pracovníka ($m=51,6$), která na rozdíl od blízko umístěné uklízečky ($m=48,7$) vyžaduje značné speciální odborné znalosti a která s sebou přináší vysokou odpovědnost i možnost kreativního rozhodování. Podle Dragomirecké (2019) má vliv na vnímání profese sociální práce vlastní zkušenost, zdroje informací, stereotypy a předsudky. Sociální pracovník se tak v žebříčku nachází v místě, které veřejnost v minulém šetření přisuzovala starostovi či majiteli malého obchodu.

Oproti předchozím šetřením výrazně kleslo bodové hodnocení povolání ve spodní části tabulky, nejvíce u povolání projektant a bankovní úředník. Ve spodní části tabulky se umístilo i nově dotazované povolání právníka ($m=37,3$).

Červenka konstatuje na základě výsledků šetření a provedených analýz, že „*vnímání prestiže povolání představuje poměrně složitě vnitřně diferencovaný sociální jev, do kterého se v různých částech a v různém měřítku promítají vlivy věku, pohlaví, vzdělání, životních postojů, hodnotového žebříčku, módních trendů, a dokonce i politické orientace a názorů na aktuální společenský vývoj. Finanční ohodnocení profese a mocenský status spojený s výkonem funkce či pozicí v řídicí hierarchii jsou sice nikoli nepodstatnými, ale jen dílčími kritérii toho, v jakém pořadí a jakou prestiž lidé jednotlivým povoláním přisuzují. ... Značnou roli v hodnocení prestiže povolání mají takové charakteristiky, jako je společenská prospěšnost, náročnost a odpovědnost určité profese. V některých základních obrysech se přitom pohled na prestiž povolání v čase příliš nemění, což platí hlavně pro čelo žebříčku (lékaři, vědci, učitelé) a většinu manuálních nebo rutinních profesí, ale u řady povolání, jako jsou např. programátoři nebo profesionální sportovci, se viditelně projevuje vliv generačního posunu, který pravděpodobně bude pokračovat i do budoucna. Prestiž profesí spojených s politikou nebo s výkonem státní moci pak v čase podléhá změnám v aktuálním nahlížení na společenský a politický vývoj a v důvěře k institucím, které tyto profese prezentují. Totéž do jisté míry zřejmě platí i o prestiži povolání duchovního nebo bankovního úředníka, která do jisté míry odráží důvěru k církvím, respektive k finančním ústavům“.* (Červenka, 2005: 4-5)

Rozdíly v populaci respondentů SVV-ADAKIN ve vnímání prestiže sociálních pracovníků, které jsou statisticky signifikantní, lze sledovat podle pohlaví a podle vzdělání.

Bodové hodnocení sociálního pracovníka za celý výzkumný soubor je blízko středu užití škály (m=51,6). Mezipohlavní rozdíly se projevily jako statisticky signifikantní (test Mann-Whitney, sig<0,05) viz následující Tabulka 14.

Pohlaví	prům.
muži	49,06
ženy	53,95

Tabulka 14 Rozdíly dle pohlaví ve vnímání sociálních pracovníků (SVV-ADAKIN)

Průměr u mužů je m=49,06 a u žen m=53,95 (tedy ~4 % z celkové škály). Výsledky ukazují na to, že v obecné populaci 18+ sociální pracovníky vnímají mírně lépe ženy.

Rozdíly v souvislosti se vzděláním se také projevily jako statisticky signifikantní (test Kruskal-Wallis, sig<0,05), průměry v jednotlivých kategoriích vzdělání zobrazuje následující Tabulka 15.

Vzdělání	prům.
základní	46,41
vyučen/a	47,52
středoškolské	53,86
vysokoškolské, vyšší odborné	56,82

Tabulka 15 Rozdíly dle vzdělání ve vnímání sociálních pracovníků (SVV-ADAKIN)

V souvislosti se vzděláním v obecné populaci 18+ (SVV-ADAKIN) se ukazuje, že čím vyšší mají respondenti dosažené vzdělání, tím vyšší vnímají důležitost profese sociálního pracovníka.

5.2.2 Vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky (DVC 2.2)

Stejný způsob dotazování se stejnými položkami jako v šetření SVV-ADAKIN byl v návaznosti na DVC 2.2: Zjistit, jak vnímají prestiž profese sociální práce samotní sociální pracovníci (umístění v žebříčku prestiže profesí) zvolen pro dotazování ZMĚPRO-SP 2021. Výsledky hodnocení prestiže jednotlivých profesí sociálními pracovníky, včetně té své, znázorňuje následující Tabulka 16. Také toto dotazování probíhalo v době skončení třetí vlny

pandemie Covid-19, a proto může do značné míry odrážet vliv této zkušenosti na vnímání prestiže různých povolání. Na první pohled je viditelné vysoké bodové hodnocení téměř všech profesí, a obzvlášť těch v tzv. „první linii“.

Profese	2021	
	prům.	poř.
lékař	94,9	1.
zdravotní sestra	93,0	2.
pečovatel/ka	88,7	3.
sociální pracovník	83,9	4.
uklízečka	59,8	5.
právník	53,6	6.
účetní	51,5	7.
projektant	41,4	8.
bankovní úředník	34,8	9.

Tabulka 16 Vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021)

Pro srovnání jsou výsledky také zobrazeny (viz následující Tabulka 17) ve sloupci 2021 (zvýrazněno) v celkové přehledové tabulce výsledků šetření realizovaných od roku 2004 (CVVM, 2019). Téměř u všech povolání (vyjma účetní) se projeví výrazné rozdíly v bodovém ohodnocení (vzhledem k tomu, že dotazník ZMĚPRO-SP 2021 obsahoval také pouze 9 položek, není k dispozici celkové srovnání ke standardnímu šetření prestiže povolání, které obsahuje 26 položek).

Profese	Rok													
	2004		2007		2011		2013		2016		2019		2021	
	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,1	1.	88,6	1.	94,9	1.
zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,8	3.	77,0	3.	93,0	2.
pečovatel/ka													88,7	3.
sociální pracovník													83,9	4.
vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,1	2.	77,3	2.		
učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.	72,7	4.	72,2	4.		
učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.	70,8	5.	70,1	5.		
soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.	64,3	6.	67,5	6.		
soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.	58,3	9.	61,1	8.		
policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.	56,3	10.	60,8	9.		
programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.	59,7	8.	60,3	10.		
uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25.	34,2	25.	29,0	26.	34,5	25.	59,8	5.
voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17.	49,7	16.	53,4	12.	56,4	11.		
truhlář	50,8	16.	51,4	14.	532,0	12.	55,6	11.	52,1	13.	55,9	12.		

starosta	60,1	8.	57,1	9.	52,6	14.	53,1	13.	54,3	11.	53,9	13.		
právník													53,6	6.
majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.	50,3	15.	52,7	14.		
účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.	50,5	14.	51,8	15.	51,5	7.
profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16.	47,6	18.	49,3	16.	50,6	16.		
manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13.	50,2	15.	78,9	17.	50,5	17.		
stavební dělník					48,1	18.	49,3	17.	44,0	19.	47,4	18.		
ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24.	37,9	24.	46,7	18.	43,9	20.		
prodavač	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21.	44,7	20.	40,5	23.	43,5	21.		
projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.	61,4	7.	61,4	7.	41,4	8.
novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20.	43,8	21.	40,9	21.	40,3	22.		
sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23.	40,0	22.	37,3	24.	38,5	23.		
kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22.	38,0	23.	40,8	22.	36,7	24.		
bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19.	45,7	19.	42,3	20.	45,5	19.	34,8	9.
poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26.	25,1	26.	31,2	25.	31,0	26.		

Tabulka 17 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM) a sociálními pracovníky (2021 ZMĚPRO-SP 2021)

Výsledky šetření ZMĚPRO-SP 2021 ukazují silnou pozici nejen lékařů, ale i zdravotních sester, pečovatelů a pečovatelek i své vlastní profese, jejichž vysoká prestiž je vnímána naprostou většinou sociálních pracovníků. Všechna tato povolání získala více než 80 bodů. **Získaná data ukazují, že sociální pracovníci vnímají svoji profesi jako vysoce prestižní.** Na žebříčku sledovaných povolání se umístili na 4. místě – sociální pracovník/pracovnice (m=83,9) a na 3. místě další pomáhající profesionálové pečovatel/ka (m=88,7). Všechny ostatní sledované profese měly průměrně nižší hodnotu subjektivně vnímané prestiže (m=59,8–34,8). Vysoko oproti hodnocení veřejností v předchozích letech se umístily uklízečky (m=59,8), průměrné bodové hodnocení okolo středu užité škály patří účetním (m=51,5) a právníkům (m=53,6). Oproti předchozím šetřením mezi veřejností sociální pracovníci udělili výrazně nižší bodové hodnocení povoláním ve spodní části tabulky, kam umístili projektanty a bankovní úředníky.

Po pandemii Covid-19 se sociální pracovníci (ZMĚPRO-SP 2021) vidí v žebříčku těsně za zdravotnickými profesemi a vysoko hodnotí též pečovatele/pečovatelky, což může odrážet nejen posílení profesního sebevědomí, ale též větší akceptaci či důraz na složky zdravotní a přímé péče při zajištění důstojného života klienta. Vzhledem k tomu, že tyto profesionálové jsou součástí týmů v organizacích, se kterými sociální pracovníci velmi často kooperují, navíc zachyceno v době po skončení pandemie Covid-19, která na systémy zdravotní a sociální pomoci kladla enormní zátěž (IFSW, 2020a; Dauti et al., 2020; Amadasun, 2020; Prasad et al.,

2021; Cui et al., 2021), lze usuzovat na vliv těchto kontextů na výsledky hodnocení prestiže povolání z pohledu sociálních pracovníků.

5.2.3 Komparace vnímání prestiže profese sociální práce veřejností a sociálními pracovníky (DVC 2.3 – H1)

Výsledky dat sbíraných v podstatě souběžně (viz Obrázek 2 str. 51) prostřednictvím dotazníků v populaci sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) a veřejnosti 18+ (SVV-ADAKIN) odpovídají DVC 2.3 Porovnat, jak se liší vnímání profese sociální práce jednotlivými sociálními skupinami.

Pro porovnání skupin sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) a veřejnosti (SVV ADAKIN) byla stanovena hypotéza H1: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi veřejností a sociálními pracovníky.

Následující Tabulka 18 zobrazuje výsledky obou skupin (sociální pracovníci ZMĚPRO-SP 2021 a veřejnost 18+ SVV-ADAKIN) a jejich komparaci. Obě skupiny potvrdily tradičně prestižní vnímání lékařské profese, překvapivě v obou skupinách se na posledním místě umístili bankovní úředníci. Detaily viz Tabulka 18, seřazeno sestupně dle průměru, uvedeny i hodnoty mediánu a velikost účinku (Cohenovo D).

poř.	Profese	ZMĚPRO-SP 2021		SVV-ADAKIN		ZMĚPRO-SP 2021 * SVV-ADAKIN	
		prům.	medián	prům.	medián	rozdíl prům.	Cohenovo D
1.	lékař	94,9	14,0	86,9	24,9	8,04	0,41
2.	zdravotní sestra	93,0	14,3	81,8	27,2	11,28	0,54
3.	pečovatel(ka)	88,7	17,3	70,1	30,5	18,65	0,78
4.	sociální pracovník	83,9	18,3	51,6	33,5	32,31	1,25
5.	uklízečka	59,8	31,4	48,7	33,6	11,11	0,34
6.	právník	53,6	30,6	37,3	31,6	16,31	0,52
7.	účetní	51,5	29,4	40,7	28,4	10,80	0,37
8.	projektant	41,4	32,1	37,6	30,3	3,81	0,12
9.	bankovní úředník	34,8	31,7	25,5	27,2	9,31	0,31

Tabulka 18 Komparace vnímání profesí mezi vzorkem SVV-ADAKIN a ZMĚPRO-SP 2021

Z šetření v obecné populaci 18+ (SVV-ADAKIN) se ukazuje, že v pořadí důležitosti jednotlivých profesí ve srovnání s hodnocením sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) jsou pouze prohozeny profese právník–účetní. Na horních místech žebříčku sledovaných povolání se také u veřejnosti umístili lékaři (m=86,9) a zdravotní sestry (m=81,8), avšak

v bodovém hodnocení na 3. místě pečovatel/ka je již výraznější pokles ($m=70,1$) oproti sociálními pracovníky udělenému počtu ($m=88,7$). **Velmi výrazný je rozdíl na 4. místě ve vnímání profese sociální pracovník/pracovnice ($m=51,6$ oproti $m=83,9$).** Laickou veřejností jsou tedy sociální pracovníci po pandemii Covid-19 z hlediska prestiže vnímání zhruba v polovině bodového žebříčku, zatímco sociální pracovníci svou vlastní profesi vnímají jako vysoce prestižní.

Žádná z proměnných popisujících vnímání profesí nevykazuje charakteristiku normálního rozdělení, proto byly využity neparametrické testy pro rozdíly mezi daty ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN. V konkrétních hodnotách se liší – statisticky signifikantní jsou všechny rozdíly (test Kolmogorov-Smirnov, $\text{sig}<005$), což v některých případech může být dáno velikostí vzorku (při takto velkém souboru i minimální rozdíly vycházejí statisticky signifikantní).

Věcnou významnost rozdílů lze odvodit z posledních dvou sloupců viz Tabulka 18. V prvním z nich je rozdíl průměrů, ze kterého je zřejmé, že **ve všech případech sociální pracovníci nadhodnocují důležitost profesí oproti veřejnosti, nejvíce u povolání sociální pracovník, pečovatel/ka a právník.** Největší shoda panuje u lékařů (interpretace jasná) a u projektantů (interpretace nejasná). V posledním sloupci je velikost účinku (effect size) měřená Cohenovým D , přičemž pod 0,2 se efekt považuje za slabý (small), pod 0,5 za střední (medium) a pod 1,2 (**sociální pracovník: 1,25**) jako velký (large).

Hodnoty uvedené viz Tabulka 18 ukazují, že **existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi veřejností a sociálními pracovníky, proto lze hypotézu H1 přijmout.**

5.2.4 Komparace vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (DVC 2.3 – H2)

Hlubší rozbor v populaci sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) umožňuje porovnat aktuální stav vnímání a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky, kteří jsou zaměstnáni ve veřejné správě a sociálními pracovníky, kteří působí v sociálních službách. Pro porovnání skupin sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) dle oblasti zaměstnání byla stanovena hypotéza H2: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb.

Také obě tyto skupiny potvrdily prestižní vnímání lékařské profese a v obou skupinách se na posledním místě umístili bankovní úředníci. Detaily viz Tabulka 19, seřazeno sestupně dle průměru, uvedeny i hodnoty směrodatné odchylky a rozdíl testovaný testem Mann-Whitney. Na rozdíl od položek v šetření SVV-ADAKIN, ve výčtu bodovaných povolání pro sociální pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021) obsahovaly položky názvu povolání varianty pro obě pohlaví.

SP oblast zaměstnání						
poř.		veřejná správa		sociální služba		Sig (Mann-Whitney)
		prům.	sm. odchylka	prům.	sm. odchylka	
1.	lékař/lékařka	95,33	14,086	95,17	12,318	,174
2.	zdravotní sestra	93,17	14,484	93,06	13,582	,856
3.	pečovatel/pečovatelka	88,60	17,248	89,58	16,009	,085
4.	soc. pracovník/pracovnice	82,05	18,714	85,46	17,244	<,001
5.	uklízeč/uklízečka	56,48	32,502	62,28	30,571	,002
6.	právník/právníčka	51,83	30,177	55,42	30,578	,036
7.	účetní	47,17	29,488	55,23	28,599	<,001
8.	projektant/projektantka	40,21	31,448	42,82	32,730	,127
9.	bankovní úředník/úřednice	36,81	30,728	33,82	32,569	,015

Tabulka 19 Komparace vnímání prestiže profese sociální práce mezi sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (ZMĚPRO-SP 2021)

Z výsledků se ukazuje, že v **pořadí důležitosti jednotlivých profesí z hlediska hodnocení sociálních pracovníků z veřejné správy a ze sociálních služeb je shodné.**

Pro rozdíly mezi daty byly využity neparametrické testy. V konkrétních hodnotách, jako např. u sociálního pracovníka/pracovnice, uklízeče/uklízečky, účetní, se sice rozdíl projevil (Mann-Whitney, sig<,005) a vyšel statisticky signifikantní, ale jeho věcný význam lze zpochybnit (např. u položky sociální pracovník/pracovnice je rozdíl ~3 body, což na 99bodové škále činí pouze 3 %).

Na rozdělení respondentů do jednotlivých typů nemá vliv žádný ze sledovaných demografických údajů, jako je pohlaví, věk, děti, délka praxe či místo bydliště (kraj).

Hodnoty uvedené viz Tabulka 19 sice ukazují statisticky významný rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a v sociálních službách, avšak rozdíly v ~bodů jsou tak malé, že **je hypotéza H2 zamítnuta, neboť není věcně významná.**

5.2.5 Shrnutí DVC 2

DVC 2 Zjistit, jaká je prestiž sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi byl zjišťován pomocí dvou dotazníkových šetření (viz Obrázek 2 str. 51) na vzorku sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021, N=1 398) a veřejnosti 18+ (SVV-ADAKIN, N=1 030).

V návaznosti na DVC 2.1 Zjistit, jak vnímá prestiž profese sociální práce veřejnost (umístění v žebříčku prestiže profesí) jsou výsledky zobrazeny viz Tabulka 12 str. 81. Pro ilustraci výsledků této skupiny byl do tabulky z předchozích šetření prestiže povolání (2014–2019, CVVM) doplněn sloupec 2021 (SVV-ADAKIN, zvýrazněno) viz Tabulka 13 str. 82. Výsledky šetření SVV-ADAKIN potvrzují silnou pozici lékařů, jejichž vysoká prestiž je vnímána naprostou většinou veřejnosti, nad hranici 80 bodů se dostaly i zdravotní sestry, následované nově zařazenými pečovateli a pečovatelkami se 70 body. Na základě prostého srovnání pořadí lze konstatovat posun směrem nahoru u povolání v tzv. „první linii“. **Rozdíly v obecné populaci 18+ ve vnímání prestiže sociálních pracovníků, které jsou statisticky signifikantní, lze sledovat podle pohlaví (sociální pracovníky vnímají mírně lépe ženy) a podle vzdělání (čím vyšší mají respondenti dosažené vzdělání, tím vyšší vnímají důležitost profese sociálního pracovníka).**

V návaznosti na DVC 2.2 Zjistit, jak vnímají prestiž profese sociální práce samotní sociální pracovníci (umístění v žebříčku prestiže profesí) jsou výsledky zobrazeny viz Tabulka 16 str. 85. I v případě této skupiny byl pro ilustraci do tabulky z předchozích šetření prestiže povolání (2014–2019, CVVM) doplněn sloupec 2021 (ZMĚPRO-SP 2021, zvýrazněno) viz Tabulka 17 str. 86. Také výsledky šetření mezi sociálními pracovníky ukazují silnou pozici lékařů, ale i zdravotních sester, pečovatelů a pečovatelek i své vlastní profese. **Od sociálních pracovníků všechna tato povolání získala více než 80 bodů.** Získaná data ukazují, že **sociální pracovníci vnímají svoji profesi jako vysoce prestižní**, po pandemii Covid-19 se vidí v žebříčku těsně za zdravotnickými profesemi a vysoko hodnotí též pečovatele/pečovatelky, což může odrážet nejen posílení profesního sebevědomí, ale též větší akceptaci či důraz na složky zdravotnické a sociální pomoci při zajištění důstojného života klienta.

V návaznosti na DVC 2.3 Porovnat, jak se liší vnímání profese sociální práce jednotlivými sociálními skupinami došlo k porovnání dat získaných z uvedených dvou dotazování, a to v prvním kroku skupin „veřejnost“ (SVV-ADAKIN) a „sociální pracovníci“ (ZMĚPRO-SP 2021), a v druhém kroku skupin sociální pracovníci „ve veřejné správě“ (ZMĚPRO-SP 2021) a „v sociálních službách“ (ZMĚPRO-SP 2021). Byly testovány dvě hypotézy:

H1: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi veřejností a sociálními pracovníky.

H2: Existuje rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb. Také tyto výsledky přispívají ke konstrukci další části obrazu vnímání sociální práce jako profese v České republice.

Z porovnání skupin „veřejnost“ a „sociální pracovníci“ vyplývá, že obě skupiny potvrdily tradičně prestižní vnímání lékařské profese a v obou skupinách se na posledním místě umístili bankovní úředníci. Z šetření SVV-ADAKIN se ukazuje, že v pořadí důležitosti jednotlivých profesí ve srovnání s hodnocením sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) jsou pouze prohozeny profese právník–účetní. **Na horních místech žebříčku sledovaných povolání se shodně umístili lékaři a zdravotní sestry, avšak v bodovém hodnocení na 3. místě pečovatel/ka je již výraznější pokles (m=70,1) oproti sociálními pracovníky udělenému počtu bodů (m=88,7). Velmi výrazný je pak rozdíl na 4. místě ve vnímání profese sociální pracovník/pracovnice (u veřejnosti m=51,6 oproti sociálním pracovníkům m=83,9). Laickou veřejností jsou tedy sociální pracovníci po pandemii Covid-19 z hlediska prestiže vnímání zhruba v polovině bodového žebříčku, zatímco sami svou profesi sociální pracovníci vnímají jako vysoce prestižní. Je zřejmé, že ve všech případech sociální pracovníci nadhodnocují důležitost profesí oproti veřejnosti, výrazněji pak u pečovatelů a právníků a nejvíce u své vlastní profese sociální pracovník.**

Hodnoty uvedené viz Tabulka 18 str. 87 ukazují, že **existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi veřejností a sociálními pracovníky, proto lze hypotézu H1 přijmout.**

Ve výsledcích porovnání skupin sociální pracovníci „ve veřejné správě“ a „v sociálních službách“ se ukazuje, že zobrazení pořadí důležitosti jednotlivých profesí je shodné. Hodnoty uvedené viz Tabulka 19 str. 89 sice ukazují statisticky významný rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a v sociálních službách, avšak rozdíly v ~bodů jsou tak malé (např. u položky sociální pracovník/pracovnice je rozdíl ~3 body, což na 99bodové škále činí pouze 3 %), že **je hypotéza H2 zamítnuta, neboť není věcně významná.**

5.3 Profesní sebepojetí sociálních pracovníků DVC 3

Analýza subjektivního vnímání profese sociální práce v návaznosti na DVC 3 Získat informace, jak se změnilo profesní sebezpojetí sociálních pracovníků a pracovníc v kontextu pandemie Covid-19 uplatňovala konstruktivistický přístup (viz Teoretické ukotvení (konceptualizace) sociální práce jako profese¹) a výstupem je návrh nového indexu PCPA sociálních pracovníků (blíže viz Tvorba dat a jejich zpracování Tvorba dat a jejich zpracování^{4.5}) v jednotlivých typech sociální práce identifikovaný na základě výzkumných dat, včetně komparace odlišností dle jednotlivých typů sociální práce.

5.3.1 Subjektivní vnímání vlastní profese sociálními pracovníky (DVC 3.1)

Tato část výzkumného projektu je relevantní pro pochopení současného vnímání sebe sama sociálními pracovníky ve vazbě na DVC 3.1: Zjistit, jak sociální pracovníci subjektivně hodnotí vlastní profesi (motivace k profesi, důležitost profese, profesní sebedůvěra a potřebnost profese).

Baseline tvořila položka sledující subjektivní hodnocení vlastní profese (viz následující Tabulka 20, zvýrazněno), kterou respondenti vnímají na škále nejlepší možná...nejhorší možná (viz Příloha 4).

Subjektivní vnímání profese	prům.	sm.o.	minimum	maximum	percentiles		
					25	50	75
Subjektivní hodnocení profese	,431	,414	-1,0	1,0	,000	,500	,500
Subjektivní posun – motivace k profesi	,026	,376	-1,0	1,0	,000	,000	,000
Subjektivní posun – důležitost profese	,327	,410	-1,0	1,0	,000	,000	,500
Subjektivní posun – sebedůvěra v profesi	,238	,378	-1,0	1,0	,000	,000	,500
Projektivní posun – potřebnost profese	,145	,437	-1,0	1,0	,000	,000	,500

Tabulka 20 Subjektivní vnímání profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021)

Subjektivně je vlastní profese hodnocena jako pozitivní (průměr > 0), slovy jako “jedna z lepších” (m=0,431). Výsledek koresponduje se zjištěními jiných studií, např. Senreich, Straussner, Steen (2020) v rozsáhlé americké studii (6 000 sociálních pracovníků) uvádí, že více než 82 % respondentů vyjádřilo souhlas s tím, že jsou rádi, že si jako profesi zvolili sociální práci. Z metodologického hlediska je možné výsledek považovat za signál dobré ekologické validity.

Motivace i nadále pracovat na stejné pozici se nezměnila (motivace blízká nule), průměr ve výzkumném souboru $m=0,026$. Výsledek koresponduje se základním nastavením souboru, který je se svou profesí spokojen (což se projevilo v měření prestiže viz Prestiž profese sociální práce mezi ostatními vybranými profesemi v České republice (DVC 2)5.2).

Vnímání důležitosti vlastní profese se zvýšilo, podobně jako sebedůvěra a vnímání vlastní profese společností (kde je posun sice menší, ale pozitivním směrem). Sociální pracovníci vnímají důležitost profese nyní jako „o něco více důležitou“ ($m=0,327$). Analogicky vzrostla (doslova se „o něco zvětšila“) také profesní sebedůvěra ($m=0,238$). Výsledek koresponduje se zjištěními dalších studií, např. Cui et al. (2021), kteří zkoumali post-traumatický růst u zdravotních sester z první linie v době pandemie, a zjistili, že koresponduje s růstem profesní sebedůvěry během pandemie.

Projektivní otázka sledovala, jak se respondenti domnívají, že je jejich profese vnímána společností. V průměru vnímají respondenti pozitivní posun ($m=0,145$), tj. jako „o něco více nezbytná“. Pozitivní posun je však menší než u subjektivního vnímání důležitosti profese.

Že jsou tyto změny vnímány jen částí respondentů, je zřejmé z prvního kvartilu i mediánu, který je (vyjma mediánu subjektivního vnímání mojí profese) nulový. Další hodnoty uvedené v tabulce ukazují na to, že respondenti využili celou škálu hodnocení: v rozsahu minimum a maximum se ukazuje, že u každé položky někteří respondenti uvedli krajní hodnotu jak pozitivní (+1), tak negativní (-1).

Index PCPA

Index PCPA byl složený z výše uvedených proměnných, které spojuje zaměření na subjektivně vnímanou změnu v kontextu prožité pandemické zkušenosti. První čtyři proměnné jsou zaměřeny dovnitř na vlastní zkušenost, pátá proměnná je projektivní, výsledky v intervalu od (-1) do (+1). Po výpočtu indexu PCPA byla prověřena normalita rozdělení (test Kolmogorov-Smirnov s Lillieforce korekcí, $\text{sig}<0,001$). Index PCPA nevykazuje normální rozdělení, proto byly použity neparametrické testy.

V rámci celého souboru má index PCPA **průměr 0,232 (což znamená pozitivní změnu v profesním sebepjetí)** a směrodatnou odchylku 0,262 a hodnoty pokrývají celý teoretický rozsah $\text{min}=-1$, $\text{max}=+1$. Kladná hodnota PCPA (>0) byla určena jako cut off point pro určení celkového zlepšení profesního sebepjetí (binarizovaný PCPA). Byly vypočteny relativní četnosti pro kladný a záporný pól PCPA. **Výsledky ukazují, že 21 % respondentů**

(ZMĚPRO-SP 2021) vykazuje záporný pól PCPA (snížené či nezměněné) a 79 % kladný pól (zlepšené) celkové profesní sebepojetí.

5.3.2 Komparace subjektivního vnímání profese sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (DVC 3.2 – H3)

Pro komparativní analýzu (ve vazbě na DVC 3.2 Porovnat, jak se liší subjektivní vnímání profese u sociálních pracovníků dle jednotlivých typů.) byli respondenti (ZMĚPRO-SP 2021, N=1 250) rozděleni do tří skupin: ty, kteří uvedli jedinou unikátní pozici: 1) veřejná správa, nebo 2) sociální služba, a ostatní, kteří uvedli dvě a více zastávaných pozic: 3) vícepoziční. Byla formulována hypotéza H3: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb.

Z hlediska rozdílu indexu PCPA mezi skupinami sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách (test Kruskal-Wallis, sig<0,001) dosahuje skupina sociálních pracovníků sociálních služeb statisticky signifikantní vyšší výsledky než ve veřejné správě (viz Tabulka 21 a Graf 1 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy).

Sociální pracovníci v každé sociální službě poskytují základní sociální poradenství, jejich úkolem je zjišťovat přání a potřeby klienta, představit nabídku a podmínky služeb poskytovatele, propojovat klienta s prostředím mimo sociální službu. Jsou v pravidelném kontaktu a spolupracují s klienty, případně zájemci o sociální službu, jíž jsou zaměstnanci. Sociální pracovníci v době proticovidových opatření pracovali s klienty i přes omezení rozsahu výkonu jednotlivých sociálních služeb (Tajanovská, 2021; Vráželová 2021).

Zatímco sociální pracovník na obecním úřadu – orgánu sociálně-právní ochrany dětí má základní úlohu v ochraně života dítěte před ohrožením, sociální pracovník na obecním úřadu je z hlediska působnosti zákona o sociálních službách a zákona o pomoci v hmotné nouzi k dispozici všem občanům v tíživé sociální situaci za účelem podpory jejich sociálního fungování. Úlohou sociálního pracovníka na obecním úřadě je poskytnutí odborné pomoci vč. poradenství širokému spektru osob a propojit je s dalším dostupnými zdroji. Sociálnímu pracovníkovi na úřadě práce v agendě hmotné nouze vyplývají úkoly ze zákona o pomoci v hmotné nouzi, a sociálnímu pracovníkovi na úřadě práce v agendě příspěvku na péči náleží vykonávání sociálního šetření jako podklad správního řízení o tuto dávku na základě zákona o sociálních službách. Tyto agendy sociální práce byly v rámci proticovidových opatření omezené, v případě některých úřadů i pozastavené. Sociální pracovníci se tak dostávali

do dilematických situací, kdy jim byl omezen a někdy i znemožněn výkon sociální práce se zaměřením konkrétní pomoci přímo ke klientům.

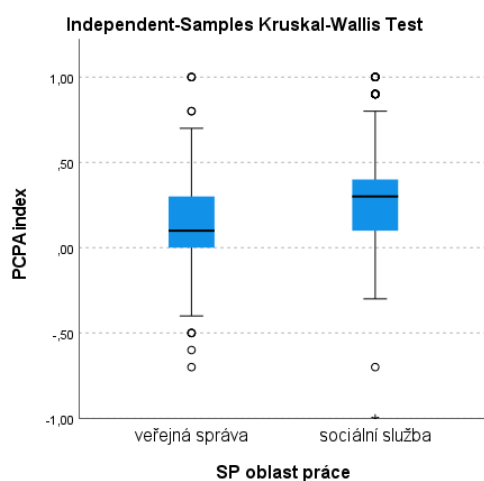
Výsledky komparace indexu PCPA (ZMĚPRO-SP 2021) sociálních pracovníků dle oblasti zaměstnání zobrazuje následující Tabulka 21.

SP oblast zaměstnání		N	Minimum	Maximum	Průměr	Sm. odchylka
veřejná správa	PCPA index	532	-,70	1,00	,1383	,23705
	Valid N	532				
sociální služba	PCPA index	718	-1,00	1,00	,2951	,25167
	Valid N	718				

Tabulka 21 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021)

Mezi souborem sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy byly shledány (statisticky průkazné) rozdíly ve sledovaných proměnných: **sociální pracovníci sociálních služeb dávají v průměru odpovědi blíže kladnému pólu nežli sociální pracovníci veřejné správy**. Další hodnoty uvedené v tabulce ukazují na to, že v rozsahu minimum a maximum u každé položky někteří respondenti (skupina sociální služby) uvedli krajní hodnotu jak pozitivní (+1), tak negativní (-1), zatímco ve skupině veřejná správa respondenti uvedli krajní hodnotu pozitivní (+1) a negativní (-0,7).

Grafické znázornění srovnání indexu PCPA sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách obsahuje následující Graf 1.

Graf 1 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021)

Rozdíly lze zobrazit také v binarizované formě indexu PCPA (kladný/záporný index PCPA), což ukazuje následující Tabulka 22 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy v binarizované formě.

SP oblast práce			Četnost	Procenta	Valid Procenta	Kumulativní Procenta
veřejná správa	Valid	PCPA index >0	348	65,4	65,4	65,4
		PCPA index <=0	184	34,6	34,6	100,0
		Celkem	532	100,0	100,0	
sociální služba	Valid	PCPA index >0	631	87,9	87,9	87,9
		PCPA index <=0	87	12,1	12,1	100,0
		Celkem	718	100,0	100,0	

Tabulka 22 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy v binarizované formě (ZMĚPRO-SP 2021)

Hodnoty uvedené v tabulce znázorňují, že ve skupině sociální služby vykazuje pozitivní hodnotu PCPA indexu 88 % respondentů, zatímco ze skupiny veřejná správa má pozitivní index PCPA pouze 65 % respondentů.

Hodnoty uvedené viz Tabulka 21 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy **Graf 1** Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy **Tabulka 22** Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy v binarizované formě **ukazují, že existuje statisticky významný rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb, proto lze hypotézu H3 přijmout.**

5.3.3 Komparace subjektivního vnímání profese sociálními pracovníky veřejné správy dle jednotlivých typů (DVC 3.2 – H4)

Pro komparaci PCPA indexu mezi sociálními pracovníky na jednotlivých pozicích ve veřejné správě byli respondenti (ZMĚPRO-SP 2021, N=1 250) opět rozdělení do skupin na ty, kteří uvedli jedinou pozici (unikátní): OSPOD, ORP, ÚP, a ostatní, kteří byli zahrnuti do skupiny vícepoziciční. Byla formulována hypotéza H4: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky v jednotlivých typech veřejné správy.

V jednotlivých sektorech veřejné správy distribuce indexu PCPA není shodná (test Kruskal-Wallis, sig<0,001). **Statisticky signifikantně se projevily rozdíly mezi sociálními pracovníky ORP a sociálními pracovníky OSPOD a ÚP, přičemž sociální pracovníci ORP dosahují vyšší skór (tj. oproti ostatním sektorům veřejné správy vykazují výraznější zlepšení profesního sebepojetí).**

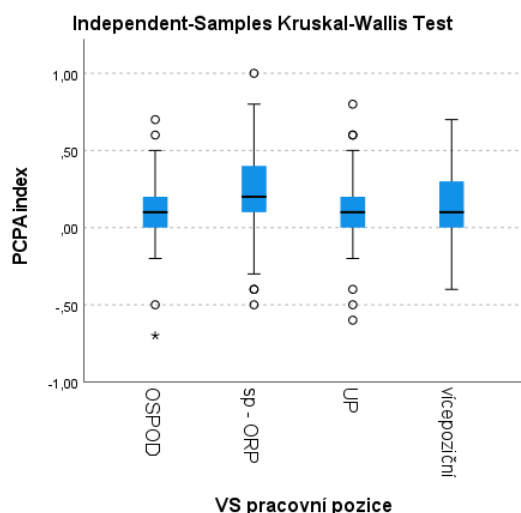
Výsledky komparace indexu PCPA (ZMĚPRO-SP 2021) sociálních pracovníků ve veřejné správě dle pracovní pozice zobrazuje následující Tabulka 23.

VS pracovní pozice		N	Minimum	Maximum	Průměr	Sm. odchylka
OSPOD	PCPA index	135	-,70	,70	,0800	,19730
	Valid N (listwise)	135				
SP – ORP	PCPA index	82	-,50	1,00	,2402	,26474
	Valid N (listwise)	82				
ÚP	PCPA index	162	-,60	,80	,1000	,21526
	Valid N (listwise)	162				
vícepoziční	PCPA index	75	-,40	,70	,1507	,24294
	Valid N (listwise)	75				

Tabulka 23 Porovnání PCPA indexu sociálních pracovníků ve veřejné správě dle pracovní pozice (ZMĚPRO-SP 2021)

V souboru sociálních pracovníků ve veřejné správě byly shledány (statisticky průkazné) rozdíly ve sledovaných proměnných dle jednotlivých pozic. **Sociální pracovníci ORP dávají v průměru odpovědi blíže kladnému pólu nežli ostatní sociální pracovníci veřejné správy, přičemž výrazně níže a blízko nule (tj. profesní sebepojetí beze změny) skórují sociální pracovníci ÚP (m=0,15) a nejnižší sociální pracovníci OSPOD (m=0,08).** Další hodnoty uvedené v tabulce ukazují na to, že v rozsahu minimum a maximum u každé položky pouze někteří respondenti z ORP uvedli krajní hodnotu pozitivní (+1) a negativní (-0,5), ve skupině sociálních pracovníků ÚP respondenti uvedli krajní hodnotu pozitivní (+0,8) a negativní (-0,6), zatímco sociální pracovníci OSPOD uvedli krajní hodnotu pozitivní pouze (+0,7) a negativní dokonce (-0,7).

Grafické znázornění srovnání indexu PCPA sociálních pracovníků ve veřejné správě dle jednotlivých pozic obsahuje následující Graf 2.

Graf 2 Porovnání PCPA indexu mezi sociálními pracovníky z jednotlivých sektorů (pozic) veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021)

Rozdíly lze zobrazit také v binarizované formě indexu PCPA (kladný/záporný index PCPA), což ukazuje následující Tabulka 24.

VS pracovní pozice			Četnost	Procenta	Valid Procenta	Kumulativní Procenta
OSPOD	Valid	PCPA index >0	81	60,0	60,0	60,0
		PCPA index <=0	54	40,0	40,0	100,0
		Total	135	100,0	100,0	
SP – ORP	Valid	PCPA index >0	65	79,3	79,3	79,3
		PCPA index <=0	17	20,7	20,7	100,0
		Total	82	100,0	100,0	
ÚP	Valid	PCPA index >0	97	59,9	59,9	59,9
		PCPA index <=0	65	40,1	40,1	100,0
		Total	162	100,0	100,0	
vícepoziční	Valid	PCPA index >0	52	69,3	69,3	69,3
		PCPA index <=0	23	30,7	30,7	100,0
		Total	75	100,0	100,0	

Tabulka 24 Porovnání PCPA indexu mezi sociálními pracovníky z jednotlivých sektorů (pozic) veřejné správy v binarizované formě (ZMĚPRO-SP 2021)

Hodnoty uvedené viz Tabulka 24 znázorňují, že ve skupině sociálních pracovníků ve veřejné správě vykazuje pozitivní hodnotu PCPA indexu 79 % sociálních pracovníků ORP, zatímco ze skupiny sociálních pracovníků OSPOD a ÚP má pozitivní index PCPA pouze 60 % respondentů.

Hodnoty uvedené viz Tabulka 23, Graf 2 a Tabulka 24 ukazují, že existuje statisticky významný rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě na ORP a sociálními pracovníky OSPOD a ÚP, proto lze hypotézu H4 přijmout.

U slovních asociací se jedná o doplnění statistických výzkumných zjišťování o vizualizaci pojmů, které mají sociální pracovníci ve veřejné správě (pracovní pozice ORP, OSPOD, ÚP) nejčastěji spojené s výrazem „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“.

5.3.4 Slovní asociace sociálních pracovníků veřejné správy: „profesionalita“ (DVC 3.3)

V návaznosti na DVC 3.3: Zjistit, jaké jsou aktuální asociace sociálních pracovníků v jednotlivých typech veřejné správy na téma „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“ byly tyto položky zahrnuty do dotazníku ZMĚPRO-SP 2021. Nejvíce relevantní výrazy asociované s pojmem „profesionalita“ jsou uvedeny viz následující Tabulka 25–30 (frekvenční analýza) a viz Graf 3–5 (vizualizace).

5.3.4.1. Výsledky – sociální pracovníci ORP

Pořadí a tematická relevance nejčtenějších výrazů (výskyt 10x a více) asociovaných s kategorií „profesionalita“ sociálními pracovníky zaměstnanými na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností jsou uvedeny viz následující Tabulka 25.

pořadí	výraz	četnost
1.	odbornost	13
2.	přístup	10

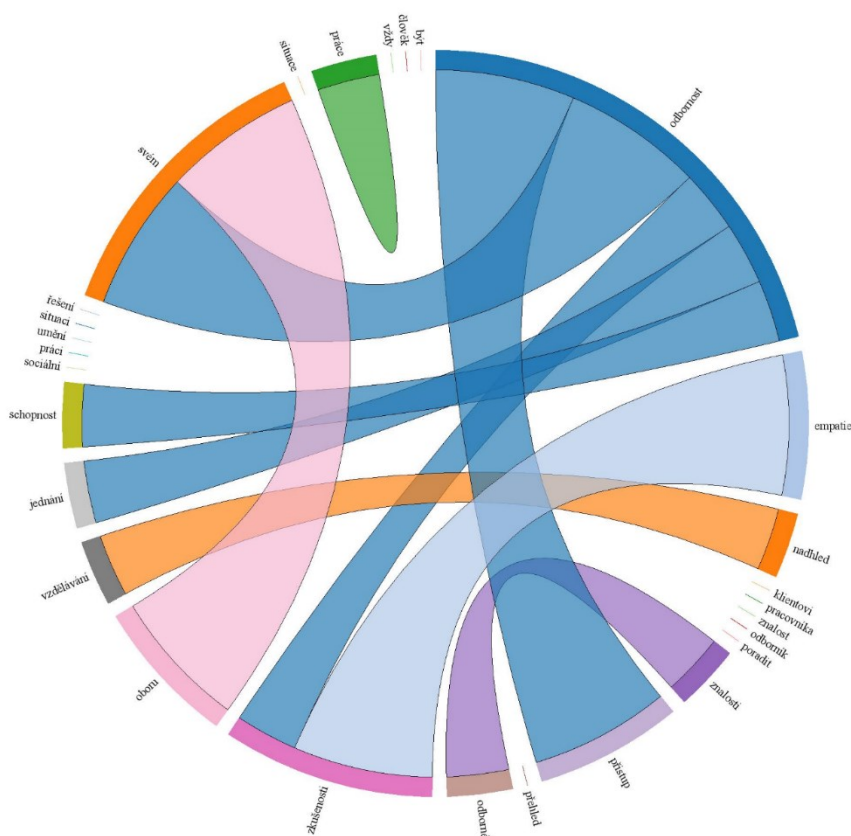
Tabulka 25 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021)

Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje následující Tabulka 26.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
, (4) • všem (1) • by (1) • informací (1) vlivů (1) • jednání (1) • odbornost (1) • . (1)	být (8)	odborníkem (2) • odborně (1) • kvalitním (1) • u (1) , (2) • na (2) • vybavený (1)
, (6)	člověk (5)	, (3) • rovný (1) • zkušenosti (1) • profík (1)
, (1) • solidní (1) • při (1) • profesionální (1)	empatie (6)	, (3) • člověk (1) • všichni (1) • odbornost (1)
ke (2) • služba (1) • odmítnout (1) • každému (1)	jednání (6)	vzdělání (1) • požadavky (1) • i (1) • odborné (1)
, (3) • rád (1) • zodpovědnost (1)	klientovi (6)	, (1) • a (1) • vzdělávání (1) • dobrá (1)
svém (3)	nadhled (5)	odborník (1) • odbornost (1) • práce (1)
klientovi (1) • mít (1) • , (1)	oboru (3)	znalosti (2) • předpoklady (1)
situace (1) • přístup (1) • oboru (1)	odborné (3)	odbornost (1) • nutná (1) • jedná (1)
zkušenosti (2) • , (1) • vždy (1) • limity (1)	odborník (3)	ve (3) • , (2) • objektivní (1) • vědomosti (1)
si (2) • . (1) • vždy (1)	odbornost (13)	, (1) • s (1) • umět (1) • v (1)
, (2) • celoživotní (1) • každé (1) • oboru (1)	poradit (4)	, (3) • s (1) • bez (1) • na (1)
svou (2) • při (1) • tuto (1) • své (1)	práce (6)	s (3) • je (2) • mít (1) • rád (1)
sociálního (2) • každého (1) • soc. (1)	práci (8)	, (2) • v (1) • postoj (1)
, (2) • obecný (1)	pracovníka (4)	, (3)
odborný (2) • profesionální (1) • rovný (1) • perfektní (1)	přehled (3)	, (4) • ke (2) • všech (1) • soc. (1)
způsob (1) • v (1) • možnosti (1) • při (1)	přístup (10)	, (1) • sociální (1) • různých (1) • problému (1)
, (1) • odbornost (1) • . (1)	řešení (4)	, (1) • pomoci (1) • odmítnout (1)
do (1) • krizové (1) • sociální (1)	schopnost (3)	klienta (2) • odborník (1)
na (1) • neobtěžné (1) • vyhrocené (1)	situace (3)	vždy (1) • . (1) • jedná (1)
té (1) • rámce (1) • místě (1) • řešení (1)	situaci (3)	. (1) • práce (1) • situace (1) • pracovník (1)
ve (3) • na (1)	sociální (4)	oboru (3) • místě (1)
, (1) • obtížnost (1) • . (1)	svém (4)	uklidnit (1) • využít (1) • zvládat (1)
, (2) • nadhled (1)	umění (3)	, (3)
situaci (1) • není (1) • být (1) • si (1)	vzdělávání (3)	nad (1) • odbornost (1) • dodržována (1) • poradit (1)
, (5) • empatie (1)	vždy (4)	, (3) • odbornost (2) • . (1)
, (2) • kvocient (1) • klientovi (1)	zkušenosti (6)	to (1) • místního (1) • problematiky (1) • , (1)
, (3) • odborné (2) • využít (1)	znalost (4)	, (2) • a (1) • objektivní (1) • slušné (1)
	znalosti (6)	

Tabulka 26 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021)

Variabilitu odpovědí znázorňuje následující Graf 3.

Graf 3 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ORP (ZMĚPRO-SP 2021)

Z Tabulka 25, Tabulka 26 i Graf 3 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ORP je zřejmé, že profesionalita je sociálními pracovníky ORP spojována nejprve se synonymem odbornost, obsahově pak na jedné straně profesionalita jako znalosti, zkušenosti a vzdělávání, čemuž lze rozumět jako opaku laického přístupu, a se synonymem přístup na druhé straně, kde je v popředí empatie, jednání a umění ve vztahu ke klientovi, které mohou být vnímány jako něco specifického pro tuto profesi.

5.3.4.2. Výsledky – sociální pracovníci OSPOD

Pořadí a tematická relevance nejčtenějších výrazů asociovaných s kategorií „profesionalita“ sociálními pracovníky na pozici orgánu sociálně-právní ochrany dětí jsou uvedeny viz následující Tabulka 27.

pořadí	výraz	četnost
1.	přístup	20
2.	odbornost	18
3.	práce	13

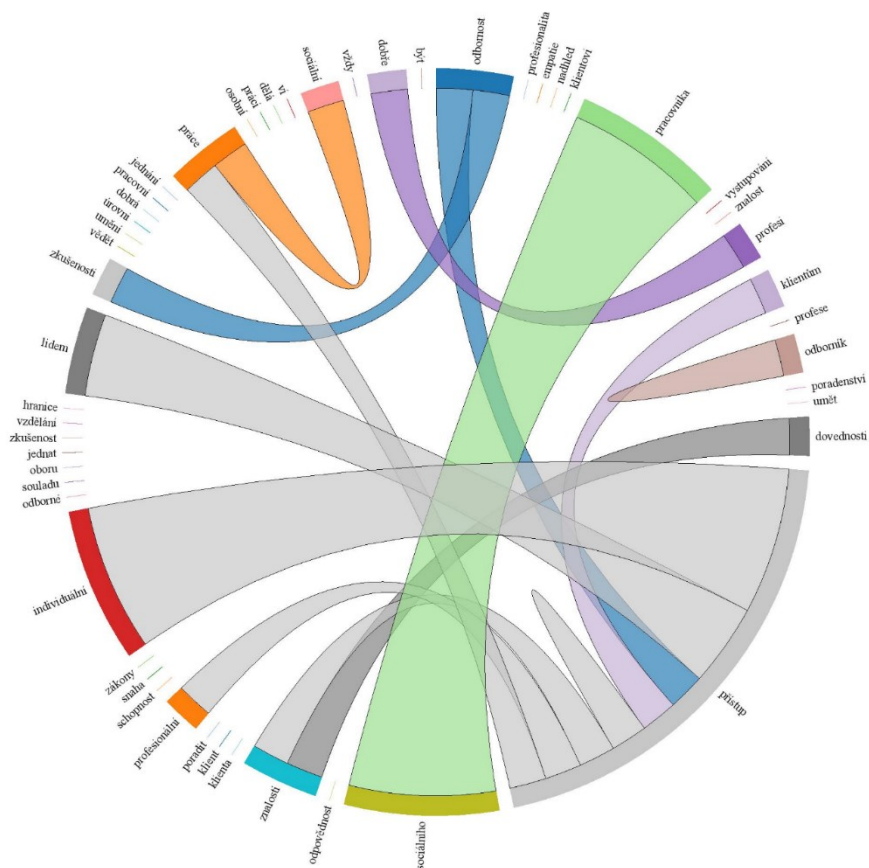
Tabulka 27 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje pro ilustraci následující Tabulka 28.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
. (2) • kultura (1) • okolností (1) • odbornost (1) co (2) • člověk (1) (1) • , (1) • profesionálem (1) vědět (1) • práci (1) • s (1) • profesi (1) , (2) • a (1) , (4) • (1)	být (10) dělá (3) dobrá (3) dobře (6) dovednosti (3) empatie (5) hranice (4) individuální (3) jednání (4) jednat (3) klient (3) klienta (3) klientovi (4) klientům (4) lidem (5) nadhled (4) oboru (4) odborné (3) odborník (4) odbornost (18) odpovědnost (6) osobní (3) poradenství (3) poradit (3) práce (13) práci (8) pracovní (4) pracovníka (4) profese (4) profesi (4) profesionalita (4) profesionální (4) přístup (20) schopnost (7) snaha (3) sociální (3) sociálního (4) souladu (3) umění (5) umět (5) úrovni (3) věděť (5) ví (3) vystupování (3) vzdělání (3) vždy (5) zákony (3) zkušenost (3) zkušenosti (4) znalost (7) znalosti (6)	v (2) • ve (2) • odborníkem (1) • profesionálem (1) celoživotní (1) • a (1) • svou (1) znalost (1) • atmosféra (1) • práce (1) , (1) • rozlišit (1) • poradit (1) • nastavenými (1) , (2) • vstřícnost (1) , (4) • v (1) přístup (1) • , (1) • profesio (1) • umění (1) přístup (3) , (2) • vždy (1) • dodržování (1) v (1) • slušně (1) • s (1) agresivní (1) • nesmí (1) • dostane (1) klienti (1) • jako (1) • a (1) bez (1) • . (1) • i (1) • , (1) , (2) • schopnost (1) • odborné (1) , (3) • erudovanost (1) • znalost (1) , (2) • udržet (1) • a (1) , (2) • aktivní (1) • dobrý (1) úrovni (1) • znalosti (1) • a (1) odborník (1) • v (1) • , (1) , (10) • vim (1) • hranice (1) • sebeovládání (1) , (3) • při (1) • za (1) • odborný (1) , (1) • kultura (1) • pocity (1) odpovědnost (1) • odbornost (1) • měla (1) , (3) z (2) • s (2) • a (1) • na (1) se (1) • s (1) • v (1) • samozřejmost (1) role (1) • výkony (1) • náplně (1) • přístup (1) , (2) • ke (1) • naplňuje (1) , (1) • vysoké (1) • - (1) • , (1) dle (1) • potřebuje (1) • dobře (1) • pracovní (1) - (1) • je (1) • sociálního (1) • . (1) přístup (2) • a (1) • jednání (1) ke (4) • k (4) • , (4) • s (1) komunikace (1) • zodpovědného (1) • umět (1) • odborného (1) o (2) • pomoci (1) práce (2) • pracovník (1) pracovníka (4) se (2) • s (1) komunikace (1) • předat (1) • vcítit (1) • použít (1) poradit (1) • toto (1) • se (1) • svou (1) , (1) • vysoký (1) • vykonávání (1) , (4) • dobře (1) si (1) • co (1) • , (1) hranice (1) • , (1) • na (1) , (2) • odbornost (1) jednat (1) • na (1) • jsou (1) • se (1) , (2) • tak (1) , (2) • určitý (1) umí (1) • , (1) • zachování (1) • odbornost (1) , (4) • nejenom (1) • dané (1) • když (1) , (3) • a (1) • lidem (1) • problémů (1)

Tabulka 28 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

Variabilitu odpovědí znázorňuje následující Graf 4.

Graf 4 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

Z Tabulka 27 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021) a Tabulka 28 i Graf 4 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021) je zřejmé, že profesionalita je sociálními pracovníky OSPOD spojována nejvíce se synonymem přístup, kde je v popředí přídavné jméno individuální, tedy individuální přístup k lidem a ke klientům, se znalostmi a dovednostmi, dále se synonymem odbornost, obsahově ve vazbě na přístup a zkušenosti, a se synonymem práce, rovněž ve vztahu k přístupu a ve spojení sociální práce. Sociální pracovníci OSPOD asociovali k podnětovému slovu „profesionalita“ některé z klíčových znaků této profese.

5.3.4.3. Výsledky – sociální pracovníci ÚP

Pořadí a tematická relevance nejčtenějších výrazů asociovaných s kategorií „profesionalita“ sociálními pracovníky úřadů práce jsou uvedeny viz následující Tabulka 29 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – ÚP.

pořadí	výraz	četnost
1.	odbornost	28
2.	přístup	27
3.	zkušenosti	10

Tabulka 29 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)

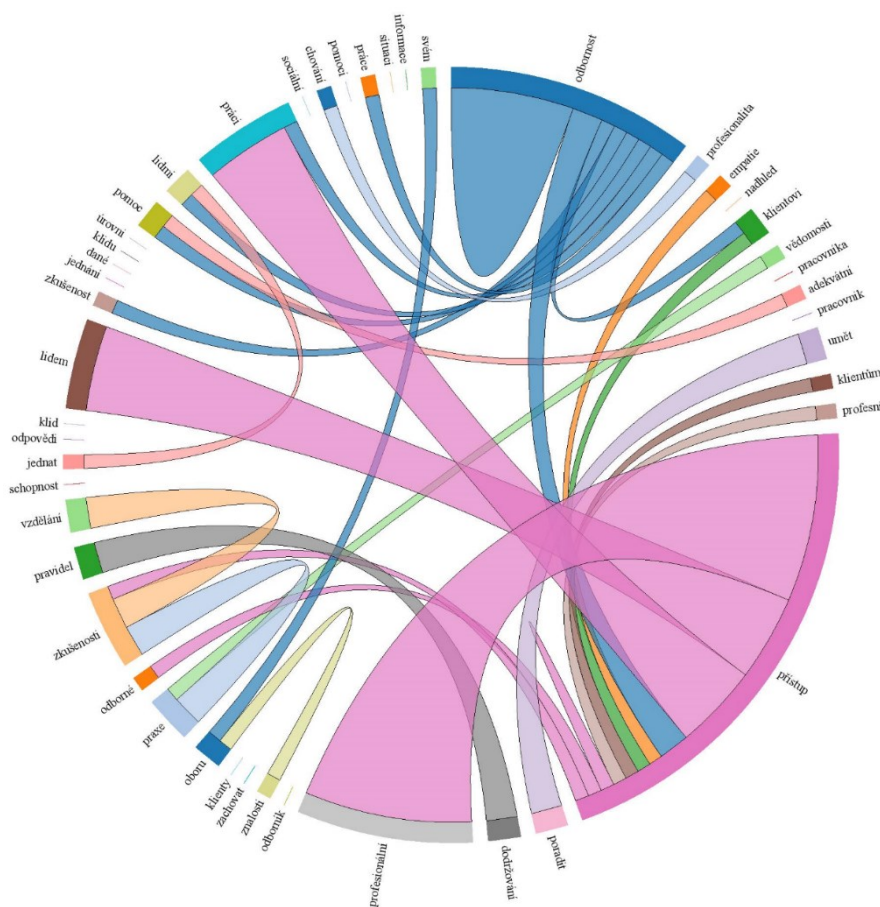
Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje následující Tabulka 30.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
a (1) • , (1) • hledat (1) v (3) , (1) • námi (1) • lidem (1) , (3) • nezaujatý (1) • hlavu (1) • zaměření (1) rámeček (1) • pravidel (1) • vlastní (1) • , (1) nové (1) • potřebné (1) • a (1) při (2) • očekávané (1) • samostatné (1) • zodpovědnost (1) , (1) • um (1) • , (1) zkušenosti (1) • , (1) • pracuje (1) • , (1) v (2) • zachování (1) pomoc (1) • pomoci (1) • ke (1) ke (3) • vůči (1) s (2) • pro (1) k (5) • vůči (1) • pomoci (1) s (2) • , (1) , (1) • , (1) •) (1) v (3) • svém (2) • svého (1) • daném (1) přístup (2) • má (1) • odstup (1) oblasti (1) • pravidel (1) • vyrovnanost (1) , (4) • odbornost (3) • , (2) • lidmi (2) najít (1) • neznáme (1) • potřebné (1) odborná (2) • adekvátní (2) • , (1) laické (1) • nejlépe (1) • snaha (1) si (3) • , (1) • umět (1) součást (1) • odvedené (1) • do (1) • sociální (1) k (5) • svou (2) • jsou (1) • svoji (1) kvalitní (1) • který (1) • sociální (1) • znalost (1) charakteristiky (1) • schopnost (1) • / (1) pracovních (2) • určitých (1) , (4) • + (1) chování (1) • odpovědnost (1) • = (1) a (2) • člověku (1) • je (1) • , (1) na (1) • - (1) • pracovníka (1) • , (1) profesionální (5) • , (2) • odpovědný (2) • aktivní (1) , (2) • sportovci (1) • odbornost (1) • a (1) každé (2) • svízelné (1) v (2) • jeho (1) • metod (1) • odbornost (1) na (2) • ve (2) a (1) • školení (1) • , (1) • schopnost (1) vysoké (2) • na (1) • určité (1) , (2) • přístup (1) odpovědi (1) • , (1) • odborné (1) • kompetence (1) a (1) • , (1) • odbornost (1) • , (1) odbornost (1) • dlouhodobá (1) • klientům (1) a (3) • , (2) • dovednosti (1) • práci (1) , (3) • při (1) • , (1) • dostatečné (1)	adekvátní (3) dané (3) dodržování (3) empatie (6) chování (4) informace (3) jednání (8) jednat (3) klid (4) klidu (3) klientovi (3) klientům (4) klienty (3) lidem (7) lidmi (3) nadhled (3) oboru (7) odborné (4) odborník (3) odbornost (28) odpovědi (3) pomoc (5) pomoci (3) poradit (5) práce (9) práci (12) pracovník (5) pracovníka (3) pravidel (3) praxe (5) profesionalita (4) profesionální (7) profesní (4) přístup (27) schopnost (5) situaci (3) sociální (5) svém (4) umět (8) úrovni (4) vědomosti (3) vzdělání (4) zachovat (4) zkušenost (3) zkušenosti (10) znalosti (7)	pomoc (2) • řešení (1) oblasti (2) • profesi (1) pracovních (2) • určitých (1) , (5) • přístup (1) a (2) • , (1) • profesionalita (1) pro (1) • zjistit (1) • zvládnout (1) s (2) • a (1) • sociálních (1) • , (1) s (2) • v (1) a (1) • , (1) • , (1) • při (1) , (2) • a (1) , (1) • odbornost (1) • přístup (1) bez (1) • zkušenost (1) • , (1) • profesionálním (1) , (2) • , (1) , (2) • dodržování (1) • odpovědný (1) • i (1) odbornost (2) • tak (1) , (3) , (2) • odpovědný (1) • být (1) • vyzrálá (1) zkušenosti (1) • a (1) • vzdělání (1) • zaměření (1) na (1) • lajna (1) • přístup (1) , (8) • odbornost (3) • úroveň (2) • a (2) vzdělání (1) • na (1) • , (1) , (2) • zkušenosti (1) • rychlost (1) • klientovi (1) klientovi (1) • lidem (1) • , (1) i (1) • s (1) • a (1) • , (1) člověk (2) • na (1) • nevím (1) • znalosti (1) , (2) • kvalitní (1) • dobře (1) • odborná (1) vhodný (1) • jsou (1) • úp (1) • snaha (1) k (1) • poskytnout (1) • , (1) , (1) • chování (1) • odborník (1) , (2) • a (1) • nutná (1) • v (1) znakem (1) • rámeček (1) • - (1) • je (1) přístup (5) • a (1) • jednání (1) přístup (1) • učení (1) • jednání (1) • zásady (1) k (7) • , (3) • ke (3) • odborné (2) pracovníka (1) • , (1) • umět (1) • najít (1) s (1) • za (1) • a (1) oblasti (2) • práce (1) • situace (1) • pracovník (1) místě (2) • oboru (2) si (3) • zvládat (1) • řešit (1) • velmi (1) , (2) • opak (1) • , (1) , (3) , (2) • a (1) • učení (1) chladičnou (1) • si (1) • adekvátnost (1) • klidnou (1) , (1) • a (1) • osobní (1) , (5) • odbornost (1) • připravenost (1) • jsou (1) , (4) • v (1) • svého (1) • jak (1)

Tabulka 30 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)

Variabilitu odpovědí znázorňuje následující Graf 5 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ÚP.

Graf 5 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)

Z Tabulka 29 a Tabulka 30 i Graf 5 je zřejmé, že sociální pracovníci ÚP spojují profesionalitu nejvíce se synonymy odbornost a přístup, kde je v popředí přístup k lidem a ke klientovi, a dále se synonymem zkušenosti, obsahově ve vazbě na vzdělání, praxi i dodržování pravidel.

5.3.5 Slovní asociace sociálních pracovníků veřejné správy: „sociální pracovník/pracovnice“

V návaznosti na DVC 3.3: Zjistit, jaké jsou aktuální asociace sociálních pracovníků v jednotlivých typech veřejné správy na téma „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“ byly tyto položky zahrnuty do dotazníku ZMĚPRO-SP 2021. Nejvíce relevantní výrazy asociované s pojmem „sociální pracovník/pracovnice“ jsou uvedeny viz následující Tabulka 31–36 (frekvenční analýza) a viz Graf 6–8 (vizualizace).

5.3.5.1. Výsledky – sociální pracovníci ORP

Pořadí a tematická relevance nejčtenějších výrazů asociovaných s kategorií „sociální pracovník/pracovnice“ sociálními pracovníky zaměstnanými na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností jsou uvedeny viz následující Tabulka 31.

pořadí	výraz	četnost
1.	pomoc	32
2.	pomáhající	18
3.	sociální	14
4.	profese	13
5.	práce	10

Tabulka 31 Nejčtenější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021)

Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje pro ilustraci následující Tabulka 32.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
, (3) • role (1) • čas (1) • poradenství (1) pomoc (3) ke (1) • věnuje (1) • potřebným (1)	člověk (8) druhým (3) klientům (3) která (6) lidem (10) lidmi (6) nepříznivé (3) odborník (3) osoba (9) podpora (7) pomáhá (4) pomáhající (18) pomoc (32) pomoci (4) poradenství (6) poradit (3) práce (10) pracovník (8) profese (13) profesi (5) profesionál (3) přístup (3) řešení (3) situaci (5) služba (3) sociální (14) taktéž (3)	pomáhající (3) • houževnatý (1) • který (1) • , (1) pomáhá (1) • lidem (1) • osoba (1) nastavuje (1) • pomáhající (1) • snažící (1) se (2) • by (1) • pracuje (1) • je (1) v (4) • podpora (1) • řešit (1) • , (1) . (2) • , (2) • prostě (1) • pracovník (1) sociální (2) • situaci (1) , (1) • podpora (1) • na (1) , (5) • nabízející (1) • pro (1) • vykonávající (1) , (3) • a (2) • potřebným (1) • služba (1) pomoc (1) • , (1) • zajistit (1) • lidem (1) profese (12) • profesi (3) • profesionál (1) • v (1) , (7) • lidem (5) • a (4) • druhým (3) člověk (1) • lidem (1) • - (1) • pomoc (1) lidem (1) • člověk (1) • osoba (1) • . (1) si (1) • . (1) • , (1) s (5) • sociální (1) • všeho (1) • obnáší (1) , (2) • zatížený (1) • ve (1) • je (1) pomoc (3) • práce (2) • , (2) • . (1) , (2) • oceněna (1) • pomoc (1) • . (1) se (1) • ((1) • , (1) . (1) • , (1) • nadřízených (1) sociálních (1) • tady (1) • problému (1) lidumil (1) • práce (1) • . (1) • to (1) . (1) • veřejnosti (1) • case (1) pracovník (4) • situaci (2) • šetření (1) • službách (1) osoba (2) • pečováno (1)

Tabulka 32 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021)

Variabilitu odpovědí znázorňuje následující Graf 6 Asociace "sociální pracovník/pracovnice" – sociální pracovníci ORP.

pořadí	výraz	četnost
1.	pomoc	35
2.	profese	25
3.	práce	25
4.	pomáhající	21
5.	pomáhá	15

Tabulka 33 Nejčtenější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

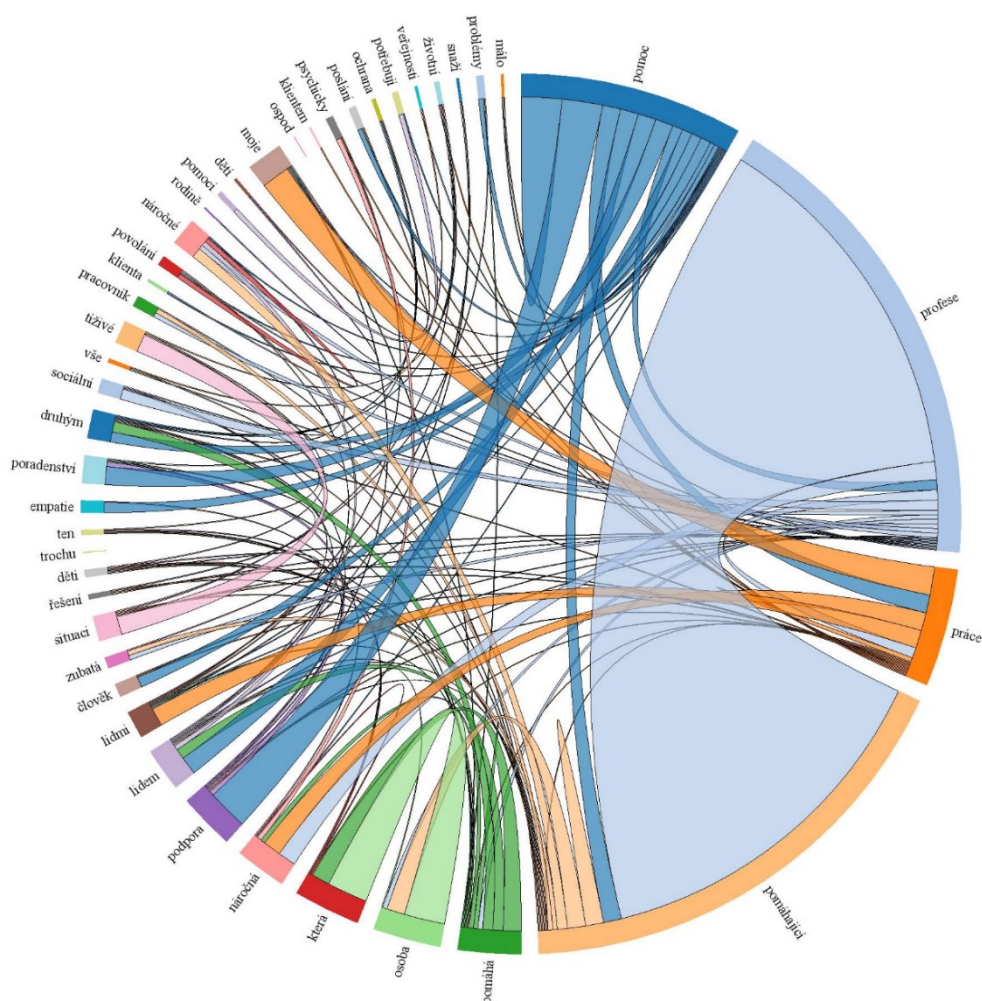
Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje následující Tabulka 34 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – OSPOD.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
pomoc (3) • (1) • vzdělaný (1) • empatický (1) bere (2) • zajistit (1) • za (1) • berou (1) odebráním (1) • ohledně (1) • ochrana (1) • zničených (1) pomoc (3) • pomáhá (2) , (3) • . (1) • ohodnocení (1) práv (1) • zájem (1) • na (1) • situace (1) s (2) • mezi (1)	člověk (7) děti (6) děti (4) druhým (5) empatie (5) klienta (4) klientem (3) kteřá (10) lidem (8) lidmi (7) málo (3) moje (4) náročná (8) náročné (4) ochrana (3) osoba (11) ospod (3) podpora (8) pomáhá (15) pomáhající (21) pomoc (35) pomoci (4) poradenství (5) poslání (3) potřebují (3) povolání (4) práce (25) pracovník (4) problémy (3) profese (25) psychicky (3) rodině (4) řešení (6) situaci (6) snaží (3) sociální (5) ten (6) těživé (4) trochu (6) veřejnosti (3) vše (5) zubatá (6) životní (3)	, (6) • se (1) v (2) • pomáhající (1) • že (1) • a (1) i (1) • , (1) • před (1) • " (1) , (2) • lidem (1) • v (1) • bolest (1) , (4) • to (1) , (2) • . (1) • má (1) , (2) • a (1) pomáhá (4) • pracuje (2) • není (1) • musí (1) náročné (2) • , (2) • . (1) • pomoc (1) a (2) • psychická (1) • , (1) • pomoc (1) času (1) • placená (1) • výsledků (1) práce (3) • poslání (1) práce (4) • profese (3) • byrokracie (1) povolání (2) • pomáhající (1) • zaměstnání (1) , (1) • děti (1) • stran (1) , (6) • pomáhající (2) • musí (1) • v (1) a (1) • - (1) • , (1) , (2) • stres (1) • lidem (1) • klientům (1) lidem (3) • druhým (2) • náročná (2) • v (2) profese (15) • procese (1) • lidem (1) • profesi (1) , (12) • a (5) • člověk (3) • druhým (3) s (2) • v (2) , (2) • v (1) • pomoc (1) • pomáhá (1) , (2) • práce (1) pomoci (2) • pomoc (1) , (2) • s (1) • pomáhající (1) , (8) • s (6) • pomoc (3) • zajímavá (1) , (2) • - (1) • pomáhající (1) , (1) • jiným (1) • lidi (1) , (5) • pomoc (3) • pomáhající (2) • práce (2) . (1) • náročná (1) • velice (1) , (2) • a (1) • ohledně (1) problémů (2) • záležitostí (1) • situace (1) • . (1) , (2) • problémy (1) • pomáhající (1) • práce (1) se (1) • pomáhat (1) • lidem (1) služba (1) • prostor (1) • pracovníky (1) • fungování (1) , (4) • kdo (2) situaci (3) • životní (1) kašlou (1) • opravář (1) • psycholog (1) • ekonom (1) , (1) • za (1) • zprofanovaná (1) můžou (1) • se (1) • negativní (1) • vyřeší (1) , (2) • " (1) • pomáhající (1) • přišla (1) cíl (1) • úrovně (1) • situaci (1)

Tabulka 34 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

Variabilitu odpovědí znázorňuje následující Graf 7.

Graf 7 Asociace "sociální pracovník/pracovnice" – sociální pracovníci OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)

Z Tabulka 33, Tabulka 34 i Graf 7 je zřejmé, že sociální pracovníci OSPOD také vnímají sociální práci perspektivou pomáhající profese spojené s pomocí lidem, člověku, dětem, rodině. Objevují se však také asociace spojené s výrazy náročná, problémy, zubatá. Síť asociací sociálních pracovníků OSPOD je jedna z nejhustších sítí s vysokou variabilitou.

5.3.5.3. Výsledky – sociální pracovníci ÚP

Pořadí a tematická relevance nejčtenějších výrazů asociovaných s kategorií „sociální pracovník/pracovnice“ sociálními pracovníky úřadů práce jsou uvedeny viz následující Tabulka 35.

pořadí	výraz	četnost
1.	pomoc	47
2.	lidem	30
3.	sociální	27
4.	práce	26
5.	profese	21
6.	pomáhající	16
7.	pomáhá	16
8.	člověk	15

Tabulka 35 Nejčetnější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)

Přehled všech asociovaných slov (keyword), včetně nejfrekventovanějších slov před a po něm ukazuje následující Tabulka 36.

most frequent words on preceding position	keyword	most frequent words on following position
odborné (2) • vykonává (1) je (2) • . (2) • lidem (1) • informovaná (1) pomáhá (3) • pomoc (2) • pomoci (1) • pomáhání (1) je (3) • člověk (1) • atd. (1) , (6) • . (1) • lidem (1) • prostředí (1) pomáhá (2) • pomoc (1) s (2) • motivuje (1) • vede (1) přímý (1) • spolupráce (1) • profese (1) , (11) • osoba (1) pomoc (14) • pomáhá (6) • k (3) • pomáhat (2) s (13) . (1) • přístup (1) • , (1) • lidem (1) , (2) • lidem (1) v (4) rozsahem (1) • tyto (1) • , (1) • jak (1) doprovázející (1) • oboru (1) • práce (1) • chápaní (1) , (3) • pomůže (1) který (6) • která (5) • , (2) • pracovník (1) profese (3) • . (2) • situace (1) • pochopení (1) chce (2) • lidí (1) • situaci (1) • ohodnocení (1) , (7) • . (6) • lidem (4) • pomoc (3) chci (1) • umět (1) • krizové (1) sociální (2) • právní (2) • poskytuje (1) • základní (1) to (1) • ruka (1) • . (1) • pomahač (1) , (3) • úřadu (3) • nedoceněná (2) • práce (2) sociální (6) • . (2) • kvalifikovaný (1) • odborný (1) pomáhající (14) • náročná (2) • nevděčná (1) • než (1) empativní (1) • proklientský (1) • pomocník (1) • lidský (1) sociální (2) • jakékoliv (1) tíživé (3) • jejich (2) • životní (1) • nepříznivé (1) životních (3) • tíživých (1) • náročných (1) poskytující (2) • sociální (1) sociálních (2) • zdravotních (1) pomáhat (1) • , (1) • řešení (1) • lidí (1) , (4) • profese (3) • služby (2) • . (2) povolání (1) • podpoře (1) • kvalifikace (1) systému (1) • formě (1) • poskytovatel (1) sociální (3) v (2) • jejich (1) klienty (1) • služka (1) • zaměstnanec (1) klientů (1) • ostatním (1) • , (1) lukrativní (1) • pomáhající (1) • náročné (1) paní (2) • lidem (1) nežádoucích (1) • nepříznivých (1) • různých (1)	činnosti (3) člověk (15) druhým (8) empatický (5) empatie (12) klientům (3) klienty (4) kontakt (3) která (12) lidem (30) lidmi (13) náročná (4) nedoceněná (3) nouzi (4) odborné (4) osoba (8) podpora (4) pomáhá (16) pomáhající (16) pomáhat (9) pomoc (47) pomoci (3) poradenství (8) poslání (4) práce (26) pracovník (11) profese (21) přístup (4) situace (3) situaci (8) situacích (5) služby (3) služeb (3) sociálně (5) sociální (27) sociálního (3) sociálních (3) šetření (3) tíživé (3) úřadu (3) úředník (3) zaměstnání (3) zubatá (3) životních (3)	v (1) • jsou (1) • , (1) , (13) • empatický (1) • hrdý (1) v (2) • , (2) • . (2) • lidem (1) , (4) • člověk (1) , (5) • pomoc (2) • mohu (1) • sociální (1) v (1) • řešit (1) • ve (1) , (1) • ke (1) • k (1) • úřadu (1) s (3) pomáhá (5) • je (2) • vyžaduje (2) • potřebuje (1) , (6) • v (4) • pomoc (4) • orientovat (1) , (4) • pomáhající (1) • a (1) • v (1) profese (2) • , (1) • práce (1) práce (2) • holka (1) , (1) • pomáhající (1) • já (1) • . (1) činnosti (2) • tak (1) • kvalifikace (1) , (5) • pomoc (1) • náplň (1) • která (1) , (2) • někdo (1) • . (1) lidem (6) • druhým (3) • při (2) • klientům (2) profese (14) • , (1) • zaměstnání (1) lidem (2) • sociálně (1) • všem (1) • druhým (1) lidem (14) • , (11) • v (5) • pomoc (3) druhým (1) • empatie (1) • , (1) , (4) • . (2) • a (1) • pomoc (1) pomoc (2) • - (1) • nemůže (1) s (9) • , (3) • . (3) • práce (2) je (3) • při (1) • vyřizující (1) • s (1) , (4) • sociální (3) • pomáhající (3) • člověk (1) . (1) • , (1) • náročná (1) • k (1) . (1) • pomáhající (1) • , (1) . (2) • něco (1) • sociální (1) • poskytujeme (1) péče (1) • osoba (1) • momentálně (1) • , (1) sociální (2) •) (1) ((1) • . (1) • a (1) slabším (2) • právní (1) • právních (1) • znevýhodněné (1) pracovník (6) • šetření (3) • situace (2) • poradenství (2) pracovníka (2) • bezpečí (1) služeb (2) • a (1) , (1) • pomahač (1) • pomoc (1) situaci (3) práce (3) , (3) , (1) • osoba (1) • odpovědná (1) z (2) • pomoc (1) situacích (3)

Tabulka 36 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)

5.3.6 Shrnutí DVC 3

DVC 3 Získat informace, jak se změnilo profesní sebepojetí sociálních pracovníků a pracovníků v kontextu pandemie Covid-19 byl zjišťován pomocí dotazníkového šetření ZMĚPRO-SP 2021 (viz Obrázek 2 str. 51) na vzorku sociálních pracovníků sociálních služeb a ve veřejné správě (N=1 250). Na základě dotazování na položky subjektivního vnímání profese sociální práce v kontextu pandemie Covid-19 (viz Příloha 44) byl **nově zkonstruován index změny profesního sebepojetí PCPA (post-covid professional attitude)** a šetření bylo doplněno o asociace ve vztahu k podnětovému slovu „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“.

Ve vazbě na DVC 3.1: Zjistit, jak sociální pracovníci subjektivně hodnotí vlastní profesi (motivace k profesi, důležitost profese, profesní sebedůvěra a potřebnost profese) výsledky za celý vzorek sociálních pracovníků (ZMĚPRO-SP 2021) ukazují, že **subjektivně je sociálními pracovníky vlastní profese hodnocena jako pozitivní (průměr > 0), slovy jako „jedna z lepších“ (m=0,431)**. Motivace i nadále pracovat na stejné pozici se nezměnila (motivace blízká nule), průměr ve výzkumném souboru m=0,026. Vnímání důležitosti vlastní profese se zvýšilo, podobně jako profesní sebedůvěra a vnímání vlastní profese společností (kde je posun sice menší, ale pozitivním směrem).

Index PCPA byl složený z výše uvedených proměnných, které spojuje zaměření na subjektivně vnímanou změnu v kontextu prožité pandemické zkušenosti. První čtyři proměnné jsou zaměřeny dovnitř na vlastní zkušenost, pátá proměnná je projektivní, výsledky v intervalu od (- 1) do (+1). **V rámci celého souboru sociálních pracovníků má index PCPA průměr 0,232 (celkové zlepšení profesního sebepojetí)** a směrodatnou odchylku 0,262 a hodnoty pokrývají celý teoretický rozsah min=(-1), max=(+1). Kladná hodnota PCPA (>0) byla určena jako cut off point pro určení celkového zlepšení profesního sebepojetí (binarizovaný PCPA). Byly vypočteny relativní četnosti pro kladný a záporný pól PCPA. Výsledky ukazují, že 21 % respondentů vykazuje záporný pól PCPA (snížené či nezměněné) a 79 % kladný pól (zlepšené) celkové profesní sebepojetí.

Při následné komparaci ve vazbě na DVC 3.2 Porovnat, jak se liší subjektivní vnímání profese u sociálních pracovníků dle jednotlivých typů byly hledány rozdíly mezi změnami profesního sebepojetí u skupin sociálních pracovníků ze sociálních služeb a z veřejné správy, a dále mezi jednotlivými pozicemi sociálních pracovníků ve veřejné správě (doplněné o vizualizace asociovaných pojmů k podnětovým slovům „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“).

Byla formulována hypotéza H3: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a sociálními pracovníky sociálních služeb. **Výsledky ukazují, že mezi souborem sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy existují (statisticky průkazné) rozdíly ve sledovaných proměnných: sociální pracovníci sociálních služeb dávají v průměru odpovědi blíže kladnému pólu nežli sociální pracovníci veřejné správy.** Proto lze hypotézu H3 přijmout.

Hypotéza H4: Existuje rozdíl ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky v jednotlivých typech veřejné správy byla testována na výsledcích souboru sociálních pracovníků ve veřejné správě dle pozic. **Statisticky signifikantně se projevily rozdíly mezi sociálními pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (ORP) a sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a úřadů práce (ÚP), přičemž sociální pracovníci ORP dosahují vyšší skóre (tj. oproti ostatním sektorům veřejné správy vykazují výraznější zlepšení profesního sebepojetí).** Proto lze hypotézu H4 přijmout

Z analýzy asociací k pojmu „profesionalita“ vyplývá poměrně značná shoda mezi sociálními pracovníky ORP, OSPOD a ÚP, když profesionalitu spojují synonymy odbornost a přístup, obsahově pak na jedné straně profesionalita jako znalosti, zkušenosti a vzdělávání, a na druhé straně v popředí empatie, jednání a umění ve vztahu ke klientovi. Sociální pracovníci OSPOD spojují přístup s pojmem individuální v profesionálním vztahu a sociální pracovníci ÚP asociují oproti ostatním pojmy jako praxe či dodržování pravidel.

Z analýzy asociací k pojmu „sociální pracovník/pracovnice“ je zjevné, že sociální pracovníci všech typů úřadů (pozic) vnímají sociální práci perspektivou pomáhající profese spojené s pomocí lidem, klientům, osobám. Sociální pracovníci OSPOD přidávají pomoc dětem a rodinám. Následují asociace spojené s výrazy podpora a poradenství. U sociálních pracovníků OSPOD a ÚP se objevují i negativní konotace jako např. náročné, problémy, zubatá, nedocení.

Výsledky naznačují z hlediska profesního sebepojetí vyšší profesní sebevědomí a indikují, že pro část sociálních pracovníků otázka prestiže či vnímání jejich profese veřejností nemusí být v souvislosti s jejich profesním vývojem klíčová. Ve výsledcích se ukazují rozdíly mezi sociálními pracovníky sociálních služeb (vyšší skóre indexu PCPA) a sociálními pracovníky ve veřejné správě. Rozdíly jsou i ve druhé jmenované skupině, dle pozic v jednotlivých sektorech, vyšší skóre indexu PCPA dosahují sociální pracovníci ORP, oproti sociálním pracovníkům OSPOD a ÚP. V asociacích k podnětovým slovům „profesionalita“ a „sociální

pracovník/pracovnice“ se projevuje společný základ všech sociálních pracovníků ukotvený v principech sociální práce jako pomáhající profese, avšak objevují se i odlišnosti a v případě OSPOD a ÚP negativní konotace.

6 Diskuse výzkumných zjištění

Výzkumná studie zaměřená na populaci sociálních pracovníků a pracovníc, ale též i specificky na sociální pracovníky v různých typech sociální práce (zejm. veřejné správy a sociálních služeb) a celospolečenský pohled na profesi sociální práce v České republice byla realizována od června 2017 do června 2022 v několika fázích a sestávala z kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod. Probíhala ve třech výzkumných fázích: 1) realizace přehledové studie, 2) provedení dotazníkového šetření mezi sociálními pracovníky analyzované pomocí kvantitativní a kvalitativní metodologie (ZMĚPRO-SP 2021) a 3) provedení dotazníkového šetření v české populaci 18+ analyzované kvantitativní metodologií (SVV-ADAKIN). Hlavním výzkumným cílem bylo na základě teoretického konstruktivistického konceptu sociální práce jako profese **zjistit, jak sociální pracovníci a veřejnost vnímají profesi sociální práce v České republice a doplnit tak dosud chybějící empirickou základnu o poznání o aktuálním stavu.** Hodnocení významnosti profese sociální práce veřejností a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky vzájemně porovnat a také jej komparovat z hlediska názorů sociálních pracovníků dle jednotlivých systémů výkonu sociální práce (sociální služby a veřejná správa). Toto ukotvení tvoří celek vidění výzkumného problému, přestože je zřejmé, že by k řešení bylo možné přistupovat i z jiných perspektiv.

Personální zajištění výkonu sociální práce v České republice

Z výsledků výzkumné studie vyplývá, že **na poli sociální práce působí v současné době celkem 23 437 sociálních pracovníků a pracovníc v různých systémech, které jsou značně segmentované a odlišné z hlediska rolí a úkolů.** Většina sociálních pracovníků je zaměstnána v resortu práce a sociálních věcí ve dvou zásadních oblastech (typech) sociální práce: v sociálních službách (13 tisíc) a ve veřejné správě (9 tisíc) – podrobněji viz Tabulka 9 str. 70 a Příloha 1. Analýza personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě dle pozic byla zpracována z hlediska institucionálního kontextu legislativního ukotvení sociální práce v tomto systému jako státem garantované pomoci a podpory lidem v obtížných životních situacích (viz Tabulka 11 str. 79).

Popsaná značná různorodost a fragmentarizace praxe sociální práce v českém prostředí může mít různé konsekvence na vnímání sociální práce veřejností i na vnímání své vlastní profese sociálními pracovníky samotnými. Tyto otázky by bylo možné zodpovídat i z jiných perspektiv, jako například optikou Luhmannovy systémové teorie, podle níž systémy mohou zdánlivě

fungovat nezávisle na vnějším legitimačním rámci a jsou založené koncepcí sebeorganizace, nebo Habermasovy teorie komunikativního jednání založené interakcích individuů (Leydesdorff, 2020; Šubrt, Balon, 2010; Harrington 2006)

Prestiž profese sociální práce

Výsledky **vnímání prestiže sociální práce** v žebříčku vybraných povolání ukázaly, že sociální pracovníci (ZMĚPRO-SP 2021) sami vnímají svou profesi relativně vysoko, umístili sami sebe za zdravotnický personál (lékaře, zdravotní sestry) a pečovatele/pečovatelky. Získaná data ukazují, že **sociální pracovníci vnímají svoji profesi jako vysoce prestižní**. Jde o zajímavý kontrast výsledků této studie s dřívějšími zahraničními výzkumy, které naopak poukázaly, že vnímání sociální práce jako profese a její hodnocení samotnými sociálními pracovníky bývá převážně negativní (Jordan, 2004; Leigh, 2016 in Hobbs, Evans, 2017; Vilka et al. 2018). Vedle umístění sociální práce v žebříčku ostatních povolání se pozitivní hodnocení své vlastní profese sociálními pracovníky projevilo též v projektivní otázce dotazníku ZMĚPRO-SP 2021, jak se respondenti domnívají, že je jejich profese vnímána společností. V průměru respondenti vyjádřili, že vnímají pozitivní posun ($m=0,145$), tj. že je sociální práce „o něco více nezbytná“. Pozitivní posun je však menší než u subjektivního vnímání důležitosti profese. Ve výsledcích šetření mezi sociálními pracovníky se výrazně zobrazilo, že **od sociálních pracovníků všechna povolání tzv. první linie (lékaři, zdravotní sestry, pečovatelé i sociální pracovníci) získala vysoké bodové hodnocení (více než 80)**.

Pro představu jsou výsledky prvních pěti pozic zobrazeny (viz následující Tabulka 37) ve sloupci 2021 (ZMĚPRO-SP 2021, zvýrazněno) v přehledové tabulce výsledků šetření realizovaných od roku 2004 (CVVM, 2019).

Profese	Rok													
	2004		2007		2011		2013		2016		2019		2021	
	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,1	1.	88,6	1.	94,9	1.
zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,8	3.	77,0	3.	93,0	2.
pečovatel/ka													88,7	3.
sociální pracovník													83,9	4.
vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,1	2.	77,3	2.		

Tabulka 37 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM) a sociálními pracovníky (2021 ZMĚPRO-SP 2021) – prvních pět pozic

Laickou veřejností (SVV-ADAKIN) jsou sociální pracovníci po pandemii Covid-19 z hlediska prestiže vnímáni zhruba v polovině bodového žebříčku, zatímco sami svou profesi tedy vnímají jako vysoce prestižní. Sociální pracovník se tak v žebříčku nachází v místě, které veřejnost v minulém šetření přisuzovala starostovi či majiteli malého obchodu. Například obdobně ve výzkumu prestiže z roku 2004 v USA se sociální pracovník umístil na 3. místě, nad poradci, psychology a psychiatry. Na prvních dvou příčkách byly zdravotní sestry a duchovní (LeCroy a Stinson, 2004). Dragomirecká (2019) ale na základě zahraničních šetření odhadovala, že by na horní příčky žebříčku prestiže sociální práce nedosáhla. Na základě prostého srovnání pořadí lze konstatovat, že je zachycen posun směrem nahoru u povolání v tzv. „první linii“. **Rozdíly v obecné populaci 18+ ve vnímání prestiže sociálních pracovníků, které jsou statisticky signifikantní, lze sledovat podle pohlaví (sociální pracovníky vnímají mírně lépe ženy) a podle vzdělání (čím vyšší mají respondenti dosažené vzdělání, tím vyšší vnímají důležitost profese sociálního pracovníka).**

V případě komparace výsledků skupin „veřejnost“ a „sociální pracovníci“ ve vnímání prestiže lze věcnou významnost rozdílů odvodit z rozdílu průměrů (viz Tabulka 18 str. 87). Je zřejmé, že **ve všech případech sociální pracovníci nadhodnocují důležitost profesí oproti veřejnosti, nejvíce u povolání sociální pracovník, pečovatel/ka a právník.** Největší shoda panuje u lékařů, kteří se dlouhodobě těší prestižnímu postavení ve společnosti. **Velmi výrazný je rozdíl na 4. místě ve vnímání profese sociální pracovník/pracovnice (m=51,6 veřejností oproti m=83,9 sociálními pracovníky).** Velikost účinku (effect size) měřená Cohenovým D je u **pozice sociální pracovník: 1,25**, velká (large).

Ve výsledcích porovnání skupin sociální pracovníci (ZMĚPRO-SP 2021) „ve veřejné správě“ a „v sociálních službách“ je zobrazení pořadí důležitosti jednotlivých profesí shodné. Hodnoty uvedené viz Tabulka 19 str. 89 sice ukazují statisticky významný rozdíl ve vnímání profese sociální práce mezi sociálními pracovníky ve veřejné správě a v sociálních službách, avšak rozdíly v ~bodů jsou tak malé (např. u položky sociální pracovník/pracovnice je rozdíl ~3 body, což na 99bodové škále činí pouze 3 %, nejsou tudíž věcně významné.

Na hledisko kontextů v sociální práci upozorňuje Healy (2014) a Kanios (2017). Payne (2021) tvrdí, že sociální práce je konstruovaná prostřednictvím vlastní praxe, lidí a organizací, s nimiž je sociální pracovník v kontaktu, a teoriemi, které objasňují výkon sociální práce v praxi. Sociální konstrukcí vzniká „politika teorie“, ve které veřejná debata a konflikty vytvářejí změnu v rámci profese a teorií, které sociální práce používá. Podle Lawa (1999) jsou v profesním vývoji obecně klíčové interpersonální interakce ve společenském prostředí

a schopnost člověka organizovat vnímané do smysluplných celků. Pandemie Covid-19 vnesla tzv. prvoliniové profese do popředí pozornosti a veřejnost mohla začít vnímat i úlohu sociálních pracovníků.

K měření prestiže by bylo možné přistupovat z pohledu mnoha dalších teorií (Wegener, 2003). Jiný úhel pohledu na zkoumání vnímání prestiže sociální práce ve společnosti by mohla poskytnout Giddensova teorie strukturace (Šubrt, 2010; Harrington, 2006) a hlubší zkoumání vlivů různých faktorů. Výsledky na vzorku obecné populace 18+ ukázaly na vyšší vnímání přínosů sociální práce pro společnost, je ale otázka, s jakou představou o sociální práci respondenti jednotlivé profese bodově hodnotili.

Východiskem výzkumného projektu jsou sociální konstrukce, následovat byl mohl rozbor z hlediska dopadů systémových předpokladů na vnímání a očekávání jednotlivých aktérů. Může totiž reálně existovat tenze mezi společenskými požadavky a profesními rolmi a individuálním jednáním. Pokud se pracovník osobnostně shodne s kulturou prostředí, zvyšuje se podle Holllanda (1997) pravděpodobnost pracovní spokojenosti, kariérního postupu a úspěchu v této práci. Nesoulad mezi osobností a prostředím naopak vede k menší výkonnosti a nechuti pracovat. Předpokládá, že volba povolání (profese) úzce souvisí s osobnostními charakteristikami jedince a prostředím, které jej ovlivňuje. Podmínky a konflikty rolí jednotlivých zaměstnanců, sociálních pracovníků a zaměstnavatelů i sociálních pracovníků a klientů by bylo možné dále zkoumat z hlediska konfliktualistických teorií (Coser, Dahrendorf in Šubrt, 2010; Harrington, 2006), ale i teorií jednání (Parsons, Bourdieu in Šubrt, 2010; Harrington, 2006).

Profesní sebepojetí sociálních pracovníků

Z hlediska zjišťování změny profesního sebepojetí sociálních pracovníků (prostřednictvím pěti položek volby, jež byly formulovány jako pětistupňové Likertovy škály se střední neutrální hodnotou) se ukázalo, že ačkoli motivace věnovat se profesi i v budoucnu se u sociálních pracovníků nezměnila (průměr blízky nule, $m=0,026$), změnily se způsoby smýšlení a emoční vazba na profesi (**nejvyšší průměr $m=0,327$ u subjektivního vnímání důležitosti profese**, tj. pozitivní posun – zvýrazněno viz následující Tabulka 38).

Subjektivní vnímání profese	prům.	sm.o.
Subjektivní hodnocení profese	,431	,414
Subjektivní posun – motivace k profesi	,026	,376
Subjektivní posun – důležitost profese	,327	,410
Subjektivní posun – sebedůvěra v profesi	,238	,378
Projektivní posun – potřebnost profese	,145	,437

Tabulka 38 Subjektivní vnímání profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMÉPRO-SP 2021) – důležitost profese

Jednou z interpretací stability motivace k práci může být žebříček hodnot, který se u sociálních pracovníků odlišuje od průměru v populaci – jak uvádí Tartakovsky, Walsh (2018), u sociálních pracovníků stojí v popředí hodnot možnost sebepřesahu (self-transcendency) výše než stabilita či sebezdokonalování. U sociálních pracovníků se mohla tato hodnota během pandemie „pouze“ utvrdit, na rozdíl od běžné populace, která zčásti mohla tuto hodnotu díky pandemii teprve „objevit“ či posunout na svém žebříčku hodnot. Hlubší poznání by mohlo přinést důkladné zkoumání prvků profesní identity sociálních pracovníků z hlediska nejen sociologie (Giddens, 1991; Gee, 2000; Musil, 2013), ale i sociální psychologie či antropologie (Jenkins, 2008).

Ze získaných dat byl konstruován zcela nový součtový index změny profesního sebepojetí PCPA (post-covid attitude index). První čtyři proměnné, z nichž je složen, jsou zaměřeny dovnitř na vlastní zkušenost, pátá proměnná je projektivní. Výsledky v intervalu od (- 1) do (+1), přičemž kladná hodnota znamená pozitivní posun ve vnímání profesního sebepojetí. **V rámci celého souboru sociálních pracovníků má index PCPA průměr 0,232 (celkové zlepšení profesního sebepojetí).**

Z komparace indexu u jednotlivých typů sociální práce vyplynulo, že mezi skupinami sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách **dosahuje skupina sociálních pracovníků sociálních služeb statisticky signifikantní vyšší výsledky než ve veřejné správě** a že existují rozdíly ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ORP a sociálními pracovníky OSPOD a ÚP, přičemž **sociální pracovníci ORP dosahují vyšší skóre (tj. oproti ostatním sektorům veřejné správy vykazují výraznější zlepšení profesního sebepojetí).** Osobní chápání komplikací se dle Musila (2020) individuálně liší podle toho, zda sociální pracovníci volí jako způsob akceptace vnitřní přijetí, rezignaci, nebo respekt ke klientům, což se může promítnout i do vnímání profesního sebepojetí. V populaci sociálních pracovníků přibližně jedna pětina (21 %) vykazuje snížené či nezměněné sebepojetí, zatímco

téměř čtyřpětinová většina vykazuje zlepšení celkového profesního sebepojetí. Překvapivým zjištěním je, že do změny profesního sebepojetí se nepromítají žádné ze sledovaných proměnných: pohlaví, věk, délka praxe, velikost obce, kraj – nic z toho nemělo vliv na změnu.

Soubor výsledků kvantitativních dat doplňují vizualizace sestavené z asociací k podnětovým slovům „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“. Zde se **ukazuje společný základ hodnot a principů sociální práce jako pomáhající profese, v jejímž středu zájmu je člověk, klient**. I zde jsou patrné odlišnosti jednotlivých skupin sociálních pracovníků s tím, že u sociálních pracovníků OSPOD a ÚP se objevují i negativní konotace jako např. náročné, problémy, nedocení. Nutno konstatovat, že subjektivní vyjádření respondentů nemusí odpovídat jejich reálnému profesnímu sebepojetí, poukazuje však zároveň na určité stereotypy v pojetí a sebepojetí sociální práce. Matoušek a Pazlarová (2016) upozorňují, že profese sociálního pracovníka na OSPOD je obecně vnímána s předsudky a Hejnová (2020) doplňuje, že tito sociální pracovníci jsou v posledních desetiletích poměrně často veřejně kritizováni.

Pracovat lze také s interpretací, že vnímání nulové či negativní změny v profesním sebepojetí reflektuje osobnostní nastavení na škále pesimismus – optimismus. Dle studie DiStaso, Shoss (2020) bylo zjištěno, že očekávání nárůstu pracovní zátěže zhoršilo současný vztah pracovní zátěž – emocionální zátěž a očekávání snížení zátěže tento vztah utlumilo. Výsledky naznačují, že vztahy stresor – zátěž mohou být ovlivněny očekávanou změnou podmínek stresoru. Jinými slovy, zaměstnanci snáze tolerují stresující okolnosti, pokud vidí ono pověstné „světlo na konci tunelu“. Na základě těchto výsledků lze formulovat otázku pro další výzkum, proč jsou pracovníci OSPOD a ÚP spíše pesimisté, zatímco pracovníci ORP spíše optimisté.

Závěr

Disertační práce byla zaměřena na problematiku sociální práce jako profese a její vnímání, jednak veřejností, jednak samotnými sociálními pracovníky. **Hlavním cílem disertační práce bylo popsat a analyzovat profesi sociální práce v jejích sociologicko-psychologicko-kulturních souvislostech a vytvořit tak plastický obraz o tom, jak sociální práci v současné době vnímá veřejnost a samotní sociální pracovníci.** Tato znalost přispívá k vědění o aktuálních názorech laické i odborné veřejnosti a může být využita pro formulace konkrétních doporučení pro vzdělavatele (budoucích) sociálních pracovníků a pro opatření na úrovni makro- a mezo- praxe.

Cíle vytyčené pro teoretickou část disertační práce (definičně vymežit sociální práci, identifikovat vhodný teoretický rámec pro vnímání sociální práce, a vymežit základní kontexty sociální práce jako profese) byly naplněny v kapitolách 1–3. Sociální pracovníci se vstupem do profese pomyslně zavazují k celoživotní práci, která zplnomocňuje ostatní, podporuje rovná práva a chrání lidskou důstojnost pro všechny lidi. Je paradoxem, že jako profese musí sociální práce v českém prostředí stále usilovat o uznání, přijetí a pocit sounáležitosti v rámci profesní komunity. Payne (2021) tvrdí, že sociální práce je konstruovaná prostřednictvím vlastní praxe, lidí a organizací, s nimiž je sociální pracovník v kontaktu, a teoriemi, které objasňují výkon sociální práce v praxi. Na hledisko kontextů v sociální práci upozorňuje řada autorů (Healy, 2014; Kanios; 2017; Vilka et al. 2018; Levická et al., 2015; Matoušek, Navrátil, Matulayová, 2019). Změna je jádrem této profese, a proto je i profesní sebepojetí sociálních pracovníků už z principu ovlivněno dobou, kdy je vykonávána a zkušeností. Navíc politika neoliberálního státu nutí sociální pracovníky do role kontrolorů prověřujících zavinění klientů a vytlačuje je ze sfér, které jim v minulosti příslušely (Janebová, 2021; Lazar, 2021; Butler-Warke, 2020). Sociální práce se tak dostává do situace, kdy společnost opět přehodnocuje její účinnost i relevanci. Mění se společenské podmínky, mění se řešené problémy, proměňuje se klientela sociálních pracovníků. (Donoval et al., 2017; Butler-Warke, 2020; Martinez-Brawley, 2020; Dauti et al., 2020; Zajacová, 2021). Stát má bezpečně garantovat dostupnost kvalifikované pomoci tak, aby nebyli ohroženi nejslabší členové společnosti. Hubíková et al. (2021) poukazuje, že jako krok k posilování důvěry veřejnosti v sociální práci a ke zlepšení statusu sociálních pracovníků může fungovat organizační a ideové sjednocení sociální práce.

Hlavním výzkumným cílem bylo na základě teoretického konstruktivistického konceptu sociální práce jako profese **zjistit, jak sociální pracovníci a veřejnost vnímají profesi sociální práce v České republice a doplnit tak dosud chybějící empirickou základnu o poznání o aktuálním stavu.** Hodnocení významnosti profese sociální práce veřejností a hodnocení významnosti vlastní profese sociálními pracovníky vzájemně porovnat a také jej komparovat z hlediska názorů sociálních pracovníků dle jednotlivých systémů výkonu sociální práce (sociální služby a veřejná správa).

Při naplnění tohoto cíle byla dosažena následující zajímavá zjištění:

- **na poli sociální práce působí v současné době celkem 23 437 sociálních pracovníků a pracovníc v různých systémech, které jsou značně segmentované a odlišné z hlediska rolí a úkolů.** Většina sociálních pracovníků je zaměstnána v resortu práce a sociálních věcí ve dvou zásadních oblastech (typech) sociální práce: v sociálních službách (13 tisíc) a ve veřejné správě (9 tisíc) – podrobněji viz Tabulka 9 str. 70 a Příloha 1.
- **sociální pracovníci vnímají svoji profesi jako vysoce prestižní.** Ve výsledcích šetření mezi sociálními pracovníky se výrazně zobrazilo, že **od sociálních pracovníků všechna povolání tzv. první linie (lékaři, zdravotní sestry, pečovatelé i sociální pracovníci) získala vysoké bodové hodnocení (více než 80).**
- **laickou veřejností (obecná populace 18+) jsou sociální pracovníci z hlediska prestiže vnímáni zhruba v polovině bodového žebříčku.** Na základě prostého srovnání pořadí lze konstatovat, že i u nich je zachycen posun směrem nahoru u povolání v tzv. „první linii“. **Rozdíly v obecné populaci 18+ ve vnímání prestiže sociálních pracovníků, které jsou statisticky signifikantní,** lze sledovat podle pohlaví (sociální pracovníky vnímají mírně lépe ženy) a podle vzdělání (čím vyšší mají respondenti dosažené vzdělání, tím vyšší vnímají důležitost profese sociálního pracovníka).
- **v rámci celého souboru sociálních pracovníků má index PCPA (post-covid attitude index) průměr (m=0,232), což značí celkové zlepšení profesního sebepojetí.** Index změny profesního sebepojetí PCPA byl konstruován ze získaných dat zcela nově jako součtový index (první čtyři proměnné, z nichž je složen, jsou zaměřeny dovnitř

na vlastní zkušenost, pátá proměnná je projektivní). Výsledky v intervalu od (- 1) do (+1), přičemž kladná hodnota znamená pozitivní posun ve vnímání profesního sebepojetí.

- **skupina sociálních pracovníků sociálních služeb dosahuje statisticky signifikantní vyšší výsledky skóru indexu PCPA než sociální pracovníci ve veřejné správě** a existují také rozdíly ve změně profesního sebepojetí mezi sociálními pracovníky ORP a sociálními pracovníky OSPOD a ÚP, přičemž **sociální pracovníci ORP dosahují vyšší skór, tj. oproti ostatním sektorům veřejné správy vykazují výraznější zlepšení profesního sebepojetí.**
- ve vizualizacích sestavených z asociací k podnětovým slovům „profesionalita“ a „sociální pracovník/pracovnice“ se **ukazuje společný základ hodnot a principů sociální práce jako pomáhající profese, v jejímž středu zájmu je člověk, klient.** I zde jsou patrné odlišnosti jednotlivých skupin sociálních pracovníků veřejné správy s tím, že u sociálních pracovníků OSPOD a ÚP se objevují i negativní konotace.

Toto porozumění lze přitom považovat za předpoklad návrhů doporučení na různých úrovních výkonu sociální práce v praxi i ve vzdělávání tak, aby sociální pracovníci disponovali zdroji podpory profesní identity a profesního rozvoje. Tyto oblasti, včetně srozumitelnosti úkolů a přínosů sociální práce pro veřejnost zaslouží systematickou pozornost ve dvou liniích:

- v první linii ve vzdělávání budoucích sociálních pracovníků
- v druhé linii v působení ústředních orgánů státní správy a profesních organizací

V návaznosti na teoretické a kontextuální ukotvení i empirické výsledky je zjevné, že existuje jistá míra podhodnocování profese sociální práce, která je braná jako norma v současných společenských podmínkách. Pokud bude v sociální práci nadále rozvíjen koncept profesionality, pak budou sociální pracovníci umět odolávat tlakům a reagovat na společenské změny, což se projeví i ve změně vnímání jejich profese. Ke změně však nemůže dojít pouze od samotných sociálních pracovníků. Jako by product výzkumného zjišťování se otevírá otázka edukace veřejnosti o profesi sociální práce, neboť vnímání této profese může být jak překážkou jejího rozvoje, tak především potenciálem skryté podpory na cestě k vnímání sociální práce laickou veřejností jako užitečné, prospěšné, nezbytné a prestižní. Oblast well-being a sebepéče, stejně jako kampaně na podporu překonávání stereotypů a budování prestiže sociální práce náleží na makro-úrovni nejen státní správě, ale především profesním organizacím.

- V rámci vzdělávání sociálních pracovníků se jedná o doporučení promítnout do Minimálního standardu vzdělávání v sociální práci oblasti jako například uvědomění si příslušnosti k profesi, přihlášení se k principům profese, budování a posilování profesní sebedůvěry, motivace a odpovědnosti prezentace sociální práce vlastním vystupováním.
- Pro doporučení na makro-úrovni (strategické cíle, financování sociální práce, systémové změny ve veřejné správě a v sociálních službách) a na mezo-úrovni (zaměstnavatelé a kultura organizace) se jedná o spoluvytváření pozitivního (mediálního) obrazu ve formě veřejného oceňování sociálních pracovníků (pokračování již zavedeného oceňování Gratias – sociální pracovník roku), (spolu)pořádání konferencí a odborných akcí, oslavy světového dne sociální práce, ale též podpory výzkumné činnosti, systémových projektů a metodické vedení, v neposlední řadě může pomoci sjednocení a zpřehlednění institucionálních podmínek výkonu sociální práce (legislativní úprava a evidence)

Mezinárodní federace sociálních pracovníků představila v roce 2020 rámec Globální agendy pro sociální práci a sociální rozvoj (IFSW, 2020), který uznává potřebu zásadních změn ve světě, vizi nové sociální konstrukce, ve které bude zaručen rovný přístup ke všem lidem a uznání jejich sebeurčení. Některé odpovědi při hledání nové tváře sociální práce v kontextu globálních problémů nabízí hlavní zjištění prezentovaného výzkumného projektu, která dotvářejí obraz sociální práce v České republice, a uvádí poznatky dosud jinde nepublikované.

Získané unikátní poznatky o postavení sociální práce mezi ostatními profesemi a o vnímání této profese veřejností v žebříčku povolání bude možné v budoucnu opakovat a sledovat proměny vnímání sociální práce. Zcela inovativní nově zkonstruovaný index PCPA může být v budoucnu proměněn na *post-crisis professional attitude* a umožnit tak sledovat změny v profesním sebepojetí sociálních pracovníků nejen v kontextu pandemie Covid-19.

Pandemie Covid-19 hluboce zasáhla do všech oblastí lidského života ve všech sociálních vrstvách. Vysokou zátěž prožili nejen nemocní, ale také všichni, kterých se dotkla protipandemická opatření. Mezi nimi do popředí vystupují pracovníci pomáhajících profesí, vedle lékařů a zdravotních sester též sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách.

Motivací pro realizaci tohoto výzkumného projektu byla současná nedostatečná znalost pole sociální práce, charakteristik sociálních pracovníků, a nakonec i absentující reflexe vnímání sociální práce veřejností. Dle Matouška a Pazlarové (2016) se dobrá praxe obecně daří tam, kde je součástí organizační kultury respekt ke klientům a k jejich možnostem, podpora kritické reflexe vlastní práce pracovníků, pružnost v zacházení s normami, dobrá spolupráce s jinými organizacemi, obhajoba specifických potřeb klientů a jasně definované cíle profese.

Celkově výsledky analýzy vnímání prestiže sociální práce a změny profesního sebepojetí naznačují, že respondenti – sociální pracovníci zřejmě nabývají profesní sebevědomí a perspektivně směřují k setrvání ve své profesi. Podle Liljegren, Saks et al. (2016) je právě mírně pozitivní profesní sebepojetí podmínkou optimálního výkonu profese a fungování v ní. Výsledky indikují, že pro část sociálních pracovníků otázka prestiže či vnímání jejich profese veřejností nemusí být v souvislosti s jejich profesním vývojem klíčová. Pro pochopení obsahů hodnocení by bylo potřeba klást větší důraz na faktory, kterým sami respondenti změnu připisují. Prezentovaná zjištění otevírají další otázky k hlubšímu zkoumání.

Soupis použité literatury a dalších zdrojů

ABBOTT, Andrew Delano, 1988. *The system of professions: an essay on the division of expert labor*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 978-0-226-00069-5.

AMADASUN, Solomon. Social work and COVID-19 pandemic: An action call. *International Social Work* [online]. **63**(6), s. 753–756. [cit. 2021-07-14]. ISSN 0020-8728. Dostupné z: doi:10.1177/0020872820959357.

BABBIE, Earl, R., 2006. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth. 11th ed. ISBN 9780495093251.

BALÁŽ, Roman, 2017. *Faktory procesu dosahování oborových zájmů v konstrukcích sociálních pracovníků*. Brno. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

BALÁŽ, Roman, MUSIL, Libor, 2016. Faktory bránící dosahování oborových zájmů sociální práce. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work*. **16**(5), s. 52–71. ISSN 1805-885X.

BANDURA, Albert, 1977. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review* [online]. **84**(2), s. 191-215 [cit. 2022-09-03]. ISSN 1939-1471. Dostupné z: doi:10.1037/0033-295X.84.2.191.

BANKS, Sarah, 2016. Everyday ethics in professional life: Social work as ethics work. *Ethics and social welfare*. **10**(1), s. 35–52. ISSN 17496535.

BARRETT-HERMAN, 1993. cit. dle HOBBS, Elizabeth, EVANS, Nikki, 2017. Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *AOTEAROA NEW ZEALAND SOCIAL WORK*. **29**(4), s. 19–31. ISBN 9780994130082.

BAUMAN, Zygmunt, 2020. *Tekutá modernita*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1602-5.

BERGER, Peter L. a LUCKMANN, Thomas, 1967. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Doubleday & Company. Anchor books. ISBN 0-385-05898-5.

BERGER, Peter L. a LUCKMANN, Thomas, 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-85959-46-1.

BERLIN, Sharon B, 1996. Constructivism and the Environment: A Cognitive–Integrative Perspective for Social Work Practice. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* [online]. **77**(6), s. 326–335 [cit. 2021-09-05]. ISSN 1044-3894. Dostupné z: doi:10.1606/1044-3894.930.

BRAYE, PRESTO-SHOOT, 2006. cit dle MUSIL, Libor, BAREŠ Pavel a HAVLÍKOVÁ, Jana, ed., 2017. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR*. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-240-4.

BRNULA, Peter, 2011. *Etika v sociálnej práci* (učebné texty/skriptá). Bratislava: IRIS, Vydavateľstvo a tlač, s.r.o. ISBN 978-80-89238-50-7.

BURIÁNEK, Jiří, 2001. Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*, **37**(1). ISSN 0038-0288.

BUTLER-WARKE, Alice, YUILL, Chris, BOLGER, Janine. The changing face of social work: social worker perceptions of a neoliberalising profession. *Critical and Radical Social*

Work [online]. 8(1), s. 59–75. [cit. 2021-07-14]. ISSN 2049-8608. Dostupné z: doi:10.1332/204986019X15633629305936.

CAMILLERI, Peter, 1999. Social work and its search for meaning: Theories, narratives and practices. In: *Transforming social work practice*. Routledge. ISBN 9780415216463.

CONDIE, HANSON, LANG, MOSS a KANE, 1978. cit. dle HOBBS, Elizabeth, EVANS, Nikki, 2017. Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *AOTEAROA NEW ZEALAND SOCIAL WORK*. 29(4), s. 19–31. ISBN 9780994130082.

COOPER, Barry, 2001. Constructivism in Social Work: Towards a Participative Practice Viability. *British Journal of Social Work* [online]. 31(5), s. 721–738 [cit. 2021-09-05]. ISSN 00453102. Dostupné z: doi:10.1093/bjsw/31.5.721.

Council of Europe, 2001. *Recommendation Rec(2001)1 on social workers*. [online] Council of Europe. [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/native/09000016804d6030>

Council of Europe, Social Comitee, 1967. *Social workers: Role, training and status*. Council of Europe, Social Comitee.

CUI, Shasha, et al., 2021. Impact of COVID-19 on anxiety, stress, and coping styles in nurses in emergency departments and fever clinics: a cross-sectional survey. *Risk management and healthcare policy*. [online]. 14. s. 585–594. [cit. 2022-09-03]. ISSN 1179-1594. Dostupné z: doi:10.2147/RMHP.S289782.

CVVM. *Tisková zpráva – prestiž povolání červen 2019*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 2021-09-19]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4986/f9/eu190724.pdf

ČEPELKA, Oldřich, 2019. Výzkumné studie a indexy pro hodnocení kvality života seniorů a aktivního stárnutí. *Demografie*. 61(2). ISSN 0011-8265.

ČERVENKA, Jan, 2005. Prestiž povolání z pohledu veřejného mínění. *Naše společnost*. 3(1), s. 28–30. ISSN 1214-438X.

Český národní korpus, 2021 [online]. Český národní korpus [cit. 2021-09-06]. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

Český statistický úřad (ČSÚ), 2021. *Malý lexikon obcí České republiky – 2021*. [online]. Praha: ČSÚ. [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2021>

Český statistický úřad (ČSÚ), 2021. *Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO)*. [online]. Praha: ČSÚ. [cit. 2022-04-03]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_zamestnani_-cz_isco

DAUTI, Marsela, DHËMBO, Elona, BEJKO, Erika, ALLMUÇA, Marsela, 2020. Rethinking the transformative role of the social work profession in Albania: Some lessons learned from the response to COVID-19. *International Social Work* [online]. 63(5), s. 640–645. [cit. 2021-07-14]. ISSN 0020-8728. Dostupné z: doi:10.1177/0020872820940356.

DENZIN, Norman K., 2017. *Sociological methods: a sourcebook*. London: Routledge. ISBN 9780202300641.

DOMINELLI, Lena, 1996. Deprofessionalizing social work: Anti-oppressive practice, competencies and postmodernism. *The British Journal of Social Work*. 26(2), s. 153–175. ISSN 0045-3102.

- DONOVAN, Jennifer, ROSE, David, CONNOLLY, Marie, 2017. A Crisis of Identity: Social Work Theorising at a Time of Change. *The British Journal of Social Work* [online]. 47(8), s. 2291–2307 [cit. 2022-09-03]. ISSN 0045-3102. Dostupné z: doi:10.1093/bjsw/bcw180
- DRAGOMIRECKÁ, Eva, 2019. Prestiž sociální práce očima veřejnosti. In *Sborník příspěvků z konference. Prestiž, profesionalita a vědeckost české sociální práce. 100 let české sociální práce*. s. 50–53. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- DREYFUS, Stuart E., 2004. The Five-Stage Model of Adult Skill Acquisition. *Bulletin of Science, Technology & Society* [online]. 24(3), s. 177–181. [cit. 2020-03-14]. ISSN 0270-4676. Dostupné z: doi:10.1177/0270467604264992.
- ETF, Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. *Definice sociální práce (učební materiál)*. Praha: ETF.
- Ethical challenges for social workers during Covid-19: A global perspective, 2020a. *International federation of social workers*. [online]. IFSW. [cit. 2021-07-15]. Dostupné z: 2020-06-30-Ethical-Challenges-Covid19-FINAL.pdf
- FERGUSON, Iain, IOAKIMIDIS, Vasilios, LAVALETTE, Michael, 2018. *Global social work in a political context: Radical perspectives*. London: Policy Press. ISBN 9781447322672.
- FIDAN, Tuncer, ed., 2019. *Vocational identity and career construction in education*. Information Science Reference/IGI Global. ISBN 978-1522586739.
- FLÍDROVÁ, Monika, 2014. *Sociální práce jako práce řízená profesními hodnotami*. České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/73lkyh/>
- FOOK, Jan, 1999. Deconstructing and reconstructing professional expertise. In: *Practice and research in social work*. Routledge, s. 115-130. ISBN 9780415195126.
- FREIDSON, Eliot, 2001. *Professionalism. The third logic*. Cambridge: Polity Press. 978-0226262031.
- GEE, James Paul, 2000. Identity as an analytic lens for research in education. *Review of research in education*. 25(1), s. 99–125.
- GERGEN, 1985. cit. dle Navrátil, Pavel, 2013. *Sociální konstruktivismus*. In: MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Encyklopedie sociální práce Matoušek*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- GIDDENS, Anthony *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press, 1991. ISBN 9787108011619.
- GITTERMAN, Alex, 2014. Social work: A profession in search of its identity. *Journal of Social Work Education*, 50(4), s. 599–607.
- Global Agenda for Social Work and Social Development Framework: ‘Co-building inclusive social transformation’, 2020. *International Federation of Social workers*. [online]. IFSW. [cit. 2022-04-30]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/2020-to-2030-global-agenda-for-social-work-and-social-development-framework-co-building-inclusive-social-transformation/>
- Global definition of social work, 2014. *International Federation of Social workers*. [online]. IFSW. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- GREENWOOD, Ernest, 1957. Attributes of a Profession. *Social Work*. 2(3), s. 45–55.

HALL, 1990. cit. dle TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.

HARRINGTON, Austin, 2006. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-093-3.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.

HAVLÍKOVÁ, Jana, HUBÍKOVÁ, Olga, TRBOLA, Robert, MUSIL, Libor, 2021. *Kvalita výkonu sociální práce očima sociálních pracovníků*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum v Brně. ISBN 978-80-7416-417-0 (pdf). Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/Fulltext/vz_490.pdf

HAVLÍKOVÁ, Jana, KUBALČÍKOVÁ, Kateřina, HUBÍKOVÁ, Olga, RŮŽIČKOVÁ, Jana, MUSIL, Libor, 2016. *Spolupůsobení přenesené a samostatné působnosti subjektů veřejné správy při zajišťování dostupnosti sociálních služeb a sociální práce*. Brno: VÚPSV, v.v.i.

HAVLÍKOVÁ, Jana, 2020. Zdroje znalostí využívané sociálními pracovníky při jejich každodenní práci s klienty. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work*. **20**(5). ISSN 1805-885X.

HAVLÍKOVÁ, Jana, 2018. *Odborný výkon sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách: role vstupního vzdělání a dalšího vzdělávání*. Praha: VÚPSV, v.v.i., Výzkumné centrum Brno. ISBN 978-80-7416-328-9.

HAVRDOVÁ, Zuzana, 1999. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium. ISBN 80-902081-8-5.

HEALY, Karen, 2014. *Social Work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Bloomsbury Academic. ISBN 9781137024244.

HEGAR, Rebecca L, 2013. The Masaryks of Czechoslovakia: Contributions in Sociology, Social Welfare and Politics. *J. Soc. & Soc. Welfare*. [online] **40**(2). [cit. 2016-06-30]. ISSN 0191-5096. Dostupné z: <http://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol40/iss2/4>

HEIKKINEN, 2001. cit. dle TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.

HEJNOVÁ, Kateřina, 2020. *Praxe orgánů sociálně právní ochrany dětí při řešení rodičovských sporů*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filozofická.

HENDL, Jan, 2006. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-123-9.

HENDL, Jan, 2015. *Přehled statistických metod: Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0981-2.

HENDL, Jan, REMR, Jiří, 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-2621-192-1.

HOBBS, Elizabeth, EVANS, Nikki, 2017. Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *Aotearoa New Zealand Social Work*. **29**(4), s. 19–31. ISBN 9780994130082.

- HOLDEN, Gary, et al., 2017. Self-efficacy regarding social work competencies. *Research on Social Work Practice*. **27**(5), s. 594-606. ISSN: 1049-7315.
- HOLLAND, John L., 1997. *Making vocational choices: a theory of vocational personalities and work environments*. Odessa: Psychological Assessment Resources. ISBN 0-911907-27-0.
- HUBÍKOVÁ, Olga, HAVLÍKOVÁ, Jana, TRBOLA, Robert, MUSIL, Libor, 2021. *Deficity ukotvení české sociální práce*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum v Brně. ISBN 978-80-7416-415-6 (pdf). Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/download/deficity-ukotveni-ceske-socialni-prace/>
- HUGMAN, Richard, 1996. Professionalization in social work: the challenge of diversity. *International Social Work* [online]. **39**(2), s. 131–147. [cit. 2021-08-14]. ISSN 0020-8728. Dostupné z: doi:10.1177/002087289603900203.
- JANEBOVÁ, Radka, 2019. Česká sociální práce prestiž nikdy nezíská. *Listy sociální práce* **7**(17). Tábor: APSS ČR. ISSN 2336-2332.
- JANEBOVÁ, Radka, 2021. Otázka profesionalizace sociální práce: Sen o prestiži by měl být nahrazen závazkem k utlačovaným. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work*. **21**(2), s. 76–93. ISSN 1805-885X.
- JANÍKOVÁ, Markéta, 2019. Vzdělávání v sociální práci ze sociologické perspektivy. *Sociální práce/Sociálna práca/Czech & Slovak Social Work*. **19**(2), s. 43–52. ISSN 1805-885X.
- JENKINS, Richard, 2008. *Social identity*. London: Routledge. ISBN 9780415706926.
- JORDAN, 2004, LEIGH, 2016. cit. dle HOBBS, Elizabeth, EVANS, Nikki, 2017. Social work perceptions and identity: How social workers perceive public and professional attitudes towards their vocation and discipline. *AOTEAROA NEW ZEALAND SOCIAL WORK*. **29**(4), s. 19–31. ISBN 9780994130082.
- JUNG, Carl Gustav, 1910. The association method. *American Journal of Psychology* (**31**), s. 219–269.
- KABELE, Jiří, 1996. Sociální konstruktivismus/Social Constructivism. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, **32**(3), s. 317–337. ISSN 0038-0288.
- KANIOS, Anna, 2017. The distinguishing features of the professional circumstances of social workers in Poland in the context of difficult situations experienced. *Zhytomyr Ivan Franko state university journal*. Pedagogical sciences, **5**(91), s. 9–13. ISSN 2076-6173.
- KAPPL, Miroslav, 2009. *Konstruktivismus v sociální práci s komunitou*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-767-6.
- KAUFMANN, Daniel, KRAAY, Aart, MASTRUZZI, Massimo, 2010. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues (September 2010). *World Bank Policy Research Working Paper*. No. 5430.
- KELLER, Jan, 1997, s. 163-164 cit. dle BRNULA, Peter, 2011. *Etika v sociálnej práci* (učebné texty/skriptá). Bratislava: IRIS, Vydavateľstvo a tlač, s.r.o. ISBN 978-80-89238-50-7.
- KODYMOVÁ, Pavla. Nekončící příběh. *Listy sociální práce*. **2016**(4). Tábor: APSS ČR. ISSN 2336-2332.
- KUCHAŘ, Pavel, BURIÁNEK, Jiří, 2020. Vnímání bezpečí v sociálně rizikovém regionu. *Česká kriminologie*. 1/2020. ISSN 2464-6210.
- KWords, 2021. *Český národní korpus* [online]. Český národní korpus [cit. 2021-09-06]. Dostupné z: <https://kwords.korpus.cz/>

LAW, Bill, 1999. Career-learning space: New-dots thinking for careers education. [online] *British Journal of Guidance & Counselling*. **27**(1), s. 35–54. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: DOI: 10.1080/03069889908259714.

LAZAR, Petr, 2021. Důsledky neoliberalizace pro sociální práci, *Sociální práce/Sociálna práca/Czech & Slovak Social Work*. [online], **21**(3), [cit. 2021-03-20]. ISSN 1805-885X.

LECROY, Craig Winston, STINSON, Erika L. 2004. The Public Perception of Social Work: It is what we think it is? *Social work*. [online] **49**(2), s. 164–174. [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: doi:10.1093/sw/49.2.164

LENT, BROWN a HACKETTOVÁ, 2002. cit. dle LEUNG, S. Alvin, 2008. The big five career theories. In: *International handbook of career guidance*. [online] Springer, Dordrecht. [cit. 2021-02-15]. ISBN 978-1-4020-6230-8. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6230-8_6

LENT, Robert W., 2004. A social cognitive view of career development and counseling. In: BROWN, Steven, D, LENT, Robert W., ed. *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. Hoboken, NJ: Wiley. ISBN 9780471288800.

LEUNG, S. Alvin, 2008. The big five career theories. In: *International handbook of career guidance*. [online] Springer, Dordrecht. [cit. 2021-02-15]. ISBN 978-1-4020-6230-8. Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6230-8_6

LEVICKÁ, Jana, 2020 Several relevant specificities in the field of spirituality in social work. *Acta Missiologica*, **14**(1), s. 129–141 [online]. Bratislava: St . John Paul II . Institute of Missiology and Tropical Health at St . Elizabeth University of Health and Social Sciences. [cit. 2021-07-21]. Dostupné z: <https://www.actamissiologica.com/sub/am-1,2020.pdf>

LEVICKÁ, Jana, LEVICKÁ, Katarína, KOVALČÍKOVÁ, Naděžda, KÁLLAY, Andrej, SLANÁ, Miriam, 2015. *Identita slovenskej sociálnej práce*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. ISBN 978-80-8082-872-1.

LEYDESDORFF, Loet, 2000. Luhmann, Habermas and the theory of communication. *Systems Research and Behavioral Science: The Official Journal of the International Federation for Systems Research*. **17**(3), s. 273–288. ISSN 1099-1743.

LILJEGREN, Andreas; SAKS, Mike, ed., 2016. *Professions and metaphors: Understanding professions in society*. Routledge. ISBN 9781138944183.

LISHMAN, Joyce, 1998. Personal and professional development. In: ADAMS, Robert, DOMINELLI, Lena, PAYNE, Malcolm, ed. *Social Work: Themes, Issues and Critical Debates*. Houndmills: MacMillan. ISBN 9780230218659.

LONG, Natasha, HODGKIN, Suzanne, GARDNER, Fiona, LEHMANN, Jennifer, 2018. The Social Work Hat as a Metaphor for Social Work Professional Identity. *Advances in Social Work and Welfare Education*. **20**(2)

LORD, BROWN & FREIBERG, 1999. cit. dle TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.

LORENZ, Walter, 2006. *Perspectives on European Social Work: From the birth of the nation state to the impact of globalisation*. Verlag Barbara Budrich. ISBN 978-3866490086.

- LORENZ, Walter, 2011. *Research as an element in social work's ongoing search for identity. Reflecting on social work-discipline and profession*. London: Routledge. ISBN 9780203840894.
- MACKAY, Tanya, ZUFFEREY, Carole, 2015. 'A who doing a what?': Identity, practice and social work education. *Journal of Social Work*. [online] 15(6), s. 644–661. [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: doi:10.1177/1468017314549537
- MAJEROVÁ, Věra, KOSTELECKÝ, Tomáš, SÝKORA, Luděk, 2011. *Sociální kapitál a rozvoj regionu. Příklad Kraje Vysočina*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4093.
- MANSFELDOVÁ, Zdenka, KROUPA, Aleš, 1997. Občanská sdružení a profesní komory. In: BROKL, Lubomír, ed. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha, Sociologické nakladatelství. ISBN-10: 80-85850-48-6.
- MAREŠ, Petr, RABUŠIC, Ladislav, SOUKUP, Petr, 2019. *Statistická analýza sociálněvědních dat (prostřednictvím SPSS)*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-9248-8.
- MAROON, Istifan, 2012. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0180-9.
- MARTINEZ-BRAWLEY, Emilia, 2020. Changing Perspectives and Changing Goals. Constructivism in Social Work Re-Visited, *The British Journal of Social Work*. [online] 50(1), s. 264–281. [cit. 2021-02-13]. ISSN 00453102. Dostupné z: doi:10.1093/bjsw/bcz112.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Encyklopedie sociální práce Matoušek*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2013a. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 3. aktualizované a doplněné vydání. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATOUŠEK, Oldřich, ed., 2021. *Profesní způsobilost a vzdělávání v sociální práci*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4904-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, NAVRÁTIL, Pavel a MATULAYOVÁ, Tatiana, 2019. Ideál profesionalizace v sociální práci. *Fórum sociální práce*. [online] 2019(2), s. 28–39. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta [cit. 2020-04-03]. ISSN 2336-6664. Dostupný z: https://forumsocialniprace.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/10/2019/12/Oldrich_Matousek_%E2%80%93_Pavel_Navratil_%E2%80%93_Tatiana_Matulayova_28-39.pdf
- MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana, 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 9788024633367.
- MATULAYOVÁ, Tatiana, 2001, s. 258 cit. dle BRNULA, Peter, 2011. *Etika v sociálnej práci (učebné texty/skripta)*. Bratislava: IRIS, Vydavateľstvo a tlač, s.r.o. ISBN 978-80-89238-50-7.
- MATULAYOVÁ, Tatiana, MUSIL, Libor, 2013. *Social Work, Education and Postmodernity. Theory and Studies in Selected Czech, Slovak and Polish Issues*. Liberec: Technical University of Liberec. ISBN 978-80-7494-032-3.
- MAYLEA, Chris, 2021. The end of social work. *The British Journal of Social Work* [online]. 51(2), s. 772–789. [cit. 2022-09-14]. ISSN 0045-3102. Dostupné z: doi:10.1093/bjsw/bcaa203.

MEEUWISSE, SWÄRD, 2009. cit. dle MUSIL, Libor, BAREŠ Pavel a HAVLÍKOVÁ, Jana, ed., 2017. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR*. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-240-4.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2003. *Návrh koncepce celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků a výchovy k lidským právům* [online]. Praha: MPSV. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_45_1.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2014. *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2014-2020>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2015. *Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016-2025*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/577769/NSRSS.pdf/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2015a. *Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících* [online]. Praha: MPSV. [cit. 2021-11-15]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=RACKA63JSTAA>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2015b. *Závěrečná zpráva RIA* [online]. Praha: MPSV. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=RACKA63JSTAA>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2016. *Instrukce č. 19/2016 Minimální standard rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Instrukce_19-2016.pdf/c782d3b8-c921-eb0d-e696-ac7cc7743244

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2018. *Doporučený postup 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/DP_1_2018.pdf/bcc5621b-b0de-2103-99b9-8667d30a3546

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2020. *Strategie sociálního začleňování 2021-2030*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2021. *Příručka praxe sociální práce*. Praha: MPSV. ISBN: 978-80-7421-240-6.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), 2021a. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2020*. [online]. Praha: MPSV. [cit. 10. 9. 2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_sociálních_věcí_2020.pdf/761f7a82-6269-1f80-4dae-ac9fb9c29270

MISHRA, Pratibha J., BANDELA, Anil Prasad, 2015. Social work: A comprehensive helping profession. *International Journal of Arts, Humanities and Management Studies*. 1(2), s. 12–18. ISSN 2395-0692.

MLYNÁŘ, Jakub, 2016. *Identita mezi pamětí a vyprávěním: Sociologická analýza*. Praha. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta.

MUSIL, Libor, 2013. *Identita profese*. In: MATOUŠEK, Oldřich, 2013. Encyklopedie sociální práce Matoušek. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

- MUSIL, Libor, 2020. Interpretace očekávání těch druhých sociálními pracovníky. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work*. 20(6), s.5–22. ISSN 1805-885X.
- MUSIL, Libor, BAREŠ Pavel a HAVLÍKOVÁ, Jana, ed., 2017. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR*. Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-240-4.
- Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě
- Nařízení vlády č. 302/2014 Sb., o katalogu správních činností
- Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě
- Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě
- NAVRÁTIL, Pavel, 1998. Sociální práce jako sociální konstrukce. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 34(1), s. 37–50. ISSN 0038-0288.
- NAVRÁTIL, Pavel, 2013. *Sociální konstruktivismus*. In: MATOUŠEK, Oldřich, 2013. *Encyklopedie sociální práce Matoušek*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- NAVRÁTIL, Pavel, 2019. Epistemic discourses of ‘explanation’ and ‘understanding’ in assessment models. In: *The Routledge Handbook of Social Work Theory*. London: Routledge. ISBN 9780367783846.
- NAVRÁTILOVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Pavel, 2016. Educational Discourses in Social Work. *Sociální pedagogika / Social Education* [online]. 4(1), s. 38–56 [cit. 2022-09-03]. ISSN 18058825. Dostupné z: DOI: 10.7441/soced.2016.04.01.03.
- NEČASOVÁ, Mirka, 2001. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2673-1.
- NEČASOVÁ, Mirka, 2020. Přístupy sociálních pracovníků ke strategickým dilematům ve světle Globální definice sociální práce. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work*. 20(5), s. 41–56. ISSN 1805-885X.
- NMS Market Research, 2021. *Technická zpráva ADAKIN FF UK*. Praha: NMS Market Research.
- NOORDEGRAAF, Mirko, 2007. From “Pure” to “Hybrid” Professionalism. *Administration & Society* [online]. 39(6), s. 761–785. [cit. 2021-07-14]. ISSN 0095-3997. Dostupné z: doi:10.1177/0095399707304434.
- NOVOTNÁ, Hedvika, ŠPAČEK, Ondřej, JANTULOVÁ ŠŤOVÍČKOVÁ, Magdaléna, 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. ISBN 978-80-7571-025-3.
- OKAFOR, Afomachukwu, WALLA, Peter, 2021. Role of the social worker in the outbreak of pandemics (A case of COVID-19). *Cogent Psychology* [online]. 8(1). [cit. 2022-09-03]. ISSN 2331-1908. Dostupné z: doi:10.1080/23311908.2021.1939537.
- OPATRŇÝ, Michal, 2017. Resilience sociální práce a její autonomní etika: role etiky sociální práce ve vztahu k sociální politice a novým sociálním problémům. In *Sborník příspěvků z konference. Proměny a příležitosti sociální práce v ČR*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- OSMANAGA, Fatbardha. Public Perception about Social Work Profession. *European Journal of Sustainable Development* [online]. 8(2) [cit. 2021-07-14]. ISSN 2239-6101. Dostupné z: doi:10.14207/ejsd.2019.v8n2p177.

- PAJMOVÁ, Martina, ELICHOVÁ, Markéta. 2014. Role osobnosti a edukace pro kompetence sociálních pracovníků. *Sociální Práce/Sociálna Práca/ Czech & Slovak Social Work*. **14**(4), s. 101–109. ISSN 1805-885X.
- PARTON, Nigel, O'BYRNE, Patrick, 2000. *Constructive social work. Towards a new practice*. ISBN 978-0312233099.
- PAULÍK, Karel, ed., 2005. *Uplatnění věd o člověku v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. ISBN 80-7042-690-X.
- PAYNE, Malcolm, 2006. *What is professional social work?* Bristol: Policy press. ISBN 978-1-86134-704-6.
- PAYNE, Malcolm, 2016. *Modern social work theory*. New York: Oxford University Press. 4th edition. ISBN 978-0-23-024960-8.
- PAYNE, Malcolm, 2021. *Modern social work theory*. London: Macmillan International Higher Education. 5th edition. ISBN 9781352011098.
- PELIKÁN, Jiří, 1998. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-569-8.
- PETRUSEK, Milan, 2018. Prestiž. In: Nešpor, Zdeněk R., ed. *Sociologická encyklopedie*. [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 2021-09-26]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Prestiž>
- PILLNY, Matthias, KRKOVIC, Katarina, LINCOLN, Tania M., 2018. Development of the Demotivating Beliefs Inventory and Test of the Cognitive Triad of Amotivation. *Cognitive Therapy and Research* [online]. **42**(6), s. 867–877. [cit. 2021-07-12]. ISSN 0147-5916. Dostupné z: doi:10.1007/s10608-018-9940-7.
- PRASAD, Kriti, MCLOUGHLIN, Colleen, STILLMAN, Martin, et al. Prevalence and correlates of stress and burnout among U.S. healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A national cross-sectional survey study. *EClinicalMedicine* [online]. **35**. [cit. 2021-07-14]. ISSN 25895370. Dostupné z: doi:10.1016/j.eclinm.2021.100879.
- RUOHOTIE, 1995, 2000, 2004. cit. dle TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.
- SENREICH, Evan; STRAUSSNER, Shulamith Lala Ashenberg, STEEN, Jeffrey T., 2020. Adverse childhood experiences among licensed social workers. *Families in society*. [online] **102.2**, s. 182–193. [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: doi: 10.1177/1044389420929618.
- SHAW, Ian F., 2021. Social work and sociology/sociology and social work: Peering back and forth. *Qualitative Social Work* [online]. **20**(5), s. 1184–1203. [cit. 2022-06-14]. ISSN 1473-3250. Dostupné z: doi:10.1177/1473325020973300.
- SCHAVEL, Milan; PALUN, M., VALACH, M., 2018. Reflection of Social Workers to Adopt the Act on Social Work and the Establishment of a Professional Chamber. *Clinical Social Work*. **87**. ISSN: 0091-1674.
- SMÉKAL, Vladimír, 2002. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-80-3.

SocioFactor, 2016. *Mezinárodní srovnání výkonu sociální práce ve výčtu činností vykonávaných sociálními pracovníky, průřezově všemi oblastmi jejich výkonu a s tím související oblast specializací výkonu sociální práce.* (neveřejná výzkumná zpráva)

SPIN-ANDERSEN, 1990. cit. dle MUSIL, Libor, BAREŠ Pavel a HAVLÍKOVÁ, Jana, ed., 2017. *Výkon profese sociální práce v systémech sociální ochrany ČR.* Praha: VÚPSV, v.v.i. ISBN 978-80-7416-240-4.

Společnost sociálních pracovníků ČR, 2017. [online]. SSP. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <http://socialnipracovnici.cz/sekce-socialnich-pracovniku/article/historie>

Společnost sociálních pracovníků, 2017. *Etický kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR.* [online]. Praha: SSP. [cit. 2017-06-28]. Dostupný z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf

STANIFORTH, Barbara, DELLOW, Slade C, SCHEFFER, Catherine, 2022. What creates the public's impression of social work and how can we improve it? *Qualitative Social Work* [online]. 2022, **21**(2), s. 242–259. [cit. 2022-09-03]. ISSN 1473-3250. Dostupné z: doi:10.1177/1473325021992104.

SUDA, Zdeněk 2018. Profese. In: Nešpor, Zdeněk R., ed. *Sociologická encyklopedie.* [online] Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 2021-09-06]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Profese>

SUPER, 1957, 1990. cit. dle TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers.* [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.

SUPER, Donald E., 1960. The Critical Ninth Grade: Vocational Choice or Vocational Exploration. *Personnel & Guidance Journal.* [online]. 39(2), s. 106–109. [cit. 2020-06-13]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/j.2164-4918.1960.tb01854.x>.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina a TOMEŠ, Igor, ed., 2018. *Řízení sociálních procesů v České republice.* Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4180-5.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina a VOJTÍŠEK, Petr, ed., 2021. *Sociální správa: organizace a řízení sociálních systémů.* Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2195-3.

ŠÁMALOVÁ, Kateřina, 2010. Profesní identita budoucích sociálních pracovníků jako tekutý písek v rukách vzdělavatelů. *Sociální Práce/Sociálna Práca/Czech & Slovak Social Work.* [online] **19**(2). [cit. 2021-08-05] ISSN 1805-885X.

ŠEFL, Vladimír, 2010. Právní a ekonomické aspekty povinného členství v profesních komorách. In: *Dny práva – 2010 – Days od Law.* [online] Brno: Masaryk university. [cit. 2016-09-21]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/03_ekonomicke_aspekty/Sefl_Vladimir_\(4212\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/03_ekonomicke_aspekty/Sefl_Vladimir_(4212).pdf)

ŠRAJER, Jindřich, 2006. Lidská důstojnost a sociální práce. *Sociální práce/Sociálna práca/Czech & Slovak Social Work.* **06**(2). ISSN 1805-885X.

ŠUBRT, Jiří a BALON, Jan, 2010. *Soudobá sociologická teorie.* Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2457-7.

TAJANOVSKÁ, Andrea, 2021. Způsobila koronavirová pandemie mimořádné podmínky pro sociální práci? V sociálních službách určitě ano! In: TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana, ed., 2021. *Sešit*

sociální práce: Sociální práce v mimořádných podmínkách. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-247-5.

TAMM, Tiia, 2010. *Professional Identity and Self-concept of Estonian Social Workers*. [online]. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis. [cit. 2021-09-06]. ISBN 978-951-44-8115-4 (pdf). Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13691457.2011.642112>.

TARTAKOVSKY, Eugene, WALSH, Sophie D, 2018. Value preferences of social workers. *Social work*. [online] **63**(2), s. 115–124. [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: doi: 10.1093/sw/swy007.

TOMEŠ, Igor, 1979. Sociální práce se společensky nepřizpůsobenými pracovníky v hutnictví železa. (Díl VIII.). *Zdravotní a sociální služby v Hutnictví železa*. Praha: Technickoekonomický výzkumný ústav hutního průmyslu.

TOMEŠ, Igor, 2011. Sociální práce dnes a zítra. In *Politiky a paradigmata sociální práce: Co jsme zdědili a co s tím uděláme?* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. [cit. 2017-07-14]. Dostupné z: <http://www.sockonference.fhs.utb.cz/sbornik.pdf>

TOMEŠ, Igor, 2015. Proměny obsahu sociální práce a náročnosti profese sociálních pracovníků. *Fórum sociální práce* [online]. **2015**(2), s. 53–65. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. [cit. 2019-04-06]. ISSN 2336-6664. Dostupný z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/96946/1420250_igor_tomes_53-65.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TOMEŠ, Igor, 2015a. Regulace profesních rolí SP. *Listy sociální práce*. **2015**(3). Tábor: APSS ČR. ISSN 2336-2332.

TOMEŠ, Igor, 2017. Je sociální práce profesí, nebo zaměstnáním? *Listy sociální práce*. **2017**(5). Tábor: APSS ČR. ISSN 2336-2332.

TOMEŠ, Igor, 2018. *Povinná sociální solidarita*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3835-5.

TOMEŠ, Igor, a kol., 1997. *Sešity pro sociální politiku: vzdělávací standardy v sociální práci*. Praha: Socioklub. ISBN 80-902260-3-5.

TOMEŠ, Igor, KÁLALOVÁ, L., 1978. Sociální práce v hutním podniku. (Díl V.). *Zdravotní a sociální služby v Hutnictví železa*. Praha: Technickoekonomický výzkumný ústav hutního průmyslu.

TREGURTHA, Melanie, et al., 2017 Transition to professional social work practice: The first three years. *Advances in Social Work and Welfare Education*. **19**(2), s. 139–154.

TRIMIKLINIOTIS, Nicos, 2020. Public sociology, social justice and struggles in the era of austerity-and-crises. *International Social Work* [online]. **63**(1), s. 5–17. [cit. 2021-07-14]. ISSN 0020-8728. Dostupné z: doi:10.1177/0020872818782324.

TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana, 2013. *Kompetence*. In: MATOUŠEK, Oldřich, 2013. Encyklopedie sociální práce Matoušek. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana, ed., 2021. *Sešit sociální práce: Sociální práce v mimořádných podmínkách*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-247-5.

VAJDOVÁ, Zdenka, ed., 2011. *Sociální kapitál a dopady ekonomické krize v regionech. Kraj Vysočina a Ústecký kraj*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. ISBN 978-80-7330-215-3.

VILKA, Lolita, BAHA, Irina, BERKIS U. a VILKA, L., 2018. Prestige of social work as profession: Social worker's perspective. *SHS Web of Conferences* [online]. **51**. [cit. 2021-07-12]. ISSN 2261-2424. Dostupné z: doi:10.1051/shsconf/20185103006.

VÍŠEK, Petr, PRŮŠA, Ladislav, 2012. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: Národní centrum sociálních studií. ISBN 978-80-7416-099-8.

VRÁŽELOVÁ, Lenka, 2021. Covid-19 – riziko nebo příležitost pro sociální práci? In: TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana, ed., 2021. *Sešit sociální práce: Sociální práce v mimořádných podmínkách*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-247-5.

WEBER, 1998. cit. dle PAULÍK, Karel, ed., 2005. *Uplatnění věd o člověku v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta. ISBN 80-7042-690-X.

WEBER, Max, 1998. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: Oikoymenh. ISBN 9788086005485.

WEGENER, Bernd, 2003. Concepts and Measurement of Prestige. *Annual Review of Sociology*. [online] **18**(1), s. 253–280. [cit. 2022-09-01]. ISSN 1545-2115. Dostupné z: doi:10.1146/annurev.so.18.080192.001345

WEISS-GAL, Idit a WELBOURNE, Penelope, 2008. The professionalisation of social work: a cross-national exploration [online]. *International Journal of Social Welfare*. 17, 281–290. [cit. 2018-03-12]. ISSN 1369-6866. Dostupné z: DOI: 10.1111/j.1468-2397.2008.00574.x

WILES, Fran, 2013. ‘Not easily put into a box’: constructing professional identity. *Social Work Education*. [online]. **32**(7), s. 854–866. [cit. 2021-11-11]. ISSN. 1470-1227. Dostupné z: doi:10.1080/02615479.2012.705273

ZAJACOVÁ, Melanie, 2017. Profesionalizace sociální práce se seniory. In: TOMEŠ Igor, ŠÁMALOVÁ, Kateřina, a kol. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3612-2.

ZAJACOVÁ, Melanie, 2018. Využití potenciálu sociálních pracovníků, resp. sociálních služeb In: TOMEŠ, Igor, ŠÁMALOVÁ, Kateřina, a kol. *Řízení sociálních procesů v České republice*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4180-5.

ZAJACOVÁ, Melanie, 2019. Profesní vzdělání sociálních pracovníků jako jeden z atributů profese – jaký je současný stav v České republice? In: KVĚTENSKÁ, Daniela, ed. *Nové směry, trendy a inovace v sociální práci: sborník vědeckých textů z mezinárodní vědecké konference XV. Hradecké dny sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-745-9.

ZAJACOVÁ, Melanie, 2019a. Socionomie – nový pojem v sociální práci. *Fórum sociální práce* [online]. **2019**(1), s. 61–64. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. [cit. 2020-04-03]. ISSN 2336-6664. Dostupný z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/108829/Melanie_Zajacova_61-64.pdf?sequence=1

ZAJACOVÁ, Melanie, 2021. Reflexe výzev profesionalizace sociální práce. *Sociální práce/Sociálna práca/Czech & Slovak Social Work* [online]. ASVSP. [cit. 2022-07-20]. ISSN 1805-885X.

ZAJACOVÁ, Melanie, 2021. Význam a role sociální práce v systémech sociální správy. In: ŠÁMALOVÁ, Kateřina, VOJTÍŠEK, Petr a kol. *Sociální správa*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2195-3.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních.

Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Seznam zkratek

CASI	Computer Assisted Self Interviewing
CAWI	Computer Asisted Web Interviewing
ČNP	Český národní panel
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DVC	dílčí výzkumný cíl
H	hypotéza
IFSW	International federation of social workers
kat.	kategorie
kú	krajský úřad
MO	Ministerstvo obrany
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
ORP	obecní úřad obce s rozšířenou působností
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PCPA	post-covid attitude index
PMS	Probační a mediační služby
poř.	pořadí
POÚ	pověřený obecní úřad
prům.	průměr
sm.	směrodatná
sm. o.	směrodatná odchylka
SP	sociální pracovník / sociální pracovníci
ÚP	úřad práce
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle pohlaví	63
Tabulka 2 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle nejvyššího ukončeného vzdělání	63
Tabulka 3 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle krajů (NUTS 3)	64
Tabulka 4 Rozložení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 a SVV-ADAKIN dle věku.....	65
Tabulka 5 Zastoupení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle pozice v oblasti veřejné správy ..	65
Tabulka 6 Zastoupení respondentů ZMĚPRO-SP 2021 v sociálních službách (dle druhu a formy).....	66
Tabulka 7 Přehled počtu let praxe respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle oblastí sociální práce (veřejná správa a sociální služby)	66
Tabulka 8 Přehled počtu let praxe respondentů ZMĚPRO-SP 2021 dle typu sociální práce – pracovní pozice ve veřejné správě.....	67
Tabulka 9 Počty sociálních pracovníků k 31. 12. 2014 a k 31. 12. 2021.....	70
Tabulka 10 Oblasti, v nichž jsou sociální pracovníci zaměstnáváni.....	78
Tabulka 11 Počty sociálních pracovníků ve veřejné správě k 31. 12. 2014 a k 31. 12. 2021 ..	79
Tabulka 12 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (SVV-ADAKIN).....	81
Tabulka 13 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM, 2021 SVV-ADAKIN)	82
Tabulka 14 Rozdíly dle pohlaví ve vnímání sociálních pracovníků (SVV-ADAKIN)	84
Tabulka 15 Rozdíly dle vzdělání ve vnímání sociálních pracovníků (SVV-ADAKIN).....	84
Tabulka 16 Vnímání prestiže profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021).....	85
Tabulka 17 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM) a sociálními pracovníky (2021 ZMĚPRO-SP 2021).....	86
Tabulka 18 Komparace vnímání profesí mezi vzorkem SVV-ADAKIN a ZMĚPRO-SP 2021	87
Tabulka 19 Komparace vnímání prestiže profese sociální práce mezi sociálními pracovníky veřejné správy a sociálních služeb (ZMĚPRO-SP 2021).....	89
Tabulka 20 Subjektivní vnímání profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021).....	92
Tabulka 21 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021)	95
Tabulka 22 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy v binarizované formě (ZMĚPRO-SP 2021).....	96
Tabulka 23 Porovnání PCPA indexu sociálních pracovníků ve veřejné správě dle pracovní pozice (ZMĚPRO-SP 2021).....	97
Tabulka 24 Porovnání PCPA indexu mezi sociálními pracovníky z jednotlivých sektorů (pozic) veřejné správy v binarizované formě (ZMĚPRO-SP 2021)	99
Tabulka 25 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021).....	100
Tabulka 26 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021). 100	
Tabulka 27 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021) 102	
Tabulka 28 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)	102
Tabulka 29 Nejčtenější výrazy asociace s "profesionalita" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021).....	104
Tabulka 30 Přehled všech výrazů asociace s "profesionalita" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021) ...	104
Tabulka 31 Nejčtenější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021).....	106

Tabulka 32 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ORP (ZMĚPRO-SP 2021)	106
Tabulka 33 Nejčtenější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)	108
Tabulka 34 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021)	108
Tabulka 35 Nejčtenější výrazy asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)	110
Tabulka 36 Přehled všech výrazů asociace s "sociální pracovník/pracovnice" – ÚP (ZMĚPRO-SP 2021)	110
Tabulka 37 Vnímání prestiže profese sociální práce veřejností (2004–2019 CVVM) a sociálními pracovníky (2021 ZMĚPRO-SP 2021) – prvních pět pozic	116
Tabulka 38 Subjektivní vnímání profese sociální práce sociálními pracovníky (ZMĚPRO-SP 2021) – důležitost profese	119
Tabulka 39 Přehled profesních spolků sociálních pracovníků v ČR - 2022	XIV
Tabulka 40 Přehled územního členění ČR a počtu obyvatel - vybrané ukazatele dle krajů (zdroj: ČSÚ)	XVIII
Tabulka 41 Přehled počtu zaměstnanců sociálního odboru obecního úřadu 2013–2021 (zdroj MPSV).....	XIX
Tabulka 42 Přehled počtu klientů, s nimiž sociální pracovníci obecních úřadů aktivně ve sledovaném roce pracovali 2013–2021 (zdroj MPSV)	XX
Tabulka 43 Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků obecních úřadů 2013–2021 (zdroj MPSV)	XXII
Tabulka 44 Tabulka 43 Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí 2013–2021 (zdroj MPSV)	XXII
Tabulka 45 Přehled o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb 2013–2021 (zdroj MPSV)	XXIV
Tabulka 46 Přehled o počtu všech zaměstnanců včetně sociálních pracovníků dle druhů sociálních služeb k 31. 12. 2020 (zdroj MPSV).....	XXVII

Seznam grafů

Graf 1 Porovnání PCPA indexu mezi skupinami sociálních pracovníků sociálních služeb a veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021).....	95
Graf 2 Porovnání PCPA indexu mezi sociálními pracovníky z jednotlivých sektorů (pozic) veřejné správy (ZMĚPRO-SP 2021).....	98
Graf 3 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ORP (ZMĚPRO-SP 2021).....	101
Graf 4 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021).....	103
Graf 5 Asociace "profesionalita" – sociální pracovníci ÚP (ZMĚPRO-SP 2021).....	105
Graf 6 Asociace "sociální pracovník/pracovnice" – sociální pracovníci ORP (ZMĚPRO-SP 2021).....	107
Graf 7 Asociace "sociální pracovník/pracovnice" – sociální pracovníci OSPOD (ZMĚPRO-SP 2021).....	109
Graf 8 Asociace "sociální pracovník/pracovnice" – sociální pracovníci ÚP (ZMĚPRO-SP 2021).....	111
Graf 9 Přehled počtu klientů, s nimiž sociální pracovníci obecních úřadů aktivně ve sledovaném roce pracovali 2013–2021 (zdroj MPSV)	XXI
Graf 10 Přehled o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb 2013–2021 (zdroj MPSV)	XXV

Seznam obrázků

Obrázek 1 Schéma oblastí výzkumného projektu v návaznosti na dílčí výzkumné cíle.....	49
Obrázek 2 Schéma fází organizace výzkumného projektu	51

Seznam příloh

Příloha 1. Význam a role sociální práce v činnostech sociální správy	I
Příloha 2. Profesní samospráva	XII
Příloha 3. Přehledová studie personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách.....	XVII
Příloha 4. Položky profesního sebepojetí v dotazníku	XXVIII

Příloha 1. Význam a role sociální práce v činnostech sociální správy³³

1. Sociální práce ve veřejné správě

Sociální práce ve veřejné správě je regulovanou oblastí hrazenou z veřejných rozpočtů. Činnost veřejné správy je vykonávána ve veřejném zájmu, a proto je vázána nejen ústavním pořádkem, ale i regulována právním řádem. Veřejná moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech a způsoby, které stanoví zákon.

Působnost úřadů práce vymezuje zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky³⁴, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře³⁵, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením³⁶, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi³⁷, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách³⁸, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí³⁹, ve znění pozdějších předpisů.

Působnost obecních úřadů v oblasti výkonu činností sociální práce je vymezena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách⁴⁰, ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi⁴¹, ve znění pozdějších předpisů. Působnost obecních úřadů v oblasti sociálně-právní ochrany dětí vymezuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí⁴², ve znění pozdějších předpisů. Zákon o sociálních službách a zákon o sociálně-právní ochraně dětí stanoví rovněž působnost krajských úřadů a ministerstva práce a sociálních věcí v těchto oblastech.

1.1. Sociální pracovník na úřadu práce

Sociální pracovník úřadu práce v agendě nepojistných sociálních dávek poskytuje klientovi základní nebo odborné sociální poradenství a zjišťuje jeho potřeby za účelem zprostředkování adekvátní pomoci, která přispěje k řešení jeho nepříznivé sociální situace. Je zprostředkovatelem kontaktu mezi klientem a dalšími subjekty, nejčastěji sociálními

---

³³ Tato kapitola byla v rámci publikačních aktivit doktorského studia publikovaná: Zajacová (2021a) – citace uvedeny v publikovaném znění

³⁴ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2011, částka 29, s. 778-798. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

³⁵ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. In: *Sbírka zákonů*. 1995, částka 31, s. 1734-1653. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

³⁶ Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. In: *Sbírka zákonů*. 2011, částka 115, s. 3970-3994. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

³⁷ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů*. 2006, částka 37, s. 1305-1328. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

³⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

³⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

⁴⁰ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů*. 2006, částka 37, s. 1257-1289. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

⁴¹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů*. 2006, částka 37, s. 1305-1328. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

⁴² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů*. 1999, částka 111, s. 7662-7681. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

pracovníky obecních úřadů nebo poskytovatelů sociálních služeb, ale i s kolegy z úseku zaměstnanosti či ostatních dávek.⁴³

Hlavní cíle činností sociální práce v rámci aplikace zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou dle Ministerstva práce a sociálních věcí snížení rizika závislosti příjemců na poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi (primárně u uchazečů o zaměstnání v hmotné nouzi i podporou při zajištění pravidelného zdroje příjmu – tedy nabídkou vhodného zaměstnání) a integrace příjemců těchto dávek do běžného života (tj. i k uplatnění na trhu práce).⁴⁴

V oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi není zákonem stanoveno provedení sociálního šetření jako podkladu pro správní řízení. Sociální pracovník úřadu práce jej může realizovat v odůvodněných případech jako nástroj sociální práce s cílem pomoci k řešení klientovy nepříznivé sociální situace. Následně úzce spolupracuje se sociálním pracovníkem obecního úřadu, případně se sociálním pracovníkem dostupné sociální služby, aby se klientovi dostala adekvátní forma podpory a pomoci. Účelem sociálního šetření však není a nemá být ověření či kontrola údajů, které osoba uvedla v žádosti o dávku.⁴⁵

V případě žádosti o příspěvek na péči či změnu jeho výše zákon ukládá vykonání sociálního šetření v přirozeném prostředí žadatele (za specifických podmínek též při hospitalizaci⁴⁶). Záznam ze sociálního šetření je součástí, podkladem správního řízení o dávku. Sociální pracovník předává žadateli především všechny nezbytné informace k řízení o příspěvku na péči a zároveň mu může nabídnout pomoc při uplatňování jeho práv v souvislosti s tímto řízením. Při tom spolupracuje také s rodinou a blízkými osobami žadatele, se sociálním pracovníkem obecního úřadu a s lékařskou posudkovou službou.⁴⁷

„Cílem sociálního šetření v rámci řízení o příspěvek na péči je zjištění schopnosti samostatného života osoby v přirozeném sociálním prostředí. Rámcově je tedy zaměřeno na získání kompletního přehledu o potřebách žadatele a jeho sociální situaci, která vypovídá o dopadech zdravotního postižení do celkového sociálního fungování.“⁴⁸ Záznam ze sociálního šetření je jedním z podkladů pro vypracování posudku lékařem posudkové služby, a proto je strukturovaný tak, aby obsahoval popis aktuální situace žadatele včetně jeho potřeb z hlediska nutnosti zajištění pomoci a podpory druhou osobou.

Na Úřadu práce mohou být ovšem sociální pracovníci zaměstnání také v agendě dávek pro osoby se zdravotním postižením, kde je jejich rolí usnadnění vzájemné komunikace úřadu a klienta, včetně zprostředkování a předávání adekvátních informací.

---

⁴³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Instrukce č. 19/2016 Minimální standard rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.* [online]. MPSV, 2016. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Instrukce_19-2016.pdf/c782d3b8-c921-eb0d-e696-ac7cc7743244>

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ tamtéž

⁴⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Instrukce č. 13/2016.* [online]. MPSV, 2016. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Instrukce_13-2016.pdf/e7b4124b-f0dd-5fbee5a-d206ca05a60e>

⁴⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Instrukce č. 5/2015 Postup při vykonávání sociálního šetření v rámci řízení o příspěvku na péči podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.* [online]. MPSV, 2015. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Instrukce_5-2015.pdf/6ef62324-8a3c-dbb9-0505-0f07e976fa55>

⁴⁸ tamtéž, s. 5

Vzájemná spolupráce sociálních pracovníků úřadu práce a sociálních pracovníků obecních úřadů vyplývá z kompetencí stanovených zákonem o pomoci v hmotné nouzi, zákonem o sociálních službách a zákonem o Úřadu práce ČR.

1.2. Sociální pracovník na obecním úřadu

V sociálně-právní ochraně dětí má kurátor pro děti a mládež (kurátor) a obecně orgán sociálně-právní ochrany dětí podle zákona základní úlohu v ochraně života dítěte a jeho fyzické i psychické integrity před jejich nepřiměřeným (vážným a pravděpodobným) ohrožením. Soustředí se na vztahy v rodině dítěte, na míru uspokojení jeho fyzických, psychických i emocionálních potřeb, i na prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Není tedy jejich úkolem zajistit ochranu a naplňování práv všech dětí. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí prikazuje kurátorovi pro děti a mládež postupovat při výkonu svých pravomocí s využitím metod sociální práce a postupů odpovídajícím současným vědeckým poznatkům. Jako sociální pracovník je tedy kurátor odpovědný za proces, nikoli za výsledek.⁴⁹

Úkolem kurátora je podle Hofschneiderové⁵⁰ identifikovat příčiny toho, proč se konkrétní dítě ocitlo v konfliktu se společenskými, či dokonce právními normami, a řízenou intervencí se pokusit tyto příčiny odstranit tak, aby byl ochráněn život i fyzická a psychická integrita tohoto dítěte a aby byla posílena míra jeho sociálního začlenění. Důležitým vodítkem při nastavování intervence musí pro kurátora být fakt, že je součástí systému, jehož účelem je přispívat k ochraně dětí, a tudíž vůči dítěti, které je jeho klientem, nesmí nikdy působit represivně.

„Kurátor tedy nese odpovědnost výlučně za ochranu a zajištění práv svého klienta – dítěte, se kterým pracuje, nikoli obecně za ochranu a zajištění práv všech dětí. Jediným hlediskem, kterým se musí řídit, jsou práva a svobody jeho klienta. V okamžiku, kdy se sám začne obracet proti svému klientovi a podílet se na jeho omezování, a to ve snaze zajistit ochranu někoho jiného před svým klientem, dopouští se jednání odporujícího jeho roli i zákonným požadavkům na poskytování sociálně-právní ochrany dětí, byť by tím, jehož ochranu se tímto způsobem snaží zajistit, bylo rovněž dítě.“⁵¹

V konkrétních případech, jako např. řešení (po)rozvodové péče o děti se sociální pracovník kromě dítěte (dětí) setkává také rozvádějícími se rodiči, často v situacích konfliktu. *„Sociální pracovník musí umět vyhodnotit situaci rodičů ve vztahu k dítěti a vnímat realitu rodičovského konfliktu, který za rodiče nevyřeší a ani vyřešit nemůže. Může být ale nápomocný „při otevření vnitřního světa rodičů“ na problémy dítěte. Pro sociálního pracovníka je to nadmíru složitý úkol, který vyžaduje trpělivost, odborné znalosti, orientaci v metodách sociální práce a komunikační dovednosti.“⁵²*

Úkoly sociálních pracovníků v sociálně-právní ochraně dětí dále spočívají v poradenských a preventivních činnostech i v dalších zákonem vymezených činnostech např. při řešení (po)rozvodové péče o děti, výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, výkonu sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině anebo náhradní rodinné péče.

⁴⁹ HOFSCHNEIDEROVÁ, A. Co by pedagog měl vědět o kurátorovi pro děti a mládež a co od něj může očekávat? In *Časopis Prevence*. Zpravodaj 08-2018. [online] OSPRCH, 2020. [cit. 2020-02-25] Dostupné z: [http://www.prevence-](http://www.prevence-info.cz/sites/default/files/users/9/co_by_mel_vedet_ucitel_o_kuratorovi_compressed_pdf_12842.pdf)

[info.cz/sites/default/files/users/9/co_by_mel_vedet_ucitel_o_kuratorovi_compressed_pdf_12842.pdf](http://www.prevence-info.cz/sites/default/files/users/9/co_by_mel_vedet_ucitel_o_kuratorovi_compressed_pdf_12842.pdf)

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ tamtéž, s. 8

⁵² GRADKOVÁ, V. Rozvod, střídavá péče a úloha pracovníků SPOD. In *Listy sociální práce*. 2016, 4 (8 – zima 2016), s. 19-20. Tábor: APSS ČR, 2016. ISSN 2336-2332.

Některé úkoly svěřené orgánu sociálně-právní ochrany dětí však spočívají v kontrole a klient je povinen je strpět. Typickým příkladem je zájem státu v oblasti dohledu na blaho/zájem nezletilých dětí v případech, že je identifikováno ohrožení dítěte. K tomu se využívají i programy v režimu sociálně-právní ochrany dětí poskytované vybranými neziskovými organizacemi, kontrolní složku ve vztahu k rodině však zajišťuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Tento režim je odlišný od sociálně-aktivizačních programů pro rodiny s dětmi (sociální služba poskytovaná neziskovými organizacemi na základě doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí), jejichž účel je v první řadě podpůrný, provázející a spolupráce dobrovolná.⁵³

V této souvislosti Černá⁵⁴ připomíná, že hlavním úkolem sociálních pracovníků v systému sociálně-právní ochrany dětí obecně – „*at' už pracují s biologickou nebo náhradní rodinou – je dobře se dívat, v jakých vztazích dítě žije a zda jsou pro něj tyto vztahy bezpečné. A pokud tomu tak není, podnikat ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí účinné kroky ke změně. Nejprve se snažit vztahy posílit nebo vytvořit, a pokud se to nedaří a dítě je v nebezpečí, tak hledat jiné bezpečné osoby, které se o dítě postarají láskyplně a s porozuměním.*“

V oblasti výkonu činností sociální práce podle zákona o sociálních službách anebo zákona o pomoci v hmotné nouzi lze podle doporučeného postupu Ministerstva práce a sociálních věcí za základní cíl činností sociálních pracovníků na obecních úřadech označit zajištění, respektive podporu sociálního fungování klienta (jednotlivce, skupiny či komunity) v životě obce. Jejich role je udržet rovnováhu ve vztahu klient a jeho prostředí (obec). Intervence sociálního pracovníka při porušení této rovnováhy může směřovat jak ke klientovi, tak i ke změně života v obci.⁵⁵

Úlohou sociálního pracovníka na obecním úřadě je poskytnutí odborné pomoci vč. poradenství širokému spektru osob v nepříznivé sociální situaci a jejich blízkým. Sociální pracovník na úřadě je nejbližší potřebným občanům a často může být jedním z prvních odborníků, kterého klient či jeho rodina se svými problémy osloví. Navenek však působí i jako úředník, a proto je jeho úkolem z hlediska odpovědnosti k profesi rovněž vytvořit důvěryhodnou nabídku pro veřejnost, že je k dispozici pro pomoc při řešení rozmanitých situací klientů, připraven spolupracovat a komunikovat. „*Role sociálních pracovníků – zaměstnanců úřadů bývá obtížná i v tom, že zájmy klienta a zájmy veřejné instituce (obecního úřadu) mohou stát proti sobě.*“⁵⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí v doporučeném postupu zdůrazňuje, aby sociální pracovník obecního úřadu svoji činnost vykonával převážně v přirozeném prostředí klientů a mezi doporučenými činnostmi uvádí např. depistáž, sociální šetření, mapování potřeb, poradenství, ale i koordinaci činností v rámci inter- a multidisciplinární spolupráce a tvorbu koncepčních a metodických materiálů.⁵⁷

⁵³ GHEZA, Z., A. SCHWARZOVÁ. Program v režimu SPOD. In *Listy sociální práce*. 2018, 6 (16 – zima 2018). Tábor: APSS ČR, 2018. ISSN 2336-2332.

⁵⁴ ČERNÁ, R. Attachment: Trend v sociálně-právní ochraně dětí. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (9 – jaro 2017), s. 7. Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁵⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Doporučený postup 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech*. [online]. MPSV, 2018. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/DP_1_2018.pdf/bcc5621b-b0de-2103-99b9-8667d30a3546>

⁵⁶ ZAJACOVÁ, M. Profesionalizace sociální práce se seniory In: TOMEŠ I., K. ŠÁMALOVÁ a kol. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. Praha: Karolinum, 2017. s. 207. ISBN 978-80-246-3612-2.

⁵⁷ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Doporučený postup 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech*. [online]. MPSV, 2018. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/DP_1_2018.pdf/bcc5621b-b0de-2103-99b9-8667d30a3546>

Pokud sociální pracovník úřadu zjistí faktické potřeby konkrétního člověka, musí konat buď sám, nebo s využitím návazných dostupných zdrojů. Sociální pracovníci mohou poskytnout základní i odborné sociální poradenství nebo podporu a pomoc nejen (potencionálním) klientům, ale i neformálním pečovatelům, tj. lidem, kteří se sami starají o osobu blízkou v jejím přirozeném sociálním prostředí. Sociální pracovník tak může svou koordinační činností a systémovým vhladem přispět k optimální návaznosti či spolupůsobení různých subjektů na zajištění péče dle potřeb osob závislých na péči a současně dle potřeb pečujících.⁵⁸

Jelínková⁵⁹ na základě zkušeností z praxe konstatuje, že mezi základní činnosti všech sociálních pracovníků na obci, tedy nejen těch na pozici sociálních kurátorů, patří depistáž. K terénní sociální práci patří vyhledávání a kontaktování osob ohrožených sociálním vyloučením. Osobní kontakt s klientem a navázání vztahu důvěry považuje za nenahraditelné a kontakt tváří v tvář za jeden z pilířů úspěšné spolupráce. „*Je potřebná dobrá znalost „svého“ území, míst, kde se osoby ohrožené sociální vyloučením zdržují ... a ke své odborné činnosti musí znát možnosti sociální pomoci v území, ve kterém se pohybuje.*“

Dle Matouškové a Pěnkavy⁶⁰ je úkolem sociálních pracovníků na pozici sociálního kurátora pozitivně podporovat osoby, které prošly ústavní nebo ochrannou výchovou, nebo výkonem trestu k samostatnému životu, zprostředkovat možnosti návazných služeb, nebo třeba doprovázet je při jednání s úřady v situacích, ve kterých nedokážou sami plnohodnotně chránit svá práva. V případě ústavní nebo ochranné výchovy je nutná spolupráce se sociálním pracovníkem konkrétního zařízení a s kurátorem pro děti a mládež, v případě výkonu trestu jde o spolupráci s Vězeňskou službou ČR, primárně se sociálními pracovníky jednotlivých věznic, případně též s Probační a mediační službou. Cílem je navázání užšího osobního kontaktu, aby tito lidé získali příležitost seznámit se se sociálním pracovníkem na úřadu a svobodně se mohli rozhodnout, zda jeho podpory dobrovolně v budoucnu využijí.

1.3. Sociální pracovník na krajském úřadu a role ministerstva

Role sociálních pracovníků, zaměstnanců krajského úřadu nebo Magistrátu hlavního města Prahy v regulovaných agendách spočívá především v koordinaci a odborném a metodickém vedení sociálních pracovníků, kteří vykonávají odpovídající činnosti sociální práce obecních úřadů, a to na celém správním území. Do této agendy spadá též kontrola.

Dle doporučeného postupu ministerstva se rovněž očekává, že sociální pracovníci krajských úřadů pravidelně vyhodnocují situaci ve svém území a na základě těchto poznatků a zkušeností předávají podněty ke změnám nástrojů řešení nepříznivé sociální situace jak na úrovni lokální, tak i regionální, a také upozorňují na systémové nedostatky sociální ochrany osob za účelem přijetí účinných opatření na úrovni národní.⁶¹

Zaměstnanci krajských úřadů – sociální pracovníci jsou rovněž zákonem oprávněni k výkonu činností sociální práce s (potencionálními) klienty. Ministerstvo doporučuje, aby sociální

⁵⁸ SVOBODOVÁ, L. Sociální práce a podpora neformálně pečujících. In *Listy sociální práce*. 2018, 6 (13 – jaro 2018). Tábor: APSS ČR, 2018. ISSN 2336-2332.

⁵⁹ JELÍNKOVÁ, M. Výkon činností sociálního kurátora. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (12 – zima 2017), s. 19-20. Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁶⁰ MATOUŠKOVÁ, I., P. PĚNKAVA. Kontinuita sociální práce kurátora pro děti a mládež a sociálního kurátora. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (10 – léto 2017). Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁶¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Doporučený postup 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech*. [online]. MPSV, 2018. [cit. 2020-02-28] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/DP_1_2018.pdf/bcc5621b-b0de-2103-99b9-8667d30a3546>

pracovník krajského úřadu zajistil zejména základní anebo odborné sociální poradenství a nezbytné činnosti, a po domluvě se sociálním pracovníkem příslušného obecního úřadu mu případ přenechal k řešení. „Nadále se může účastnit jednání v záležitosti klienta, ve složitějších situacích případně koordinuje činnosti sociální práce, zejména přesahuje-li činnost hranice správního území obecního úřadu, popř. kraje.“⁶²

Obdobnou roli zastává Ministerstvo práce a sociálních věcí ve vztahu k jednotlivým krajským úřadům a Magistrátu hlavního města Prahy, a k Úřadu práce ČR. Navíc disponuje pravomocemi odvolacího orgánu a kompetencemi zpracovávat strategické a koncepční materiály na národní úrovni, včetně legislativních návrhů.

2. Sociální práce v sociálních službách

Sociální služby jsou nástrojem sociální politiky a oblastí regulovanou zákonem o sociálních službách. Jedná se o významný segment výkonu činností sociálních pracovníků. Vedle principů a odborných činností zakotvených v úvodních ustanoveních zákona o sociálních službách, implikuje nezastupitelnou roli sociálního pracovníka v sociální službě rovněž ustanovení, které poskytovatelům všech druhů sociálních služeb ukládá jako základní činnost zajistit osobám v nepříznivé sociální situaci základní sociální poradenství, jímž přispívají k řešení nepříznivé sociální situace těchto osob.⁶³

„Sociální pracovníci ze své podstaty často jednají s lidmi, kteří jsou pod tlakem.“⁶⁴ Při poskytování základního sociálního poradenství sociální pracovník vytváří atmosféru důvěry a mj. zjišťuje přání a potřeby klienta, představuje nabídku služeb poskytovatele, jejich možnosti a podmínky, případně propojuje klienta s dalšími dostupnými zdroji (například sociální pracovník v jiné sociální službě, která lépe odpovídá přáním a potřebám klienta nebo sociální pracovník na úřadu) a institucemi. „Dobrý sociální pracovník umí rozpoznat své vnitřní motivace a zároveň má vnitřní disciplínu k tomu, aby svoji moc nezneužíval.“⁶⁵

Dle Vojtíška⁶⁶ má i dobrá praxe sociálních služeb fungovat na principu „firmy řízené zákazníkem“, tzn., že výchozím předpokladem pro poskytování služeb je „služba strážná na míru klientovi“. Klíčovou činností sociálních služeb, individuální plánování, vysvětluje jako „individualizované poskytování základních činností sociální služby, nikoliv plnění životních přání klienta, které nesouvisí s jeho nepříznivou sociální situací, kvůli které službu využívá.“ Za individuální plánování, a především jeho řízení (management), je odpovědný sociální pracovník. Jeho úkolem je na základě informací od klienta vytvářet podmínky pro individualizované poskytování služby, sledovat jeho průběh a chránit důstojnost a zájmy klienta při jeho realizaci. Individuální plánování systémově náleží mezi nástroje sociální práce, a proto je vhodné, aby jej sociální pracovníci plnohodnotně využívali. Z uvedených důvodů má být sociální pracovník v kontaktu s klientem po celou dobu poskytování sociální služby a jen malá část jeho pracovních činností má být administrativního charakteru.

---

⁶² tamtéž, s. 10

⁶³ ZAJACOVÁ, M. Profesionalizace sociální práce se seniory In: TOMEŠ I., K. ŠÁMALOVÁ a kol. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. Praha: Karolinum, 2017. ISBN 978-80-246-3612-2.

⁶⁴ JŮN, H. Úskalí psychoterapeutického poradenství a sociálního poradenství v sociálních službách. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (11 – podzim 2017), s. 12. Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁶⁵ tamtéž, s. 13

⁶⁶ VOJTÍŠEK, P. Sociální pracovník a metodické vedení individuálního plánování v sociální službě. In *Listy sociální práce*. 2016, 4 (7 – podzim 2016). Tábor: APSS ČR, 2016. ISSN 2336-2332.

Sociální pracovníci by také z podstaty své profese měli mít roli v zajišťování a hodnocení kvality služeb – a to v podobě intervize a vzdělávání zaměstnanců, koordinačních činnostech při interním nastavování podmínek a jejich vyhodnocování i ze zpětné vazby od klientů.

Služby sociální prevence se zaměřují na podporu osob v nepříznivé sociální situaci, a to ve formě ambulantní, terénní i pobytové. Sociální pracovník velmi často po malých krůčcích získává klientovu důvěru a společně vytváří prostor pro další spolupráci. „*Základním nástrojem je rozhovor „pracovník – klient“ v prostoru „tady a teď“, kde dochází ke společnému mapování problémů klienta.“*⁶⁷ Sociální pracovník tedy společně s klientem hledá cestu ke změně, možnosti směřující k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti, motivaci a zdroje k postupným krokům vedoucím ke zlepšení životní situace klienta. Změna jako základní cíl sociální práce je podle Podzimka klíčovým momentem.

Frekventovanou činností sociálních pracovníků je i poskytování krizové intervence. Dále se v konkrétních případech jedná např. o pomoc při jednání s úřadem práce při vyřizování dávek, ale i o pomoc při hledání zaměstnání, velmi častými tématy jsou dluhy a hledání bydlení. „*Při veškeré práci s klientem jsou přitom posilovány jeho kompetence a hledány jeho vlastní zdroje tak, aby si klient dokázal pomoci sám a uměl vyhledávat i další zdroje pomoci a podpory.“*⁶⁸

Služby sociální péče napomáhají klientům zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost a umožnit jim setrvat co nejdéle v jejich přirozeném prostředí a zapojení do běžného života společnosti. V případě pobytové formy je navíc účelem zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Po zahájení poskytování sociální služby má sociální pracovník klíčovou roli v doprovázení klienta procesem adaptace.

Vzhledem k tomu, že klienti mohou mít závažný problém v komunikaci v důsledku svého zhoršeného zdravotního stavu (z různých příčin), musí být sociální pracovník vybaven dovednostmi v oblasti komunikace, potřebnými k navázání kontaktu a k rozpoznání potřeb klientů. „*Sociální pracovník v mnoha případech může být jediným prostředníkem kontaktu klienta s vnějším světem, jehož prostřednictvím může vyjádřit svou vůli, s jehož podporou se může rozhodovat a udržet si kontrolu nad svým životem.“*⁶⁹

Jako profesionálové mají sociální pracovníci klíčovou roli nejen v přímé komunikaci s uživateli sociálních služeb, ale také v udržení kontaktů vně (pobytové) sociální služby, případně jejich navázání či obnovení, a využívání běžných zdrojů. Obecným principem je podpořit klienty v takovém způsobu života, který co možná nejvíce odpovídá běžnému životu ostatních lidí.

3. Sociální pracovník na pomezí sociálních věcí a zdravotnictví

V multidisciplinárních týmech se setkávají hodnoty a principy různých profesionálů a jejich společným cílem by mělo být propojování a vzájemná spolupráce tak, aby byly využity silné stránky jejich přístupů za účelem podpory klienta a kvality jeho života.

Primární rolí sociálních pracovníků ve službách na pomezí sociálních věcí a zdravotnictví, stejně jako v širších multidisciplinárních týmech, bývá vedle již zmíněných rolí ve vztahu k identifikaci potřeb klienta, individuální spolupráce či poradenství, především role case managera, koordinátora, ale i analytika, metodika a koncepčního pracovníka. Jeho působení

---

⁶⁷ PODZIMEK, K. Sociální práce v rámci terénních programů pro uživatele drog. In *Listy sociální práce*. 2013, 1 (0 – podzim 2013), s. 19-20. Tábor: APSS ČR, 2013. ISSN 2336-2332.

⁶⁸ tamtéž, s. 19-20

⁶⁹ ZAJACOVÁ, M. Profesionalizace sociální práce se seniory In: TOMEŠ I., K. ŠÁMALOVÁ a kol. *Sociální souvislosti aktivního stáří*. Praha: Karolinum, 2017. s. 197-198. ISBN 978-80-246-3612-2

přesahuje rovněž do komunity, spolupracuje například s rodinou a blízkými klienta nebo mobilizuje sociální zdroje za účelem změny v prostředí a vytvoření podmínek běžného života pro klienta/pacienta. Může podpořit vznik a rozvoj svépomocných organizací pacientů nebo jejich příbuzných.

Sociální pracovník v oblasti práce s lidmi s duševním onemocněním napomáhá klientovi/pacientovi při adaptaci na životní podmínky, změněné duševním onemocněním. Cílem odborné intervence, která zahrnuje mj. podporu, doprovázení nebo minimalizaci rizik, je snaha obnovit fungování v rodině/přirozeném prostředí v co nejvyšší možné míře. V případě práce s dětmi, jejichž rodič trpí duševním onemocněním, je potřeba pro dítě vytvořit podmínky co nejlépe dobře fungující rodině. Ročovská⁷⁰ konstatuje: „*plánování změn a navrhované postupy musí vycházet z potřeb rodiny, aktivně rodinu zahrnuje k účasti, využívá silných stránek a staví na nich. V průběhu celého procesu pracovník průběžně hodnotí realizaci dílčích kroků a případně cíle předefinuje.*“ Podle ní je rolí sociálního pracovníka také pomoci dítěti porozumět příznakům nemoci rodiče a umožnit mu identifikovat své vlastní pocity a vyjádřit je. Zároveň doporučuje vytvořit společně s rodinou tzv. krizový plán, který není jenom pro nemocného rodiče, ale i pro dítě. Uzavírá: „*Děti a jejich rodiny potřebují blízké či odborníky, s kterými mohou své starosti v bezpečném prostoru sdílet, a nacházet podporu a pomoc.*“⁷¹

Sociální pracovník v adiktologických službách mj. vykonává odborné činnosti jako například poradenství a sociální rehabilitaci, případně poskytuje krizovou pomoc.⁷² Při práci s uživateli drog se terénní sociální pracovník dle Podzimka⁷³ zaměřuje na aktivní vyhledávání a kontaktování klientů v jejich přirozeném prostředí. „*Výměna injekčního materiálu se může v tomto případě zdát jako cíl práce s tímto klientem, ale tak to není. Výměna je prostředkem, jak kontaktovat a oslovit cílovou populaci uživatelů drog. Klient [...] se postupně více zapojuje do kontaktu s pracovníkem. Pracovník po malých krůčcích získává klientovu důvěru a společně vytváří prostor pro další spolupráci. [...] Změna jako základní cíl sociální práce je i při práci s uživateli drog klíčovým momentem.*“ Sociální práce je také nedílnou součástí léčby klienta v terapeutické komunitě. Cílem sociálního pracovníka je podle Plíškové⁷⁴ doprovázet, vzdělávat a podporovat klienty tak, aby rozuměli své situaci a uměli ji samostatně řešit. „*Proces sociální práce s klienty probíhá během léčby paralelně s procesem terapeutickým, oba se vzájemně doplňují a směřují k celkové sociální rehabilitaci a (re)socializaci klienta, zejm. v oblasti samostatnosti a přijetí odpovědnosti za své jednání.*“ V průběhu spolupráce se řeší aktuální problémy podle individuálních potřeb každého klienta (např. doklady, dluhy, doplnění vzdělání, alternativní tresty), ale i příprava na opuštění komunity (finanční rezerva, doléčování, bydlení, zaměstnání).

Koordinovaná rehabilitace představuje vzájemně provázaný proces léčebné, pracovní, sociální a pedagogické rehabilitace, jehož hlavním cílem je minimalizovat důsledky postižení jedince.⁷⁵ K úspěšné rehabilitaci je nutné včasné, plynulé a koordinované úsilí o co nejrychlejší a nejširší

⁷⁰ ROČOVSKÁ, S. Pomáháme dětem, jejichž rodič trpí duševním onemocněním. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (10 – léto 2017), s. 13. Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁷¹ tamtéž, s. 13

⁷² ADAMEČEK, D. Sociální práce ve vybraných adiktologických službách. In *Listy sociální práce*. 2013, 1 (0 – podzim 2013). Tábor: APSS ČR, 2013. ISSN 2336-2332.

⁷³ PODZIMEK, K. Sociální práce v rámci terénních programů pro uživatele drog. In *Listy sociální práce*. 2013, 1 (0 – podzim 2013), s. 19-20. Tábor: APSS ČR, 2013. ISSN 2336-2332.

⁷⁴ PLÍŠKOVÁ, L. Sociální práce ve vybraných adiktologických službách. In *Listy sociální práce*. 2013, 1 (0 – podzim 2013), s. 18-19. Tábor: APSS ČR, 2013. ISSN 2336-2332.

⁷⁵ BRUTHANSOVÁ, D., V. JEŘÁBKOVÁ. *Koordinovaná rehabilitace*. Praha: VÚPSV, 2012. ISBN 978-80-7416-102-5.

zapojení osob se zdravotním postižením do všech obvyklých aktivit života. Zimmelová⁷⁶ uvádí v příkladu dobré praxe zapojení celého týmu odborníků a konstatuje, že sociální pracovník se v procesu rehabilitace stal koordinátorem a ve spolupráci s ostatními zpracoval rámcový plán rehabilitace, do nějž byla zapojena i rodina.

Specifikem nemocničního prostředí je pozice tzv. zdravotně-sociálního pracovníka. Dle Chábové⁷⁷ je cílem zdravotně-sociální práce pomoc a podpora klientovi a jeho blízkým při zmírnění či odstranění negativních sociálních důsledků nemoci, a to ve velmi omezeném čase, ohraničeným dobou hospitalizace. Úkolem sociálního pracovníka (zdravotně-sociálního pracovníka) v nemocnici je vedle poradenství především pomoc při zajištění péče, která bude navazovat na hospitalizaci klientů, u nichž bylo vyhodnoceno zdravotně-sociální riziko. K tomu je nutná úzká spolupráce s jednotlivými pracovišti nemocnice, ale i znalost dostupných zdravotních a sociálních služeb v terénu. Jako příklad dobré praxe z pohledu sociálního pracovníka uvádí zrovnoprávnění postavení klienta/pacienta a jeho blízkých v rámci víceoborového týmu odborníků při plánování a zajišťování vhodné následné péče. Pacient/klient, i jeho rodina, potřebuje podporu při svém rozhodování, dostatek informací a argumenty pro a proti, na jejichž základě se bude moci informovaně rozhodnout.

Dle Tomeše⁷⁸ je rolí sociálních pracovníků v hospicích také koordinace v rámci týmu odborníků, spolupráce s rodinou, zastupování klienta/pacienta a jeho rodiny v jednáních s ostatními institucemi a doprovázení pacientů/klientů a jejich rodin. Sociální pracovník nabízí praktickou i emoční podporu a pomoc jak nemocným, tak jejich blízkým.

4. Sociální pracovník v rezortu školství

Činnosti sociálního pracovníka ve školském poradenském zařízení jsou vymezeny v Příloze č. 4 k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních⁷⁹, ve znění pozdějších předpisů. Dle této vyhlášky je úlohou sociálních pracovníků v pedagogicko-psychologické poradně poradenství zaměřené na potřeby žáků a jejich zákonných zástupců, analytické a metodické činnosti v souvislosti se vzděláváním žáků, spolupráce v multidisciplinárním týmu ve vztahu k podpoře žáka ve vzdělávacím procesu, spolupodílení se na stanovení návrhu podpůrných opatření a spolupráce s ostatními organizacemi a institucemi.

Také v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy je sociální pracovník součástí pracovního týmu odborníků, kteří mají spolupracovat při řešení tíživé situace klienta. Vedle koordinační role zodpovídá sociální pracovník za celou sociální agendu klienta a její evidenci. V mnoha organizacích však zajišťuje spíše řadu administrativních činností. Jeho primárními klienty jsou především děti, spolupracuje také s jejich rodinnými příslušníky, a s jinými institucemi a organizacemi v zájmu dítěte, a to především tak, aby byly zachovány vazby mezi dětmi a rodiči, případně širší rodinou.

---

⁷⁶ ZIMMELOVÁ, P. Koordinovaná rehabilitace – příklad dobré praxe. In *Listy sociální práce*. 2016, 4 (6 – léto 2016). Tábor: APSS ČR, 2016. ISSN 2336-2332.

⁷⁷ CHÁBOVÁ, M. Systém zdravotně-sociální práce v Ústřední vojenské nemocnici - Vojenské fakultní nemocnici Praha. In *Listy sociální práce*. 2019, 7 (19 - podzim 2019). Tábor: APSS ČR, 2016. ISSN 2336-2332.

⁷⁸ TOMEŠ, I. Sociální práce v hospicu. In *Listy sociální práce*. 2016, 4 (5 – jaro 2016). Tábor: APSS ČR, 2016. ISSN 2336-2332.

⁷⁹ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů*. 2005, částka 20, s. 490-502. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

Dle Matouškové a Pěnkavy⁸⁰ má dítě opouštějící zařízení pro výkon ústavní výchovy právo na poradenskou pomoc ze strany tohoto zařízení. Jedná se především o pomoc ve vztahu k zajištění práce a bydlení, a to ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Dítě, resp. mladý dospělý má také právo na pomoc při řešení tíživé životní situace, v níž se ocitne po propuštění ze zařízení. Hlavními aktéry v procesu resocializace jsou tedy mladý dospělý (mladistvý) sám, sociální pracovník zařízení, kurátor pro děti a mládež (se kterým spolupracoval v průběhu pobytu v zařízení), sociální kurátor (s nabídkou podpory a pomoci po opuštění zařízení) a v případě jejího zájmu též biologická rodina klienta.

Novou oblastí v českém prostředí je školská sociální práce, jejímž cílem je podle Hurychové⁸¹ pomoci žákům a studentům k co nejlepšímu vzdělávání a rozvoji. Podpora a pomoc sociálního pracovníka se zaměřuje nejen na žáka samotného, ale též na jeho zákonné zástupce. Sociální pracovník má koordinační roli v týmu pedagogů a dalších odborníků a má pozitivně působit v celé komunitě. Školský sociální pracovník „*dokáže posoudit a vyhodnotit vliv prostředí na jedince, proto se školou pracuje jako se sociálním systémem, který je nutné propojovat v mimoškolním prostředí.*“

5. Sociální pracovník v rezortu spravedlnosti

Probační a mediační služba ve svém poslání uvádí, že vyváženým propojením dvou profesí – sociální práce a trestního práva, se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice.⁸² Organizace a činnost Probační a mediační služby se řídí zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě⁸³, ve znění pozdějších předpisů. V organizační struktuře se pozice sociálního pracovníka nenachází, neboť pro výkon činností v Probační a mediační službě je kvalifikace sociálního pracovníka pouze jednou (nikoli jedinou) z podmínek.

Sociální práce s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody (věznicích) má klíčovou roli v rámci resocializačního procesu a je jedním z neúčinnějších nástrojů prevence budoucí kriminální recidivy. Práce s pachateli trestných činů je svým prostředím a osobou klienta specifická a klade na sociální pracovníky značné nároky. Novák, Raszková a Zhřivalová⁸⁴ mezi činnostmi sociálního pracovníka ve věznicích jmenují sociálně-právní poradenství, včetně zprostředkování kontaktu s dalšími státními a nestátními institucemi, sociálně-terapeutické činnosti (v oblasti práce, finanční gramotnosti či dluhů), sociálně-rehabilitační činnosti a pomoc např. při obstarávání osobních záležitostí (podpora při jednání s úřady, zajišťování následné péče, obnovení nebo upevňování kontaktu s rodinou a dětmi, podpora při dalších aktivitách umožňujících další rozšíření možnosti sociálního začlenění atp.), společně s ostatními zaměstnanci zpracování konkrétních programů výstupního zacházení, vyhodnocení jejich účinnosti v oblasti své působnosti a návrh jejich změn. „*Sociální pracovníci jsou většinou jediní, kteří komunikují s ostatními subjekty mimo věznici. [...] Sociální pracovník je v závěrečné fázi výkonu trestu zcela zásadním a nezastupitelným členem multidisciplinárního týmu.*“

⁸⁰ MATOUŠKOVÁ, I., P. PĚNKAVA. Kontinuita sociální práce kurátora pro děti a mládež a sociálního kurátora. In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (10 – léto 2017). Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁸¹ HURYCHOVÁ, E. Školská sociální práce (2. díl). In *Listy sociální práce*. 2017, 5 (9 – jaro 2017), s. 19. Tábor: APSS ČR, 2017. ISSN 2336-2332.

⁸² PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. *Poslání a cíle Probační a mediační služby* [online]. PMS, 2020. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>

⁸³ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. In: *Sbírka zákonů*. 2000, částka 74, s. 3616-3621. Dostupný také z: <<https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>

⁸⁴ NOVÁK, P., T. RASZKOVÁ, P. ZHŘIVALOVÁ. Multidisciplinární pohled na proces přípravy reintegrace odsouzených ve výstupních oddílech v českém penitenciárním prostředí. In *Sociální práce/Sociálna práca* 2019/6, s. 51-53. Brno: ASVSP, 2019. ISSN 1805-885X.

6. Sociální pracovník v rezortu vnitra

Cíle sociální práce je dle informací Správy uprchlických zařízení⁸⁵ Ministerstva vnitra možno shrnout do tří základních oblastí s tím, že způsoby a rozsah naplňování uvedených cílů se liší dle podle typu zařízení: 1. podpora schopnosti adaptace klienta na nároky a podmínky situace a prostředí, 2. zprostředkování zdrojů a služeb, a 3. efektivní a humánní způsob podpory klienta a jeho rozvoj.

Specifikem práce v azylových zařízeních je rozmanitost klientů. Mohou to být nezletilí, rodiny včetně těch neúplných, senioři, lidé se zdravotním postižením, se zvláštními potřebami, osoby závislé na omamných a psychotropních látkách, osoby, jež byly v detenci, osoby s psychiatrickou diagnózou a různými traumaty. Současně je velmi náročné překonávání jazykových bariér a sociokulturních rozdílů.

Způsob a zaměření práce s klienty se liší podle typu zařízení, respektive podle typu klientely a způsobu jejich pobytu. „*Jinak pracujeme s cizincem umístěným v zařízení pro zajištění cizinců, kdy účelem pobytu cizince je realizovat správní vyhoštění, jinak pak s klientem v integračním azylovém středisku, kdy je hlavním cílem usnadnit klientovu integraci v České republice. Sociální služby jsou poskytovány v několika rovinách. Je to především rovina diagnostická, informační, zprostředkovatelská, poradenská; částečně sem patří i poskytnutí krizové intervence.*“⁸⁶

---

⁸⁵ SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA. *Sociální práce*. [online]. SUZ MV, 2020. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <<http://www.suz.cz/nasi-klienti/informace/#socialni-prace>>

⁸⁶ tamtéž

Příloha 2. Profesní samospráva

Organizace sociálních pracovníků

Profesní samospráva má v ČR svou historii již z období tzv. první republiky, kdy existovala různá profesní sdružení. (Šefl, 2010). Samotný princip profesní samosprávy vyplývá z demokratických principů uspořádání společnosti a umožňuje jejím členům v zákonem daném rozsahu spravovat si samostatně své záležitosti spojené s výkonem profese.

Původ slova komora vychází z latiny, a dnes je mj. používán i pro samosprávné sbory. Častá tvrzení, že profesní komory jsou samosprávami svobodných povolání, neodpovídají realitě, neboť skutečně svobodná povolání jsou ta, jejichž podmínky výkonu neupravuje žádný zákon (tedy například nezávislí umělci). Součástí zájmové samosprávy nejsou ani sdružení občanů s dobrovolným členstvím příslušníků některých povolání, byť se jako komory označují a základem jejich činnosti je sdružování příslušníků určité profese.

Podstata existence profesní komory vychází z ústavních předpisů. Preambule Listiny základních práv a svobod se odvolává na samosprávné tradice našich národů, mezi něž bezesporu patří i tradice profesní samosprávy. Povinné členství neznamena členství ve smyslu spolku, ale udělení práv (privilegií), (nikoli povinnosti) podílet se na samosprávě profese.

Oproti tomu „v profesních sdruženích se sdružují jednak ty profese, kterým zákon neuložil povinnost organizovat se do komor, a také ty, jejichž příliš úzké profesionální nebo regionální zájmy nemůže příslušná komora vzhledem k širšímu záběru své činnosti plně reprezentovat“ (Mansfeldová, Kroupa, 1997: 167).

Nejdůležitější část dohledu nad profesí je dohled nad výkonem etické praxe, tj. ochrana lidské důstojnosti klientů sociálních pracovníků. Významným a charakteristickým znakem profesního sdružování je též ochrana a prosazování profesních zájmů členů a vytváření podmínek pro růst odborné kvalifikace a profesionální úrovně jejich členů.

Povinné členství je jeden z charakteristických znaků veřejnoprávních korporací. Definiční znaky stavovské profesní organizace dle Šefla (2010) jsou: a) zřízení zákonem, b) výkon veřejné moci vůči určité skupině obyvatel, c) právní subjektivita, d) personální základ jako zvláštní důvod členství, e) hospodářská a rozpočtová nezávislost na státu, f) odpovědnost za své jednání, g) jednání nejen ve svém zájmu, ale i zájmu veřejném nebo obecném, h) dozor státu nad jejich činností, i) soudní ochrana před autoritativním rozhodnutím. Profesní komory jsou veřejnoprávní korporace, jako právnické osoby veřejného práva jsou zřizovány zákonem. Nejsou orgány státu ani nejsou podřízené státním orgánům, byť tyto mají určitá dozorová oprávnění (oblast státní kontroly). Proti nezákonným zásahům státu mají právo na soudní ochranu. Státní orgán musí vždy respektovat samosprávnou autonomii komor.

Každý, kdo chce vykonávat určitou zákonem určenou profesi je příslušníkem profesní komory. O vstupu nového člena komora nemá volnost uvážení v rozhodování o přijetí, ale členem se stane každý, kdo splní taxativní podmínky dané zákonem. Komora při zahájení výkonu profese ověřuje splnění zákonných podmínek, v případě záporného rozhodnutí komory o registraci se fyzická osoba může obrátit k soudu. Za základní a nenarušitelný princip musí být v demokratické společnosti přikládána rovnost v rozhodování (rovnost volebního a hlasovacího práva). Zánik členství v komoře automaticky znamená zánik možnosti vykonávat danou profesi. Tento postup zaručuje rovnost osob, neboť rovnost v přístupu k povolání/profese není bezbřehým právem každého dělat cokoli, ale právo, aby kritéria pro výkon povolání/profese

byla stanovena právně a vůči všem stejně, a aby po jejich splnění přístup k určitému povolání/profesi již nebyl znemožňován diskriminací z jakýchkoliv hledisek. Právo na výkon dotčené profese (splněním zákonných podmínek) je pod soudní ochranou.

K povinné profesní komoře uvádí Tomeš (2015): ČR potřebuje pro profesně vzdělané sociální pracovníky veřejnoprávní samosprávnou komoru s povinným členstvím pro vysokoškolsky vzdělané sociální pracovníky a s dobrovolným členstvím pro ostatní sociální pracovníky, podobnou komoře lékařské, stomatologické, farmaceutické a advokátní. Postavení sociálních pracovníků při výkonu povolání je srovnatelné s postavením lékaře, zubaře, lékárníka a advokáta.

V mnoha případech tvoří předstupeň profesních komor profesní organizace. „*Poptávka po organizaci, která by reprezentovala již existující zájmy nějaké profese, vedla ještě před přijetím zákona o příslušné komoře ke vzniku této organizace na základě zákona O sdružování občanů*“ (Mansfeldová, Kroupa, 1997: 168), který umožňoval od roku 1990 sdružování právnických a fyzických osob.

Podle Matouška, Navrátila a Matulayové (2019) prestiži profese nepomáhá, tvoří-li odbornou společnost jen malá část sociálních pracovníků, pokud se aktivně nezajímají o výkon profese svými členy, či pokud se řeší případy nedostatečného nebo škodlivého výkonu povolání po jiné linii (např. stížnostmi na úřady včetně ministerstev, trestním oznámením). Pokud jsou naopak sociální pracovníci ve většině členy profesní organizace a ta se ke sporným případům samostatně vyjadřuje, vytváří důležitou zpětnou vazbu pro všechny sociální pracovníky. Existence silné profesní organizace je dle Baláže a Musila (2016) nepochybně součástí procesů institucionalizace sociální práce, jejímž cílem je ustavení sociální práce jako svébytné a autonomní profese.

V České republice v roce 2017 působila současně tři dobrovolná profesní sdružení sociálních pracovníků: Společnost sociálních pracovníků ČR, Profesní komora sociálních pracovníků a Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. (Zajacová, 2018). V roce 2018 vznikla ještě Profesní komora sociálně-právní ochrany dětí.

Nejstarší tradici nese Společnost sociálních pracovníků ČR, která byla založena ve 20. letech 20. století v období počátků profesionalizace sociální práce na našem území. Paralelně s historickými událostmi a přerušením činnosti sociálních pracovníků byla přerušena také činnost tehdejší společnosti, nicméně podařilo se sociální pracovníky přičlenit alespoň pod Společnost zdravotních sester při České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně. Procesy vedoucí ke znovuoživení samostatné společnosti byly zahájeny hned po roce 1989⁸⁷.

V 90. letech 20. století se část sociálních pracovníků odpojila od Společnosti sociálních pracovníků a založila samostatnou Profesní komoru sociálních pracovníků. Původní názorové odlišnosti či rozepře byly překonány a v současné době obě organizace úzce spolupracují jak při vyjednávání v zájmu sociálních pracovníků, tak při realizaci osvětových akcí (konferencí).

Mladší jednotkou je Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách, který vznikl koncem roku 2015 jako organizační složka Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, tj. bez právní subjektivity.

Všechny tři subjekty jsou zapsanými spolky, resp. Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách je součástí zapsaného spolku Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. Členství ve všech třech subjektech je dobrovolné.

---

⁸⁷ Zdroj: Společnost sociálních pracovníků

Jako čtvrtý a nejmladší subjekt vznikl počátkem roku zapsaný spolek Profesionální komora sociálně-právní ochrany dětí sdružující pracovníky sociálně právní ochrany dětí.

Ačkoli jsou tyto organizace schopné a ochotné nalézt v některých situacích shodu při prosazování profesionalizace profese (což prokázaly při řadě dosavadních jednání i při vydávání společných prohlášení) roztržitost sil a hájení zájmů vlastních organizací oslabují potenciál jedné silné profesní organizace.

	Společnost sociálních pracovníků ČR	Profesní komora sociálních pracovníků	Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR	Profesní komora sociálně-právní ochrany dětí
založení	1921, obnovena 1990	1997	2015	2018
vedení	PhDr. Pavel Pěnkava, Ph.D., předseda	Mgr. Šárka Vlková, výkonná ředitelka	Mgr. Bc. Andrea Tajanovská, DiS., předsedkyně	Zdenka Křížová, předsedkyně
cíl	napomáhat k rozvoji sociální práce a uznání profese sociálního pracovníka	prosazovat uznání sociální práce jako vysoce profesionálních o oboru, zastupovat sociální pracovníky na vrcholné úrovni především vůči státu jako hlavnímu zadavateli sociální práce a vytvářet podmínky pro zvyšování profesní způsobilosti sociálních pracovníků	podpora sociální práce jako profese a zejména rozvoj odborné úrovně sociální práce v sociálních službách	popularizace profese pracovníka sociálně-právní ochrany dětí a poskytování obecně prospěšné činnosti v oblasti sociálně právní ochrany dětí
web	http://socialnipracovnici.cz/	http://www.pksp.cz/	http://www.apsscr.cz/profesni-svaz-socialnich-pracovniku/	https://www.pkspod.cz/

Tabulka 39 Přehled profesních spolků sociálních pracovníků v ČR - 2022

Pro profesní svébytnost sociální pracovníci dle Tomeše (2015) rovněž nezbytně potřebují zákon, který by je uznal jako samostatnou profesi a založil veřejně-právní komoru pro etické a odborné otázky. Zákon by měl současně respektovat rozdíly v obsahu práce sociálních pracovníků. Pokud sociální pracovníci tráví většinu svého pracovního času jinými než kvalifikovanými činnostmi, zároveň jsou přetěžováni počtem klientů a chybí spolupráce s dalšími odborníky, navíc při značně roztržitých podmínkách získávání odborné způsobilosti pro výkon sociální práce, dochází do určité míry též k neefektivnímu řízení sociálních procesů. (Zajacová, 2019) Výsledky výzkumných zjišťování dávají možnosti k úpravám a změnám jak na mezo-, tak makroúrovni.

Globálním orgánem pro tuto profesi je Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW)⁸⁸, která se svými národními členy usiluje o sociální spravedlnost, lidská práva a inkluzivní, udržitelný sociální rozvoj prostřednictvím propagace osvědčených postupů sociální práce a podpory mezinárodní spolupráce. Z České republiky je členem IFSW Společnost sociálních pracovníků ČR.

Etika profese

Existence profesní komory, která pečuje o stavovskou čest a profesní etiku, je považována za důležitý znak profese. Ve vztahu k profesní komoře bývá zmiňována prestiž profese, často je vznik komory spojován se zvýšením prestiže (nebo naopak je zvýšení prestiže vznikem komory zpochybnováno). Pro zvýšení prestiže ve společnosti musí sociální pracovníci udělat mnohé sami, dlouhodobě a na více úrovních. V mikro-praxi je to každodenní profesionální odbornou práci sociálních pracovníků. Na úrovni mezo-praxe a makro-praxe může prestiži přispět snaha komory lobbovat za lepší podmínky na správných místech, dále může komora systematicky zlepšovat mediální obraz (například se komora zastane sociálních pracovníků při poškozování jejich dobrého jména a prosadí do médií i pozitivní příklady, bude vytvářet aktivní PR tématům sociální práce). Prestiž ale nelze nikomu dát nebo zvýšit “zvenku”.

V první řadě je však třeba připomenout etické rozměry profese sociální práce. Sociální pracovník se téměř nepřetržitě ocitá v situaci konfliktu zájmů, jeho rozhodování nedostačuje být legální, potřebuje být legitimní, resp. etické. Tomeš (2015) vysvětluje, že ačkoli je vztah mezi sociálním pracovníkem a jeho klientem právně rovný, zpravidla založený smlouvou, ve skutečnosti jde o vztah nerovný, protože klient je často v duševním a fyzickém stavu, ve kterém se neumí ubránit komukoliv. Jedná se tedy o vztah podobný vztahu mezi lékařem a jeho pacientem. Proto sociální pracovníci musí být vázáni etickým kodexem své profese.

Nejdůležitější část dohledu nad profesí je nad dodržováním etických norem, ochrana lidské důstojnosti klientů sociálních pracovníků a sociálních práv a souběžně ochrana sociálních pracovníků, pokud se rozhodnou práva klientů hájit. Profesní komora musí být vybavena kompetencemi tak, aby měla dostatečnou sílu na ochranu profese a profesionálů, kteří sociální práci vykonávají. Sociální pracovníci potřebují nejvíce oporu v okamžiku, když vstupují do sporu a dostávají se na hranici zákona. Sociální pracovníci musí znát zákonné mantinely a možnosti své ochrany vyplývající ze zákona. (Zajacová, 2018)

„Sociální práce s jednotlivcem, rodinami, skupinami, komunitami a organizacemi vytváří pro sociálního pracovníka situace, ve kterých musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i eticky rozhodovat. Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických

---

⁸⁸ <https://www.ifsw.org>

opatřeních a administrativně-správních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.“ (SSP, 2017)

Dle Opatrného (2017) explicitní zmínění lidských práv v profesním kodexu umožňuje, aby byly problémy, možnosti řešení a úkoly formulovány nejen na legislativním základě, ale také z perspektivy lidských práv. Díky tomu je možná nezávislost sociální práce jako profese na mocenských zájmech (ať už zřizovatele, organizace sociálních služeb, sociální politiky atp.) nebo na nelegitimních požadavcích klienta sociální práce.

„Sociální práce musí jednat ve prospěch klienta a společnosti, nejenom proto, že to od ní klient a(nebo) společnost očekávají, ale také proto, že je sociální prací. V tom spočívá její třetí mandát a její profesní etika se tak stává autonomní etikou.“ (Opatrný, 2017: 51)

Vydavateli a nositeli etických kodexů v zahraničí jsou rovněž profesní organizace, např. ve Francii Association Nationale des Assistants de Service Social (ANAS), v Irsku Irish Association of Social Workers (IASW), v Německu Deutscher Berufsverband für Soziale Arbeit (DBSH), ve Španělsku Consejo General de Colegios Oficiales de Diplomados en Trabajo Social y Asistentes Sociales (CGCO), ve Švédsku Akademikerförbundet SSR (ASSR), ve Velké Británii British Association of Social Workers (BASW), v Polsku Polskie Towarzystwo Pracowników Socjalnych (PTSP), v USA National Association of Social Workers (NASW), v Austrálii Australian Association of Social Workers (AASW).

Profesní etická pravidla – etický kodex – vydala v ČR Společnost sociální pracovníků poprvé v 90. letech 20. století, poslední znění v roce 2006. Jedná se o dokument v současné době ve své podstatě nevymahatelný, což dokazuje i ustanovení tohoto etického kodexu, které deklaruje, že závažné etické problémy budou probírány a řešeny ve skupinách pracovníků v rámci Společnosti sociálních pracovníků ČR. Přitom právě etický kodex zásadně vytváří skutečný rámec ochrany sociálních pracovníků.

Příloha 3. Přehledová studie personálního zajištění sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách

V této části analýzy současného personálního zajištění výkonu profese sociální práce je pro ilustraci prezentována detailnější deskripce počtu sociálních pracovníků ve veřejné správě a v sociálních službách, včetně dalších ukazatelů (např. počet klientů), které bylo možné ze stávajících dat získat.

Veřejná správa

V České republice se pro výkon státní správy (přenesené působnosti) člení úřady obcí podle zákona č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu a zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem. Na území hlavního města Prahy se vztahuje zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Území obcí s rozšířenou působností (ORP) se skládají z území pověřených obcí, resp. obcí; území hl. m. Prahy se na úrovni ORP nečlení, pražské správní obvody se skládají z městských částí. V ČR je celkem 205 správních obvodů ORP, 22 správních obvodů hl. m. Prahy a celkem 388 obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ). Přehled územního členění ČR a počtu obyvatel ukazuje následující Tabulka 40.

Kód kraje Code of the Region	Název kraje Name of Region	Počet SO ORP Number of ADMEP	Počet SO POÚ Number of ADAMA	Počet obcí Number of municipalities	Počet katastrů Number of cadastral districts	Počet částí obce Number of mun. parts		Výměra v km ² Area in sqkm		Počet obyvatel Population			Hustota obyv./km ² Population density per sqkm
						celkem Total	průměr na obec Municipal average	celkem Total	průměr na obec Municipal average	celkem Total	průměr na obec Municipal average	průměr na část obce Average per mun. part	
CZ010	Hlavní město Praha	-	-	1	112	112	112,0	496	496,2	1 335 084	1 335 084	11 920	2 691
CZ020	Středočeský kraj	26	55	1 144	2 075	2 807	2,5	10 928	9,6	1 397 997	1 222	498	128
CZ031	Jihočeský kraj	17	37	624	1 625	1 989	3,2	10 058	16,1	643 551	1 031	324	64
CZ032	Plzeňský kraj	15	35	501	1 396	1 538	3,1	7 649	15,3	591 041	1 180	384	77
CZ041	Karlovarský kraj	7	14	134	566	528	3,9	3 310	24,7	293 311	2 189	556	89
CZ042	Ústecký kraj	16	30	354	1 060	1 154	3,3	5 339	15,1	817 004	2 308	708	153
CZ051	Liberecký kraj	10	21	215	508	768	3,6	3 163	14,7	442 476	2 058	576	140
CZ052	Královéhradecký kraj	15	35	448	961	1 076	2,4	4 759	10,6	550 803	1 229	512	116
CZ053	Pardubický kraj	15	26	451	790	992	2,2	4 519	10,0	522 856	1 159	527	116
CZ063	Kraj Vysočina	15	26	704	1 263	1 404	2,0	6 796	9,7	508 852	723	362	75
CZ064	Jihomoravský kraj	21	34	673	892	907	1,3	7 188	10,7	1 195 327	1 776	1 318	166
CZ071	Olomoucký kraj	13	20	402	769	768	1,9	5 272	13,1	630 522	1 568	821	120
CZ072	Zlínský kraj	13	25	307	443	438	1,4	3 963	12,9	580 119	1 890	1 324	146
CZ080	Moravskoslezský kraj	22	30	300	616	623	2,1	5 431	18,1	1 192 834	3 976	1 915	220
	Česká republika	205	388	6 258	13 076	15 104	2,4	78 871	12,6	10 701 777	1 710	709	136

Tabulka 40 Přehled územního členění ČR a počtu obyvatel - vybrané ukazatele dle krajů (zdroj: ČSÚ)

Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi je uloženo, aby na každém ORP a POÚ byl dostupný sociální pracovník k řešení nepříznivé sociální situace a situace ohrožení hmotnou nouzí. Na každém ORP je též dostupný sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí podle zákona č. 359/1999 Sb. Vývoj počtu těchto sociálních pracovníků veřejné správy v letech 2013–2021 je zachycen v viz následující Tabulka 41.

	Rok																	
	2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků	počet pracovníků	součet úvazků
Sociální pracovníci vykonávající činnosti sociální práce podle § 92, § 93 a § 93 a zákona o sociálních službách a podle § 63 až § 65 zákona o pomoci v hmotné nouzi	922	665	897	658,2	1 342	1 040,30	1 256	947	1 556	1 234,10	1 340	1 024,40	1 321	994,7	1 318	1 004,50	1 351	1 022,80
vedoucí pracovník (odboru nebo oddělení)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	367	212,4	374	230	372	211,5	376	212,4
sociální pracovníci OSPOD	2 107	.	2 419	.	2 514	.	2 576	.	2 618	.	2 682	.	2 681	.	2 696	.	2 711	.
celkový skutečný počet sociálních pracovníků			.	.	3 427	3 137,3	3 640	3 358	3 405	3 380,6	3 977	3 589,9	3 901	3 472	3 934	3 467,5	3 849	3 482,4
celkový počet pracovníků sociálního odboru	.	.	.	.	.	.	.	.	3 948	3 968,2	4 345	.	4 424	.	4 477	.	4 409	.

Tabulka 41 Přehled počtu zaměstnanců sociálního odboru obecního úřadu 2013–2021 (zdroj MPSV)

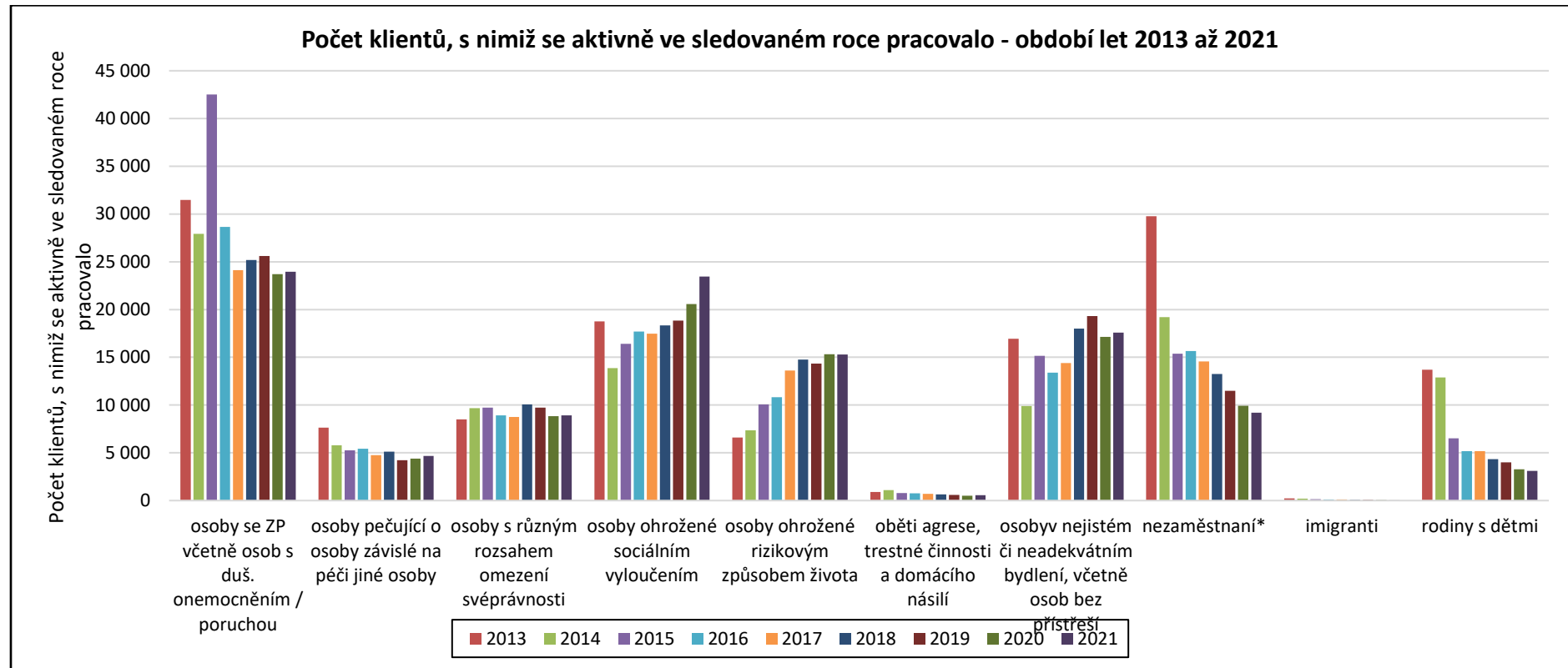
Pro ilustraci je doplněn přehled počtu klientů sociálních pracovníků, který ukazuje nejen objem práce, ale též rozmanitost životních situací lidí, s nimiž sociální pracovníci přichází do kontaktu (viz Tabulka 42).

Cílová skupina klientů sociálních pracovníků		Rok								
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
osoby se ZP včetně osob s duš. onemocněním / poruchou		31 482	27 928	42 521	28 649	24 113	25 196	25 610	23 710	23 963
osoby pečující o osoby závislé na péči jiné osoby		7 622	5 788	5 261	5 436	4 744	5 112	4 237	4 401	4 663
osoby s různým rozsahem omezení svéprávnosti		8 488	9 682	9 741	8 927	8 749	10 078	9 719	8 824	8 914
osoby ohrožené sociálním vyloučením		18 753	13 872	16 405	17 689	17 473	18 326	18 845	20 586	23 447
osoby ohrožené rizikovým způsobem života		6 611	7 368	10 069	10 821	13 603	14 754	14 346	15 314	15 301
oběti agrese, trestné činnosti a domácího násilí		893	1 094	799	771	695	648	604	518	574
osoby v nejistém či neadekvátním bydlení, včetně osob bez přístřeší		16 946	9 907	15 144	13 383	14 408	18 012	19 303	17 140	17 589
nezaměstnaní*		29 764	19 191	15 366	15 649	14 575	13 256	11 488	9 938	9 185
imigranti		239	204	139	107	114	99	88	54	42
rodiny s dětmi		13 692	12 900	6 526	5 177	5 186	4 326	3 994	3 268	3 119
osoby bez přístřeší		.	8 537	8 934	6 571	7 213	.	.	.	.
anonymní klienti		.	.	.	.	59 430	53 822	.	.	.
další skupiny osob neuvedené výše		20 528	.	.	.	11 038	12 456	7 328	7 511	9 536
další skupiny osob (včetně anonymních klientů)		.	53 286	78 539	65 556	.	.	.	.	.
ostatní		.	.	5 253	.	.	.	.	.	.
Součet		155 018	169 757	214 697	178 736	181 341	176 085	115 562	111 264	116 333
z toho	senioři (65 let a výše)	.	24 385	25 613	20 526	28 207	35 417	29 447	34 079	34 913
	osoby bez přístřeší (bez domova)	.	.	.	.	.	7 199	8 413	7 869	7 289

* v letech 2013 a 2014 se jednalo o skupinu "nezaměstnaní a osoby s materiálními problémy"

Tabulka 42 Přehled počtu klientů, s nimiž sociální pracovníci obecních úřadů aktivně ve sledovaném roce pracovali 2013–2021 (zdroj MPSV)

Grafické znázornění přehledu počtu klientů, s nimiž sociální pracovníci obecních úřadů aktivně ve sledovaném roce pracovali viz Graf 9.

Graf 9 Přehled počtu klientů, s nimiž sociální pracovníci obecních úřadů aktivně ve sledovaném roce pracovali 2013–2021 (zdroj MPSV)

Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků na obecních úřadech, včetně průměrného počtu klientů na jednoho sociálního pracovníka zobrazuje následující Tabulka 43.

rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
počet klientů	155 018	169 757	214 697	178 736	181 341	176 085	115 562	111 264	116 333
počet soc. pracovníků	922	897	1 342	1 256	1 556	1 340	1 321	1 318	1 351
klientů na pracovníka	168	189	159	142	116	131	87	84	86

Tabulka 43 Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků obecních úřadů 2013–2021 (zdroj MPSV)

Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, včetně průměrného počtu klientů na jednoho sociálního pracovníka zobrazuje následující Tabulka 44.

počet případů	566 190	404 597	243 915	218 333	200 490	179 616	167 053	151 340	141 455
počet pracovníků OSPOD	2 107,0	2 419,0	2 514,0	2 576,0	2 618,0	2 682,0	2 681,0	2 696,0	2 711,0
případů na pracovníka OSPOD	268	167	97	85	76	67	61	56	52

Tabulka 44 Tabulka 43 Přehled počtu klientů a počtu sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí 2013–2021 (zdroj MPSV)

Sociální služby

Struktura segmentu sociálních služeb, v němž obsahovou část tvoří mj. výkon sociální práce vyplývá ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Informace o počtu zaměstnanců lze získat částečně ze statistických ročenek z oblasti práce a sociálních věcí (MPSV) a také ze systému výkaznictví, které je ze zákona uloženo všem registrovaným poskytovatelům sociálních služeb a je realizováno prostřednictvím systému OKslužby-poskytovatel.

Ze statistik lze ještě získat informace o odměňování zaměstnanců v sociálních službách, nicméně statistický výkaz obsahuje kromě pozice sociální pracovník, také pozici pracovníci odborných sociálních poraden, přičemž existuje předpoklad, že i tito zaměstnanci jsou kvalifikovaní sociální pracovníci.

Ucelené informace o počtu klientů všech druhů sociálních služeb nelze získat, nicméně ani teoretický výpočet by nepřinesl pravdivou informaci o zátěži sociálních pracovníků, neboť z praxe vyplývá, že role a úkoly sociálních pracovníků jsou u řady poskytovatelů odlišné.

Přehled o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb nabízí následující Tabulka 45.

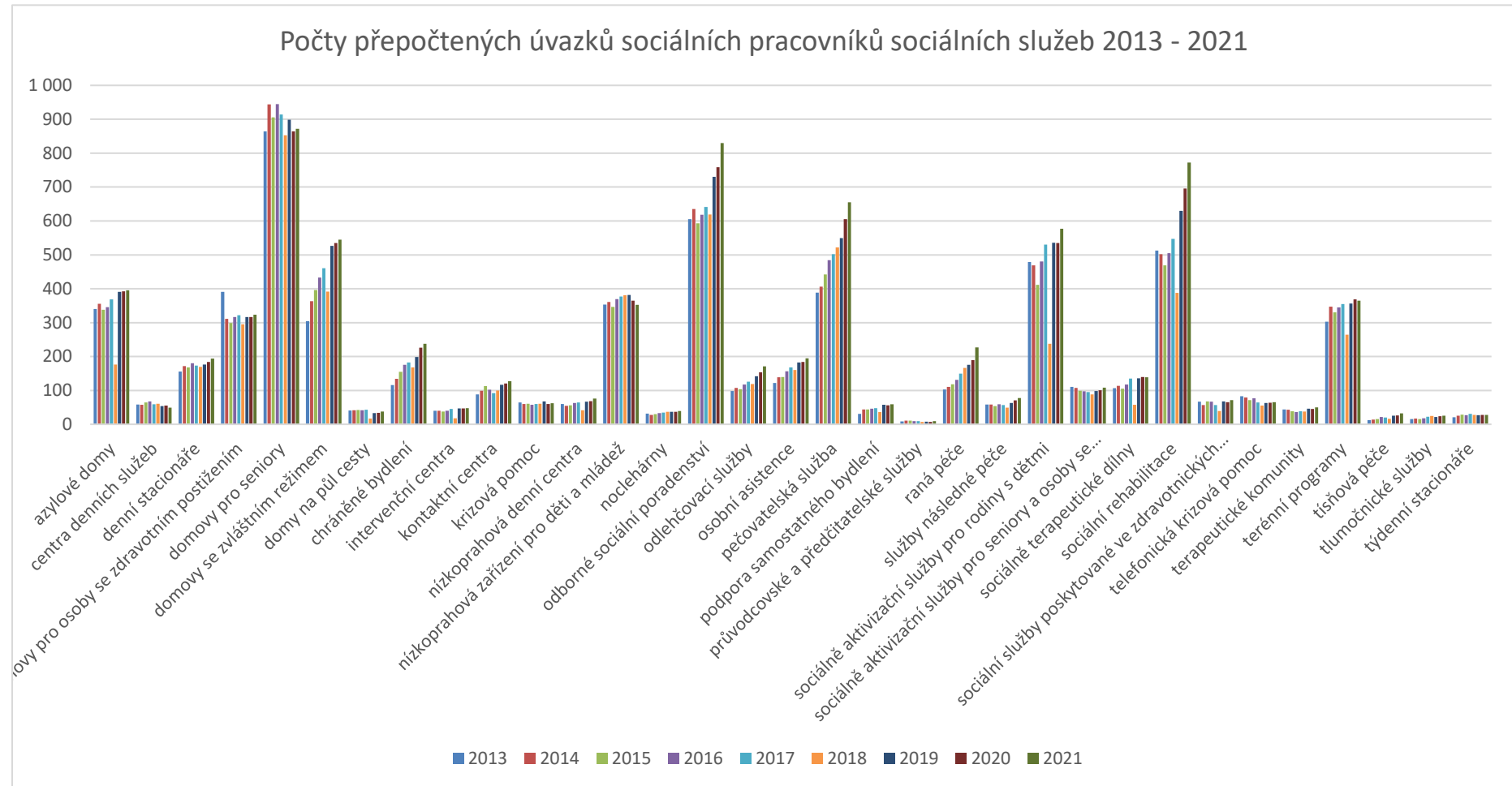
Počty PŘEPOČTENÝCH ÚVAZKŮ sociálních pracovníků sociálních služeb (dle druhu služby) za 2013 - 2021									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
azylové domy	340	356	338	346	369	176	391	392	395
centra denních služeb	58	57	65	68	59	61	54	55	49
denní stacionáře	156	172	168	180	173	169	177	184	194
domovy pro osoby se zdravotním postižením	391	311	299	317	322	295	316	316	324
domovy pro seniory	864	944	906	945	914	853	898	864	872
domovy se zvláštním režimem	304	363	396	433	461	392	526	535	545
domy na půl cesty	41	42	43	41	43	17	33	34	38
chráněné bydlení	116	134	155	176	183	168	199	226	238
intervenční centra	40	40	38	40	45	18	47	47	48
kontaktní centra	89	99	113	102	92	100	116	121	127
krizová pomoc	64	60	61	58	60	61	67	60	62
nízkoprahová denní centra	60	55	56	63	65	42	67	69	76
nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	353	361	346	370	377	381	382	365	352
noclehárny	32	28	30	33	35	37	37	37	40
odborné sociální poradenství	605	635	593	618	641	619	730	759	830
odlehčovací služby	98	107	103	118	125	119	142	154	171
osobní asistence	122	139	139	156	168	160	183	184	195
pečovatelská služba	388	406	442	484	502	522	549	605	655
podpora samostatného bydlení	31	44	44	46	48	36	57	56	60
průvodcovské a předčitatelské služby	8	11	11	9	9	7	8	7	9
raná péče	103	111	118	131	150	167	176	190	227
služby následné péče	59	58	54	59	57	49	63	71	78
sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	479	469	412	480	530	238	536	535	577
sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	110	108	99	97	95	88	98	100	108
sociálně terapeutické dílny	107	114	105	117	135	57	136	140	139
sociální rehabilitace	513	502	469	505	547	388	630	696	773
sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče	66	57	67	67	57	39	68	65	72
telefonická krizová pomoc	83	79	71	77	65	56	63	64	65

terapeutické komunity	43	43	39	36	39	37	46	46	50
terénní programy	303	347	331	345	355	264	356	369	365
tísňová péče	13	14	16	21	20	16	25	26	32
tlumočnické služby	15	17	15	18	23	25	22	24	25
týdenní stacionáře	20	25	28	27	31	28	27	28	28
Celkový součet	6 075	6 308	6 168	6 585	6 794	5 683	7 225	7 422	9 840

Tabulka 45 Přehled o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb 2013–2021 (zdroj MPSV)

Grafické znázornění přehledu o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb nabízí následující Graf 10.

Graf 10 Přehled o počtu přepočtených úvazků sociálních pracovníků dle druhů služeb 2013–2021 (zdroj MPSV)

Přehled o počtu všech zaměstnanců včetně sociálních pracovníků dle druhů sociálních služeb nabízí následující Tabulka 46 Přehled o počtu všech zaměstnanců včetně sociálních pracovníků dle druhů sociálních služeb k 31. 12. 2020 (zdroj MPSV).

Počty zaměstnanců sociálních služeb (dle druhu služby) za rok 2020 - PODROBNÁ STRUKTURA PRACOVNÍCH POZIC								
Druh sociální služby	Jiný odborný pracovník	Pracovník v sociálních službách	Sociální pracovník	THP	Vedoucí pracovník	Zdravotní sestra	Zdravotnický pracovník	Celkový součet
azylové domy	48	1 265	532	661	147	9	2	2 664
centra denních služeb	9	426	97	214	45		3	794
denní stacionáře	58	1 688	297	864	183	36	42	3 168
domovy pro osoby se zdravotním postižením	63	8 134	390	4072	426	1 145	179	14 409
domovy pro seniory	148	18 270	1 226	13302	1 162	4 914	895	39 917
domovy se zvláštním režimem	54	10 182	480	3740	322	2 092	471	17 341
domy na půl cesty	5	49	47	40	9			150
chráněné bydlení	13	2 191	254	483	110	37	8	3 096
intervenční centra	38	2	59	18	6			123
kontaktní centra	55	127	195	133	40	12	9	571
krizová pomoc	80	38	121	69	20			328
nízkoprahová denní centra	3	220	85	81	13			402
nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	67	707	577	344	112		1	1 808
noclehárny	2	207	61	64	12			346
odborné sociální poradenství	729	266	1 353	771	228	17	32	3 396
odlehčovací služby	29	2 134	231	808	150	300	96	3 748
osobní asistence	20	3 916	277	391	130	11	6	4 751
pečovatelská služba	13	8 450	1 024	2165	503	31	4	12 190
podpora samostatného bydlení	2	211	67	90	13			383
průvodcovské a předčitatelské služby		51	18	16	9			94

raná péče	49	45	273	104	26			497
služby následné péče	43	33	97	52	11		3	239
sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	134	424	790	201	69		2	1 620
sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením	67	260	170	112	34		6	649
sociálně terapeutické dílny	18	702	190	266	65		1	1 242
sociální rehabilitace	152	1 089	1 004	553	179	25	28	3 030
sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče	25	859	132	639	68	378	149	2 250
telefonická krizová pomoc	233	75	195	65	15		3	586
terapeutické komunity	44	56	64	51	15	1	2	233
terénní programy	52	557	502	268	95	10	17	1 501
tísňová péče	5	162	34	40	12		5	258
tlumočnické služby	56	119	35	39	9			258
týdenní stacionáře	10	440	30	160	36	64	31	771
Celkový součet	2 324	63 355	10 907	30 876	4 274	9 082	1 995	122 813

Tabulka 46 Přehled o počtu všech zaměstnanců včetně sociálních pracovníků dle druhů sociálních služeb k 31. 12. 2020 (zdroj MPSV)

Příloha 4. Položky profesního sebepojetí v dotazníku

Respondenti volili **pouze jednu** z nabízených možností.

moje profese je:
<ul style="list-style-type: none">
• nejlepší možná
<ul style="list-style-type: none">
• jedna z lepších
<ul style="list-style-type: none">
• průměrná
<ul style="list-style-type: none">
• jedna z horších
<ul style="list-style-type: none">
• nejhorší možná

moje motivace věnovat se této profesi i do budoucna se po pandemické zkušenosti:
<ul style="list-style-type: none">
• výrazně zmenšila
<ul style="list-style-type: none">
• o něco zmenšila
<ul style="list-style-type: none">
• nezměnila
<ul style="list-style-type: none">
• o něco zvětšila
<ul style="list-style-type: none">
• výrazně zvětšila

osobně svoji profesi nyní vnímám jako důležitou:
<ul style="list-style-type: none">
• mnohem méně
<ul style="list-style-type: none">
• o něco méně
<ul style="list-style-type: none">
• stejně
<ul style="list-style-type: none">
• o něco více
<ul style="list-style-type: none">
• mnohem více

moje profesní sebedůvěra se nyní:
<ul style="list-style-type: none">
• výrazně zmenšila
<ul style="list-style-type: none">
• o něco zmenšila
<ul style="list-style-type: none">
• nezměnila
<ul style="list-style-type: none">
• o něco zvětšila
<ul style="list-style-type: none">
• výrazně zvětšila

společností je moje profese nyní vnímána jako:
<ul style="list-style-type: none">
• mnohem méně nezbytná
<ul style="list-style-type: none">
• o něco méně nezbytná
<ul style="list-style-type: none">
• stejně nezbytná
<ul style="list-style-type: none">
• o něco více nezbytná
<ul style="list-style-type: none">
• mnohem více nezbytná